

Stuntman og andre importord i Norden

Moderne importord i språka i Norden

Redaktør: Helge Sandøy

1. Helge Sandøy (red.): Med 'bil' i Norden i 100 år. Ordlaging og tilpassing av utlandske ord. 2003
2. Helge Sandøy og Jan-Ola Östman (red.): "Det främmande" i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord. 2004
3. Bente Selback og Helge Sandøy (red.): Fire dagar i nordiske aviser. Ei jamføring av påverknaden i ordforrådet i sju språksamfunn. 2007
4. Tore Kristiansen og Lars S. Vikør (red.): Nordiske språkhaldningar. Ei meiningsmåling. 2006
5. Tore Kristiansen (red.): Nordiske sprogholdninger. En masketest. 2006
6. Guðrún Kvaran (red.): Udenlandske eller hjemlige ord? En undersøgelse af sprogene i Norden. 2007
7. Pia Jarvad og Helge Sandøy (red.): *Stuntman* og andre importord i Norden. Om udtale og bøjning. 2007
9. Catharina Nyström Höög: Teamwork? Man kan lika gärna samarbeta! Svenska åsikter om importord. 2005
10. Jacob Thøgersen: Det er meget godt som det er ... er det ikke? En undersøgelse af danskernes holdninger til engelsk. 2007

Pia Jarvad og Helge Sandøy (red.)

Stuntman og andre importord i Norden

Om udtale og bøjning

NOVUS FORLAG

OSLO – 2007

Moderne importord i språka i Norden (MIN)

Prosjektleiar: Helge Sandøy
Nordisk institutt
Sydnesplassen 7
5007 Bergen

[http:// www.moderne-importord.info/](http://www.moderne-importord.info/)

Forskningsprosjektet Moderne importord blei initiert av Nordisk språkråd og sett i gang hausten 2001. Det er finansiert i hovudsak av NOS-H, NorFa, Noregs forskingsråd og Nordisk språkråd (og frå 2004 Norplus Språk). Prosjektet har som mål å lage ei jamførande oversikt over korleis moderne importord blir behandla i språka i Norden i både norm og bruk, og å skaffe generell innsikt i vilkår for språkholdningar og spesiell innsikt i holdningane til importord i Norden.

Nordisk språkråd

blei nedlagt i 2004, men dei nordiske språknemndene samarbeider vidare om heimesida:
<http://www.nordisk-sprakrad.no/>

Grete og Sigurd Pedersens Fond og Skibsreder Carsten Brebøls Fond har finansiert delar av arbeidet med det danske underprosjektet. Det islandske har fått støtte frå Rannsóknarsjóður Háskóla Íslands. Nordplus Språk har gitt publiseringsstøtte til denne boka.

Sats: Helge Sandøy
Omslagsfoto: Marc Summers, iStockphoto
Omslag: Ole Røset

© Novus AS 2007.
Trykk: Interface Media AS, Oslo.
ISBN 978-82-7099-484-7

Forord

Hvordan udtaler og bøjer nordboerne engelske importord når de tager dem i brug i deres eget modersmål? Det var det spørgsmål som blev stillet til denne delundersøgelse under det større samarbejdsprojekt *Moderne importord i sprogene i Norden* (MIN) da det begyndte sit arbejde i 2002. Formålet med projektet var at beskrive påvirkningen fra fremmede sprog på de syv største sprogsamfund i Norden, at udforske de holdninger som nordboerne havde til denne påvirkning og at prøve at forstå hvordan disse holdninger er dannet.

I almindelighed er det i skriftsproget man henter sin dokumentation for sprogudviklinger og sprogpåvirkninger. Det er nemlig ikke så nemt at finde en brugbar metode når man ønsker en systematisk undersøgelse, og slet ikke når flere sprog skal sammenlignes. Men talen er ikke mindre vigtig end det skrevne sprog i denne sammenhæng for valget mellem det udenlandske og det hjemlige opleves tydeligt for sprogbrugeren. Sprogbrugeren signalerer i sit valg af mere eller mindre hjemliggjort udtale af fremmede ord sin personlige stil og sin selvopfattelse, og han/hun må samtidig benytte en udtale som er inden for i det mundtlige sprogs normer.

Den metode vi valgte, var at bruge en fælles spørgeliste i alle samfundene og at behandle det indkomne datamateriale på den samme måde i alle sprogene. Dermed skulle det være muligt at sammenligne sprogene.

Forskningsrapporterne fra de syv sprogsamfund bliver her fremlagt og drøftet på hvert enkelt sprogs præmisser i egne artikler. (Men projektresultaterne fra de to svenske sprogsamfund, det sverigesvenske og det finlandssvenske, bliver fremstillet parallelt i samme artikel.) Pia Jarvad har skrevet indledningen og forklaret det fælles oplæg, og sidst i bogen præsenterer hun en sammenligning af resultaterne fra alle sprogsamfundene for både at give et helhedsbillede for Norden og at kunne generalisere over de indsigter det kan give os.

Pia Jarvad har været leder for arbejdsgruppen som gennemførte dette delprojekt, og hun har kommenteret alle enkeltartiklerne. Helge Sandøy var leder for det større samarbejdsprojekt, men har også deltaget på gruppemøderne om talesprogspåvirkning, og han har givet råd og vejledning til alle artikelforfatterne under vejs, samtidigt med at han har stået for meget af det praktiske redaktionsarbejde. En vigtig rådgiver for det svenske og det finske delprojekt har været professor Jan-Ola Östman (Helsingfors universitet), og ham siger vi her en stor tak.

København og Bergen, december 2007

Pia Jarvad

Helge Sandøy

Indhold

<i>Pia Jarvad: Tilpasning af engelske ord i bøjning og udtale i de nordiske sprog</i>	9
1. Indledning	9
2. Design af undersøgelsen	15
Bilag: Spørgeliste	22
<i>Ásta Svavarsdóttir: Djúsið eller djúsinn? Om tilpasning af moderne importord i islandsk talesprog</i>	27
1. Indledning	27
2. De sproglige variable	29
3. Spørgeliste	33
4. Informantudvalg og baggrundsvariable	34
5. Indsamling af materiale	35
6. Bearbejdning af materialet	35
7. Resultater	36
8. Baggrundsvariable	47
9. Opsummering og konklusioner	49
<i>Helge Sandøy og Hjalmar P. Petersen: Tilpassing av importord i færøysk talemål</i>	53
1. Innleiing	53
2. Dei spráklige variablane	54
3. Spørjelista	58
4. Informantutvalet	58
5. Innsamlingsarbeidet	59
6. Bearbeidinga av materialet	59
7. Resultat	59
8. Konklusjon	71
<i>Røy Jobansen: Tilpassing av importord i norske talemål</i>	73
1. Innleiing	73
2. De spráklige variablene	73
3. Spørrelista	75
4. Informantutvalget	76
5. Innsamlingsarbeidet	77
6. Bearbeidinga av materialet	78
7. Resultat	79
8. Konklusjon	100
<i>Margrethe Heidemann Andersen og Marianne Rathje: Siger danskerne et fancy eller et fancyt bælte? Tilpasning af importord i dansk talesprog</i>	103
1. Indledning	103
2. Spørgeliste	104
3. Informantudvalg	106
4. Indsamling af materiale	108
5. Hvordan er materialet bearbejdet?	109

8 INDHOLD

6. Resultater	110
7. Afslutning	125
<i>Malin Dablman: /Dju:s/, /jo:s/, flera whiskies eller whiskysorter.</i>	
<i>Anpassning av importord i finlandssvensket och svensket talspråk</i>	129
1. Inledning	129
2. De språkliga variablerna	135
3. Frågelistan	138
4. Informanturvalet	139
5. Inspelningsarbetet	140
6. Bearbetning av materialet	142
7. Resultat	142
8. Avslutning	159
<i>Ulla Paatola: [dʒetlæg], [tʃetlægi], [jetlak:i] and more: The adaptation of modern Anglo-American imports in spoken Finnish</i>	
1. Introduction	163
2. Linguistic variables	164
3. Methodology: Interviews	167
4. Interviewees	168
5. Collecting data: Field work	168
6. Analysing the data	169
7. Results	170
8. Conclusion	198
<i>Pia Jarvad: Tilpasning eller ikketilpasning. Resultater</i>	201
1. Indledning	201
2. Om at sammenligne	201
3. Morfologiske variable	202
4. Vokaler.....	207
5. Konsonanter	212
6. Afslutning	219
Om forfatterne	221

Tilpasning af engelske ord i bøjning og udtale i de nordiske sprog

Pia Jarvad
Dansk Sprognævn, København

1. Indledning

I september måned 2005 blev staten Louisiana ramt af en orkan kaldet Katrina, digerne omkring byen New Orleans blev gennembrudt, og med de forfærdelige ødelæggelser blev orkanen nævnt dagligt i danske – og vel sagtens i de øvrige nordiske – medier i en længere periode. Navnet blev tilpasset til danske udtalevaner i vekslende grad fra en stærkt amerikansk udtale med en *ø*-lyd i første stavelse, rullet *fortunge-r* og langt *i* i anden stavelse til en fuldstændig hjemlig udtale med åbent *a* i første stavelse, dansk *bagtunge-r*, altså helt som det danske navn Katrina. Kort efter kom orkanen Rita i samme område. Også den blev både udtalt som på amerikansk, på forskellige blandinger mellem amerikansk og dansk og som det i dansk velkendte pigenavn *Rita*. I oktober blev så Mellemamerika ramt af orkanen *Stan*, som på intet tidspunkt blev tilpasset som var det et dansk ord eller navn. Over en ganske kort periode hørte man de mange forskellige måder at modtage og bearbejde importeret ordstof på.

Det overordnede formål med undersøgelsen er at sammenligne den morfologiske og fonetiske tilpasning som sker i dansk, finsksvensk, finsk, færøsk, islandsk, norsk og svensk. Derved skulle det være muligt at belyse og sammenligne de forskellige sprogsamfunds tilpasningsstrategier, at afdække de parametre der indgår i tilpasning, at belyse sammenhængen mellem graden af tilpasning og baggrundsvariable som livsstil, alder, køn, uddannelse og kendskab til engelsk og dermed afdække årsager til en evt. konstateret forskel i de forskellige sprogsamfund. De forskellige sprog er således undersøgt parallelt efter samme skabelon, og afrapporteringen sker efter sammen mønster. Men hver enkelt artikel kan læses som en enhed.

Her i dette kapitel drøftes den fælles metode, herunder valg af talesprogsmateriale i form af spørgelister, valg af morfologiske og fonologiske variable og valg af de enkelte eksempler, mens de enkelte morfologiske og fonetiske nationale valg beskrives i de nationale delrapporter. Fælles er det også at principper for informantudvalget er det samme i alle undersøgelser, og det beskrives her, mens de enkelte valg på nationalt plan hører til i delrapporterne. I kapitlet *Jarvad: Tilpasningen af engelsk – Resultater* er der en sammenligning af resultaterne for sprogene og en diskussion af dem.

1.1. Moderne importord i sprogene i Norden

Denne undersøgelse er en del af det fællesnordiske forskningsprojekt *Moderne importord i sprogene i Norden (MIN)*, som var sat i gang af Nordisk Sprogråd i efteråret 2000 med Helge Sandøy som leder. Projektet har været opdelt i adskillige delprojekter som er blevet gennemført parallelt i 7 sprogsamfund i Norden med disse sprog: islandsk, færøsk, norsk, dansk, svensk, finsksvensk og finsk. Flere delprojekter har beskæftiget sig med holdninger og normer, og undersøgelsen her hører til blandt projekterne om beskrivelse af sprogbrugen (om projektet som helhed, se Sandøy 2002 og <http://www.moderne-importord.info/>).

1.2. Importord

Termen *importord* er oprindeligt dannet af Erik Hansen og Jørn Lund (1994), og den har især slået igennem ved at blive benyttet i forbindelse med MIN-projektet. Det er en fællesbetegnelse for fremmedord og låneord, altså ord som optages i et sprog fra et andet sprog. Traditionelt bruges fremmedord om ord som bevarer det fremmede ords udtalemæssige eller ortografiske klædedragt, mens låneord er ord fra fremmede sprog som er fuldstændigt tilpasset det hjemlige sprog. Når projektet beskæftiger sig med importord, udelukker det således betydnings- og oversættelseslån, men medtager låneord som i struktur er identiske med et hjemligt ord, fx *smart*, *net*. Importord som fællesbetegnelse har den fordel at det ikke sætter skel mellem typer af indlån, som viser sig at være grader på en skala.

Importordene kommer fortrinsvis fra engelsk, men i de senere år kommer der også – i stigende omfang – ord fra især ”eksotiske sprog”, fx japansk (fx *karaoke*), tyrkisk (fx *kebab*), arabisk (fx *halal*). I denne delundersøgelse (men ikke generelt i MIN) er der udelukkende fokuseret på den engelske påvirkning, og ordet engelsk er benyttet som betegnelse for sproget, ikke for en engelskpåvirkning fra England.

1.3. Normer for udtale af engelske ord

Det har været antaget i problemformuleringen at der er tale om et engelsk som tilpasses. Engelsk er mange ting, og det er ikke altid helt klart om importordene kommer fra britisk-engelsk, fx *trousers* ’bukser’, eller amerikansk-engelsk, fx *jeans* ’bukser’, og der er ikke i denne undersøgelse taget stilling til om man opfatter låneordene som kommende fra britisk-engelsk eller amerikansk-engelsk. Ud fra de kulturelle strømme som ellers præger samfundene i Norden, er de fleste importord sandsynligvis fra amerikansk. Der er også en mulighed for at importord slet ikke oprinder fra et engelsktalende område, men er fx af euroengelsk oprindelse eller er et nationalt dannet ord efter engelsk forbillede. Fx er varemærket *walkman* dannet på japansk grund, og *timemanager* er af dansk oprindelse, og begge ord er internationale.

I undersøgelsen er medtaget hybrider, altså ord som består af både et hjemligt element og et udefrakommende element, fx dansk *hårspray*. Her er det tydeligt at der ikke kan være tale om et ord der kommer til modersmålet med en udenlandsk udtale

og dermed tilpasses, men to hjemlige ord som danner et nyt ord med en hjemlig udtale.

Men som udgangspunkt for den fonetiske tilpasning har de enkelte undersøgelser opstillet lyde hvorfra tilpasningen tager sit udgangspunkt, nemlig ved en lydskrivning af de enkelte testords enkeltlyde. Heraf fremgår det, som det også blev indgående drøftet og siden aftalt i forbindelse med planlægningen af vor undersøgelse, at britisk-engelsk udtale opsættes som udgangspunkt for tilpasningen.

Mange importord er skriftord og importeret i national presse via fx internationale nyhedsbureauer. Det betyder at udgangspunktet for tilpasningen til nationalt talesprog måske slet ikke er et mundtligt engelsk, men snarere en tilordning af et skrevet engelsk ord til en mundtlig national norm. Det kunne være den nationale norm for engelsk i skolen, som fx i dansk er den britisk-engelske rigsmålsudtale, som i den europæiske tradition i øvrigt. Det betyder at tilpasning af importord hos den enkelte er en tilpasning til hvad man forestiller sig er gængs udtale, ganske givet skoleengelsk.

Denne norm for udtale af ord af fremmed oprindelse repræsenterer måske ikke en tilpasning eller en strategi, men er udtryk for et ekstra udtalesæt som er lagret hos sprogbrugeren. På samme måde som en dansker med en vis sikkerhed kan udlæse udtalen af et skrevet dansk ord, kan danskeren også udlæse udtalen af et engelsk ord på basis af det skrevne. Et ord som *computer* kan ud fra ortografien kun tolkes som engelsk, og det får så tillagt en ”engelsk” udtale. Sprogforskeren Otto Jespersen skriver (1902) at de nye ord fra engelsk ikke udtales med en tilnærmet engelsk udtale, men med en fransk: *wagon*, med tryk på sidste stavelse og rimende på det franske lån *balkon*, og ordet *jockey* ligeledes med tryk på anden stavelse og j- > [sj-]. Det skyldes at fransk på det tidspunkt var det dominerende lånesprog, og dermed gav normen for udtale af *alt* fremmed ordstof. Det sker også i dag ved at danskeren fejlopfatter et ord som var det engelsk og giver det en engelsk udtale, fx udtales det japanske varemærke *Sony* normalt som var det et mærke fra USA.

Velkendt er det også at bestemte bogstavkombinationer på engelsk resulterer i bestemte udtaler, og danskeren danner regler for korrespondensen mellem skrift og lyd, men applicerer dem forkert, med det resultat at en udtale som fx *steak* [sdi:k] for [sdeik] høres ganske hyppigt.

En almindelig type regelapplicering er at i hvert fald mange danskere, og nordmænd (jf. Roy Johansens artikel under 5. *Innsamlingsarbejdet*), benytter [w-] i alle engelske ord som i skriften begynder med w- eller v-. Her er der to fonemer i engelsk, og de skulle udtales forskelligt, og udtalen af fx *very* [wæri] er højst aparte for personer med engelsk som modersmål.

Olle Josephson undersøger (2003) ved hjælp af oplæsning af nonsensord med engelsk lydstruktur (fx *pronsy*, *crighs*) om en gruppe svenske gymnasieelever tilforordner nonsensordene til svensk (*prausi*, *kerajt*) eller engelsk ortografi (*pronsy*, *crighs*), og han finder at selv om svenskstavningen er dominerende, så er der dog tydelige tegn på at engelsk er trængt dybt ind i den svenske ortografiske norm.

Meget tyder således på at der kan være tale om en kollektiv norm for udtalen af engelsk som er lagret på samme måde som normen for udtalen af modersmålet i øvrigt, og at den er forskellig for de forskellige sprogsamfund og – måske – hænger sammen med sprogsamfundets implicite og eksplicite holdninger til engelsk.

Mange importord kommer ”nedefra” (Preisler 1999), i ungdomsgrupper med

inspiration og påvirkning fra angloamerikanske subkulturer hvor sproget engelsk (her kun den amerikanske variant) har værdi som identitetsmarkør i ungdomsgruppen. Her er der tale om et mundtligt sprog som formidles fra de angloamerikanske subkulturer til andre via musik, hiphop og musikvideoer, film o.l. Dette mundtlige sprog er udgangspunkt for en eventuel tilpasning i ungdomsgruppen og videre hvis ordet optages i grupper uden for subgruppen. Ved disse importord er der tale om en egentlig mundtlig efterligning af det hørte, og tæt efterligning giver høj prestige i gruppen.

Som udgangspunkt for tilpasning kan også den regionale, sociale og aldersmæssig variation i udgangssproget have betydning, men det har ikke eksplicit været målet at tage hensyn til dette. Men i fx norsk hvor regionale varianter af modersmålet står stærkt, har det betydning for tolkningen af om en udtale er tilpasset eller ej. Der er dér taget hensyn til regionale variationer.

I den færøske rapport (jf. Helge Sandøy & Hjalmar Petersen under 2. *Dei språklige variablane*) skrives der at:

”Variasjonen som oppstår ved denne påverknaden [dvs. fra engelsk], står fram som alternative former som språkbrukaren har å velje mellom. Sosiolingvistisk sett kan valet brukaren gjør, tolkas som utslag av både dei kollektive normene i det han opplever som sitt sosiale identifikasjonsgrunnlag, og av personlige sympatiar for eit politisk eller symbolsk innhald i dei ulike variantane. Men valet kan også tolkas som ein refleks av korleis individet oppfattar ordet innafor sitt språksystem – dersom han har ein intensjon om å snakke færøysk.”

Her gør forfatterne sig til talsmænd for at sprogbrugeren vælger ud fra normer, jf. ovenfor, og ud fra sit sociale og politiske identifikationsgrundlag. Dette grundlag er medtaget som en baggrundsvARIABLE i form af opstilling af 4 forskellige baggrunde for informanterne, jf. nedenfor i 1.4. At sprogbrugeren eget sprogsystem indvirker i tildelingen af udtale, fx hvor langt væk er en given udtale i det fremmede i forhold til et hjemligt ord, er derimod ikke medtaget som variabel i denne undersøgelse. Det har været drøftet, men det har ikke været muligt at opstille dimensionen *tæt på eget sprogsystem* versus *langt fra eget sprogsystem* i forbindelse med 7 forskellige sprog som i øvrigt også ligner hinanden i større eller mindre grad.

At eget sprogsystem indvirker på den udtale som informanten har, er der næppe tvivl om. I 2001 redegjorde Katrine Bønlykke Olsen for de engelske importords bøjningsmæssige tilpasning til det danske ortografiske bøjningssystem, og hun fandt visse lovmæssigheder bag tilpasningen i importordets sproglige struktur: jo mere fremmed et ord er, ortografisk og udtalemæssigt, jo større er sandsynligheden for at det bøjes engelsk, og jo mere velkendt et ord er, jo større er sandsynligheden for at det bøjes dansk. Denne overensstemmelse kan antages også at gælde for det udtalemæssige; den gælder desuden for forholdet mellem oversættelseslån vs. direkte lån. I Jarvad (1995: 67) nævnes det bl.a. at lyden *th-* som i *think* er meget fremmed for dansk, og som resultat er der yderst få lån med denne lyd, lånene oversættes til dansk, fx *tænketank*.

I den metode vi har fulgt, har det været interviewerens opgave at fremkalde en udtale af et givet ord. Det kan dog være uklart hvad det er informanten svarer på, når intervieweren således lokker ordet frem. Er det fx informantens naturlige udtale, eller den udtale som informanten forestiller sig intervieweren gerne vil høre? Eller er det den som informanten opfatter som korrekt, dvs. den genuine engelske udtale eller den skoleengelske udtale? Det viste sig i interviewsituationen at nogle informanter reagerer spontant med et andet, fx hjemligt, ord, hvis de ikke kendte ordet, og at informanterne kunne finde på at indgå i en diskussion om tilpasning/ikketilpasning således at interviewsituationen fik præg af en egentlig samtale. Således forklares disse situationsbundne uklarheder i den norske undersøgelse (jf. Roy Johansen under 5. *Innsamlingsarbeidet*):

”Som intervjuer la jeg flere ganger merke til at når informantene i begynnelsen av intervjuet var noe nervøse og anspente, brukte de i større grad en uttale som var mindre tilpassa norsk uttalemønster, enn de gjorde seinere i intervjuet, når de følt seg friere. Det var for eksempel en av informantene som midt i intervjuet gjorde en brå overgang til norskskilpassa uttale. Etter intervjuet sa vedkommende at han normalt ville ha brukt den norskskilpassa uttalen i private samtaler”.

I den norske undersøgelse fandt Roy Johansen – ud fra en subjektiv opfattelse - at de informanter som virkede trygge, og de informanter som havde gode færdigheder i engelsk, i større grad tilpassede både fonologien og morfologien til norsk mønster. Dette er en parameter som ikke er med i undersøgelsen, men som nok har haft betydning. I den finske rapport (jf. Ulla Patola under 6. *Analysing the data*) redegøres for dette således:

”The interviewees showed remarkable awareness and concern for their linguistic choices. Either they thought they used too few or too many Anglo-American imports. This can be accounted for by ‘evaluation apprehension’ – a phenomenon familiar especially in social psychology (Helkama 1998: 36). A person’s level of self-consciousness often rises as she/he is being observed and she/he may desire to convey a socially acceptable image of her/himself. Naturally, social acceptability also depends on the interviewee’s perception of what is acceptable to the interviewer. Depending on the interviewee, both using imports (e.g. *cool*) and using Finnish words (e.g. *viileä* ‘cool’) could be socially acceptable behaviour [...].

As an interviewer I also became concerned that I was showing ‘demand characteristics’ – unintentionally giving cues as to how I was expecting the interviewees to answer (see Helkama 1998: 36) in spite of the fact that my purpose was not to communicate to the interviewees that I expected them to answer my questions with an import rather than with a Finnish word.”

Vi ser således at valget af udtale kan afhænge af mange forskellige parametre: informantens normer for engelsk, regelapplicering af skrevet engelsk til talt engelsk i hjemlig version, den konkrete situation, forestillingen om (korrekt) engelsk, eget

sprogssystem, intervieweren og dennes adfærd, informanten generelt og det selv-billede og den selvaccept som informanten ønsker at skabe om sin egen position og sociale baggrund.

1.4. *Livsstil og andre sociale baggrunde*

Begrebet *livsstil* ligger til grund for inddelingen af informanterne i 4 grupper. Livsstilsbegrebet er hentet fra sociologiske analyser og markedsanalyser, og det drejer sig først og fremmest om menneskers daglige vaner, herunder forbrugsvaner, kulturelle vaner og opførsel (Dahl 1997). Det er således ikke kun den sociale klasse eller økonomisk formåen der er bestemmende for spisevaner, påklædning, bolig-indretning, fritidsinteresser, synet på kunst og litteratur mv., men det er snarere samfundsholdninger og holdninger til livet som resulterer i forskellig smag, bestemte præferencer og en opbygning af den enkeltes ønskede identitet. Denne måde at beskrive menneskene og deres valg og holdning på bygger på opfattelsen af at vi har forladt det moderne industrielle samfund og befinder os i det postmoderne samfund, som er et videns- og kommunikationssamfund hvor der hovedsagelig produceres, ikke varer, men tjenester i form af service, information og underholdning.

Disse adskilbare livsstile er konstrueret ved at interviewe personer om deres hverdagsliv og holdninger, og man har derved kunnet udskille klynger af vaner der kan grupperes som forskellige livsstile (Dahl 1997; Bourdieu 1977). I reklamebranchen bruges livsstilene til at præsentere nye og gamle produkter i en visuel og verbal sammenhæng som gør at den potentielle forbruger kan identificere sig med produktet. I hele MIN-projektet har vi valgt at benytte livsstilsgrupperingen i stedet for de traditionelle inddelinger af mennesker efter socialklasse (jf. Svalastoga 1969), og vi har gået ud fra at der er en sammenhæng mellem den enkeltes livsstil og holdning til importord på samme måde som det er vist at holdninger til samfundet og livet kan være et signal om valg af livsstil. I MIN-projektet har der ikke været selvstændig undersøgelse af de 4 livsstilsgrupper som informanterne er opdelt i, men man har antaget at moderne versus traditionel livsstil kunne komme til udtryk i den virksomhed som informanten var ansat i: en virksomhed med produktion af tjenesteydelser versus en virksomhed med produktion af varer.

Fig 1: Livsstilsgrupper

<i>Livsstil</i>		
<i>Status</i>	<i>Traditionel</i>	<i>Moderne</i>
<i>Høj</i>	A	B
<i>Lav</i>	D	C

I en traditionel virksomhed (A + D) er vareproduktion et afgørende træk, den har høj status i det nationale samfund, og den har en konservativ virksomhedskultur. Det er fx virksomheder som Saint-Gobain Ceramic Materials i Norge, Nokia i Finland, i Danmark er den repræsenteret med en større fødevarerkoncern. Den moderne virk-

somhed (B + C) har internationale kontakter og moderne firmakultur. Det kan være en reklamevirksomhed, medievirksomhed eller et teleselskab. Med høj status er der udvalgt repræsentanter for ledere og mellemledere i de valgte virksomheder, og tilsvarende med lav status er udvalgt repræsentanter for personer med underordnet stilling i virksomheden, fx medarbejdere i levnedsmiddelbranchen, butiksassistent (C), mens industriarbejdere er en typisk repræsentant (D).

Det har ikke været let for alle involverede at finde de rigtige repræsentanter for de 4 livsstile, og det ser ud til at de enkelte informanternes arbejdsmæssige baggrund har været vanskelig at placere i den ene eller anden kategori, og man må konstatere at livsstilsbegrebet er nok blevet for diffust at anvende når der samtidig er brugt traditionelle sociologiske faktorer som høj og lav status. I den færøske rapport (jf. Sandøy & Petersen under 6.3. *Resultat etter bakgrunnsvariablar*) står der: ”fordelinga av informantar på livsstilskategoriene er ikkje blitt fullgod”. Andre udtrykker samme forbehold over for kategoriseringen og dens vellykkethed i denne sammenhæng.

Alder, køn, uddannelse, geografisk baggrund, politisk tilhørsforhold og lignende traditionelle sociologiske kriterier skulle være konstante i undersøgelsen. Informanternes alder blev aftalt at være mellem 30 og 35 år, kønet ligeligt fordelt inden for de fire grupper, mens andre baggrundsvARIABLE ikke influerede i valget af informanter. I alt skulle 40 informanter testes. I de enkelte nationale afsnit er der redegjort for hvordan disse kriterier er overholdt. Helt ens er de ikke forvaltet, men dog ikke mere forskelligt end at en sammenligning mellem sprogene kan foretages.

Det var ligeledes en forudsætning at informanterne fik nogle baggrundsspørgsmål om deres arbejde, alder, køn og uddannelse, deres kendskab til fremmede sprog, navnlig engelsk, deres læse- og skrivefærdigheder i andre sprog, kontakt med udlandet, dvs. om de havde boet i andre lande, om de rejste meget i udlandet, og om de havde udenlandske venner eller bekendte. I de enkelte nationale afsnit redegøres der for disse forhold, her er der nogen forskel i hvor nøje man har overholdt at indhente disse baggrundsvARIABLE. Men det har trods nationale forskelle været muligt at korrelere tilpasning af importord med ikke blot livsstil, men også alder, køn, uddannelse og kendskab til engelsk.

2. Design af undersøgelsen

2.1. Metodevalg

Der findes allerede nogle få lydige undersøgelser af tilpasning af de enkelte nordiske sprog, og disse beskrives i de enkelte rapporter her i bogen. Der foreligger dog ikke sammenligninger af nordiske sprogs lydige tilpasning, men kun enkeltiagttagelser, og der findes heller ikke systematisk indsamling eller analyse af større mængder frit talesprog med fokus på tilpasningen af engelsk i de nordiske sprog.

Der kan benyttes flere metoder til at undersøge den morfologiske og fonetiske tilpasning af importord i talesproget. Mest naturlig udtale fås ved aflytning af spontan tale, fx via radio, tv og ved at lytte til samtale. Der er dog ikke realistisk at bruge naturlig tale som grundlag for at studere importordenes udtale. Der er nemlig meget langt mellem forekomsterne af importord, og talesprogsbaser er få og små. I den

anden ende af skalaen kan tilpasningen iagttages via oplæsning af defineret materiale eller ved test (man kunne kalde det *kontrolleret empiri*), mens intersubjektiv kontrol og introspektion giver et mere impressionistisk billede af udtalen. Langt fra det virkelige liv kan en undersøgelse af tilpasningen bygge på udtaleangivelser i udtale- og anglicismeordbøger.

Metodevalget til denne undersøgelse er den kontrollerede empiri i form af en spørgeliste med ord som repræsenterer det som skal undersøges, og hvor interviewer søger at fremkalde et spontant svar hos den interviewede. Svaret er det engelske importord, som her er i fokus, og som indeholder den lydige eller morfologiske problemstilling som er valgt til at belyse tilpasningen. Metoden er kendt fra de klassiske dialektundersøgelser og også i forbindelse med importord (Sandøy 2000). Metoden er ganske operationel, og den giver mulighed for på overkommelig tid at få et stort antal resultater som kan bearbejdes statistisk. Men den har også klare svagheder. I sektion 1.3. er der redegjort for usikkerhederne ved selve interviewsituationen og svaret man modtager, i sektion 2.5. for aflytning og rubricering af svarene.

2.2. Spørgelsten

Spørgelsten (jf. Sandøy 2000: 125 ff.) består af to typer spørgsmål: *udtalespørgsmål*, der tager højde for de fonetiske problemstillinger, og *bøjningsspørgsmål*, der tilgodeser de morfologiske problemstillinger.

Udtalespørgsmålene er bygget op således at informanten først får oplæst en definition, og derpå gætter informanten hvilket ord der kan være tale om. Herefter skal informanten sætte det pågældende ord ind i en nedskrevet sætning og læse denne sætning op. Fx kan denne type spørgsmål forløbe således:

Feltarbejder:	”En lille båndspiller der har hovedtelefoner. Båndspilleren er så lille at man kan have den i en lomme”
Informant (<i>gætter</i>):	”En walkman?”
Feltarbejder:	”Ja”

Informant (<i>oplæsning</i>):	”De hører walkman for fuld styrke”
---------------------------------	------------------------------------

Ved bøjningsspørgsmålene får informanten et ord som han/hun skal bøje og sætte ind i sætningen, fx:

Feltarbejder:	”Det næste ord er <i>manager</i> . Prøv at sætte ordet ind i den følgende sætning hvor der er tale om 2 af slagsen”
Informant (<i>oplæsning</i>):	”De to danske managers er gamle venner”

Eller i finsk version:

- Part 1:* Henkilö, jota käytetään oikean näyttelijän tilalla kuvattaessa vaarallisia kohtauksia elokuvaan ja television.
= (‘A person who is used instead of an actor when you shoot dangerous scenes for cinema and television.’)
- Part 2:* Elokuvaa varten palkattiin useita ---.
= (‘A lot of --- were hired for the film.’)

De sætninger som spørgelistens ord skal sættes ind i, og som skal oplæses, er skriftsproglige eksempler fundet i moderne ordbøger og tekstdatabaser.

Spørgelisten består af omkring 50 spørgsmål, hvoraf flere af ordene kan indeholde flere problemstillinger, fx repræsenterer ordet *badge* i dansk både problemstillingen ”udtale af [dʒ] i udlyd” og problemstillingen ”tildeling af køn”. Spørgsmålene er fordelt med ca. 1/3 til morfologiske problemstillinger og ca. 2/3 til fonetiske problemstillinger, og de to typer spørgsmål er blandet mellem hinanden, så informanterne ikke først får alle spørgsmålene af den ene type, så af den anden. I bilaget sidst i dette kapitel er den danske spørgeliste aftrykt som eksempel. Den danske spørgeliste er udformet af Margrethe Heidemann Andersen, som også var den der udformede den første spørgeliste for projektet.

2.3. Ordene i spørgelisten

Spørgelistens ord er fortrinsvis nyere importord fra efter 1945. Nogle importord er ældre, fx dansk *chips* (1938) og *badminton* (1890), norsk *match* (1929), svensk *whisky* (1798), finsk *swing* (1944). Der er først og fremmest tale om direkte lån, dvs. ord der er importeret direkte fra engelsk, men der er også enkelte eksempler på hybrider, fx dansk *charterrejse*. Importordene er primært ord fra det almindelige ordforråd, ord som genfindes i beskrivelser af moderne ordforråd i fx nyordsbøger og nyligt opdaterede modersmålsordbøger.

Det har været vigtigt at hovedparten af de ord der spørges til i undersøgelsen, er ord som man må formode at folk i al almindelighed kender. I et pilotprojekt vægrede informanterne sig ved at udtale ord som de ikke kendte – bl.a. fordi de følte at det virkede tåbeligt at skulle udtale et ord som de aldrig selv ville bruge. Selvom man selvfølgelig ikke helt kan undgå at der vil være informanter der ikke forstår enkelte ord, vil en spørgeliste der tager udgangspunkt i ord som informanterne kender og bruger, give flere og bedre resultater end en spørgeliste der tager udgangspunkt i en række ord som informanterne aldrig selv ville bruge.

2.4. De morfologiske og fonetiske problemstillinger

De morfologiske og fonetiske problemstillingerne blev opstillet i en fælles liste på basis af et udvalg som blev valgt af hvert af de syv sprog. De er blevet kaldt de sproglige variable: morfologiske og fonetiske/fonologiske variable. Der blev taget udgangspunkt i en engelsk sproglig kategori som har mulighed for at modificeres

eller tilpasses modtagersproget. Der blev fortrinsvis valgt en sproglig kategori som var relevant for alle sprog, fx den morfologiske kategori flertal af engelske adjektiver, fx *cool(e)*. Som venteligt er der også en række kategorier som ikke har været mulig at undersøge i alle sprog fordi kategorien ikke fandtes i alle sprog, fx *-ing* eller *-ning*-afledningen af verbalsubstantiver, fx *casting/castning* som ikke findes i islandsk og norsk. Disse variable har været genstand for mange drøftelser ved fællesmøderne.

Morfologiske variable

I rapporterne er de enkelte ord som er udvalgt, nævnt og beskrevet. Der er også redegjort for de morfologiske og fonetiske variable som er ekspliciteret i ordene. Her er en oversigt over de kategorier som valgtes, og i tabel 2 kan man se at fx flertal med det engelske *-s*-morfem er repræsenteret i alle sprog sammen med flertalsbøjning af adjektiver.

Tabel 2: Morfologiske variable i de forskellige sprog

	Islandsk	Færøsk	Norsk	Dansk	Svensk	Fi-svensk	Finsk
Køn i subst.	+			+			
Verbalsubst. <i>-(n)ing</i>		+		+	+	+	+
Nomenagentis <i>-er/-ari</i>	+	+					
Substantiv fl. <i>-/s</i>	+	+	+	+	+	+	+
Substantiv fl.best.	+		+	+			
Adjektiv fl. <i>cool(e)</i>	+	+	+	+	+	+	+
Adjektiv neutr. <i>cool(t)</i>				+			

Fonetiske variable

Ved de fonologiske variable er der taget udgangspunkt i de lydligt forskellige der er mellem engelsk og de nordiske sprog med de forbehold som er nævnt ovenfor. Der er flere typer: En gruppe bestående af engelske lyde hvor der ikke er noget tilsvarende i det pågældende modtagersprog, fx [w] som ikke findes i de nordiske sprog. Der er så opstillet en række ord med [w], fx dansk: *walkman*, norsk: *twist*, islandsk: *password*. Andre lyde som ikke kendes i modtagersprogene, er fx konsonantforlyden i ord som *charter*, *jogging*, indlydsvokalen i *trucker*, og diftongen i *flowerpower*. Lydene i den anden gruppe er delvis identiske i engelsk og de respektive modtagersprog, fx *p*, *t*, *k* over for *b*, *d*, *g*. De er ikke medtaget i alle sprog her. Desuden er udtalen af svagtryksstavelsen med ortografisk fuldvokal som i ordet *badminton* undersøgt med henblik på om den i modtagersproget udtales med fuldvokal som det gængse for ordtypen i modtagersproget, eller om den udtales som på engelsk med svagtryksvokalen *swa*. Derudover er en række problemstillinger som ikke var relevante for alle sprog, også undersøgt, herunder prosodiske træk som tonem (norsk og svensk), stød (dansk) og tryk, samt verbers bøjning og vokalharmoni i finsk. De fonetiske variable som var relevante for næsten alle sprog, er angivet i tabel 3 nedenfor. Her fremgår det at det ikke blev gennemført samme nummer i gennemgangen for de forskellige træk, dvs. at i islandsk er lyden i ordet *trucker* rubriceret som F11, mens den i færøsk mfl. er F1, og i norsk og finsk rubriceres den som F4.

Tabel 3: Fonetisk tilpasning – oversigt over variabelnummer i de forskellige sprog

Ortografi	Lyd	Eksempel	Isla.	Færøsk	Norsk	Dansk	Svensk	Fisvensk	Finsk
<i>Vokaler</i>									
<u>	[ʌ]	<i>trucker</i>	11	1	4	1	1	1	4
<o>	[ɒ]	<i>rock</i>							3
<a>	[æ]	<i>backer</i>			1		2	2	1
<a>	[a:]	<i>charter</i>			5		5	5	
<ur>	[ɜ:]	<i>surfer</i>			3	2			7
<on>	[ɔ]	<i>bacon</i>		2	2	13	4	4	5
<i>	[ɪ]	<i>hit</i>					3	3	2
<i>Diftonger</i>									
<ai>	[eɪ]	<i>mail</i>	9	3	6	4	6	6	8
<oa, ow>	[əʊ]	<i>toaster</i>	10	4	7	5	7	7	11
<ow>	[aʊ]	<i>down</i>	12	5	8	3		8	
<i>Konsonanter</i>									
<r->	[r-]	<i>rock</i>	8	6	17	7	9	9	20
<-r->	[-r-]	<i>aerobic</i>	8	6	18	7	9	9	22
C<r->	C[r-]	<i>trust</i>	8		19		9	9	21
<w->	[w-]	<i>walkman</i>	1	7	9	6	12	12	12
C<w->	C[w-]	<i>twist</i>	1	7	10	6	12	12	13
<th->	[θ-]	<i>thousand</i>		8	11	8	13	13	14
<-th>	[-θ]	<i>death</i>		8		8	13	13	15
<-th->	[-ð-]	<i>brother</i>			12				
<ch->	[tʃ-]	<i>charter</i>	2	9	13	9	15	15	16
<-ch>	[-tʃ]	<i>brunch</i>	3	9	14	9	15	15	17
<sh->	[ʃ-]	<i>show</i>	4						
<-sh->	[-ʃ-]	<i>squash</i>	5						
<j->	[dʒ-]	<i>jetlag</i>	6	9	15	10	14	14	18
<-dg(e) >	[-dʒ]	<i>badge</i>	7	9	16	10	14	14	19
<i>Andet</i>									
<m, n, l, r>	Afstemt nasal og likvid		13						
<p-, t-, k->	Præaspiration [hp, ht, hk]		14						
	V:CC vs. VC		15						
	Stød/ikkestød					12			
	Tonem				20				
	[t-] : [d-]						10	10	24
<-t, -d>		<i>twist, disco</i>					11	11	25

2.5. Indsamling og bearbejdning af materialet

Materialet blev indsamlet i 2003 og 2004. De særlige vilkår der har været for de enkelte projekter, er beskrevet der. Fælles har det været at optagelserne er foretaget med minidisk, at man har forsøgt at gøre informanterne trygge så det var muligt at optage et naturligt og uformelt talesprog. I gennemgangen af spørgelisten er der en gennemgående forskel idet der i den danske undersøgelse har været mulighed for informanten at sige ordet to gange, mens dette ikke gælder for fx den norske undersøgelse. Og i andre undersøgelser er det hændt at informanten spontant har rettet sig selv og dermed givet flere forskellige udtaler. Der har været drøftelser af om den ene eller den anden udtale måtte være den ”rigtige”, og en fælles beslutning om dette har været at den første udtale har været den der gælder og medtages i undersøgelsen. I flere af undersøgelserne er der redegjort for variationen i svarene, men i oversigterne gælder der altså kun et svar, det første.

Materialet er aflyttet, og de sproglige variable noteret, for de fonetiske variable er de noteret i IPA (The International Phonetic Alphabet (seneste udgave 1996). Store dele af materialet er aflyttet af to uafhængige personer, af en tredje når der har været tvivl. Der har ikke været foretaget eksperimentalfonetiske undersøgelser, og man har heller ikke gjort referencer til fx Daniel Jones’ kardinalvokalskema.

2.6. Hvad er tilpasning?

På fællesmøder blev der enighed om at samle scorerne på varianterne i hovedkategorierne *tilpasset*, *ikke-tilpasset* (eller *udenlandsk*) og *neutral*. Kategorien *tilpasset* bruges om morfologiske og fonetiske træk hvor informanten vælger et træk fra eget sprog som er i modsætning til engelsk, og som er i overensstemmelse med det hjemlige morfologiske og fonetiske system. Det er fx for dansk at informanten vælger en bøjningsform som *managere* som ubestemt flertal, og at den norske informant vælger [dj-] eller [j-] som forlyd i ordet *jogging*.

Kategorien *ikke-tilpasset* (*udenlandsk*) vil sige at bøjningen eller udtalen er i strid med informantens morfologiske eller fonetiske system. Kategorien *ikke-tilpasset* (*udenlandsk*) bruges om morfologiske og fonetiske træk hvor informanten ikke vælger et træk fra eget sprog, men i større eller mindre grad har en fremmed bøjning eller udtale som strider med det hjemlige morfologiske og fonetiske system. Det er fx at den danske informant vælger en bøjningsform som *managers* som ubestemt flertal, og at den norske informant vælger [dj-] eller [dʒ-] som forlyd i ordet *jogging*.

Kategorien *neutral* vil sige at det ikke kan afgøres om bøjningsformen eller udtalen er hjemlig eller i strid med informantens fonetiske system. Kategorien *neutral* bruges om morfologiske og fonetiske udtaler hvor informanten har et træk som falder sammen med det samme træk i engelsk. Det er fx at den norske informant vælger /dj/ som forlyd i ordet *jogging*. Kategorien *neutral* dækker også over udtaler som ikke er egentlige engelske udtaler, men er udtaler som intenderer at være engelske. I den færøske rapport (jf. Sandøy & Petersen under 2. *Dei språklige variablane*) beskrives det sådan:

”Denne siste definisjonen er formulert slik fordi vi ikkje er interessert i om informanten uttalar engelsken fonetisk perfekt i ”engelske” øre, bare om uttalen er ”gangbar” engelsk i færøyske øre. Det er altså intensjon og tolking hos færøyingar vi legg vekt på når vi kategoriserer ord som nøytrale.”

I disse tre kategorier er der i de enkelte redegørelser for de forskjellige sprog oplyst forskjellige varianter som det aktuelle træk er realiseret i, og for at kunne få et overblik er der mange gange slået flere varianter sammen, det gælder især for kategorien *tilpasset* at fx flere bøjningsmønstre benyttes side om side.

Med disse indledningsord kan man nu gå til de enkelte sprogområders afsnit, og det er også mulig at gå til sammenligningen af de nordiske sprogs måder at tilpasse engelsk ordstof på i talen.

Referencer

- Bourdieu, Pierre. 1977. *An Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bønlykke Olsen, Katrine. 2001. *Engelsk bøjning i dansk. En undersøgelse af engelske importords integration i det danske bøjningssystem – og af ordstrukturens rolle heri*. Specialeafhandling. København: Københavns Universitet.
- Bønlykke Olsen, Katrine. 2001. Om bøjning af engelske ord i dansk. *Nyt fra Sprognavnet*, 2003/2, s. 6-11.
- Dahl, Henrik. 1997. *Hvis din nabo var en bil*. København: Akademisk Forlag.
- Hansen, Erik & Jørn Lund. 1994. *Kulturens gesandter. Fremmedordene i dansk*. København: Munksgaard.
- Jarvad, Pia. 1995. *Nye ord – hvorfor og hvordan?* København: Gyldendal.
- Jespersen, Otto. 1902. Engelsk og nordisk. En afhandling om låneord. I: *Nordisk Tidsskrift för vetenskap, konst och industri*, s. 500-514.
- Josephson, Olle. 2003. Prowsy crights eller prausi krajts? Engelsk indflydelse, ortografisk norm och språkvårdsideologi. I: Ann-Marie Ivars m.fl. (red.), *Boken om våra modersmål. Festskrift til Mikael Reuter på hans 60-årsdag den 17 maj 2003*, s. 156-168. Esbo: Schildts Förlag Ab.
- Preisler, Bent. 1999. *Danskerne og det engelske sprog*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Sandøy, Helge. 2000. *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag.
- Sandøy, Helge. 2002. Moderne importord i Norden. Ei gransking av bruk, normer og språkhaldninger. I: *Språk i Norden 2002*, s. 73-100. Oslo & København & Stockholm: Novus forlag.
- Svalastoga, Kaare & Preben Wolf. 1959. 1969. *Social rang og mobilitet*. København: Gyldendal.

Bilag: Spørgeliste

1. Vi starter med det engelske ord *casting* eller *castning* der handler om udvælgelse af personer til fx tv-udsendelse. Vil du sige *casting* eller *castning* i det første eksempel?
Hun har været med i fire quizzes på tv og været til _____ på yderligere to.
2. Det næste ord er *manager*. Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning hver der er tale om 2 af slagsen:
De to danske _____ er gamle venner
Prøv også at sætte *manager* ind i næste sætning:
Alle _____ på gårsdagens møde var danske
3. Det næste ord jeg spørger efter, er ordet for en lille båndspiller der har hovedtelefoner.
Båndspilleren er så lille at man kan have den i en lomme (*walkman*)
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
De hører _____ for fuld styrke
4. Nogle bruger en walkman mens de motionerer. Det næste ord jeg leder efter, er en betegnelse for en motionsform hvor man småløber, ofte i luntetrav (*jogging*)
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Almindelig _____ forstærker knoglemassen
5. Det næste ord er et ord for en afart af heavy rock hvor teksterne er meget morbide. Det danske ord er dødsmetal (*death metal*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Der er dømt _____ på søndag
6. Så vil jeg spørge dig om du kan komme i tanke om et engelsk ord for hjemmeside (*homepage*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Det er lang tid siden at _____ er blevet opdateret
7. Og det næste ord er et andet ord for en kunstner som optræder med sang, dans og vittigheder. Det kunne fx være Flemming Jensen, Eddie Skoller eller Victor Borge (*entertainer*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Han er musiker, _____ og forfatter
8. Så vil jeg spørge dig om du kan komme i tanke om et ord for en bestemt type frakke. Den frakke jeg tænker på, er halvlang og ulden, den har en hætte, og knapperne er pinde (*duffelcoat*)
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Der ligger en blå _____ og et strikket tørklæde
9. Hvis en person er meget rolig og selvsikker, kan man sige at han eller hun er *cool*. Hvad ville du sige hvis der var tale om flere personer som i følgende sætning:
Stemmerne har stadig deres knastørre _____ klang
Prøv også at sætte ordet ind i denne sætning:
De tog på et afslappet, men alligevel _____ krydstogt
10. Så vil jeg spørge dig om et andet ord for en bestemt type musik. Musikken har et meget rytmisk præg, og den spilles på elektriske instrumenter. Musikere der spiller denne type musik, er fx The Doors og Bruce Springsteen (*rock*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Han bragte _____ til Grønland for 30 år siden

11. Kan du komme i tanke om et andet ord for en bestemt type radio der også fungerer som vækkeur, og som kan vække med et radioprogram? (*clockradio*)
 Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
 Han vågner idet _____ sætter i gang
12. Folk fra Fødevarerdirektoratet kontrollerer ved uanmeldte besøg hygiejnen i pizzeriaer, restauranter. Efter besøget tildeles pizzeriaet eller restauranten et symbol med et ansigt hvis smil signalerer hvor hygiejnisk der er. Hvad hedder sådan et ansigt? (*smiley*).
 Hvad ville du sige hvis der var tale om flere af disse smilende ansigter som i følgende sætning:
 Forretningen fik fem _____ i 2001
 Prøv også at sætte *smiley* ind i den næste sætning:
 Alle _____ der blev uddelt i går, havde et smilende ansigt
13. Kan du komme i tanke om et andet ord for en lastbilchauffør? (*trucker*)
 Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
 Han er en rigtig _____, men også en flink fyr
14. Det kaldes *backning* eller *backing* når man bryder ind i et dataanlæg. Hvad vil du sige i den følgende sætning:
 En ny sag om _____ af kreditkort ruller i USA
15. Så vil jeg spørge dig om du kan finde et andet ord for e-post, altså elektroniske breve der sendes ved hjælp af forskellige net (*e-mail*)
 Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
 Send en _____ til sprognævnet@dsn.dk
16. Kan du finde et andet ord for en brødrister (*toaster*)
 Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
 Der manglede en kaffemaskine, en _____ og et tv
17. En harddisk er en computers fast disk. Hvad ville du sige hvis der var tale om flere af dem som i følgende sætning:
 Start med nye _____ fra IBM
 Prøv også at sætte harddisk ind i den næste sætning:
 Alle _____ vi købte i sidste uge, er gået itu
18. En airbag er en slags luftpude der pustes op ved bilsammenstød og derved kan afværge alvorlige kvæstelser hos bilpassagerer. Hvad ville du sige hvis der var tale om flere af dem som i følgende sætning:
 Den har seks _____ og varme i forsæderne
 Prøv også at sætte *airbag* ind i den næste sætning:
 Alle _____ vi så på i går, fungerede fint
19. Kan du komme i tanke om et andet ord for større morgenmåltid der er en blanding af morgenmad og frokost, og som man spiser om formiddagen? (*brunch*).
 Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
 Når _____ er serveret og spist, er dagen stadig ung
20. Kan du finde et andet ord for tynde kartoffelskiver der er kogt i olie og drysset med salt? (*chips*)
 Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
 Kims eksporterer _____ og snacks til bl.a. England og USA

21. Vi talte før om brunch. Hvad ville du sige hvis der var tale om flere af dem som i følgende sætning:
Lørdag serverer vi to forskellige _____ indtil kl. 15
Prøv også at sætte *brunch* ind i næste sætning:
Alle _____ vi fik serveret i lørdags, var gode
22. Så vil jeg spørge dig om et ord for en person der sejler på et sejlbræt og som bruger vinden til at komme frem med (*windsurfer*)
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Da jeg for 2 år siden startede som _____, kendte jeg ingen i klubben
23. Fra windsurfing går vi over til dans. Jeg leder her efter et ord for en amerikansk danser der opstod i 60'erne. Når man danser, går man op og ned i knæene samtidig med at man vrikker benene og enden fra side til side (*twist*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
De vidste at _____ blev lanceret i 1961
24. Det kaldes downloading eller downloadning når man ved hjælp af et modem henter programmer eller oplysninger fra en computer over til ens egen computer, siger man at man *downloader*. Hvad vil du sige i den følgende sætning:
I næsten alle dele af avispressen og tv-markedet er _____ i fuld gang
25. Så vil jeg spørge dig om du kan finde på et andet ord for et lille skilt der kan sættes fast på tøjet, og som fx kan have påtrykt et slagord (*badge*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
"Jeg er døv" står der på _____ som hun har på.
26. Ordet clean kan bruges om fx narkomaner der er blevet afvænnet. Hvad ville du sige hvis du skulle bruge det om mere end én person som i følgende sætning:
Her er der lutter _____ narkomaner
27. Nu går vi over i sportsverdenen. Kan du komme i tanke om et navn på en sportsgren hvor man slår en fjerbold over et net med en ketsjer? (*badminton*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Danmark åbner VM i _____ til sommer
28. Kan du også finde et ord for en gennemskåret bolle med en hakket bøf og forskelligt tilbehør, fx salat og dressing? (*burger*)
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
De er enige om at pommers fritter og _____ feder
29. Vi bliver lidt i madverdenen. Kan du finde et ord navn på en bestemt lidt cremet, lyserød salatdressing man fx bruger til rejecocktail? Dressingen har en mild, tomatagtigt smag (*thousand island-dressing*)
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Rejecocktail med salat, citron og _____-dressing
30. Vi talte tidligere om rock. Nu søger jeg et ord for et anden stilart inden for musikken. Denne stilart er bl.a. karakteriseret ved at der tales til musikken (*rap*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
De ramte plet i den bølge af dansk _____ der huserede i midten af 90'erne.
31. I et andet ord for en bestemt slags motionsprogram der opstod i 80'erne og var meget populært i USA og Europa. Motionsprogrammet går ud på at man laver nogle enkle øvelser som man gentager i et højt tempo. Øvelserne udføres i hold og til musik (*aerobic*).

Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
I de år kom _____ for alvor frem

32. Nu vil jeg spørge dig om et ord for en bestemt transportvogn der har et gaffellignende lad foran der kan hæves og sænkes (*gaffeltruck*)
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Han kørte rundt i en _____ på parkeringspladsen
33. Så vil jeg spørge dig om en betegnelse på et bestemt spil. Der er tale om et brætspil som man spiller to personer. I spillet kaster man en terning og flytter rundt med nogle runde træbrikker på et bræt med 24 felter (*backgammon*)
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Der tales, drikkes og spilles _____ hele dagen
34. Kan du komme i tanke om et andet ord for en udskrift fra en printer? (*print*). Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Hvis du vil have _____, så klik på tekstområdet
35. Ordet *fancy* betyder nærmest 'skør, underlig'. Hvad ville du sige hvis du skulle bruge ordet om flere ting som i følgende sætning:
Det er en hjemmeside uden _____ ting
Prøv også at sætte ordet ind i følgende sætning:
Hun købte et _____ bælte
36. Spies og Tjæreborg er kendte rejseselskaber der arrangerer en bestemt slags turistrejse hvor fly, hotel, udflugter osv. er arrangeret på forhånd. Kan du komme i tanke om hvad det er for et ord jeg her tænker på? (*charterrejse*)
Prøv at sætte ordene ind i følgende sætning:
Hemmeligheden bag en vellykket _____ er en perfekt planlægning
37. Når man har været på charterrejse til et land der ligger langt væk fra Danmark, og hvor der er en stor tidsforskel, kan man bagefter blive utilpas, have svært ved at sove osv. Ved du hvad man kalder den tilstand? (*jettlag*).
Prøv at sætte ordene ind i følgende sætning:
De kommer i god tid for at sikre sig at _____ er helt ude af kroppen
38. En ironman er en konkurrenceform der består af en maraton efterfulgt af 3,8 km. svømning + 180 km cykling. Hvad ville du sige hvis der var tale om flere af dem som i følgende sætning:
Han er vinder af flere _____ i udlandet
Prøv også at sætte *ironman* ind i den følgende sætning:
Alle _____ fra sidste år har været hårde
39. Et display kan bl.a. være et nummerfelt på en lommeregner eller en telefon. Hvad ville du sige hvis der var tale om flere af dem som i følgende sætning:
Hvis begge _____ blinker, er der opkald til telefonen
Prøv også at sætte *display* ind i den næste sætning:
Alle _____ han så i går, blinkede
40. Vi har tidligere talt om en duffelcoat. Nu vil jeg spørge dig om et ord for en anden beklædningsgenstand. Det ord jeg leder efter, betegner en kraftig bomuldsbluse med lange ærmer og indvendig luv. Den bruges især til sportsbrug. (*sweatshirt*)
Prøv at sætte ordene ind i følgende sætning:
Han har skiftet _____ ud med en rullekravesweater

41. Nu vil jeg spørge dig om et ord for en formodet langsigtet udvikling el. en tendens i tiden (*trend*).
Prøv at sætte ordet ind i følgende sætning:
Siden da har _____ ændret sig markant
42. En airbrush er et apparat som man bruger når man skal påsprøjtet maling. Hvad ville du sige hvis der var tale om flere af dem som i følgende sætning:
Han brugte to forskellige _____ til at male med
Prøv også at sætte *airbrush* ind i den følgende sætning:
Alle _____ som han så i går, lå fremme.
43. Headhunting eller headhuntning handler om at opspore egnede personer til ledende stillinger. Hvad ville du sige i den følgende sætning?
Det ligner jo regulær _____ sagde han.
44. Kan du komme i tanke om et andet ord for et blomsterbarn? Ordet kan også bruges i forbindelse med at hippierne i 60'erne symboliserede deres holdninger til et ikkevoldeligt samfund ved at pynte sig med blomster (*flowerpower*)
Prøv at sætte ordene ind i følgende sætning:
Mit udgangspunkt er hippie og _____ fra den fede tid fra omkring 1965
45. Man kan bruge ordet *bitchy* om en person der er ondskabsfuld. Hvad ville du sige hvis du skulle bruge ordet om flere personer som i følgende sætning:
De er lækre, _____ og uintelligente.
46. Det næstsidste ord jeg vil spørge dig om, er et andet ord for en træner (*coach*)
Prøv at sætte ordene ind i følgende sætning:
Han fortsætter som _____ i næste sæson
47. Og så kommer det sidste ord. Hvilket ord bruger man om faglig viden på et specielt område? (*knowhow*).
Prøv at sætte ordene ind i følgende sætning:
De er interesserede i firmaet pga. dets _____ på området.

Djúsið eller *djúsin*?

Om tilpasning af moderne importord i islandsk talesprog

Ásta Svavarsdóttir
Íslands Universitet, Reykjavík

1. Indledning

1.1. Importord i islandsk

Undersøgelsen,¹ som præsenteres i artiklen, er en del af MIN-projektet og omfatter tilpasning af engelske importord i islandsk talesprog. Grundlaget er interview hvor udvalgte informanter svarede på en spørgeliste som bygger på bestemte kriterier og sproglige variabler. Hovedformålet er at studere i hvilken grad ordene er tilpasset, både fonetisk og morfologisk, og at sammenligne resultaterne med de andre sprog i Norden. Derimod er der kun i en meget begrænset grad mulighed til at studere hvordan ordene tilpasses, fx hvordan engelske lyd overføres til islandsk og på hvilken måde importordene bøjes.

Íslandsk har forholdsvis få importord sammenlignet med de andre nordiske sprog. Ifølge resultater fra en anden delundersøgelse under MIN-projektet udgør moderne importord omtrent 0,2 % af islandske avistekster fra 1975 og 2000 mens gennemsnittet for alle sprogene er ca. 0,7 % (jf. Selback & Sandøy 2007). Alment går man ud fra at der findes betydeligt flere importord i talesprog end i skriftsprog og at de er mere udbredte i tale (se Guðrún Kvaran & Ásta Svavarsdóttir 2002:102–3, Ari Páll Kristinsson 2004: 55–56 og henvisninger der), men der er få kvantitative undersøgelser af forskellen mellem skriftsprog og talesprog i islandsk, både hvad gælder ordforråd og andre karakteristika. I Helga Hilmisdóttirs (2000) undersøgelse af ungdomssprog, både i skrift og tale, er der betydeligt flere importord i talesprogsmaterialet end i skriftsprogsteksterne, dvs. 65 % af det samlede antal, men ordenes andel i teksterne i forhold til løbende antal ord er ikke blevet beregnet. Ásta Svavarsdóttir har sammenlignet forholdet af engelske importord i tre forskellige tekst-samlinger, en fra talesproget (personlige samtaler) og to fra skriftsproget, hvor den ene er mere formel og mindre personlig end den anden. Resultaterne viser at hovedforskellen på omfanget af importord er mellem formelt/upersonligt skriftsprog (0,3 %) på den ene side og uformelt/personligt sprog, både i skrift (0,8 %) og tale (0,5 %), på den anden² (Ásta Svavarsdóttir 2004: 172).

¹ Undersøgelsen var støttet af Íslands universitets forskningsfond (Rannsóknasjóður Háskóla Íslands), som gjorde det muligt at ansætte en studentmedarbejder, Sigrún Steingrimsdóttir, som udførte interviewerne og deltog i analysen. Sigrún skal have mange tak for hendes del i arbejdet.

² Det bør nævnes mht. sammenligning med MIN, at i denne undersøgelse medregnes alle proprietær af engelsk ophav (person- og stednavne, varemærker mm.) i resultaterne.

1.2. Tidligere beskrivelser af importords tilpasning i islandsk

Nogle sprogforskere har undersøgt og beskrevet engelske importord og deres tilpasning til islandsk (jf. Ásta Svavarsdóttir & Guðrún Kvaran 2002). Den tyske sprogforsker Bruno Kress blev i 1960'erne den første til at undersøge og gøre rede for den moderne anglo-amerikanske indflydelse på islandsk. Han indsamlede et antal engelske importord³ og ud fra dem og sine iagttagelser af deres brug og udtale har han bl.a. beskrevet ordenes tilpasning, både den fonologiske (Kress 1966a, 1970) og den morfologiske (Kress 1966a, 1966b). Noget senere blev der skrevet et speciale ved Islands universitet om engelske låneord i islandsk i det 20. århundrede, især efter anden verdenskrig, og dele af resultaterne er blevet udgivet i artikler om den morfologiske tilpasning af importord (Eyvindur Eiríksson 1975 og 1982). Helga Hilmisdóttir (2000) har analyseret den fonetiske og morfologiske tilpasning af importord i ungdomssprog, både uformelt skriftsprog og talesprog, og det islandske materiale, som blev indsamlet for den europæiske anglicismeordbog (Görlach 2001), hvor islandsk indgår som et af de 16 sprog, som ordbogen dækker, danner grundlaget for en beskrivelse af engelske importord i islandsk, bl.a. deres tilpasning (Guðrún Kvaran & Ásta Svavarsdóttir 2002). Resultaterne viser at ordenes udtale som regel er tilpasset på en forholdsvis regelmæssig måde ved at de fremmede fonemer omtolkes som islandske lyd eller lydforbindelser der ligner den oprindelige engelske udtale, fx erstattes engelsk [w] med [v] som i *viskí* 'whisky' og *tvíd* 'tweed'. Ligeledes tilpasses importordene morfologisk. De bøjes sædvanligvis med hjemlige bøjningsendelser efter de mest udbredte og regelmæssige bøjningsmønstre i hver ordklasse, fx bøjes verber næsten udelukkende med præteritumsendelsen *-aði* (*filá* 'feel', *húkka* 'hook', præteritum *filaði*, *húkkaði*).

Fremmed indflydelse på selve sprogsystemet, enten direkte eller som resultat af de indlånte ord har derimod ikke været behandlet grundigt, selv om der findes enkelte bemærkninger i den retning. Kress (1966a: 21) kommer til den konklusion at "Alles in allem kann gesagt werden, daß die Gefahren einer Beeinflussung des Isländischen durch das Englische auf der phonematischen Ebene sehr gering sind", og til trods for at mange importerede adjektiver er ubøjede siger han at der "wurden auf der syntaktischen Ebene keine Störungen beobachtet" (1966a: 22). Tyve år senere diskuterer Kristján Árnason (1988) anglo-amerikansk indflydelse på islandsk og opsummerer nogle sproglige træk, som antages at være engelsk påvirkning, bl.a. nogle fonetiske tendenser, som fx en mere fremskudt (dental) udtale af *t* end normalt i islandsk; en affrikatliggende udtale af *dj*- (nærmest *dʃj*-), ikke bare i moderne importord som *djúsi* 'juice' men også i gamle ord som *djöfull* 'dævel'; en dental udtale af *s*; udtalen [ks] i stedet for [xs] i ord som *loksins* 'til sidst' og *vax* 'voks' (1988: 8). Et andet sted har Kristján Árnason (1996: 178) også peget på et fremmed trykmønster som findes i importord med tre eller fire stavelser og som oftest er *proprier*, fx *Gevalia* og *Toyota*. Her er hovedtrykket tit på anden stavelse i stedet for første, som er det regelmæssige trykmønster i islandsk.

³ Det udgår ikke af artiklerne hvordan indsamlingen foregik eller hvorfra eksemplerne stammer, men selve eksemplerne tyder på at de delvis kommer fra talesproget, fx ord som *sjó* (eng. *show*) og *stjúpíd* (eng. *stupid*).

1.3. Sprognorm og sprognormering

Hverken talesprog eller importord har været i fokus i den officielle sprognormering i Island. Retningslinjer om udtale består kun af almene bemærkninger om god og tydelig udtale. Der advares også mod forandringer som kan ”skade sprogsystemet” og som eksempel nævnes bl.a. en affrikatliggende udtale af ord som *tjald* ’telt’ (jf. afsnit 1.2)⁴. Traditionelt gives der kun undtagelsesvis oplysninger om udtale i islandske ordbøger, og det sker først og fremmest ved gamle og nye importord hvis deres skriftform ikke stemmer overens med den vanlige forbindelse mellem skrift og udtale. Eksempler på det finder man fx i *gæi* (eng. *gy*), som udtales med en velar i stedet for den vanlige palatale klusil foran *a*, og i *holl* (dansk *hold*) med en lang *l*-lyd i stedet for den vanlige(re) udtale af *ll* [tl] (IO 2002).⁵

I islandsk sprogrøgsarbejde prioriteres nydannede ord af hjemlige stammer langt højere end importord, men alment vises der større overbærenhed med deres anvendelse i tale end i skrift. Baldur Jónsson diskuterer fremmedord i en artikel om islandsk orddannelse (1987: 100) og opstiller de krav som bør opfyldes for at de kan godkendes som låneord, og samme kriterier præsenteres i en artikel om den formale tilpasning af fremmedord i islandsk (Baldur Jónsson 1997). Disse krav genfindes i offentlige retningslinjer om tilpasning af importord, men de er ganske almene og kan næppe anses som egentlige strategier for tilpasning af enkelte ord eller typer af ord. Om den morfologiske tilpasning siges der fx kun, at det er vigtigt, at substantiver bliver tildelt grammatisk genus af hensyn til deres bøjning i øvrigt, og om udtalen, at lyde og lydforbindelser, som ikke svarer til dem som findes i ældre islandske ord (fx dansk *y*, engelsk *m*, *sh* osv.) burde undgås.⁶

Importord optræder kun sporadisk i ordbøger, og de fleste importord, som medtages, er allerede etablerede i islandsk og godt tilpassede gennem sprogbrogen. Ordbøger kan derfor ikke anses som særlig vigtige mht. den fortløbende normering af fremmede ord.

2. De sproglige variable

Den islandske undersøgelse omfatter 20 sproglige variable, 5 morfologiske og 15 fonetiske. De fleste variable er fælles med de andre sprog, men variable som er uaktuelle for islandsk er blevet udeladt, og nogle andre særprægede for islandsk er tilføjet. Undersøgelsen drejer sig om at belyse i hvilken grad de engelske importord tilpasses islandsk i forhold til de andre sprog, men det kan derimod ikke forventes at resultaterne vil give et helhedsbillede af hvordan de tilpasses, selv ikke mht. de

⁴ Se fx. retningslinjer om sprogbrug på Arni Magnusson instituttet for islandske studiers hjemmeside under overskriften *Athugum málið! Framburður* (Læg mærke til sproget! Udtale) (www.arnastofnun.is; 4. december 2007).

⁵ Udtalen [l:] af *ll* er ikke begrænset til importord. Den findes også i hjemlige ord, især i islandske kælenavne som fx *Gulla* og *Kalli*.

⁶ Fx. under *Athugum málið! Aðlögun tökuorda* (Læg mærke til sproget! Tilpasning af låneord) og under *Málfránsbanki* (Sprogbrugsbank) under søgeordet ”tökuorð” på hjemmesiden www.arnastofnun.is (4. december 2007; jf. fodnote 4).

udvalgte variabler. Dertil er især de morfologiske variabler ikke dækkende for alt hvad der sker i tilpasningen.

2.1. Morfologiske variabler

Der er sat fokus på substantiv- og adjektivbøjningen, mens verberne, som plejer at være godt tilpassede i alle sprogene (jf. Guðrún Kvaran & Ásta Svavarsdóttir 2002: 97 og Helga Hilmisdóttir 2000: 146–48 om verber i islandsk), udelades. Fire af de morfologiske variabler retter sig efter bøjning og en efter orddannelse, som vist i tabel 1.

Tabel 1: Oversigt over de udvalgte morfologiske variabler

Nr.	Variabel	Islandsk
M-1	Genus af substantiver	maskulinum, femininum eller neutrum
M-2	Flertal af substantiver	<i>-ar / -ir / -ur / Ø</i> (varierer mht. genus og bøjningsklasse) vs. <i>-s</i>
M-3	Flertal af adjektiver	<i>-ir / -ar</i> (varierende mht. genus) vs. Ø (dvs. ubøjet)
M-4	Neutrum ental af adjektiver	<i>-t</i> vs. Ø (dvs. ubøjet)
M-5	Nomen agentis	<i>-ari</i> vs. <i>-er</i>

Tildeling af genus er en vigtig del af den morfologiske tilpasning af engelske substantiver i islandsk, eftersom genuset er bestemmende for bøjningsmønsteret (jf. M-1). Islandske substantiver bøjes i tal og kasus og de tre kategorier er sammenknyttede i ordenes bøjningsendelse og i formen af den efterhængte bestemte artikel. Andre formale træk som indikerer genuset er især formen af eventuelle attributive eller prædikative adjektiver, men derimod har islandsk ingen ubestemt artikel og ubestemte substantiver står i nøgen form. Således kan selv etablerede og forholdsvis hyppige importord, som er fonetisk og ortografisk tilpassede, i mange tilfælde mangle ethvert tegn på genus og/eller tal i sætningskontekster, hvor et bøjningsform uden endelse er det naturlige.

Tidligere undersøgelser har vist, at over halvdelen af importord er neutrum, mens maskulinum og især femininum er mindre vanlige (se Guðrún Kvaran & Ásta Svavarsdóttir 2002: 94 og Helga Hilmisdóttir 2000: 148–51 samt henvisninger der). Ord, som henviser til mennesker, tildeles enten maskulinum eller femininum efter deres betydning. Formelle træk, som minder om typiske islandske maskulinums- eller femininumord, påvirker også genustildelingen. Ord, som ender på *-a* i længver sproget, fx *pizza*, tilpasses således sædvanligvis som femininum (jf. *vika* 'uge'), mens ord som slutter på *-er* eller *-or* bliver maskulinum (jf. fx *hamar* 'hammer'), fx *server/sörver* og *traktor*. Ellers får de fleste importord neutrum.

Islandske substantiver har forskellige flertalsendelser beroende på genus og bøjningsklasse (jf. M-2). I de skandinaviske sprog bruges den engelske flertalsendelse *-s* i mange importord i stedet for eller ved siden af hjemlige endelser (se fx Johanson & Graedler 2002: 187f.), men ældre undersøgelser tyder ikke på, at den bruges produktivt i islandsk, selv om den forekommer i enkelte etablerede ord fra engelsk. Enten findes disse ord kun i en enkelt ordform uden modsætning mellem ental og flertal, fx *fittings* og *leggings*, eller den engelske flertalsendelse er blevet omtolket som en del af stammen, fx *sils* vs. plur. *silsar* (eng. *sills*) 'dørtrin på biler'.

De fleste islandske adjektiver bøjes i genus, kasus og tal mm., selv om der også findes en mindre klasse af ubøjede adjektiver, fx *hissa* 'forbavset' og *vakandi* 'vågen'. Importerede adjektiver er derimod som regel ubøjede, undtagen ord med et tilpasset suffiks, som svarer til et islandsk adjektivsuffiks (jf. Helga Hilmisdóttir 2000: 151–53). I den nuværende undersøgelse tjener flertal (M-3) og neutrum singularis (M-4) til at kaste lys på adjektivbøjningen.

Når et importord indgår i orddannelse i modtagersproget, er det et tegn på, at ordet er blevet etableret, men selve tilpasningen kan også ske, ved at et fremmed suffiks skiftes ud med det tilsvarende hjemlige suffiks, fx det engelske *-ed* med det islandske *-aður* i perfektum participiumformer. Den femte morfologiske variabel (M-5) drejer sig om substantiver, som svarer til et verbum og betegner en person eller et værktøj, som udfører handlingen i verbet (nomen agentis). I islandsk dannes de med det meget produktive suffiks *-ari*, som svarer til det engelske suffiks *-er*. Når det pågældende verbum også er blevet importeret, kan et substantiv på *-ari* således tolkes enten som en islandsk afledning eller som en tilpasning af et engelsk importord med *-er*, fx. ordet *plottari* (fra *plotta* (verb.) + *-ari* eller eng. *plotter*).

2.2. Fonetiske variabler

Tabel 2 viser de udvalgte fonetiske variabler i den islandske undersøgelse. De fleste af dem drejer sig om tilpasningen af enkelte engelske lyd, men tre de sidstnævnte omfatter større fonetiske enheder og deres gengivelse i islandsk.

De fonetiske variabler kan inddeles i fire typer. For det første er der tale om engelske lyd, som har en såpas direkte fonetisk modsvarighed i islandsk, at der kun er tale om en minimal tilpasning. Det gælder især diftongerne i F-9, F-10 og F-12, som findes i begge sprog med lignende udtale. Begge sprog har ligeledes fonemet /r/ (F-8), men udtalen er ganske forskellig. I importord forventes det, at engelske lyd erstattes automatisk med den islandske modpart i disse variabler.

For det andet er der fonemer, som findes i engelsk og ikke i islandsk, men som gengives regelmæssigt med en bestemt islandsk lyd. Islandsk har fx ikke fonemet /w/ (F-1), og det oprindelige engelske [w] i importord gengives sædvanligvis med [v], fx i *vist* [vist] 'whist' og *tvid* (eller *tweed*) [t^hvi:t] 'tweed', og falder dermed sammen med det islandske fonem /v/. Ifølge tidligere undersøgelser følger det engelske [ʃ], som ikke findes i islandsk, også en klar tilpasningsstrategi, idet det gengives enten med islandsk [sj] (F-4) eller med langt [s:] (F-5), afhængigt af lydens stilling i ordet. Til slut tilhører den engelske urundede vokal [ʌ] (F-11), som erstattes som regel med islandsk [œ], en lav rund fortungevokal, den samme kategori.

Tabel 2: Oversigt over de udvalgte fonetiske variable

<i>Nr.</i>	<i>Engelsk lyd</i>	<i>Islandsk lyd</i>
F-1	[w] i forlyd og indlyd	[v]
F-2	[tʃ] i forlyd	[tʰj], [tʰsj], [s], [sj]
F-3	[tʃ] i udlyd	[s], [ts]
F-4	[ʃ] i forlyd	[sj]
F-5	[ʃ] i ind- / udlyd	[s:]
F-6	[dʒ] i forlyd	[j], [tj]
F-7	[dʒ] i ind- / udlyd	[ts], [tsj]
F-8	[r] i forlyd og indlyd	[r]
F-9	[ei] i indlyd	[ei]
F-10	[əu] i indlyd	[ou]
F-11	[ʌ] i indlyd	[ʏ], [œ]
F-12	[aʊ] i indlyd	[au]
F-13	Ustemte likvider og nasaler	[ŋ], [m̥], [r̥], [l̥]
F-14	Preaspiration	[hp], [ht], [hk]
F-15	Længde: V:CC / VC	VCC / VC: / V:C

De engelske affrikater udgør den tredje kategori. Tilsvarende lyd findes ikke i islandsk, og der er en betydelig variation i deres gengivelse. Ifølge Kress (1966a: 20) erstattes den ustemte affrikat med [tʰj] eller [sj] i forlyd (F-2) og med [s:] i udlyd (F-3). Den stemte lyd gengives med islandsk [sj] eller [j] i forlyd (F-6; *j*-udtalen skyldes antagelige indflydelse fra skriftformen) og med [ts] i udlyd (F-7), men Kristján Árnason (1988: 8; jf. 1.2 og 1.3 ovenfor) har peget på en tendens til en mere engelskpræget udtale i forlyd.

Den fjerde kategori omfatter suprasegmentale træk. I islandsk er vokallængde ikke fonemisk og alle vokaler, inklusive diftonger, har både en lang og en kort variant. Trykstærke stavelser har enten en lang vokal og en kort konsonant (V:C) eller en kort vokal og enten en efterfølgende lang konsonant eller en konsonantforbindelse (VC: eller VCC). Islandsk har altså ingen korte stavelser (VC), og overlange stavelser (V:C:) forekommer kun undtagelsesvis.⁷ Det er derfor interessant at undersøge, hvordan korte og lange engelske stavelser gengives i islandsk (F-15). Af interesse er det også at undersøge om bestemte fonologiske processer, som er regelmæssige i islandske ord, overføres til importord. De udvalgte variable omfatter den såkaldte præaspiration (F-14), dvs. udtalen [hp, ht, hc, hk] svarende til en dobbelt-skrevet klusil (*pp, tt, kk*) i ind- eller udlyd, fx engelsk *pop* vs. islandsk *popp* [pʰəhp], og ustemte varianter af *m, n, l* og *r* som optræder foran en klusil, fx i *svunna* [svyŋta] 'forklæde' og *boltt* [pətt] 'bold' (F-13).⁸

⁷ Undtagelsen fra de almene regler om stavelseslængde i islandsk er lydcombinationer med lang vokal + p/t/k/s + v/j/r, fx ord som *setja* 'sætte' og *akrar* 'marker'.

⁸ Det er dialektal variation i udtalen af sådanne forbindelser og nogle af dem udtales med en stemt lyd i det nordlige Island. Interviewerne lavedes dog alle i Reykjavík, hvor de udtales regelmæssigt med ustemt *m, n, l* og *r*.

3. Spørgeliste

Den islandske spørgeliste indbefatter 50 spørgsmål og i alt 50 forskellige importord. I mange af ordene forekommer flere variable, og der er mindst to eksempler på hver variabel og som oftest flere. De udvalgte ord skulle være indlånt efter ca. 1945. På samme tid måtte de være såpas udbredte, at alle informanterne kunne ventes at kende dem, fordi metoden krævede at de skulle gætte på ordene.

Der findes hverken ordbøger over fremmedord eller nyord i islandsk, undtagen slangordbogen (SO) fra 1982, hvor mange moderne importord er registreret, og det islandske materiale i den europæiske anglicismeordbog (Görlach 2001). Man må derfor stole på andre kilder for at bestemme ordenes alder. Vi har især udnyttet *Íslensk orðabók* som først udkom i 1963 (IO 1963/2002) samt Leksikografisk instituts database over skriftsproget (RMS). Skriftsprogskilder indeholder dog et begrænset antal importord, bl.a. på grund af den puristiske sprogpolitik i Island, og importord kan godt være ganske udbredte og etablerede i talesproget selv om det ikke findes eksempler på dem i udgivne tekster, og til trods for at de ikke er blevet optaget i ordbogen. Deres alder kan derfor ikke bestemmes med sikkerhed. Af de importord, som blev til sidst udvalgt til spørgeskemaet, findes således kun knapt 60 % i den nyeste udgave af IO 2002.

For at prøve ordudvalget blev der lavet en lille pilotundersøgelse med 8 interviewere, og nogle ord, som viste sig at være vanskelige for informanterne, fx *duffelcoat*, *workshop* og *walkie-talkie*, blev sløjfet, og andre valgt i stedet for dem. Blandt de importord, som blev til sidst udvalgt til spørgelisten, er der nogle få ord som er ældre end 1945, nemlig *djass* (eng. *jazz*), *bridge* og *viskí* (eng. *whisky*), som alle forekommer tidligt i det 20. århundrede; det sidstnævnte indgår ligeledes i nogle af de øvrige undersøgelser. De andre ord er indlånt i forskellige dele af perioden, fx forekommer *twist* 'twist', *sjó* 'show', *sjampó* 'shampoo', *djús* 'juice' ofl. i IO 1963, mens andre findes først omkring 2000, fx *t(s)jilla* 'tage det roligt' (eng. *chill*).

Blandt substantiverne i ordudvalget er der fire proprier: *Windows*, *Cheerios*, *Broadway* og *Flowers*. De to første er varemærker for det mest udbredte styresystem i computere og for en type amerikansk morgenmad, som har været almindelig i Island siden ca. 1970. De to andre er navne på en islandsk danserrestaurant oprettet omkring 1980, og en velkendt islandsk rockgruppe fra slutningen af 1960'erne. De proprier, som er blevet valgt som eksempler, hører således alle hjemme i islandsk sammenhæng.

Den islandske spørgeliste blev skrevet ud fra de udvalgte ordeksampler med den danske liste som et mønster for spørgsmålenes formulering.⁹ Metoden er at give en beskrivelse af importordets betydning og/eller brug og ud fra den bede informanterne at gætte på ordet. I de fleste tilfælde følges spørgsmålet op med sætninger, hvor importordet forekommer i et typisk sammenhæng. Prøvesætningerne fungerede enten som yderligere oplysninger om ordet, fx hvis informanten ikke kunne gætte på det, eller som en metode til at fremkalde et bøjningsform mht. de morfologiske variable. Hentydninger for at hjælpe informanterne at gætte et ord kunne være i

⁹ Sigrún Steingrimsdóttir skrev spørgelisten i samarbejde med mig.

form af et citat (fx i sp. 2 hvor en kendt popsang er citeret), et synonym (fx i sp. 18), nærmere oplysninger (fx i sp. 15) eller et billede (i sp. 7).

4. Informantudvalg og baggrundsvariabler

I Island blev der lavet i alt 43 interview. Informanterne er nogenlunde jævnt fordelt mellem kvinder og mænd, og de er forholdsvis unge sammenlignet med de andre lande, dvs. 23–36 år gamle (født i perioden 1968–1981). Tabel 3 giver en oversigt over informanternes fordeling efter livsstil og køn, gennemsnitsalderen i hver af grupperne, forholdet mellem højt-, mellem- og lavtuddannede informanter i hver gruppe og informanternes gennemsnitlige færdigheder i engelsk, regnet på en 5-skala, ifølge deres selvrapportering.

Tabel 3: Oversigt over informanterne

Livsstil	Antal	Alder (gennemsnit)	Køn		Uddannelse ¹⁰ i %			Engelskfærdigheder ¹¹		
			K	M	Høj	Mellem	Lav	Taler	Skriver	Læser
A	7	31	3	4	71	14	14	4,1	4,1	4,3
B	7	32	1	6	29	57	14	4,3	4,6	4,6
C	13	28	7	6	92	0	8	4,4	4,2	4,6
D	16	29	10	6	19	56	25	4,0	3,6	4,1
I alt	43	30	21	22	51	33	16	4,2	4,0	4,4

Det fremgår af tabellen, at der er en vis ubalance mellem grupperne i flere henseender. Antallet af informanter i henholdsvis højstatus- og lavstatusgrupperne er ujævnt, og A- og B-grupperne udgør til sammen kun omtrent en tredjedel af deltagere. Der er heller ikke en jævn fordeling i grupperne mht. køn, idet der er flere mænd i høj status-grupperne A og B og omvendt i C og D (lav status), og gennemsnitsalderen er også noget højere i de to førstnævnte grupper.

Informanterne blev bl.a. spurgt om uddannelse og om kundskab i fremmede sprog, navnlig engelsk. Grupperne skiller sig ikke klart ud fra hinanden mht. disse to variabler, og det er faktisk de diagonalt modsatte grupper, A og C på den ene side og B og D på den anden, som mest ligner hinanden mht. uddannelse. Derimod er hovedmodsatningen mellem A og D på den ene side (vareproduktion) og B og C på den anden (tjenesteproduktion), når det gælder færdighed i engelsk. Omtrent halvdelen af informanterne er højt uddannede, og der er forholdsvis flest med universitetsuddannelse i den ene af lavstatusgrupperne, dvs. C (85 %), mens procentdelen af højtuddannede informanter er derimod betydelig lav i B-gruppen. Dette er lidt uventet og en mulig forklaring er, at medarbejderenes status og dermed deres kategorisering beror bl.a. på virksomhedens størrelse og karakter. Små firmaer med

¹⁰ høj = universitetsniveau, mellem = videregående niveau (gymnasium, teknisk skole etc.), lav = (kun) folkeskoleniveau. Procenttallene angiver hvor stor del af gruppen/helheden har den pågældende uddannelse.

¹¹ 1 = (taler/skriver/læser) slet ikke, 2 = lidt, 3 = nogenlunde, 4 = godt, 5 = flydende.

få specialiserede og højt uddannede medarbejdere har gerne en forholdsvis flad struktur, mens en større virksomhed har som regel en mere hierarkisk struktur. Det kan føre til, at personer med nogenlunde samme baggrund og opgaver, kategoriseres som en mellemløber på en lille arbejdsplads, hvor der er en minimal forskel mellem over- og underordnede, men derimod som en almen medhjælper på et større arbejdsplads med et klarere hierarki.

Gennemsnitlig er informanternes selvrapporterede færdigheder i engelsk gode i alle fire grupper, og der er ingen informant som slet ikke kender engelsk. Gennemsnitskarakteren for alle informanter og alle tre typer færdighed er 4,2 ud af 5.

5. Indsamling af materiale

Sigrún Steingrímisdóttir lavede alle interviewene i februar og marts 2004 på informanternes arbejdsplads. De blev optaget på et Sony MZ-B3 mini-discapparat med en bordmikrofon (Sony ECM-MS907). Før interviewet fik informanterne de oplysninger om undersøgelsen og projektet, som man var blevet enig om at give, og der blev lagt vægt på, at der ikke var tale om nogen slags eksamen. Det lykkedes meget godt at skabe en forholdsvis afslappet atmosfære under interviewene, og alment virker informanterne positive og villige til at deltage. Nogle af dem er lidt stive i begyndelsen, men de har som regel sluppet af i løbet af de første 2–3 spørgsmål. Interviewet foregik på den måde at først blev hvert spørgsmål læst op, og hvis informanten ikke kunne gætte ordet blev der tilføjet ekstra hint i form af tillægsinformation og/eller en opfølgende sætning. Sætningerne præsenteredes på kort, hvert med kun den eller de sætninger som tilhørte det pågældende spørgsmål. Informanterne blev kun bedt om at sætte ordet i sammenhæng hvis spørgsmålet drejede sig om en af de morfologiske variabler, og derfor er der sædvanligvis kun et eksempel på udtalen af ord som kun indeholder fonetiske variabler. Når det ikke lykkedes informanten at gætte ordet, selv efter at have fået alle de forberedte hentydninger, fik han yderligere hint, fx den første bogstav i ordet. Alligevel kunne nogle informanter slet ikke komme på et eller flere af ordene eller de kendte dem simpelthen ikke. Ord, som man tit ikke fik svar på, var især verbet *dub* (28 svar), adjektivet *kinky* (26 svar), substantivet *layout* (14 svar) og verbet *scratch* (30 svar). Til slut blev informanterne bedt om baggrundsoplysninger, og de blev indskrevet i et skema for hver informant (arbejdssted, arbejdsstatus, køn osv.; jf. 4). De fleste interviewer tog 15–20 minutter.

6. Bearbejdning af materialet

Alle optagelser blev lyttet til mindst to gange, først af Sigrún, som udarbejdede de første resultater og præsenterede dem i sin afhandling (Sigrún Steingrímisdóttir 2004), og så af mig selv. Samtidigt med lytningen blev der udfyldt en blanket for hver informant, hvor udtale- og bøjningsvarianterne var markerede. Derimod transskriberedes ordene kun undtagelsesvis i deres helhed. I mange ord er der tale om at analysere flere end én variabel, fx både konsonanten og vokalen i *show* og både udtalen

af den engelske affrikat og bøjningen i *juice*, mens der i andre tilfælde kun er tale om en enkelt variabel, fx forlyden i *whisky* og udlyden i *squash*. En analyse, som kun bygger på aflytning, er nødvendigvis lidt grov, og i vores tilfælde drejer den sig snarere om en kategorisering af udtalevarianter end en nøjagtig fonetisk beskrivelse af udtalen. Ud fra den forudsætning opstod der ingen større problemer i analysen, og den senere aflytning førte fx ikke til nogen større forandringer. Hvis et ord er gentaget under interviewet, er udtalen sædvanligvis den samme i begge tilfælde, men hvis der opstår variation, har vi fulgt den regel at registrere udtalen i det første eksempel. Når informanten ikke har kunnet gætte et ord, selv efter at interviewereren har givet alle mulige hentydninger, siger interviewereren ordet sædvanligvis til slut, og det gentages så gerne af informanten. Sådanne eksempler er som regel oversprunget, men hvis informanten åbenbart kender ordet, selv om han eller hun ikke kunne tænke på det,¹² har det undtagelsesvis været medregnet i resultaterne.

7. Resultater

7.1. Morfologisk tilpasning

7.1.1. Orddannelse: *Nomen agentis*

I islandsk har de såkaldte *nomen agentis*-ord suffikset *-ari*, mens de tilsvarende engelske ord ender sædvanligvis på *-er* (M-5). Variablen indgår i tre spørgsmål med ordene *rappari* vs. *rapper* (jf. *rappa* 'synge/spille rap'), *djókari* vs. *djóker* (jf. *djóka* 'fortælle vitser') og *mixari* vs. *mixer* (jf. *mixa* 'blende'). Alle de pågældende engelske substantiver findes i Macmillan (2002). Resultaterne vises i tabel 4.

Tabel 4: De samlede resultater for substantiver med suffikset *-ari* vs. *-er* (M-5)

	<i>-er</i>		<i>-ari</i>	
	%	N	%	N
<i>rapper</i>	—	0	100	43
<i>jóker</i>	5	2	95	41
<i>mixer</i>	94	29	6	2
<i>I alt</i>	26	31	74	86

I alle tilfælde er den ene af formerne dominerende, det hjemlige suffiks *-ari* i *rappari* og *djókari*, men det engelske *-er* i *mixer* og det er faktisk svært at finde ordformen *rapper* i islandsk sammenhæng, også i andre kilder. Det er iøjnefaldende at der er langt færre svar på det sidste ord end på de to andre, selv om man nemt kan finde eksempler på både *mixer* og *mixari* i islandske tekster. Den ujævne fordeling mellem formerne *djóker* og *djókari* på den ene side og *mixer* og *mixari* på den anden, samt

¹² Typisk følger der så bemærkninger som fx "Ja, selvfølgelig! Det kender jeg godt", og udtalen er meget sikker og naturlig.

forholdet mellem parrene, kommer også som en overraskelse. Dette kan muligvis skyldes en forskel i spørgsmålenes formulering (jf. sp. 25 og 26). I det første skulle informanten begynde med at gætte det usammensatte ord *djók* ud fra en betydningsbeskrivelse, så bedes han eller hun at nævne verbet, dvs. *djóka*, og til sidst spurgte interviewereren hvad man kalder en person som spøger. Ordet *mixer* indgår derimod i et spørgsmål hvor der kun gives en beskrivelse af apparatet uden hentydning til verbet, og informanten bliver så spurgt hvad han eller hun ville kalde det. Denne forskel kan have påvirket nogle af informanterne på den måde at de hellere har tænkt på hybridordet *djókari*, som kan jo tolkes som en afledning i islandsk med det importerede verbum som grundlag, men på det direkte importord når et tilsvarende verbum ikke er til stede i spørgsmålet.

7.1.2. Substantivbøjning

Der er to variabler, som repræsenterer bøjningen af substantiver, genustildeling og flertal, men i islandsk er kasus nær knyttet til dem begge (jf. 2.1 ovenfor). Spørgeliste har 9 spørgsmål som drejer sig om ordenes køn, og de indbefatter 9 forskellige importord, i alt 11 eksempler. I de fleste prøvesætninger kræver sammenhængen en ordform med den bestemte artikel, og i et tilfælde skulle informanten indsætte importordet med et adjektivattribut som viser substantivets genus. Resultaterne vises i tabel 5.

Tabel 5: De samlede resultater mht. genustildeling af importerede substantiver (M-1)

	maskulinum		femninimum		neutrum		Hybridord	
	%	N	N	%	N	%	N	
<i>cheerios</i>	—	0	0	100	71	—	—	
<i>juice</i>	63	53	0	37	31	—	—	
<i>e-mail</i>	14	6	0	86	36	—	—	
<i>pub</i>	100	37	0	—	0	—	—	
<i>roastbeef</i>	—	0	0	100	40	—	—	
<i>shake</i>	95	41	0	5	2	—	—	
<i>stunt</i>	39	14	0	14	5	47	17	
<i>hit</i>	—	0	0	67	24	33	12	
<i>drag</i>	—	0	0	100	41	—	—	
<i>I alt</i>	35	151	0	58	250	7	29	

Importordene tildeles neutrum i 58 % tilfælde, mens 35 % af de samlede eksempler er maskulinum. Derimod er der ikke et eneste eksempel på femininum i vores materiale. Tre ord bruges udelukkende i neutrum, dvs. *seríósið* (*Cheerios*; også dat. *seríósi*), *róstbifíð* (eng. *roastbeef*) og *drag(q)íð* (eng. *drag*), og et ord, *pöbnum* (dat.; eng. *pub*), kun i maskulinum. De tre sidstnævnte forekommer i IO 2002 med det samme genus som i vores resultater. Desuden bruges *shake* overvejende som et maskulinumsord, *sjeikinn* (akk.), med undtagelse af to eksempler på neutrumsformen *sjeikið*. I IO 2002 er ordet markeret som maskulinum.

Der er større variation i de andre ord. Ordene *djús* (eng. *juice*) og *e-mail* vakler imellem neutrum og maskulinum, dvs. enten *djúsið* eller *djúsinn* og *langt e-mail* (ntr.) eller *langan e-mail* (mask.).¹³ Selv om betydeligt flere af vores informanter anvender *djús* i maskulinum end i neutrum, har nogle af dem sagt at de godt kunne bruge ordet i begge køn, og i materialet er der nogle eksempler på, at den samme informant anvender maskulinum i det ene tilfælde og neutrum i det andet uden at lægge mærke til det. Denne variation genspejles i IO 2002, hvor *djús* markeres både som neutrum og maskulinum. Til gengæld er *e-mail* langt hyppigere i neutrum end i maskulinum, og det rimer med IO 2002, hvor det kun markeres som neutrum (opslagsformen er det ortografisk tilpassede *meil*).

Ordet *stönt* (eng. *stunt*) vakler også mellem maskulinum og neutrum med hankøn som det vanligere genus. I tillæg findes der andre tilpasningsstrategier, som også gælder *hitt*, der ellers bruges udelukkende i neutrum, *hittið* (eller *hittsið* hos en informant). Mange informanter tilføjer således suffikset *-ari* til begge disse ord, som tilsyneladende ikke har en anden funktion end at tilpasse ordene til et bestemt bøjningsmønster, dvs. de svage maskulinumsord, som er blandt de største og mest produktive substantivklasser i islandsk. Semantisk passer det for resten godt i *stöntari*, eftersom det gerne markerer ord som henviser til en person, som udfører en handling, fx *þrentari* 'typograf'. Derimod har *hittari* intet klart træk, som knytter det til ord med *-ari*, men alligevel anvender en tredjedel af informanterne denne ordform. Ved siden af *stöntari* anvendes hybridordene *stöntmaður* 'stuntmand' og *stöntleikari* 'stuntskuespiller' af nogle informanter, når de skal sætte ordet i en sammenhæng, hvor det vil bøjes, og det direkte importord *stuntman* optræder i et par tilfælde, men kun når ordet skal gættes, dvs. uden sammenhæng. Til sammen udgør *stöntari* og hybridord med *stönt-* som det første led næsten halvdelen af eksemplerne på *stunt* i kontekst.

Der var tre prøvesætninger hvor informanterne skulle indsætte flertalsformen af substantiver. De samme ord blev også undersøgt mht. genus og ifølge resultaterne bruges *þöbb* 'pub' og *shake* udelukkende eller overvejende i maskulinum, mens *hitt* 'hit' er enten neutrum eller det omdannes til et afledt maskulinumsord, *hittari* (jf. tabel 5). Hvis der vælges en hjemlig bøjning er den forventede pluralendelse derfor *-a* (akk.; i nom. *-ar*) i de to første, dvs. *þöbba* og *sjeika*, og i den sidste ville man enten vente en pluralform uden endelse (jf. *borð* '(et/flere) bord') eller *-(ar)a*, dvs. *hitt* eller *hittara*. Resultaterne vises i tabel 6.

Tabel 6: Resultater mht. flertal af substantiver (M-2)

	Forskellige isl. endelser		-Ø		-s	
	%	N	%	N	%	N
<i>pub</i>	100	43	—	0	—	0
<i>shake</i>	84	36	16	7	—	0
<i>hit</i>	38	15	56	22	5	2
<i>I alt</i>	75	94	23	29	2	2

¹³ Adjektivet *langur* 'lang' bruges her som et eksempel; der forekommer også andre adjektiver i informantens svar, fx *stór* 'stor', *mikilvægur* 'vigtig' o.fl.

De fleste informanter anvender de forventede flertalsformer, og desuden forekommer ordformen *sjeik*, uden endelse. Den kan være en neutrumsform lige som *hitt*, og ordet findes jo i intetkøn (jf. tabel 5). Antallet af flertalsformen *sjeik* er dog betydeligt større end af neutrumsformen *sjeikið* i ental (16 % vs. 5 %). Denne form kunne også tolkes som ental (eller eventuelt en ubøjet ordform) snarere end flertal. Sætninger, som ligner prøvesætningen har ofte et substantiv i ental, til trods for at det foranstillede talord henviser til flere enheder, fx *ég atla að fá tvo kaffi* 'jeg skal have to kaffe', og da stemmer talordets genusform ikke altid overens med substantivets køn, fx *tvo* (mask.) + *kaffi* (ntr.), *tvær* (fem.) + *kólk* (ntr.). Sådanne sætninger analyseres gerne som elliptiske, dvs. at et ord som fx *(tvo) bolla af* '(to) kopper af' (mask. plur.) eller *(tvær) flöskur af* '(to) flasker af' (fem. plur.) er blevet udeladt. Formen *sjeik* kunne være af denne art.

En anden interessant ordform er *bits*. Den kan være et eksempel på den engelske flertalsendelse *-s*, eller den kan være en neutrumsform uden endelse. Der findes faktisk et eksempel på entalsformen *bitsið* i vores materiale (jf. tabel 5), og den samme informant anvender flertalsformen *bits*. Dette tyder på en omtolkning af stammen til *bits-*, og så ville pluralformen *bits* være parallel til *hitt*, dvs. en regelmæssig pluralform af et neutrumsord. Under denne analyse ville *bits* anses som et klips-ord (se Johansson & Graedler 2002: 192–94) snarere end et eksempel på at pluralendelsen *-s* anvendes i islandsk.

7.1.3. Adjektivbøjning

Adjektivernes flertalsendelse beror på substantivets genus. Prøvesætningen har både maskulinum (med *strákar* 'drenge') og femininum (med *stelpur* 'piger'), og de forventede endelser er henholdsvis *-ir* og *-ar*. Resultaterne præsenteres i tabel 7.

Tabel 7: De samlede resultater for flertal af adjektivet *cool* (M-3)

	-Ø		-ir / -ar	
	%	N	%	N
<i>maskulinum</i>	100	43	—	0
<i>femininum</i>	93	40	7	3
<i>I alt</i>	97	83	3	3

Der var tre prøvesætninger for neutrums. I to af dem er adjektivet et attribut med neutrumsst substantivet *útværp* 'radio' og *barn* 'barn', men i den tredje står det i prædikativstilling med et subjekt i neutrums, dvs. *herbergi* 'værelse'. Den vanlige neutrumsendelse i ental (nom./akk.) er *-t* i hjemlige adjektiver.

Resultaterne i tabel 8 viser, at neutrumsendelsen kun undtagelsesvis anvendes i de importord, som undersøgtes. Der er forholdsvis få eksempler på *kósi* og *nás*, og det skyldes, at i nogle interview er de ikke blevet sat i en sammenhæng, som viste bøjningsformen. Bøjede adjektivformer forekommer kun sjældent, og i nogle tilfælde bemærkede informanten, efter at have brugt bøjningsformen, at han eller hun ville næppe bruge den i naturlig sammenhæng.

Tabel 8: De samlede resultater for neutrum af adjektiver (M-4)

	-Ø		-t	
	%	N	%	N
cool	95	41	5	2
cosy	100	32	—	0
nice	97	32	3	1
I alt	97	105	3	3

Vores undersøgelse omfatter meget få ord, men resultaterne stemmer stort set overens med tidligere undersøgelser (jf. Guðrún Kvaran & Ásta Svavarsdóttir 2002: 96, Kress 1966a: 22 og Helga Hilmisdóttir 2000: 151–53), og alle tre ord indgår desuden i IO 2002, hvor de markeres som ubøjelige. Eyvindur Eiríksson (1975: 62–63) bemærker derimod at han ”tror at han har hørt” at man delvis bøjer adjektivet *næs* (eng. *nice*), i det mindste i flertal (*násir* (mask.)), selv om han ikke henviser til konkrete eksempler, mens han kategoriserer ordet *kósi* som ubøjeligt.

7.2. Fonetisk tilpasning

7.2.1. Vokaler

Der undersøgtes fire vokalvariabler, en monoftong og tre diftonger, alle i indlyd. En halvåben, urundet mellem- eller bagtungevokal som den engelske [ʌ] (F-11) findes ikke i islandsk, hvor alle vokaler med lignende artikulationssted og åbningsgrad er rundede. Man ville derfor vente at den engelske lyd erstattes med en rund vokal, og vi ved fra tidligere undersøgelser at den skiftes som oftest ud med [œ], en halvåben fortungevokal som svarer til bogstavet *ö*, fx i adjektivet *röff* (eng. *rough*). Der findes også eksempler hvor [ʌ] erstattes med [ɣ], en rundet og lukket fremtungevokal, men det skyldes sandsynligvis påvirkning fra skriftformen, fx i *trukkur* (eng. *truck*). Vores resultater for denne variabel vises i tabel 9.

Tabel 9: De samlede resultater for den fonetiske tilpasning af engelsk [ʌ] (F-11)

	[œ]		[œi]		[ɣ]	
	%	N	%	N	%	N
<i>pub</i>	100	43	—	0	—	0
<i>stunt</i>	100	39	—	0	—	0
<i>tough</i>	100	42	—	0	—	0
<i>punk</i>	45	19	55	23	—	0
<i>pick-up line</i>	79	34	—	0	21	9
<i>dub</i>	100	28	—	0	—	0
I alt	86	205	10	23	4	9

I vores materiale gengives den engelske vokal udelukkende med [æ], med undtagelse af ordene *pönk* (eng. *punk*) og *pikjöplína* (eng. *pick-up line*). Forekomster af det sidstnævnte med [v] kan skyldes den engelske skriftform, men en mere sandsynlig forklaring er at den engelske orddel *up* er simpelthen blevet oversat med det tilsvarende islandske *upp* 'op', som i verbalkonstruktionen *píkka (e-n) upp* (jf. eng. *pick (sb) up*). Den almindeligste variant i *pönk* er derimod [œi]. Diftongen viser faktisk en endnu større tilpasningsgrad end den næsten lige så hyppige [œ], eftersom en diftongering af vokaler foran *nk* (og *ng*) er en regelmæssig fonologisk proces i islandsk, fx udtales dativformen af *banki* 'bank', dvs. *bönkum* med [œi].

De engelske diftonger [ei], [œu] og [au] har modsvarigheder i de islandske diftonger [ei], [ou] og [au], så de forventes at blive brugt i importord. De islandske diftonger repræsenteres som regel med bogstaverne *ei*, *ó* og *á*, fx i importordene *beikon* (eng. *bacon*), *blók* (eng. *bloke*) og *skáti* (eng. *scout*). Eksempler på de tre variabler i vores undersøgelse er *e-mail* og *layout* for [ei] (F-9), *show*, *download*, *roastbeef*, *slow-motion* og *bowling* for [œu] (F-10) og igen *download* samt propriet *Flowers* for [au] (F-12). Alle ordene udtales udelukkende eller overvejende med de forventede islandske lyd (99–100 %). Den eneste undtagelse er ordet *roastbeef*, som udtales 3 gange (7 %) med monoftongen [o] i stedet for det vanlige [ou]. I islandsk er en vokal kort foran to konsonanter og den oprindelig lange diftong fra engelsk forkortes ofte i denne stilling (jf. F-15 under 7.2.3). En (fonetisk) monoftongering af korte diftonger er ganske vanlig i islandsk, og det kan forklare varianten [o] i disse eksempler. Mange informanter udtaler ordene *Windows* og *Flowers* henholdsvis som [vintou(:)vs] og [flau:vers], dvs. at de anvender tilpasningsstrategien *w* → *v* (jf. F-1 under 7.2.2), tilsyneladende under påvirkning af skriftformen, eftersom der ikke er nogen *w*-lyd i disse ord i engelsk. Undtagen et enkelt eksempel på *show* [sjou:v] forekommer denne udtale ikke i de andre ord med *-ow-*, og det er sandsynligt at skriftformen af netop ordene *Windows* og *Flowers* er hyppigere i islandsk sammenhæng end af de andre ord.

7.2.2. Konsonanter

Der er ialt 8 konsonantvariabler med 5 forskellige engelske konsonanter. Den første indbefatter den engelske [w] i forlyd så vel som i indlyd (F-1). Denne rundede, bilabiale hæmmelyd findes ikke i islandsk og erstattes som regel med den stemte labiodentale [v], som fx i *svís* (eng. *switch*). Resultaterne fra vores undersøgelse vises i tabel 10.

Tabel 10: De samlede resultater for den fonetiske tilpasning af engelsk [w]

	[w]		[v]	
	%	N	%	N
<i>whiskey</i>	—	0	100	42
<i>Windows</i>	14	6	86	37
<i>twist</i>	2	1	98	42
<i>Broadway</i>	5	2	95	41
<i>password</i>	—	0	100	42
<i>I alt</i>	4	9	96	204

Ordene udtales overvejende med islandsk [v] og det er kun *Windows* som har en betydelig procentdel eksempler med utilpasset [w]. Som et proprium beholder det altid den engelske skriftform, og det kan bidrage til at udtalen ikke tilpasses i samme grad som i de andre ord. Det gælder også navnet *Broadway* og det forekommer også med [w], men dog i mindre grad end i det yngre *Windows*.

Den eneste sibilant i islandsk er den ustemte [s], så den forventes at erstatte andre engelske sibilanter i importord. To variabler drejer sig om den palato-alveolære [ʃ] og dens tilpasning til islandsk, den ene i forlyd (F-4) og den anden i ind- eller udlyd (F-5). Tidligere undersøgelser har vist at den engelske lyd skiftes ud med [sj] i forlyd, fx i *sjúr* (eng. *sure*), og med [s:] i udlyd, fx i *fláss* (eng. *flash*). Vores resultater præsenteres i tabel 11.

Tabel 11: De samlede resultater for tilpasning af engelsk [ʃ] i forlyd (F-4) og i ind- og udlyd (F-5)

	[ʃ]		[ʃj]		[sj]		[s:]	
	%	N	%	N	%	N	%	N
<i>show</i>	—	0	2	1	98	41		
<i>shake</i>	—	0	5	2	95	41		
<i>shampoo</i>	—	0	—	0	100	43		
<i>squash</i>	5	2					95	41
<i>flashback</i>	13	5					87	33
<i>I alt i forlyd</i>	—	0	2	3	98	125		
<i>I alt i udlyd</i>	9	7					91	74

Resultaterne stemmer overens med ældre undersøgelser mht. erstatningslyd og de viser at udtalen tilpasses i en overvejende grad. Der er meget få eksempler på en utilpasset udtale, især i forlyd, mens der er enkelte eksempler på et utilpasset [ʃ] i *squash* og *flashback*.

Islandsk har slet ingen affrikater, hverken den stemte [dʒ] eller den ustemte [tʃ]. Deres gengivelse i islandsk er derfor særlig interessant. Ifølge tidligere undersøgelser er der ganske stor variation i tilpasning af disse lyde. I forlyd skiftes den ustemte lyd som oftest ud med lydforbindelserne [tʰj] eller [sj], fx i *tékk* (eng. *check*) og *séns/sjans* (eng. *chance*), og i enkelte ord med [s] alene, fx i det gamle importord *sevjot/sivjot* (eng. *cheviot*). I udlyd erstattes den mest med [s(:)], som i *svíss* (eng. *switch*).

Der er i alt 7 eksempler på ord som i engelsk har en ustemt affrikat [tʃ], 4 hvor den står i forlyd og 3 i ind- eller udlyd. Verbet *scratch* får islandsk infinitivendelse, *skeratsa*, og *stretch* blev som oftest nævnt som første led i hybridordet *stretsbuxur* 'stretchbukser'. Tabel 12 viser resultaterne.

Tabel 12: De samlede resultater for tilpasning af den engelske ustemt affrikat [tʃ] i forlyd og udlyd (F-2 og F-3)

	[tʃ]		[tʰsj]		[tʰj]		[ts]		[sj]		[s(ɔ)]	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
<i>check</i>	—	0	3	1	97	37			—	0	—	0
<i>cheerios</i>	—	0	2	1	—	0			5	2	93	40
<i>chill</i>	—	0	95	39	5	2			—	0	—	0
<i>chat</i>	—	0	57	20	43	15			—	0	—	0
<i>brunch</i>	8	3	—	0			55	21			37	14
<i>stretch</i>	—	0	—	0			100	37			—	0
<i>scratch</i>	—	0	12	4			85	29			3	1
<i>I alt</i>	1	3	24	65	20	54	33	87	1	2	21	55

En helt utilpasset udtale forekommer kun sporadisk i udlyd og kun i ordet *brunch*. Ellers tilpasses affrikaten i større eller mindre grad. I udlyd gengives den som regel med [ts], men delvis med [s], især i *brunch* hvor den står efter en anden konsonant. Kress (1966a: 20) nævner kun tilpasning til [s(ɔ)], og det kan tyde på en ændring i tilpasningsstrategi.

I forlyd er tilpasningen tilsyneladende afhængig af ordenes alder. Ordene *tékka* (eng. *check*), udtalt [tʰjehka], og *Cheerios*, sædvanligvis udtalt som [serious], som har begge været brugt i islandsk i årevis, er fonetisk helt tilpassede. Derimod er forlyden i *chill* og *chat* ganske engelskpræget, idet størstedelen af eksemplerne udtales med lydforbindelsen [tʰsj], som er fonotaktisk fremmed i islandsk. Disse verber bruges først omkring sidste århundrede-skifte i islandsk og næsten udelukkende af unge mennesker. De er ikke i IO 2002, men enkelte eksempler findes i skriftsproget, hvor skrivemåden afspejler udtalevariationen. De ældste eksempler i databasen til *Morgunblaðið* (GmbI) er fra 2001, og de findes i skriftformerne *chilla*, *tsjilla*, *tjilla* og *tjatta*.

For at opsummere kan varianterne kategoriseres i tilpassede og utilpassede, således at udtalen [tʰsj] i alle stillinger, samt [tʃ] i udlyd, analyseres som utilpassede varianter, og de andre tre varianter, [tʰj], [ts], [sj] og [s], udgør tilsammen en tilpasset udtale. Således er lyden tilpasset i 61 % af eksemplerne i forlyd og i hele 94 % i ind- eller udlyd.

Den stemte affrikat [dʒ] skiftes som regel ud med lydforbindelsen [tj] i forlyd, fx i *djobb* (eng. *job*), og lyden [j] forekommer også, især i ældre importord som *jóker* (om kortspil; eng. *joker*). Desuden findes [sj] som erstatning for denne lyd i enkelte gamle ord som *séntilmaður* (eng. *gentleman*). I ind- og udlyd erstattes den stemte affrikat derimod med [ts] som i *bridds/bridge*, lige som den tilsvarende ustemte lyd i samme stilling.

I spørgelisten var der kun 2 ord, som i engelsk har en stemt affrikat i udlyd (F-7), dvs. *bridge* og *large*. Udtalen tilpasses som [ts] i 94 % af vores eksempler (i alt 81 forekomster), mens kun 5 af eksemplerne har en mere engelskpræget udtale. Affrikaten tilpasses også overvejende i forlyd, men som vist i tabel 13 er der nogen variation i udtalen af de enkelte ord.

Tabel 13: De samlede resultater på udtalen af en engelsk stemt affrikat i forlyd (F-6)

	[dʒ]		[tʃ]		[tj]		[j]	
	%	N	%	N	%	N	%	N
<i>jogging</i>	—	0	—	0	3	1	97	37
<i>juice</i>	—	0	—	0	100	43	—	0
<i>joke</i>	—	0	7	3	93	40	—	0
<i>joker</i>	—	0	—	0	13	5	87	34
<i>jazʒ</i>	—	0	—	0	100	39	—	0
<i>I alt</i>	—	0	1%	3	63	128	35	71

Ordene *dju:s* (eng. *juice*), *djók(a)* (eng. *joke*) og *djass* (eng. *jazʒ*) har udelukkende eller overvejende [tj] i forlyd, og det genspejles i ordenes vanlige skriftform, som bl.a. findes i IO 2002. Ved siden af de forholdsvis unge importord, *djók* (subst.), *djóka* (verb.; ældste eksempel i RMS fra 1981) og *djókari/djóker* (subst.) 'en som fortæller vitser', har vi spurgt om et ældre ord af samme stamme, dvs. *jóker* 'et ekstra kortspil' (tidligste eksempel i RMS er fra 1959). Det har den etablerede udtale [jouker], men alligevel forekommer der enkelte eksempler på udtalen [tj], som kan enten skyldes påvirkning fra udtalen af de yngre ord, eller den kan tyde på en eventuel forandring hos unge sprogbrugere. Et andet ord, som udtales næsten udelukkende med [j], er hybridordet *jogginggalli* 'joggingantræk'. Det forekommer hverken i IO 1963 eller IO 2002, og i RMS er der kun eksempler på det nu forældede verbum *jogga* fra 1964. Udtalen med [j] tyder på indlåning via skriftformen, idet bogstavet *j*- svarer til [j] i islandsk, men det er også muligt at orddelen *jogging-* er indlånt via dansk eller et andet skandinavisk sprog, hvor den udtales med [j].

Den sidste konsonantvariabel gælder [r] i forlyd og indlyd. Både engelsk og islandsk har fonemet /r/, men med forskellig udtale. Det engelske *r* er et fortungelyd, mens det islandske er et vibrantisk tungespidslyd, som bliver ustemt i forbindelse med bestemte lyd (jf. F-13 under 7.2.3). Importordene udtales næsten udelukkende med den islandske variant i forlyd, så vel som i indlyd, dvs. i 99 % af alle eksemplerne, og en mindre tilpasset variant forekommer kun sporadisk. I ordet *gokart* står *r*-lyden i en stilling, hvor den er ustemt i islandsk, og den ustemte variant optræder i 95 % af eksemplerne på *gokart* (jf. 7.2.3), dvs. at *r* tilpasses som oftest fuldstændig til islandsk.

7.2.3. Andre fonetiske træk

Tre variabler drejer sig om suprasegmentale træk snarere end enkelte lyd. Det er gengivelsen af engelske stavelsestyper, som ikke har modsvarighed i islandsk, og udtalen af bestemte konsonantforbindelser i importord.

Mange engelske en- og tostavellesord, fx *shop*, *pop*, *body* og *ready*, har en kort vokal med en efterfølgende kort konsonant (VC), en stavelsestype som ikke findes i islandsk. Sædvanligvis forbliver vokalen i disse ord kort, mens konsonanten omtolkes som lang, og ordene tilpasses henholdsvis som *sjoppa*, *poppi*, *boddi* og *reddi*. Andre engelske ord har en lang vokal, fx. en lang diftong, med to efterfølgende konsonanter

(V:CC). Sådanne stavelser findes heller ikke i islandsk, hvor vokalen sædvanligvis er kort foran en konsonantforbindelse, selv om det ikke markeres i skriftformen. I importord med stavelsestypen V:CC ville man derfor vente en forkortelse af vokalen. I spørgelisten var der 3 ord med hver af disse stavelsestyper (jf. F15) og resultaterne vises i tabel 14.

Tabel 14: De samlede resultater på tilpasning af fremmede stavelsestyper (F-15)

	VCC		V:CC		VC		VC:		V:C	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
<i>Broadway</i>	72	31	28	12						
<i>roastbeef</i>	26	10	74	28						
<i>boarding card</i>	56	20	44	16						
<i>pub</i>					—	0	100	43	—	0
<i>drag</i>					—	0	2	1	98	42
<i>dub</i>					—	0	100	28	—	0
<i>I alt i hver stavelsestype</i>	52	61	48	56	—	0	63	72	37	42

Der er en klar forskel på tilpasningen af ord med en lang stavelse og ord med en kort stavelse. De sidstnævnte er udelukkende tilpasset til islandske regler om lydlængde, selv om det varierer om ordene udtales med en kort vokal og en lang konsonant (som *pöbb* (pub) og *döbba* (dub)), eller med en lang vokal og en kort konsonant som i *drag* [tra:k].¹⁴ I modsætning til vores resultater er opslagsformen i IO 2002 *dragg*, med *drag* som en sideform i parentes.

Der er betydelig større variation i udtalen af importord med (over)lang stavelse i engelsk. Forholdet af tilpassede og utilpassede ordformer er omtrent det samme, dvs. at af de samlede eksempler er 52 % med en kort vokal (tilpasset) vs. 48 % med en lang (utilpasset), men forholdet varierer fra ord til ord, og i *roastbeef* er der flere eksempler på en lang end en kort vokal. Testord med en (over)lang stavelse i engelsk er alle flerstavellesord, og de er ortografisk utilpassede til trods for at de er ganske udbredte i islandsk sammenhæng, selv i skrift. Ordet *roastbeef* er et opslagsord i IO 2002 under formen *róstbíf* med den engelske skriftform i parentes, men derimod findes formen *róstbíf* slet ikke i GMBL, kun *roastbeef* (over 30 eksempler). Hvad gælder ordet *boarding card* (eller *boarding pass*) er der mange som anser det simpelthen som et udenlandsk ord, og mange af vores informanter hævder, at de aldrig ville bruge det, men kun det islandske synonym *brottfararspjald*. Alligevel tilpasses det islandsk udtale i betydelig grad, både mht. vokalens længde og udtalen af *r*-lyden (jf. 7.2.2). *Broadway* er et sammensat ord i engelsk, og når det første led i et sammensat ord i islandsk ender på en enkelt konsonant, er vokalen sædvanligvis lang, til trods for at der følger en anden konsonant i sidsteleddet, fx *baksæti* 'bagsæde' med et langt *a*. Det er dog tvivl-

¹⁴ Ordet *drag* har flere interessante træk. Ud fra islandske normer om forbindelsen mellem skrift og udtale ville den engelske skriftform *drag* svare til udtalen [tra:ɣ] i islandsk, dvs. med en lang vokal og en stemt frikativ (jf. verbet *draga* 'slæbe'), som palataliseres regelmæssigt foran en bøjningsendelse med *-i* og udtales som [j]. Denne udtale forekommer hos vores informanter, især i bestemt form: *dragði*.

somt, at ordet opfattes som sammensat i islandsk, og at det af den grund skulle bevare den lange konsonant, fx er det netop *Broadway* som udtales forholdsvis sjældnest med en lang vokal af de tre testord.

Præaspiration (F-14) er knyttet til lydlængden, idet klusilerne *pp*, *tt*, *kk* ikke realiseres som lange, men som præaspirerede. Det betyder, at hvis vokalen i fx engelsk *pop* forbliver kort i importordet i islandsk, vil man vente udtalen [p^hɔp] snarere end [p^hɔp:] samt skriftformen *popp*. I spørgelisten er der følgende engelske ord af denne type: *hip-hop*, *rap*, *hit*, *pick-up* (line), *aerobics*. Alle ordene tilpasses 100 % med en kort vokal og præaspiration på klusilen, undtagen det sidste. Det stemmer med ordenes tilpassede skriftform i islandsk: *bipp-hopp*, *rapp* (jf. IO 2002), *hitt* og *pikköpp* (eller *pikkupp* (jf. 7.2.1); se IO 2002). Præaspiration er også dominerende i *eróbik(k)* (eng. *aerobics*), dvs. i 97 % tilfælde. Dette ord er forskelligt fra de andre, idet den pågældende klusil står i en tryksvag stavelse, hvor vokalen altid er kort, dvs. udtalen er enten [ɛro(u)pihk] eller [ɛro(u)pi:k]. I IO 2002 er der kun opslagsformen *eróbikk*, som tyder på præaspiration, og den er også den vanligste i GMbl, hvor man dog også finder eksempler med *eróbik*.

Nasaler og likvider som står foran et *p*, *t*, *k* udtales sædvanligvis som ustemte i islandske ord. En af de fonetiske variabel (F-13) går ud på at undersøge om denne udtale overføres regelmæssigt til importord som fx *sjampó* (eng. *shampoo*) og *partí* (eng. *party*). I spørgelisten forekommer de pågældende lydforbindelser i de engelske ord *stunt*, *punk*, *kinxy*, *shampoo*, *gokart*. Ifølge de samlede resultater har de næsten altid en ustemt lyd foran klusilen (99 % af alle eksemplerne) og behandles således som islandske ord mht. denne variabel.

7.3. Sammenfatning af de sproglige variable

For at danne et helhedsbillede af tilpasningen i islandsk er resultaterne for hver enkelt variabel til slut samlet i tabel 15, hvor de deles i tre kategorier:

- (1) Tilpassede varianter hvor formen eller udtalen er blevet ændret mht. det islandske sprogsystem;
- (2) Neutrale varianter hvor udtalen er tilstrækkelig ens i begge sprogene at der ikke kræves nogen større forandring for at lyden føles ”islandsk”;
- (3) Utilpassede varianter, dvs. fremmede former eller udtale.

Det fremgår af diskussionen i afsnit 7.1. og 7.2. at der i de fleste tilfælde er tale om kun to varianter, fx enten [w] eller [v] (F-1), men i enkelte andre variable findes der større variation, og så har jeg slået varianter sammen, fx i de ustemte affrikater: [t^hsj]/[tʃ] (utilpasset) vs. [t^h]/[ts]/[sj]/[s] (tilpasset) (F-2 og F-3).

I 15 ud af de 20 sproglige variable optræder tilpassede varianter i mere end 90 % af det totale antal eksempler på den pågældende variabel, og forholdet af tilpassede varianter er i langt de fleste tilfælde højere end 60 %. De to fonetiske variable som oftest er utilpassede, er den ustemte engelske affrikat i forlyd, hvor en mindre tilpasset udtalevariant er forholdsvis vanlig (39 %), især i verberne *chatta/tsjatta* og *chilla/tsjilla*, og stavelseslængde, hvor der er en tendens til at beholde lange stavelser

med en lang vokal og to efterfølgende konsonanter (37 %), fx i *Broadway* og *roastbeef*. I tillæg er adjektiverne næsten udelukkende ubøjede og tilpasser sig dermed ikke det islandske bøjningssystem.

Tabel 15: Oversigt over tilpasningen af engelske importord i islandsk i procent

<i>Variabel</i>	<i>Tilpasset</i>	<i>Neutral</i>	<i>Utilpasset</i>	<i>Tabel nr.</i>
M-1 Genus af substantiver	100	—	—	5
M-2 Flertal af substantiver	98	—	2	6
M-3 Flertal af adjektiver	3	—	97	7
M-4 Neutrum af adjektiver	3	—	97	8
M-5 <i>-er</i> vs. <i>-ari</i>	74	—	26	4
F-1 [w]	96	—	4	10
F-2 [tʃ] (forlyd)	61	—	39	12
F-3 [tʃ] (udlyd)	94	—	6	12
F-4 [ʃ] (forlyd)	98	—	2	11
F-5 [ʃ] (ind-/udlyd)	91	—	9	11
F-6 [dʒ] (forlyd)	99	—	1	13
F-7 [dʒ] (ind-/udlyd)	94	—	6	
F-8 [r]	99	—	1	
F-9 [ei]	—	100	—	
F-10 [ou]	—	100	—	
F-11 [ʌ]	100	—	—	9
F-12 [aʊ]	—	100	—	
F-13 Stemte/ustemte lyd	99	—	1	
F-14 Preaspiration	97	—	3	
F-15 Længde: V:CC / VC	76	—	24	14

8. Baggrundsvariabler

De udvalgte importord i undersøgelsen tilpasses i langt de fleste tilfælde, og på grund af den begrænsede variation i islandsk mht. de sproglige variabler, er en større sociolingvistisk variation næppe at forvente. Variation mellem tilpassede og utilpassede varianter forekommer først og fremmest i enkelte fonetiske variabler, navnlig i udtalen af de ustemte engelske affrikater i forlyd hvor forholdet mellem tilpassede og utilpassede former er henholdsvis 61 % og 39 % (jf. 7.2.2) og i (over) lange stavelser hvor en lang vokal står foran to konsonanter hvor forholdet er 52 % vs. 48 % (jf. 7.2.3). Disse to variabler bliver her analyseret lidt nærmere i lyset af informanternes livsstil og køn, og tabel 16 viser de samlede resultater i hver enkelt livsstilgruppe.

Tabel 16: Forholdet mellem utilpasset og tilpasset udtale af ustemte engelske affrikater og overlange stavelser efter livsstilsgrupper (samlede resultater)

	<i>Ustemt affrikat i forlyd</i>				<i>Overlange stavelser</i>			
	<i>Utilpasset</i>		<i>Tilpasset</i>		<i>Utilpasset</i>		<i>Tilpasset</i>	
	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>
<i>A</i>	43	10	57	13	37	7	63	12
<i>B</i>	44	12	56	15	52	11	48	10
<i>C</i>	40	18	60	27	47	17	53	19
<i>D</i>	34	21	66	41	51	21	49	20

I affrikaterne er procentdelen af utilpassede former lavere i C- og især i D-gruppen (lav status), end i A- og B-grupperne (høj status). I de to førstnævnte grupper tilsammen er udtalen utilpasset i 36 % af eksemplerne, mens forholdet er 44 % i de samlede A- og B-grupper. Der er også en forskel på A- og D-grupperne (vareproduktion) på den ene side og B- og C-grupperne (tjenesteproduktion) på den anden, idet at procentdelen af utilpassede former er højere i de sidstnævnte (B+C: 42 % vs. A+D: 36 %). Dette mønster er det, som man ville vente ud fra livsstilsmodellen, men det går ikke igen i den anden variabel. Alment set er der en jævnere fordeling mellem tilpassede og utilpassede former i de overlange stavelser, men A-gruppen skiller sig dog ud fra de tre andre grupper idet at procentdelen af utilpasset udtale er forholdsvis lav. Det er et uventet resultat mht. parameteren høj vs. lav status, men når det gælder vareproduktion vs. tjenesteproduktion er forholdet af utilpasset udtale mere i takt med det som man ville forvente, fordi utilpassede former udgør 47 % af eksemplerne i A- og D-grupperne tilsammen, mens de er 57 % i B- og C-grupperne.

De samlede resultater for disse to variabler set i lyset af informanternes køn præsenteres i tabel 17, som viser, at mænd anvender forholdsvis flere utilpassede former end kvinder.

Tabel 17: Forholdet mellem utilpasset og tilpasset udtale af ustemte engelske affrikater og overlange stavelser hos mænd og kvinder (samlede resultater)

	<i>Ustemte affrikater i forlyd</i>				<i>Overlange stavelser (V:CC)</i>			
	<i>Utilpasset</i>		<i>Tilpasset</i>		<i>Utilpasset</i>		<i>Tilpasset</i>	
	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>N</i>
<i>Mænd</i>	40	34	60	51	53	32	47	28
<i>Kvinder</i>	38	29	62	47	42	24	58	33

Forholdet mellem utilpasset og tilpasset udtale af de ustemte affrikater er nogenlunde det samme hos mænd og kvinder, men der er betydelig større forskel når det gælder vokallængde. Der er utilpasset udtale (V:CC) vanligere end tilpasset (VCC) hos mændene, men omvendt hos kvinderne. Man må dog være lidt forsigtig ved at tolke disse resultater fordi de to baggrundsvariabler er ikke uafhængige af hinanden, fx er

forholdet mellem kvinder og mænd ujævnt i grupperne. Således er der forholdsvis flere mænd end kvinder i højstatus grupperne, og det samme gælder de to grupper som repræsenterer tjenesteproduktion, dvs. B og C (jf. tabel 3 i afsnit 4).

9. Opsummering og konklusioner

Hovedreglen er at moderne importord fra engelsk tilpasses både fonetisk og morfologisk i islandsk, hvis vi tillader os at generalisere ud fra resultaterne i vores undersøgelse. Det gælder for de 50 forholdsvis udbredte importord som blev valgt som eksempler i undersøgelsen og dermed for størstedelen af de 20 variabler som undersøgte. I næsten alle de fonetiske variabler forekommer tilpassede varianter i mere end 90 % af eksemplerne. Variationen er større i to variabler, ustemte engelske affrikater i forlyd og vokallængde i (over)lange stavelser, men selv i disse tilfælde er den tilpassede variant dominerende. Der er lignende resultater for de morfologiske variabler, når det gælder substantivbøjning og dannelse af verbalsubstantiver, mens adjektiverne bøjes derimod kun undtagelsesvis. Kongruensbøjning af adjektiver er dermed den vigtigste undtagelse fra den almene regel om, at importord tilpasses det islandske bøjningssystem.

På grund af det begrænsede antal eksempler giver vores undersøgelse ikke et helhedsbillede af tilpasningsstrategier, særlig ikke mht. bøjningssystemet, men den bekræfter tidligere beskrivelser af importords tilpasning i islandsk, både hvad gælder deres udtale og bøjning. I tillæg tilføjer den oplysninger om udtalevarianter, som fx [tʰsj] for den ustemte engelske affrikat, som optræder først og fremmest i de nyeste importord, og derfor ikke beskrives i tidligere undersøgelser. Gengivelsen af overlange stavelser har heller ikke været behandlet i tidligere undersøgelser, måske fordi man ikke har lagt mærke til den utilpassede udtale, eftersom vokallængden markeres ikke i ortografien. Ellers ligger undersøgelsens værdi hovedsagelig i den indsigt, som den giver i forholdet mellem forskellige udtale- og bøjningsvarianter og i de konkrete resultater, som viser i hvilken grad ordene tilpasses til islandsk.

Til slut kan man spørge om vores resultater tyder på forandringer i sprogsystemet under fremmed indflydelse. De mindre tilpassede varianter som fremtræder i materialet, dvs. lydforbindelsen [tʰsj], overlange stavelser af typen V:CC og ubøjede adjektiver, strider åbenbart imod fonotaktiske og morfologiske regler som gælder i islandsk. De fonetiske varianter repræsenterer muligvis en overgangsfase mellem en engelsk udtale og en fuldstændig tilpasset udtale. De optræder først og fremmest i nye importord, som ofte er utilpassede i flere henseender, fx ortografisk, og hvis de bliver gængse i islandsk, er det ikke usandsynligt, at deres udtale vil tilpasses efterhånden. Det er anderledes med de ubøjede adjektiver. Mange af dem har en ganske lang historie i islandsk uden at have tilpasset sig, og alle undersøgelser af importord i islandsk er kommet til samme konklusion, nemlig at en stor del af indlånte adjektiver slet ikke bøjes. Vores resultater om de to variabler som angår adjektivbøjningen, skiller sig endvidere ud fra resultaterne om alle de andre variabler, eftersom de er det eneste tilfælde hvor informanterne udelukkende eller overvejende anvender de utilpassede ordformer. Som bemærket, findes der allerede en gruppe ubøjede adjektiver i islandsk, så importordene er ikke de eneste ubøjelige adjektiver i

sproget. De hjemlige adjektiver har dog en vokalendelse som et fælles kendetegn, enten *-a* eller *-(and)i* (som i *hissa* og *undrandi* 'forbavset'), så mangelen på bøjning er forudsigelig i disse ord. Det gælder derimod ikke importordene.

Referencer

- Ari Páll Kristinsson. 2004. Offisiell normering av importord i islandsk. I: Sandøy, Helge & Jan-Ola Östman (red.), *"Det främmande" i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord*, s. 30–70. (Moderne importord i språka i Norden 2.) Oslo: Novus forlag.
- Ásta Svavarsdóttir. 2004. English borrowings in spoken and written Icelandic. I: Duszak, Anna, & Urszula Okulska (red.), *Speaking from the margin: Global English from a European perspective*, s. 167–176. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Ásta Svavarsdóttir & Guðrún Kvaran. 2002. Icelandic. I: Görlach, Manfred (red.), *An Annotated Bibliography of European Anglicisms*, s. 141–147. Oxford: Oxford University Press.
- Baldur Jónsson. 1987. Íslensk orðmyndun. I: *Andvari 112* (Nýr flokkur 29): 88–102.
- Baldur Jónsson. 1997. Zur formalen Anpassung von Fremdwörtern im Isländischen. I: *Skandinavistik* 27/1: 15–23.
- Eyvindur Eiríksson. 1975. Beyging nokkurra enskra tökuorða í nútímaíslensku. I: *Mímir* 23: 55–71.
- Eyvindur Eiríksson. 1982. English loanwords in Icelandic: Aspects of Morphology. I: Filipovič, Rudolf (red.), *The English Element in European Languages*, vol. 2, s. 266–300. Zagreb: Institute of Linguistics, Faculty of Philosophy, University of Zagreb.
- GMbl = En database til *Morgunblaðið* 1986–: <http://www.mbl.is/mm/gagnasafn>.
- Guðrún Kvaran & Ásta Svavarsdóttir. 2002. Icelandic. I: Manfred Görlach (red.), *English in Europe*, s. 82–107. Oxford: Oxford University Press.
- Görlach, Manfred (red.). 2001. *A Dictionary of European Anglicisms*. Oxford: Oxford University Press.
- Helga Hilmisdóttir. 2000. Den morfologiske anpassning av främmande inslag i isländskt ungdomsspråk. I: Anna-Brita Stenström, Ulla-Britt Kotsinas & Eli-Marie Drange (red.), *Ungdommers språkmöter* (Nord 2000: 26), s. 141–156. København: Nordisk Ministerråd.
- IO 1963 = *Íslensk orðabók handa skólum og almenningi*. 1963. Red. Árni Böðvarsson. Reykjavík: Menningarsjóður.
- IO 2002 = *Íslensk orðabók*. 2002. 3. udg. forøget og revideret. Red. Mördur Árnason. Reykjavík: Edda.
- Johansson, Stig & Anne-Line Graedler. 2002. *Rocka, bipt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: HøyskoleForlaget.
- Kress, Bruno. 1966a. Anglo-Amerikanisch und Isländisch. *Noreuropa. Jahrbuch für nordische Studien* 1: 9–22.
- Kress, Bruno. 1966b. Anglo-Amerikanismen im Isländischen. I: Kurt Rudolph o.fl. (red.), *Festschrift Walter Baetke*, s. 210–14. Weimar: Hermann Böhlau Nachfolger.

- Kress, Bruno. 1970. Zur Einpassung Anglo-Amerikanscher Wörter in das Isländische. I: Bohuslav Hála, Milan Romportl & Premysl Janota (red.), *Proceedings of the Sixth International Congress of Phonetic Sciences*, s. 507–509. Prague: Academia Pub. House of the Czechoslovak Academy of Sciences.
- Kristján Árnason. 1988. Ensk-amerísk áhrif á íslenskt mál. *Málfrægnir* 4: 3–9.
- Kristján Árnason. 1996. Germönsk og rómönsk áhersla í færeysku og íslensku. I: *Íslenskt mál og almenn málfraedi* 18: 165–192.
- Macmillan = *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*. 2002. Oxford: Macmillan Education. On-line udgave: <http://online.macmillandictionary.com>.
- RMS = *Ritmálssafn Orðabókar Háskólans*: <http://www.arnastofnun.is/>.
- Selback, Bente & Helge Sandøy (red.). 2007. *Fire dagar i nordiske aviser. Ei jamføring av påverknaðen i ordforráðet i sju spráksamfunn*. (Moderne importord i spráka i Norden 3.) Oslo: Novus forlag.
- Sigrún Steingrímisdóttir. 2004. *Skerats, tjatt og tsjill. Um aðlögun enskera aðkomuorða að íslensku hljóð- og beygingakerfi*. (BA-afhandling, 63 s.) Reykjavík: Háskóli Íslands.
- SO = Mördur Árnason & Svavar Sigmundsson & Örnólfur Thorsson. 1982. *Orðabók um slangur slettur bannorð og annað utangarðsmál*. Reykjavík: Svart á hvítu.

Tilpassing av importord i færøysk talemål

Helge Sandøy og Hjalmar P. Petersen
Universitetet i Bergen og Universität Hamburg

1. Innleiing

Språkpolitikken på Færøyane har vore mest opptatt av påverknaden frå dansk – særleg i ordforrådet. Den engelske påverknaden på færøysk er blitt lite fokusert i faglige arbeid hittil. Tórður Jóansson (1997) har laga eit historisk oversyn over importord frå engelsk, men der blir først og fremst eldre ord frå engelsk nemnt. Jóhan Hendrik W. Poulsen (1989) omtalar den nye språkpåverknaden, men også dette arbeidet gjeld først og fremst den leksikalske importen. (Ei normeringshistorisk oversikt for færøysk finn elles ein i Jacobsen 2004.)

Ideologisk ligg konsentrasjonen på å skape avløysarord, slik at den færøyske språknemnda har naturleg nok ikkje hatt synsmåtar på uttalen eller skrivemåten av dei orda som ho prinsipielt er skeptisk til. Men i samband med utgivinga av *Donske-færøyske orðabók* (Petersen 1995a) grunn gav Hjalmar Petersen (1995b) dei prinsippa han som redaktør hadde brukt for nasjonalisert færøysk skrivemåte av ord som han meinte var etablert i færøysk. Dermed gav han desse orda ein færøysk status, og han rekna med at det fans ein etablert uttale av dei.

Færøysk har ikkje noen talestandard, og der er ingen ordbøker som oppgir ein tilrådd uttale. Talesamfunnet er derfor prega av ein god del variasjon. I skrift er det færøyske språket meir brukt i dag enn noen gong før, dvs. at det i prinsippet blir brukt på alle vanlige samfunnsområde. Men kontakten med dansk også innafor det færøyske samfunnet er så stor at færøyingar må i praksis vere tospråklige. Det er mange danskar som bur på Færøyane, og det blir framleis brukt litt dansk i administrasjonen, ikkje minst pga. at politi og høgsterett er danske ansvarsområde. I færøysk radio blir skandinavisk sendt utan omsetting, og på fjernsynet går mange filmar med dansk teksting. På kinoen er det regelen. Færøyingane reiser også mye til Danmark. Dermed er det svært nærliggande å rekne med at ordimporten frå engelsk har skjedd via dansk. Men med tida kan sjølvstekt den importvegen ha blitt mindre dominerande ettersom færøyingane er begynt å reise meir til andre land, og ettersom dei handlar ein del direkte med land utafor Norden.

Litt direktekontakt med engelsk har det vore også i eldre tid, f.eks. på 1800-talet da færøyingane kjøpte sluppar i Storbritannia, og ein del engelske sjømannsord kom nok inn gjennom den kontakten. Under siste verdskrigen var Færøyane okkupert av Storbritannia, som hadde ein flybase på Vágar. Etter krigen har noen engelske ord som *lorry* og *dreivari* (eng. *driver*) overlevd ei tid i det lokale talemålet, men denne påverknaden er elles knapt målbar i dag.

Å granske grundig importorda ville føreset store og lett tilgjengelige talemålskorpus. Slike fins ikkje. Derfor er lite gjort før av slike studiar; den einaste kjente frå nordisk er den som er omtalt i Sandøy (2000: 125–140), som er basert på ein spørje-

test med utvalte ord, der den fonologiske statusen åt dei undersøkte lydane blei testa med rimord. I denne granskinga av Moderne importord i språka i Norden (MIN) har ein måtta avgrense seg til ein liknande metode, altså ei spørjeliste, og her har dessutan eit mål vore å bruke mest mulig like variablar i alle språka for lettare å kunne gjennomføre ei jamføring (jf. Jarvad i innleiingskapittelet, og dessutan <http://www.moderne-importord.info/>).

2. Dei språklige variablane

2.1. Data og kategorisering

Orda som er valt som materiale til variablane i denne granskinga, er av både eldre og yngre dato. Det har vore viktig for å finne ut noe om tidsdimensjonen i tilpassinga. Men det har ikkje vore lett å finne både eldre og yngre importord på alle variablane som kunne reknas som så allmenne at dei ville vere godt kjent i alle aldersgruppene. Her kan det sjølvstakt ligge ein viss veikskap i ei slik gransking som denne, dvs. at somme ord er prega av ungdomssjargong. Når f.eks. ein informant ler litt etter at han har plassert ordet *cool* inn i setningar i tre forskjellige morfologiske former, er årsaka neppe sjølvstakt situasjonen med å bøye eit ord, men heller det at den vaksne informanten ikkje har brukt dette slangprega ordet aktivt før. Eine informanten spør etter at ho har fullført bøyingane: ”Brúka vit hetta orðið í Føroyum?” (= ’Brukar vi dette ordet på Færøyane?’)

Det er elles òg tydelig at fleire av orda i testen ikkje er slike informantane først kjem på. Utspørjaren må fleire gonger ty til dei færøyske avløyssarorda, som f.eks. med å forklare at ein skal bruke eit anna ord for det ein på færøysk kallar *flogfimi* (= aerobic). Det kan òg ligge ein fare i sjølvstakt arbeidsmåten med å konsentrere seg om bare engelske importord ved at informantane kan oppleve undersøkinga som ein test i engelsk-kunnskapar og engelsk-meistring. Eit utslag i den retninga er eit tilfelle der ein informant leitte etter eit anna ord for *arbeiði* og kom på *work* – som neppe er brukt i færøysk talemål – før han kom med *jobb*, som vi veit er ein god del brukt. Men ved at informantane skal sette orda inn i færøyske setningar, har vi metodisk prøvd å motverke denne tendensen. Og vi ser jo også tydelig at informantane gjennomgåande gir færøyske variantar. Likevel bør vi vere oppmerksame på at forma på undersøkinga kan gi fleire skåringar på engelske variantar enn det vi ville ha funne i heilt spontan tale.

I denne granskinga undersøker vi dei mest sentrale morfologiske og fonetiske variablane som avspeglar variasjon i samband med den moderne språkpåverknaden. Det aller meste av denne språkpåverknaden (87,7 %, jf. Selback 2007: 39) kjem frå engelsk, og variablane i granskinga vår tar bare opp ord frå engelsk. Variasjonen som oppstår ved denne påverknaden, står fram som alternative former som språkbukaren har å velje mellom. Sosiolingvistisk sett kan valet brukaren gjør, tolkas som utslag av både dei kollektive normene i det han opplever som sitt sosiale identifikasjonsgrunnlag, og av personlige sympatiar for eit politisk eller symbolsk innhald i dei ulike variantane. Men valet kan også tolkas som ein refleks av korleis individet oppfattar ordet innafor sitt språksystem – så lenge som han har ein intensjon om å

snakke færøysk. Den siste premissen representerer den metodiske utfordringa for spørjetesten.

Det vi her reknar som fonetiske variablar, avspeglar to problemnivå ved tilpassinga – i den grad det ikkje blir opplevd at det fins ein fullt ut etablert uttale av eit ord: På det første nivået står språkbrukaren overfor eit val mellom å bruke det engelske språket eller det færøyske språket som normgrunnlag. Valet skjer nok aller oftast ubevisst, og det kan skifte frå ord til ord. Sjølv den mest språkbevisste brukar jo ofte engelsk som ”målspråk” ved somme ord, f.eks. for å alludere til engelsk. På det andre nivået er det slik at dersom ein språkbrukar ”vel” å bruke engelsk som målspråk, vil uttalen avspegle noe om kunnskapane om og evnene i engelsk. Dersom han ”vel” å bruke færøysk, må han ”bestemme” kva færøyske lydar som skal brukas der ordet ikkje passar rett inn i færøysk. Brukaren må altså velje f.eks. kva for ein færøysk diftong som verkar som den ”rette” for noe han har hørt på engelsk. Dette valet gjeld oftast eit fonetisk val av korrespondanse mellom engelsk lyd og færøysk lyd. Men i somme tilfelle er det også eit spørsmål om halde seg til systemreglar i færøysk for korleis lydane der kan brukas. I det tradisjonelle færøyske systemet er det f.eks. ikkje noe ord som har diftongen [ɔu] framom dobbelkonsonant eller konsonantgruppe. Dermed blir det eit fonologisk val og ikkje eit fonetisk: Skal ein føye seg etter færøyske reglar for kvar den færøyske fonetisk-korresponderande diftongen kan finnas? Nedafor kjem vi nærare inn på tilfella der lydvalet også inneber slike fonologiske val.

I analysen er vi interessert i å gruppere variantane av dei enkelte variablane under kategoriane ’tilpassa’, ’nøytral’ og ’utalandsk form’. ’Tilpassa’ betyr at ordforma i uttale eller bøyning ikkje samsvarar med forma i kjeldespråket, som her altså er engelsk. Noe er gjort med ordforma slik at ho passar inn i færøysk. ’Utalandsk’ form betyr da tilsvarande at ordforma i uttale eller bøyning ikkje passar til færøysk, men derimot samsvarar med engelsk. Og ’nøytral’ vil seie at ordforma kan tolkas som lik for færøysk og engelsk, dvs. at informanten uttalar ordet likt anten han har som intensjon å snakke engelsk eller færøysk.

Denne siste definisjonen er formulerte slik fordi vi ikkje er interessert i om informanten uttalar engelsken fonetisk perfekt i ”engelske” øre, bare om uttalen er ”gangbar” engelsk i færøyske øre. Det er altså intensjon og tolking hos færøyingar vi legg vekt på når vi kategoriserer ord som nøytrale. Som eksempel på nøytral form kan vi ta ordet ’mail’. Når ein færøying uttalar det som [mɛi:l], brukar han den uttalen anten han snakkar engelsk eller færøysk. Det er ikkje noe å tilpasse i dette ordet, for det blir oppfatta som likeins. At den engelske diftongen blir uttalt trongar av engelskmenn flest, er finfonetikk som bare ekspertar hører. (Forskjellen som ligg i skriftspråket ved at engelsk har stavemåten *mail* og færøysk *meyl*, har sjølvsaugt konsekvensar for den tilsvarande kategoriseringa i parallellprosjektet om tilpassing i skrift, jf. Simonsen & Sandøy 2008, men ikkje her.)

2.2. Morfologiske variablar

Dei morfologiske variablane som ser ut til å kunne vise engelsk påverknad, hører heime i substantiva og adjektiva:

- M1. *Substantivlagning på verb*: Her blir suffiksa *-ing* og *-ning* stilt opp mot kvarandre i testorda *downloading* og *backing*. Det heimlige færøyske suffikset er *-ing*. Men etter som ein kan tenke seg at den engelske påverknaden kjem via dansk og dansk har ein del bruk av sitt heimlege suffiks *-ning*, er det relevant å undersøke situasjonen i færøysk talemål. Forma *downloadning* viser altså ikkje engelskpåverknad, men danskpåverknad.
- M2. Den engelske *ordutgangen (suffikset) -er* kan i færøysk bli erstatta av det heimlige nomen agentis-suffikset *-ari* (opphavlig frå latin). Det har i fleirtal to aktuelle endingar i færøysk: *-ir* eller *-ar*. Dersom ordet held på den engelske utgangen *-er*, kan ein tenke seg at ei fleirtalsform med *-s* også er aktuell. Denne variabelen blir undersøkt i *hamburger-/hamburgerar-*.
- M3. *Fleirtalsbøying* av substantiv utan slikt ordlagings-suffiks kan òg vise påverknad frå engelsk. Her blir engelsk *-s* testa mot heimlig *-0¹*, *-ar* eller *-ir* i orda *airbag-*, *haròdisk-*, *drink-*, *tip-*, *clue-* og *mail-*. Dessutan blir informantane spurt om bestemt form fleirtal av *ironmen*, for å undersøke om sisteleddet blir tolka som det færøyske ordet *-menn*. Da er det tale om eit *hybridlån*.
- M4. *Samsvarsbøyinga* av adjektiv kan vise litt variasjon. Her blir adjektiva *cool*, *clean* og *fancy* undersøkt i ymse posisjonar, både attributive og predikative, der færøysk grammatikk tradisjonelt krev samsvarsmarkering i både tal, kjønn og kasus, jf. *stórir/coolir menn* (nominativ flt.), *stórar/coolar konur* (nom. og akkusativ flt.), *einum stórum/coolum manni* (dativ eint.) osv.

2.3. Fonetiske variablar

Ein nærliggande hypotese om den fonetiske tilpassinga er at ein engelsk lyd blir uttalt som den nærastliggande færøyske lyden. Når denne likskapen i uttale er stor, kan tilpassinga gå automatisk. Når avstanden frå engelsk uttale er stor, blir det inga tilpassing, eller ho blir vaklande.

Færøysk har monoftong- og diftongsystemet som er vist nedafør. På grunn av noen nokså store forskjellar i realisasjonen av fonema i lang og kort posisjon blir både lang- og kortvariantane ført opp der dei er aktuelle:

Figur 1: Monoftongar i færøysk

i:/ɪ	y:/	u:/ʊ
e:/ɛ	ø:/œ	o:/ɔ
a:/		

Den lange a-en og den lange y-en er relativt nye vokalar i færøysk. Frå før fans desse lydane bare som kortvariantar av diftongar. Desse to nye langvokalane har komme inn med ein del danske og andre importord, som f.eks. *havi* 'hage', *kubanskur*

¹ -0 markerer at det ikkje er ending (null-morfem).

'kubansk' og *typa* 'type', og dei er brukt einast i importord, men i så mange at det er rettast å rekne dei med i vokalsystemet i dag.

Dei mange diftongane i færøysk ser slik ut:

Figur 2: Diftongar i færøysk

	uu:/ʏ		ui:/ʊi
ei/(ɛ)			ɔi:/ɔi
(ɛu:/œ)			ɔu/(œ)
ea:/a			
		ai:/ai	ɔa:(ɔ)

Dessutan får kort vokal + *v* diftongisk uttale framom konsonant, dvs. at ein kan rekne f.eks. *av* uttalt [au] som diftong.

Automatisk tilpassing får ein tydeligvis der engelsk har kort [æ] skriven *a*. Den blir systematisk uttalt som [a] i færøysk. Blant testord som vi har med av andre grunnar, er denne lyden aktuell i *manager, walkman, backing, rapp, badge* og *badminton*, og dei er alle konsekvent gjengitt med den færøyske vokalkvaliteten.

Den engelske vokalen [ea:] som i *airbag* liknar ved første augnekast på den færøyske diftongen. Men den færøyske er flytande/svevande slik at han har like mye klang/trykk på andre komponenten som på første. Det same gjeld også dei færøyske diftongane [uu, ɔa]; elles har dei færøyske diftongane mest klang på første komponenten, slik som dei engelske også har. Denne forskjellen i plasseringa av klangen/trykket er så avgjørande at den engelske diftongen her ikkje blir overført til den færøyske diftongen, derimot til den færøyske monoftongen [e:]. Alle informantane uttalar første stavinga i *airbag* som [e:].

Vi har undersøkt to monoftongar der vi kunne tenke oss veksling mellom færøysk og engelsk vokal:

- F1. Engelske ord med skrivemåten *u* for den trykkunge urunda bakre vokalen [ʌ] blir undersøkt i ordet *truck*. Her er det ingen monoftong i færøysk som samsvarar godt. Dei mest nærliggande bakre er [ʊ, ɔ]. Vokalen [a] samsvarar med [ʌ] ved å ha dei distinktive draga urunda og låg, men han er fremre.
- F2. Den trykklette utgangen *-on* i engelsk blir uttalt [ɒn], men kan ved import i færøysk få bokstavrett uttale, dvs. som [ɒn]. Det blir undersøkt med orda *badminton* og *common sense*. Den trykklette endinga [ɒn] fins også i færøysk som motsvar til *-in-* og *-un-* i skrift. Det vil da seie at uttalen [ɒn] i *badminton* osv. må tolkas som påverknad frå engelsk stavemåte og ikkje frå engelsk uttale.

Tre engelske diftongar blir undersøkt:

- F3. Skriven *ai* med den engelske uttalen [eɪ] finn vi i ord som *mail*. Den engelske uttalen svarar til ein færøysk diftong, men bokstaveringa passar ikkje til same diftongen, for [eɪ] svarar til skriftbildet *ey* i færøysk.
- F4. Skriven *oa/ow* er uttalt som [əʊ] på engelsk, som i *toaster* og *coach* og i første-stavinga av *knowhow*. I færøysk får desse orda gjerne uttalen [əʊ], som svarar til

den heimlige uttalen av *ó*. Men dialekten på Vágar har uttalen [eu] for *ó*, ein uttale som ligg den engelske så nær at vi kan rekne han som nøytral der.

- F5. Skriven *ow* er uttalt [au] på engelsk, som i sistestavinga av *knowhow*. I færøysk svarar dette til uttalen av *av* framom konsonant i heimlige ord. Denne variabelen kan avspegle om den engelske skrivemåten med *o* verkar ”forstyrrende” på ordtilpassinga.

Dei konsonantane som blir undersøkt, er:

- F6. Engelsk versus færøysk r-uttale blir undersøkt i initial og intervokalisk posisjon i *rock*, *rap* og *aerobic*. Dessutan blir posisjonen framom konsonant og ordgrense – der r-en fins i engelsk skrivemåte, men ikkje i standarduttale – undersøkt i orda *toaster*, *charter*, *windsurfing*, *powerstyr* og *manager*.
- F7. Prevokalisk *w* på engelsk mot færøysk *v* blir undersøkt i *walkman*, *windsurfing* og *twist*.
- F8. Den engelske [θ] mot færøysk [t] blir testa i varenamnet *Thousand islands*.
- F9. Dei engelske affrikatane [tʃ, dʒ] mot færøyske [ç̥, ʝ̥] kan vi finne i *charter*, *chips* og i *image*, *manager*, *homepage*, *badge*, *jetlag*, *job*. Her blir også frikativ [ʃ, ʒ] av og til brukt i færøysk.

I *Donsk-føroysk orðabók* (Petersen 1995a) er noen av testorda våre tatt opp med færøysk skrivemåte, noe som kan tolkas som indisium på at dei er oppfatta som tilpassa: *rokkekur*, *trukkekur*, *harødiskur*, *vindsurfari*, *twist* og *burgari*. Dersom den tolkinga stemmer, skal desse åtte orda altså få høge tilpassingsprosentar i denne granskinga.

3. Spørjelista

Spørjelista blei sett opp med utgangspunkt i dei variasjonane vi fann kunne vere aktuelle i færøysk, og med støtte i den spørjelista som var laga for den danske delgranskinga. Ettersom den var utgangspunktet også for granskingane i dei andre språksamfunna, er vi sikra nokså stor likskap i metode. Den færøyske spørjelista omfatta 44 spørsmål der informantane skulle svare med ord og bøyingsformer, som passa inn i gitte setningar. I noen tilfelle fekk dei hjelp frå ei skriven ordform på ein lapp eller på tavla.

4. Informantutvalet

Dei 33 informantane i den færøyske granskinga er for det meste henta frå ymse produksjonsverksemder, men ein del også frå skolar. Dei 11 yngste informantane, som ennå ikkje har avslutta vidaregåande skole (= miðnámsskúlin), har vi ikkje kunna plassere i livsstilar. Dei andre fordeler seg slik på livsstilane: to frå A, ingen frå B, fjorten frå C, og seks frå D.

5. Innsamlingsarbeidet

Hjalmar P. Petersen har utvikla spørjelista, og han gjennomførte innsamlingsarbeidet hausten 2004 og våren 2005. Han har oppsøkt informantane på arbeidsplassen og spurt dei ein og ein med å gå systematisk gjennom spørjelista. Opptaka blei gjort på minidiskar. Eit skjema om bakgrunnsopplysningar for informantane blei gjennomgått før utspørjinga.

6. Bearbeidinga av materialet

Intervjumaterialet er blitt først gjennomlytta og registrert på skjema av Hjalmar Petersen. Helge Sandøy har så lytta igjennom uavhengig ein gong, og der vi kom til ulike tolkingar, har vi begge lytta gjennom på nytt og diskutert oss fram til endelig felles tolking.

Helge Sandøy har dataregistrert materialet og gjennomført dei statistiske analysane. Han har også laga førsteutkastet til denne skriftlige drøftinga.

7. Resultat

7.1. Samla resultat for kvar språklig variabel

Nedafor blir dei samla resultatata for kvar variabel gjennomgått med merknadar til den språkstrukturelle tolkinga. I prosentutrekningane overser vi informantar som ikkje gir noen opplysning på det aktuelle spørsmålet. Skyggelegginga i tabellane markerer dei variantane som vi reknar som tilpassingsformer. Merket × viser at kategorien ikkje går inn i grunnlaget for prosentutrekninga.

7.1.1. Morfologiske variablar

M1. Nomen actionis (verbalsubstantiv). Dei færøyske nominaliseringssuffiksa er *-ing* og *-an*, jf. *bygging* og *skjipan* 'organisering, etablering'. Ingen verbalsubstantiv (dvs. substantiv som refererer til prosessen) har *-ning*, men substantiv med dette suffikset kan ha 'produkt-innhald', som ein ser av f.eks. ordet *bygningur*. Men ettersom færøyingar meistrar så godt dansk og har så tett kontakt med Danmark, kunne ein tenke seg at dei tok inn det danske suffikset i ord frå engelsk, dvs. at verba *downloada* og *hacka* kunne bli avleidd til substantiva *downloadning* og *hackning*.

Resultatet er svært eintydig: Det er fåe skåringar på det danske suffikset *-ning*, men likevel såpass – f.eks. 13 % av forma *downloadning* – at ein må seie at ei slik dansk form ikkje verkar umulig for færøyingane:

Tabell 1: Nomen actionis (M1)

<i>download-</i>		<i>back-</i>	
	%	N	
			<i>Palatal + -ing (tilpassa)</i> 28 9
<i>-ing (nøytral)</i>	84	26	<i>-ing (utalandske)</i> 53 17
<i>-ning (utalandske)</i>	13	4	<i>-ning (utalandske)</i> 9 3
<i>Begge (usikre)</i>	3	1	<i>Begge (usikre)</i> 3 1
			<i>Både -ing og pal. + -ing (usikre)</i> 6 2
<i>Ikkje svart</i>	×	2	<i>Ikkje svart</i> × 1
<i>Sum</i>	100	33	<i>Sum</i> 100 33

Det mest eintydige utslaget av integrering finn vi der den morfofonologiske regelen om palatalisering av velar framom suffikset *-ing* blir aktivert. Vi har altså 9 tilfelle av [ʰacçɪŋ] (+ 2 med både den og *-ing* utan palatalisering). Denne regelen er heilt fast i heimlege ord, og han fører til ei radikal endring av det engelske ordet. Dei 84 % som har *downloading*, held seg til færøysk morfologi, men også til engelsk, slik at resultatet i dette eine ordet ikkje gir ei eintydig tolking, forma er altså nøytral, mens 53 % på *backing* utan palatalisering fortel om ei eintydig engelsk form. Konklusjonen må derfor bli at ved dette suffikset er påverknaden stor, og han kjem mest direkte frå engelsk.

M2. *Nomen agentis*. Ingen av informantane brukar den engelske stammen *burger*. Alle har tatt i bruk det færøyske nomen agentis-suffikset *-ari*, og det får så ei av dei to alternative færøyske fleirtalsendingane *-ar* (24 inf., dvs. 73 %) og *-ir* (9 inf., dvs. 27 %). Tilpassinga er her altså på 100 %. Innføringa av det færøyske ordlagings-suffikset gjør nok det etterfølgjande færøyske fleirtalssuffikset obligatorisk, dvs. at den avgjerande integreringa skjer trulig i ordlagings. Fleirtalsbøyinga av slike ord har i dialektane det tradisjonelle mønsteret med at endinga er *-ir* på alle øyane unntatt Nordøyane (medrekne Eysturoy), som har *-a*. Skriftmålet har *-ar*. (Weyhe 1996: 88). Resultatet ovafor viser at skriftmålsendinga er sterkt på offensiven – i alle fall i denne typen svar, som kan vere prega av at undersøkinga blir opplevd som ein korrektheitstest. Vi skal altså vere klare over at spontan tale kunne vist ei anna fordeling av fleirtalssuffikset.

M3. *Fleirtal*. Bøyingane i fleirtal av ord med ein stamme som er identisk med den vi kjenner frå engelsk, viser nokså skiftande mønster, som vi ser av tabell 2.

Ordet *harødisk-* er heilt ut tilpassa. Det kan kanskje tolkas slik at sisteledet i dette ordet fell saman med det tradisjonelle ordet *diskur*.

Også hankjønnsordet *drink-* er godt tilpassa færøysk bøying. Det får nokså mange belegg på det produktive suffikset *-ar*. Men ettersom ordstammen har ein utgang på kort vokal + velar nasal + velar, følgjer mange informantar det tradisjonelle fonotaktiske mønsteret med at ordet skal gå til subklassen med fleirtal på *-ir* (jf. *bonkur*, *sekkur*). Dette gamle mønsteret står altså så sterkt at denne bøyingssklassen får 39 % av belegga. Men nær ein tredel brukar engelsk *-s* i fleirtal, altså *drink.s*.

Tabell 2: Fleirtal av substantiv i maskulinum og femininum (M3)

	<i>barødisk-</i> (m.)		<i>drink-</i> (m.)		<i>airbag-</i> (f.)	
	%	N	%	N	%	N
-ar (tilp.)	100	32	21	7		
-ir (tilp.)			39	13	9	3
Både -ar og -ir (tilp.)			3	1		
-s (utal.)			30	10	50	16
- (andre)					34	11
Både -s og -0 (usikre)					6	2
Både -ar/-ir/-0 og -s (usikre)			6	2		
Ikkje svart	×	1	×		×	1
<i>Sum</i>	100	33	100	33	100	33

Hokjønnsordet *airbag* har derimot mest engelsk fleirtalsform. At 34 % av informantane her ikkje har noen ending, er overraskande, for eit hokjønnsord krev tradisjonelt ending i fleirtal. Dette er såleis verken direkte engelsk påverknad eller ei klar færøysk tilpassing. Er det færøysk -0 frå nøytrum som kjem inn her, er det etablert eit nytt morfologiske mønster.

Tabell 3: Fleirtal av substantiv i nøytrum (M3)

	<i>tip-</i> (n.)		<i>clue-</i> (n)		<i>mail-</i> (n.)	
	%	N	%	N	%	N
-ir (tilp.)	3	1			3	1
- (tilp.)	44	14	78	25	36	12
-s (utal.)	47	15	22	7	33	11
-ar (andre)					21	7
Både -s og -Ø (usikre)	6	2			3	1
Både -ar/-ir/- og -s (usikre)					3	1
Ikkje svart	×	1	×	1	×	
<i>Sum</i>	100	33	100	33	100	33

Innkjekjønnsordet *clue* har i fleste tilfella inga fleirtalsending, slik stordelen av einstavingsorda i innkjekjønnsord blir bøygd i færøysk. Dei andre belegga her er med -s, som eintydig representerer engelsk bøyging. Ordet *mail* har enda større prosent med engelsk -s, nemlig 33. Noe overraskande er det at 21 % har endinga -ar, som tradisjonelt ikkje høyrer heime i nøytrumsord. Det eine tilfellet med -ir ved *mail* er meir forståelig, for det fins frå før noen tilfelle med -ir i nøytrum. (Dessutan fins det eksempel på at *mail* blir brukt som hokjønnsord i færøysk.)

Det kan nemnas at *tip* og *drink* skårar nokså høgt med engelsk fleirtal, noe som kanskje kan koplars til at desse to orda trulig ofte blir brukt med kollektiv betydning. (Slike ord får i skandinavisk ofte s-en som ein del av ordstammen, jf. *eit tips*.) Men i testsetninga var bruken ikkje-kollektiv (dvs. med singular/spesifikk referanse i fleirtal), slik at den forklaringa er litt svekt her.

I tillegg til desse orda blei det også spurt etter *ironman* i fleirtal. Her svarar nesten alle med forma *ironmenninir* – som har kort e – dvs. med det færøyske sisteleddet bøygd i fleirtal. Eit par informantar finn ikkje fram til den bestemte forma og svarar med *ironmenn*, som er færøysk ubestemt fleirtalsform.

Totalt sett er vel halvparten av formene under denne fleirtalsvariabelen tilpassa færøysk bøyning. Dei engelske bøyningane med -s fins altså nokså ofte. Overraskande er det at informantane produserer fleirtalsformer utan ending og såleis bryt med både færøysk og engelsk bøyning.

4. *Samsvarsbøyning av adjektiv.* Adjektiva blei i spørjelista dels sett i predikativ posisjon, dels i attributiv, f.eks. slik:

Tær, sum spæla flogbólt fyri Føroyar, eru rættiliga _____ (*cool*)
 'Dei som spelar volleyball for Færøyan, er svært _____ (*cool*)'
 Marjun var í einum _____ kjóla í gjárkvøldið (*cool*)
 'Marjun gjekk i ein _____ kjole i gárkveld (*cool*)'
 Eg så fleiri _____ narkomanar (*clean*)
 'Eg såg fleire _____ narkomanar (*clean*)'

Her er det rettast å dele først opp etter syntaktisk posisjon, deretter ser vi i tabellen korleis kvart leksem oppfører seg i dei ymse bøyingsformene som blei testa.

Tabell 4: Samsvarsbøyning av adjektiv i predikativ posisjon (M4)

	<i>cool</i> (m. flt.)		<i>cool</i> (f. flt.)	
	%	N	%	N
<i>Færøysk samsvarbøyning (tilp.)</i>	63	17	70	19
<i>Inga samsvarbøyning (utal.)</i>	37	10	30	8
<i>Ikkje svart</i>	×	1	×	1
<i>Sum</i>	100	28	100	28

Tabell 5: Samsvarsbøyning av adjektiv i attributiv posisjon (M4)

	<i>cool</i> (m. eint. dat.)		<i>cool</i> (n. eint. nom.)		<i>clean</i> (flt. dativ)		<i>clean</i> (flt. mask. akk.)		<i>clean</i> (flt. mask. nom.)	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
<i>Færøysk samsvarbøyning (tilp.)</i>	76	19	58	14	96	26	100	27	73	25
<i>Inga samsvar-bøyning (utal.)</i>	24	6	42	10	4	1	0	0	7	2
<i>Ikkje svart</i>	×	3	×	3	×	1	×	1	×	1
<i>Sum</i>	100	28	100	27	100	28	100	28	100	28

Resultatet er tydelig nok: Den tradisjonelle samsvarsbøyninga dominerer, og det gjeld i begge dei syntaktiske posisjonane. Men det er mulig å tolke tala slik at kravet om samsvar føles svakare i den predikative posisjonen, der altså avstanden er større til

det leddet adjektivet skal samsvare med. Elles ser det ut til at adjektivet *clean* viser meir samsvarsbøying enn *cool* der dei to kan jamførast, nemlig i attributiv funksjon. Det vil seie at ”viljen” til samsvarsbøying også er bunden til leksema.

(Ordet *fancy* skulle også brukast i denne testen, men det viste seg å vere for fremmdt for informantane, slik at svært få greidde å bestemme seg for ei form.)

7.1.2. Fonetiske variablar

Monoftongar

F1. Den trykketunge korte vokalen [ʌ], skriven *u* i engelsk, ligg som nemnt ikkje heilt nær noen tradisjonell færøysk vokal, og derfor kunne han tenkas å bli assosiert til ulike færøyske monoftongar. I eldre færøyske ord har han oftast fått tilpassing til *u*, som i *trupul* og *punkari*, men *ø* fins òg: *bøffil*. I ordet *truck* i denne granskinga viste det seg også at alle informantane brukte ein færøysk vokal: Dei aller fleste (30) brukte [ʊ] (dvs. *u* i skriftmålet), ein brukte [ɔ] (dvs. *o* eller *á* i skriftmålet) og to begge uttale-måtane. Dermed tilpassar alle informantane dette ordet med å bruke ein eller annan færøysk vokal.

F2. Den trykklette utgangen [ən] i engelsk overfører færøyingane til [ɔn] i sitt mål, slik at *badminton* og *common sense* får svært nær bokstavrett uttale. Dette gjeld alle informantane i testordet *badminton* (men 8 manglar vi opplysningar frå). I *common sense* er det tre informantar med den engelske ordutgangen. Likevel må ein kunne seie at det tradisjonelle mønsteret står altså svært fast, og det er engelsk stavemåte som er utgangspunktet for færøysk uttale i dette tilfellet ettersom færøysk fonologi tillèt begge desse to trykklette stavingane.

Tabell 6: Trykklett utgang på *-on* (F2)

	<i>badminton</i>		<i>common sense</i>	
	%	N	%	N
<i>-ɔn (tilpassa)</i>	100	25	91	29
<i>-ən (nøytral)</i>	0	0	9	3
<i>Ikkeje svart</i>	×	8	×	1
<i>Sum</i>	100	33	100	33

Diftongar

F3. Skriven *ai* med den engelske uttalen [eɪ] blir unntaksløst uttalt som [ei] i færøysk i det eine testordet *mail* i denne undersøkinga. Det høver godt inn i færøysk fonologi, som har denne diftongen frå før (for den skrivne diftongen *ey*); derfor må dette reknast som ein nøytral vokal. Her ser vi at det ikkje er den bokstavtrugne uttalen som blir brukt. (Den, dvs. uttalen [ai], ville også ha falle saman med ein tradisjonell diftong i færøysk, nemlig den som i skrift er gjengitt som *ei*.) Den spontant nasjonaliserte skrivemåten av testordet i færøysk er *meyl*, som nettopp avspeglar integreringa i språket. I motsetning til det vi såg under førre variabelen, er det engelsk uttale her som styrer valet av færøyske diftong.

F4. *Skriven oa/ow uttalt på engelsk som [əu].* Resultat i dei tre testorda viser dette resultatet:

Tabell 7: Engelsk oa /ow [əu] (F4)

	<i>toaster</i>		<i>coach</i>		<i>know-(how)</i>	
	%	N	%	N	%	N
<i>əu (tilp.)</i>	100	28	97	29	97	31
<i>eu (nøytr.)</i>			3	1	3	1
<i>Ikkje svart</i>	×		×	3	×	1
<i>Sum</i>	100	28	100	33	100	33

Diftongen [əu:] er vanlig i færøysk og står for skrivemåten *ó* når den blir uttalt som lang, dvs. i utlyd og framom enkelkonsonant (og dessutan framom noen bestemte konsonantgrupper). Første diftongen i *knowhow* føyer seg godt inn i det fonotaktiske mønsteret i færøysk, særleg om vi tolkar ordet som samansett (for da kan *h*-en vere initialkonsonant i andreleddet). Ein del av informantane er frå Vágur, der den lokale uttalen av den tradisjonelle diftongen er [eu:]. Nesten alle dei brukar likevel i desse orda [əu:], dvs. den diftongen som stordelen av Færøyane har. Dei føyer seg altså etter den dominerande færøyske uttalen nettopp i desse orda frå engelsk. (Diftongen [əu:] fins òg i tradisjonell dialekt på Vágur, men da bare framom *a*, slik som i uttalen av f.eks. *fáa* 'få'.)

Ordet *coach* skulle falle godt inn i dette tradisjonelle fonotaktiske mønsteret når det gjeld vokalkvantiteten, for *tj* [tʃ] har lang vokal framom seg, jf. *vija*. Men å ha denne affrikaten i utlyd er fremmdt i heimlige ord. *Toaster* er fonotaktisk problematisk ettersom *st* krev kort vokal framom seg, og da skulle tradisjonell færøysk fonologi krevje uttalen [ø] eller [ɔ], alt etter kva dialekt ein har utgangspunkt i. Den lange diftongen her – som altså får 100 % oppslutning hos informantane – styrker dermed eit nokså nytt drag i færøysk fonologi. Ettersom ordet har denne uttalen heilt unntakslaut, ser vi her korleis engelskpåverknaden endrar det fonotaktiske mønsteret.

F5. *Skriven ow uttalt [au] på engelsk* blei testa i sistestavinga av *knowhow*, og uttalen er i stor grad som i engelsk. Denne diftongen fins òg i færøysk når *av* står framom konsonant, men ikkje i utlyd, slik at han skiplar her eit tradisjonelt fonotaktisk mønster.

Tabell 8: Engelsk ow [au] (F5)

	<i>Diftongen i sistestavinga i (know-)how</i>	
	%	N
<i>əu (tilp.)</i>	5	1
<i>au (nøytral)</i>	95	20
<i>Ikkje svart</i>	×	12
<i>Sum</i>	100	33

Konsonantar

F6. *Engelsk versus færøyske r-uttale.* Ein reknar med at den færøyske r-en var uttalt som trill før, men den dominerande uttalen i dag er frikativ og alveolar, mens den engelske er approksimant og ligg litt lenger bak som postalveolar [ɹ] – den amerikanske kan òg vere retrofleks [ɹ̥]. Det er noe uvisst kor gammal denne færøyske frikative uttalen er. Poulsen (1989: 54) reknar uttalen som nokså ny og nemner at platevendarane, som brukar mye amerikansk uttale, har påverka færøysk: ”[D]et går især ud over udtalen av r, der er blevet mere frikativ eller likvid end tidligere, da det var mere ’rullet’”. Men den frikative er òg belagt hos folk fødd på 1800-talet (Petersen 1996 og Petersen 2005). Såleis er det nok vanskelig å påvise at den frikative r-en skal vere påverka av engelsk. Til det er han for gammal, og i denne granskinga må han reknast som heimlig/tradisjonell.

I færøysk fins det òg ein tendens til at r-en får ein retrofleks uttale. Det kan til tider vere vanskelig å skilje klårt mellom ein alveolar og ein retrofleks uttale, for her er gradsovergangar. Men i åtte realiseringar i dei totalt 99 registreringane (dvs. dei tre orda *rap*, *rock* og *aerobic* uttalt av 33 informantar) er uttalen klårt retrofleks – og såleis meir lik ein amerikansk uttale. Dei åtte realiseringane står i desse tre orda initialt og intervokalisk, dvs. der engelsk òg har uttalt r, og vi kan slik sett ikkje sjå bort frå påverknad. Men slik kan uttalen vere også i heimlige ord, slik at vi her bør gruppere denne uttalen som nøytral. Dermed har vi 8 nøytrale uttalar.

Distribusjonen av r-en i importord er elles generelt uengelsk (med standard-engelsk som utgangspunkt). Han blir såleis uttalt konsekvent i ordutgangen *-er* i ord som *toaster*. Dessutan blir han uttalt ustemt framom ustemt konsonant, som i f.eks. *charter*. Samla blir tilfella av tilpassa r i alle dei 8 testorda i alt 256.

F7. *Prevokalisk w på engelsk mot færøysk v.* Her dominerer den tilpassa færøyske v-uttalen sterkt, som vist i tabellen nedafor.

Tabell 9: Engelsk w (F7)

	<i>walkman</i>		<i>windsurfing</i>		<i>twist</i>	
	%	N	%	N	%	N
v (tilp.)	85	28	82	27	89	25
w (ital.)	15	5	18	6	7	2
Begge (usikere)					4	1
Ikkeje svart	×		×		×	5
<i>Sum</i>	100	33	100	33	100	33

F8. *Engelsk [θ] mot færøyske [t].* Bare éin informant brukar den engelske initial-konsonanten i varenamnet *Thousand islands* (som kanskje ikkje har status som appellativ).

F9. *Dei engelske affrikatane [tʃ, dʒ].* Her blir dei engelske affrikatane uttalt konsekvent som færøyske affrikatar, dvs. som [tʃ̥, dʒ̥], i tilfella der dei blir uttalt som affrikat. Og det blir dei aller oftast; for *image*, *homepage* og *job* gjeld det i 100 %. Affrikatar står bare prevokalisk i tradisjonelle færøyske ord og svarar til skrivemåtar med *g*, *gj* og *dj*: *gera*, *gjarna* og *djarvur* 'gjøre, gjerne, djerv/modig'. Det vil seie at denne lyden får ny

distribusjon når han blir brukt i ord som *image*, *homepage* og *badge*, for her kjem han i utlyd.

I noen tilfelle blir engelsk [tʃ, dʒ] gjengitt som frikativ, og dei viser vi i tabellane nedafor. Samla er desse tilfella så fåe at vi ikkje kan tolke mye inn i dei, kanskje ikkje anna enn ei viss usikkerheit pga. at orda er nokså ”fremmede”.

Tabell 10: Engelsk ustemt affrikat (F9)

	<i>charter</i>		<i>chips</i>	
	%	N	%	N
$\overline{c\check{c}}$ (tilp.)	85	28	85	28
\int (tilp.)	9	3	15	5
Begge (tilp.)	3	1		
<i>Sum</i>	100	32	100	33

Tabell 11: Engelsk stemt affrikat (F9)

	<i>badge</i>		<i>jetlag</i>	
	%	N	%	N
$\overline{j\check{j}}$ (tilp.)	94	31	85	28
<i>j</i> (tilp.)	6	2	15	5
<i>Ikkje svart</i>	×		×	
<i>Sum</i>	100	33	100	33

7.1.3. Oppsummering

Vi har nå sett på skåringane på dei ymse variantane av orda som er med i granskinga. Det er også interessant å prøve å sjå etter ein samla tendens i materialet. Å lage eit kvantifisert uttrykk for f.eks. tilpassingstendensen i eit språk, er ei svært vanskelig oppgåve, for da må ein m.a. finne ein valid måte å måle vekta som enkeltvariablane skal ha innafor totalsystemet i språket. Det skal vi ikkje her. Men pga. at denne granskinga går inn i det nordiske jamføringsprosjektet, er ei kvantifisering ønskelig og mulig ved at vi avgrensar oss til dei variablane og orda vi har valt ut til testen. Når dei da også i så stor grad er identiske i dei sju språksamfunna, kan dei brukas til jamføring. Det vil seie at tabellane nedafor gir mest meining i den nordiske jamføringa, og der er det rangen og forholdet mellom språksamfunna som er det vi kan lese ut av tale. Når ein skal lese noe ut av størrelsen på tala, må ein altså vere klar over at måten vi har sett saman variabelsettet på, har stor innverknad på akkurat det, og dvs. at størrelsen på tala ikkje må lesas som eit valid uttrykk for tendensen eller ”krafta” i tilnærning eller ikkje-tilnærning.

Utrekninga nedafor er laga slik at kvar variabel verkar like mye inn på snittprosenten vi reknar oss fram til. Innafor kvar variabel bygger prosenttalet på alle avgitte svar på alle dei aktuelle spørsmåla som er brukt i testen. Tabellane 12 og 13 summerer opp opplysningane i tekst og tabellar under punkta 7.1.1. og 7.1.2.

Tabell 12: Oppsummering for dei morfologiske variablane

Usikre gjeld tilfella der informanten brukar to av alternativane utalandsk, nøytral og tilpassa
Ver merksam på at skyggelegginga i tab. 12 og 13 skal tydeleggjere linjene og gjeld ikkje tilpassa form

	Utalandsk				Usikre %	Tabell- nummer
	Tilpassa %	Nøytral %	morfologi %	Andre %		
<i>M1 Verbalsubst.</i>	14	41	38	0	6	1
<i>M2 Nom. ag.</i>	100	0	0	0	0	
<i>M3 Flt. subst.</i>	56	0	30	9	4	2 og 3
<i>M4 Samsvarb.eint. og flt.</i>	80	0	20	0	0	4 og 5
<i>Snitt</i>	63	10	22	2	3	

Tendensen i dei morfologiske variablane er at tilpassinga ser ut til å vere svært sterk, for gjennomsnittsprosenten er over tre gonger høgare enn for utalandsk morfologi. Og ikkje uventa er prosenttalet for nøytrale former nokså lite, noe som sjølvstakt kjem av at det ikkje er samanfallande allomorfar mellom færøysk og utalandsk her. Det prosenttalet som står i tabellen, altså 8, kjem heilt ut av den danske påverknaden med *ning*-former i nomen actionis.

Tabell 13: Oppsummering for dei fonetiske variablane

Usikre gjeld tilfella der informanten brukar to av alternativane utalandsk, nøytral og tilpassa
Ver merksam på at skyggelegginga i tab. 12 og 13 skal tydeleggjere linjene og gjeld ikkje tilpassa form

	Utalandsk				Usikre %	Tabell- nummer
	Tilpassa %	Nøytral %	fonetikk %	Andre %		
<i>F1 Eng. [ʌ]</i>	100	0	0	0	0	
<i>F2 Eng. [əŋ]</i>	95	5	0	0	0	6
<i>F3 Eng. [ei]</i>	0	100	0	0	0	
<i>F4 Eng. [əu]</i>	98	2	0	0	0	7
<i>F5 Eng. [au]</i>	5	95	0	0	0	8
<i>F6 Eng. r</i>	97	3	0	0	0	
<i>F7 Eng. w</i>	85	0	14	0	1	9
<i>F8 Eng. th</i>	97	0	3	0	0	
<i>F9 Eng. affr.</i>	100	0	0	0	0	10 og 11
<i>Snitt</i>	75	23	2	0	0	

I dei fonologiske variablane blir tilpassingsprosenten (75) enda høgare, og den utalandske (2) svært liten. Det er eit resultat som ein slett ikkje kunne vente ut frå den funksjonelle forskjellen på fonologi og morfologi som ligg i at dei fonologiske einingane er bare *meningskijfande*, mens dei morfologiske i tillegg er *meningsberande*.

7.2. Resultat etter alder på orda

Vi har inga nyordbok for færøysk, og dermed blir det nokså usikker aldersbestemming av orda. Å avgjere alderen ut frå ”den historiske språkkjensla” er litt dristig, og dermed har vi komme til at det kan vere sikrere og mindre subjektivt å bruke skandinavisk eller særleg dansk tidfesting av nyorda. Om ikkje året for første-førekost er det same i færøysk, er det ein viss sjanse for at tidspunktet, og i alle fall det relative tidspunktet orda imellom, ikkje er så avvikande, ettersom dansk kanskje har vore viktigaste innfallsporten for desse importorda i færøysk. Men vi er klar over at dette har svake sider, for eit ord som *fancy*, som er velkjent i skandinavisk frå 1970-talet, viste seg å ikkje vere gangbart hos dei færøyske informantane. Men med slike atterhald brukar vi den nemnte dateringsmåten, bygger på *Nye ord i dansk* (Jarvad 1999), *Anglismeordboka* (Graedler & Johansson 1997) og *Norsk riksmålsordbok V-VI* (Noreng 1995) og kjem til denne inndelinga:

Ord eldre enn frå 1945: *manager, job, truck, drink, tip, badminton*

Ord frå 1945 til 1970: *common sense, image, knowhow, walkman, cool, rock, workshop, charter, twist*

Ord eldre enn frå og med 1970 til 1990: *toaster, aerobic, airbag, backing, hardisk, windsurfing, badge, clean, burger, thousand islands, rap, jetlag, ironman*

Yngre enn 1990: *downloading, homepage, mail, coach*

Dermed kan vi stille opp tabellen nedafør for resultatata frå den morfologiske testen. Her har vi rekna ut gjennomsnitt for alle testorda. (Vi held ordformer med suffikset *-ning* utafør av grunnar som er nemnt ovafor.)

Tabell 14: Morfologi etter alder på orda – i prosent

	Før 1945	1945–1969	1970–1989	1990–
<i>Tilpassa form</i>	55	67	71	39
<i>Nøytral form</i>	0	0	0	0
<i>Utalandsk form</i>	39	33	21	33
<i>Usikre</i>	6	0	1	3

Resultata frå dei fonetiske testane er slik:

Tabell 15: Fonetisk etter alder på orda – i prosent

	Før 1945	1945–1969	1970–1989	1990–
<i>Tilpassa form</i>	100	87	92	97
<i>Nøytral form</i>	0	2	0	52
<i>Utalandsk form</i>	0	7	5	2
<i>Usikre</i>	0	1	0	0
<i>Andre</i>	0	2	3	0

Ein kunne her ha tenkt seg at dei eldste importorda er mest tilpassa ettersom dei har hatt lengst tid på seg til å lage seg mest etter tradisjonell færøysk. Ut frå det kunne ein også ha venta at dei nyaste orda blir veltilpassa om eit par generasjonar. Men dei to tabellane ovafor viser ikkje noe slikt klart mønster, og heller ikkje noe anna mønster. Ei forklaring på det kan vere at eit språk kan "leve med" lite tilpassa ord i lengre tid, og at tilfella av tilpassing må forklarast meir ut frå f.eks. språkstrukturelle faktorar. Men det kan også vere at det materialet vi her har brukt, er for lite representativt; i noen kategoriar er det klart for lite. Resultatet er i alle fall litt overraskande.

7.3. Resultat etter bakgrunnsvariablar

Når vi fordeler informantane på dei ymse bakgrunnsvariablane, skal vi kunne sjå om det er tendensar til at visse sosiale grupperingar er dei mest leiande i å bruke ikkje-tilpassa form på importorda. Nedafor har vi rekna ut gjennomsnittsprøsent på tilpassa form for alle variablane for å sjå om det fins tendensar i totalmaterialet, dvs. på tvers av dei underkategoriane av variablar som er brukt i 6.1.

Det er vanlig å rekne med at dei yngre har mest ikkje-tilpassa ordformer, og at dei eldre er meir konsekvente i å bruke tilpassa former. Slikt kunne ha med utdanning og moderne reisemønster å gjøre. Resultata i tabellen nedafor – som altså tar med bare prosenttalet for tilpassing – viser nok at det kan vere ein slik tendens i det færøyske materialet, for dei over 41 år har ein tilpassingsprøsent på 84. Dei to gruppene under viser så liten forskjell seg imellom at vi bør i praksis seie dei står likt. Forskjellen på 3–4 % til eldste gruppa er overraskande liten, men trulig slik at vi kan ta omsyn til han ettersom det her er tale om eit snitt på svært mange variablar.

Informantane i denne færøyske granskinga er jamt over unge (spreiinga er frå 15 til 56 år), og resultatet ville kanskje sjå annleis ut og vere tydeligare om vi hadde ei større gruppe over 50 eller 60 år å studere.

Tabell 16: Tilpassing samla etter alder på informantane

	<i>Under 25 år (13 inf.)</i>	<i>26–40 år (11 inf.)</i>	<i>41 år – (9 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	81	80	84

Det er ikkje på førehand så opplagt kva kjønn som tilpassar importorda mest. Jamt over brukar det å vere småe språklige forskjellar på kjønna i dei nordiske samfunna. Det var det også i meiningsmålinga frå Færøyan (jf. Jacobsen 2005), som målte bruken av importorda (*mail*, *bodyguard* og *design*). Der var bare ei "antydning" om at kvinner brukar meir dei færøyske variantane. Det same må ein seie om resultatet i tabellen nedafor òg (altså ei "antydning" i same retninga), for tala er så like at ein ikkje kan legge særlig vekt på dei.

Tabell 17: Tilpassing samla etter kjønn på informantane

	<i>Kvinner (15 inf.)</i>	<i>Menn (18 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	82	80

Fordelinga av informantar på livsstilskategoriene er ikkje blitt fullgod. Det i seg sjølv gjør at ein skal vere varsam med å tolke mye inn i tala. Dessutan er vel her også det mest slåande resultatet at tala er så jamne at det er vanskelig å sjå at denne livsstilsinndelinga viser relevans for uttalen. Det einaste vi kan føre vidare ut frå tabellen nedafor er eit spørsmål om folk i tenestekapande verksemdar (her C) tilpassar meir enn andre. (De ville i så fall gå imot det ein gjerne ventar i utgangspunktet.) Meir kan vi ikkje bruke desse tala til.

Tabell 18: Tilpassing samla etter livsstil åt informantane

	<i>A (2 inf.)</i>	<i>B</i>	<i>C (14 inf.)</i>	<i>D (6 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	76		83	80

Utdanningsvariabelen skulle kunne avspegle ulike nivå i kunnskapar og meistring av engelsk. Den faktoren kunne så tenkas å verke inn på uttalen av desse orda slik at uttalen var mindre tilpassa færøysk hos dei med høgare utdanning. Men det er samtidig ikkje opplagt at det skal vere ein slik samanheng, for uttalepraksisen er jo også avhengig av ein motivasjon til f.eks. å skilje mellom dei to språka.

Resultata i tabellen nedafor kan ikkje tilleggas vekt, for forskjellane er for småe. Men vi kan legge merke til at retninga i forskjellane er motsett av det som var antyda ovafor, og dermed fins det i alle fall inga støtte her for at større kunnskapar i engelsk gir mindre tilpassa uttale i færøysk.

Tabell 19: Tilpassing samla etter kor lang utdanning informantane har

	<i>Bare grunnskole (14 inf.)</i>	<i>Vidaregåande skole (11 inf.)</i>	<i>Høgskoleutdanning (8 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	80	82	82

Ein stor del av færøyingane har opphald utalands, særlig gjeld det i samband med skolegang eller kortare arbeidsopphald. Av informantane i denne granskinga er det ingen som har budd i engelsktalande land, derimot har 9 hatt bustad i Danmark for ein periode. I alt 16 av dei 33 har ikkje budd utalands.

Vi kunne ha venta at eit utalandsopphaldet skulle skape ein positivitet til engelsk uttale som uttrykk for ei meir positiv holdning til kontakt utover. Men når vi kontrasterer informantane med eit danmarksopphald med dei som alltid har budd på Færøyane, som vi gjør i tabell 20, ser vi at det ikkje gir språklege utslag.

Tabell 20: Tilpassing samla etter tid i utlandet

	<i>Budd i Danmark (9 inf.)</i>	<i>Ikkje budd ute (16 inf.)</i>
<i>Tilpassa form i %</i>	81	81

Etter denne analysen på grunnlag av dei sosiale bakgrunnsvariablane er faktisk det mest slåande resultatet at det er så stor likskap mellom alle gruppene, same

korleis vi deler inn. Det er ingen forskjell som er overtydande og klår. Dette er i seg sjølv eit svært interessant resultat, for homogeniteten kan vere eit særdrag ved samfunnet. Einaste forskjellen vi kan ta med vidare, er at eldste informantane ser ut til å ha noe meir tilpassing.

8. Konklusjon

I det færøyske materialet om tilpassing av moderne importord i morsmålet er det nokså mange ulike mønster. Men sosiale mønster (dvs. på bakgrunnsvariablane) finn vi nesten ikkje, og dét er eit viktig resultat. Det vil seie at forskjellane må sosiologisk sett tolkas som individuelle forskjellar.

Materialet gir heller ikkje klårt grunnlag for å seie at høg alder på importorda aukar tilpassingsgraden. Men vi nemnte ovafor at det er lansert færøysk skrivemåte for ein del av testorda: *rokkekur*, *trukkekur*, *harødiskur*, *vindsurfari*, *twist* og *burgari*. For tre av dei seks orda er tilpassinga 100 %. Men her kan samanhengen heller vere at den sterke tilpassinga er nettopp grunnen til den foreslått skrivemåten.

Dei forskjellane som faktisk viser mønster, har med språkstrukturen å gjøre. I morfologien er det blant dei testa variablane bare nomen agentis-suffikset som viser full tilpassing. Verbalsubstantiva for nomen actionis dominerer nok med det færøyske suffikset *-ing*, men den morfofonologiske regelen om palatalisering framom dette suffikset står ikkje sterkt. Tradisjonell færøysk fleirtalsbøying er heller ikkje botnsolid; her kan det vere på veg inn nye bøyingsklassar i den færøyske grammatikken. Ein skal heller ikkje sjå bort frå at det vil etablere seg ein subklasse av importerte adjektiv som ikkje treng følgje kravet om samsvarsbøying i predikativ posisjon. Bøyingane ser ut til lettast å følgje tradisjonelt mønster når ordet inneheld eit element som kan kjennas igjen frå heimlige ord, som i *harødiskur* (*harødisk*) og ord som har fått suffikset *-ari*.

Vokalar og diftongar tilpassar seg stort sett tradisjonelle færøyske lydar. At færøysk har så mange diftongar i utgangspunktet, gir språket "visse fordelar". Det er også slik at dei færøyske konsonantuttalane blir brukt i all hovudsak.

Den største fonologiske endringa som importorda fører med seg i færøysk, gjeld distribusjonen/fonotaksen. Det slåande er at det ikkje ser ut til å vere "motstand" mot å ta inn affrikatane i utlyd, dvs. i ein posisjon desse lydane ikkje står i i arveord. Lang diftong framom konsonantgruppe ser også ut til å bli akseptert (jf. *toaster*), og vil ein rekne det inn i eit nytt færøysk fonologisk system, kompliserer det det tradisjonelle fonologiske systemet der vokallengd og dermed vokalvariant var eintydig gitt av konsonantomgivingane.

Samla sett kan ein seie at den fonetiske (ev. fonologiske) tilpassinga er større enn den morfologiske. Men dei moderne engelske importorda kan komme til å endre færøysk språk på begge desse grammatiske nivåa.

Referansar

- Graedler, Anne-Line & Stig Johansson. 1997. *Anglismeordboka*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobsen, Jógvan í Lon. 2004. I: Helge Sandøy & Jan-Ola Östman, "Det främmande" i nordiske språkpolitik. *Om normering av utländska ord* (Moderne importord i språka i Norden 2), s. 71–106. Oslo: Novus.
- Jacobsen, Jógvan í Lon. 2005. Færøerne. I: Tore Kristiansen & Lars S. Vikør, *Nordiske språkhaldningar. Ei meiningsmáling* (Moderne importord i språka i Norden 4), s. 40–60. Oslo: Novus.
- Jarvad, Pia. 1999. *Nye ord i dansk. Ordbog over nye ord i dansk*. København: Gyldendal.
- Jóansson, Tórður. 1997. *English loanwords in Faroese*. Tórshavn: Fannir.
- Noreng, Harald. 1995. *Norske riksmålsordbok V-VI*. Oslo: Aschehoug.
- Petersen, Hjalmar P. 1995a. *Donsk-føroysk orðabók*. Tórshavn: Føroya Fróðskaparfelag.
- Petersen, Hjalmar P. 1995b. Innlænt orð í føroyskum. I: *Málting* 13, s. 2–8.
- Petersen, Hjalmar P. 1996. Vágamálføri. I: *Fróðskaparrit* 44, s. 5–21.
- Petersen, Hjalmar P. 2005. Frændur-I. I: *Fróðskaparrit* 53, s. 6–12.
- Poulsen, Jóhan Hendrik W. 1989. Engelsk påvirkning på færøsk. I: *Språk i Norden*, s. 47–66.
- Sandøy, Helge. 2000. *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. Oslo: Cappelen.
- Selback, Bente. 2007. Færøysk. I: Bente Selback & Helge Sandøy (red.), *Fire dagar i nordiske aviser. Ei jansføring av påverknaðen i orðforráðet i sju spráksamfunn* (Moderne importord i språka i Norden 3), s. 37–48. Oslo: Novus.
- Simonsen, Hanna & Helge Sandøy. 2008. Om tilpasning af importord i det færøske skriftsprog. I: Helge Omdal (red.), *Utenlandsk eller heimlig skrivemåte*. [Foreløpig tittel.] (Moderne importord i språka i Norden 7.) Oslo: Novus.
- Weyhe, Eivind. 1996. Bendingarmunur í føroyskum málførum. I: *Íslenskt mál og almenn málfraði* 18, s. 71–118.

Tilpassing av importord i norsk talemål

Roy Johansen
Universitetet i Agder, Kristiansand

1. Innleiing

Hensikten med denne undersøkelsen er å samle kunnskap om hvilke strategier nordmenn bruker når de skal tilpasse (engelske) importord i dagligtalen sin. Mer konkret kan en si at den overordna problemstillinga er å finne ut om, og i hvor stor grad, engelske importord blir endra i retning av det norske morfologiske og fonologiske mønsteret når de brukes i norsk dagligtale. Dessuten vil det bli undersøkt om importordas alder i norsk har innvirkning på uttalen av dem. Undersøkelsen skal også få fram eventuelle sammenhenger mellom informantenes alder, kjønn og livsstil/arbeid og de tilpassingsstrategier de bruker.

Av tidligere undersøkelser av tilpassing av importord i talemålet, må først og fremst nevnes talemålsgranskinga som blei gjennomført i samband med utgreiingsarbeidet om norvagisering i 1997 (Sandøy 2000: 125f.). Det vil bli gjort jamføringer med denne granskinga der det er relevant. Ellers er der ikke noen større systematisk undersøkelse som tar for seg nordmenns uttale av engelske importord.

I *Rocka, hipt og snacksy. Om engelsk i norske språk og samfunn* (Johansson & Graedler 2002) blir det gitt en utførlig omtale av fonologisk, morfologisk og ortografisk integrering av engelske importord i norsk. Her får også granskinga som er nevnt over (Sandøy 2000), en brei omtale, og det blir gitt ”en oversikt over vanlig norsk uttale av lydene i engelske lånord [...]” (Johansson & Graedler 2002: 155).

En del av orda som er brukt i spørreundersøkelsen, er normert i skriftspråket i retning av vanlig norsk uttale (norvagisert). Det gjelder *skvåsj/squash*, *jus/juice*, *konteiner/container (-ar)*, *rapp* og *stuntmann*. Oftest kan en fritt velge mellom en engelsk og en norvagisert skrivemåte. I en del ordbøker er også uttalemåten(e) for engelske importord oppgitt. I gjennomgangen av resultatata fra spørreundersøkelsen vil dette bli nevnt.

Når det gjelder å bestemme alderen på orda i norsk, har jeg brukt *Njord i norske 1945–1975* og *Norsk riksmålsordbok*.

2. De språklige variablene

Fellesmalen for de morfologiske og fonologiske variablene som er brukt, er tilpassa norske forhold.

2.1. Morfologiske variabler

De morfologiske variablene som er undersøkt, er substantiv i ubestemt og bestemt form flertall og adjektiv i flertall. Tabell 1 under viser de orda som er brukt som

variabler, og hvor frekvenstabellene med samla resultat er presentert (6.1. *Samla resultat etter språklig variabel*).

Tabell 1: Morfologiske variabler

	<i>Eksempel</i>	<i>Tabell nr.</i>
<i>M1 Substantiv ubestemt flertall</i>	airbag, datafrik/datafriker, display, hamburger, manager, stuntmann	4 og 5
<i>M2 Substantiv bestemt flertall</i>	airbag, chips, display, manager, printer, stuntmann	6
<i>M3 Adjektiv flertall</i>	clean, fancy	7

Når det gjelder de morfologiske variablene, kan en vente at informanter med ulike dialekter normalt bruker sine dialekttypiske bøyingsendinger fra dagligtalen, også i importorda. Dette stemmer i stor grad med det undersøkelsen viser.

2.2. Fonologiske variabler

I tillegg til variasjon i uttalen av ulike fonem er også bruken av tonem med i undersøkelsen. De variablene som er undersøkt, de orda som er brukt, og frekvenstabellene der samla resultat fra spørreundersøkelsen er presentert, går fram av tabell 2.

Tabell 2: Fonologiske variabler

<i>Engelsk</i>	<i>Eksempel</i>	<i>Tabell nr.</i>
F1 <i>a</i> (kort)	<i>backing, match, hamburger, badminton, squash/svåsj</i>	8 og 9
F2 <i>on</i> trykklett	<i>bacon, badminton</i>	10
F3 <i>ur</i>	<i>surfer, (ham)burger</i>	11
F4 <i>u</i>	<i>truck/gaffeltruck, pub</i>	12
F5 <i>a</i> (lang)	<i>bacon</i>	13
F6 <i>ai</i>	<i>container/konteiner, e-mail</i>	14
F7 <i>oa</i>	<i>toastmaster</i>	15
F8 <i>ow</i>	<i>bowling, knowhow</i>	16
F9 <i>w</i> i framlyd	<i>walkman</i>	17
F10 <i>w</i> i dekt innlyd	<i>twist, skvåsj/squash</i>	17
F11 <i>th</i> i framlyd	<i>thriller</i>	18
F12 <i>th</i> i innlyd	<i>Big Brother</i>	18
F13 <i>ch</i> i framlyd	<i>chips, chatter, charter(tur)</i>	19
F14 <i>(t)ch</i> i utlyd	<i>match</i>	19
F15 <i>j</i> i framlyd	<i>jogging, juice/jus</i>	20
F16 <i>g</i> i utlyd	<i>image</i>	21
F17 <i>r</i> i framlyd	<i>rock, rapp</i>	22
F18 <i>r</i> i innlyd	<i>aerobic</i>	22
F19 <i>r</i> i dekt innlyd	<i>truck, printer</i>	23
F20 tonem	<i>jogging, backing, bowling, surfer (s.), doping, chatter (v.), leasing</i>	24 og 25

3. Spørrelista

For at resultatene fra undersøkelsen skal kunne sammenliknes med hensyn til bakgrunnsvariablene alder, kjønn og livsstilsgruppe, var det hensiktsmessig at alle informantene ble spurt om samme orda. Jeg utarbeidet derfor ei spørreliste som ble brukt under intervjuet. Spørrelista omfatter 38 "spørsmål" og dreier seg altså om 38 ord. Enkelte spørsmål dreide seg om to ordformer, for eksempel bestemt og ubestemt form flertall av substantiv. Enkelte ordformer inneholder flere variabler, for eksempel *jogging* som har to variabler, tonem og uttalen av *j* i framlyd.

Orda og ordformene i spørrelista representerer morfologiske og fonologiske problemstillinger. Gjennom svarene går det fram hvordan informantene tilpasser de aktuelle importordene til norsk morfologi og fonologi.

Ved valg av importord i spørrelista er det også lagt vekt på at resultatene i spørreundersøkelsen skal kunne sammenliknes med resultatene fra de tilsvarende spørreundersøkelsene i de andre nordiske landa. En del av importordene er de samme som er brukt i andre nordiske land, og en del er bytta ut med ord som er mer frekvente i norsk. De morfologiske og fonologiske problemstillingene er i hovedsak de samme, når en ser bort fra "stød"- og tonemvariablene.

Spørrelista ble justert noe i starten av undersøkelsen. For eksempel var det et problem for enkelte informanter å huske lange setninger som orda skulle settes inn i. Jeg korta derfor ned setningene.

Noen få av importordene i undersøkelsen fungerte ikke så godt som en kunne ønske. Noen av orda som informantene skulle gi sin uttale av, var ukjente, og flere av informantene sa at de aldri brukte eller ville bruke disse orda (gjelder særlig *clean* og *fancy*). Men de fleste orda i spørrelista var kjente og vanlige for informantene, og "gjettinga" på hvilket ord jeg ønska de skulle si, gikk som oftest raskt. At informantene viste stor interesse for orda, kan også tolkes som at problemstillingene i ordutvalget var relevante.

Når det gjelder utforminga og bruken av spørrelista, vil dette gå fram av en kort beskrivelse av prosedyren som ble brukt under intervjuet: Først fikk informanten lest opp en definisjon av det ordet som det ble søkt etter, og som inneholdt de variablene som skulle undersøkes. Deretter skulle informanten sette ordet inn i en setning. Et eksempel fra spørrelista (spørsmål 3) vil illustrere bruken av den (spørsmålet innledes med en referanse til foregående spørsmål):

"Noen bruker en walkman når de mosjonerer utendørs. Det neste ordet er en betegnelse for en mosjonsform hvor en småløper, ofte i luntetrev (*jogging*).

Prøv å sette ordet inn i setningen:

Rolig.....er sunt for hjerte og lunger"

Ordet i parentes (*jogging*) ble sjølsagt ikke lest opp. I dette ordet var det to variabler, tonem og uttalen av *j*, som ble undersøkt.

4. Informantutvalget

I alt er det 40 informanter som har blitt intervjuet, 10 fra hver livsstilsgruppe. Inndelinga i livsstilsgrupper er den samme som er brukt i de andre undersøkelsene i prosjektet "Moderne importord i språka i Norden". Som livsstilsbestemmende faktor er brukt posisjon på arbeidsplassen og bedriftstype. For å finne bedrifter som representerer henholdsvis tradisjonell og moderne livsstil, er valgt to kategorier av arbeidsplasser, nemlig vareproduserende og tjenesteytende bransjer. I hver av bedriftsgruppene er informantene valgt ut etter om de har en overordna eller underordna stilling. Informantene fra livsstilsgruppe A arbeider i tradisjonelle bedrifter med en konservativ firmakultur. De er velutdanna ledere eller mellomledere. Informantene fra livsstilsgruppe B er velutdanna og arbeider i overordna stillinger i virksomheter med en moderne firmakultur. En typisk representant for livsstilsgruppe C kommer fra sørvissektoren og har en underordna posisjon på arbeidsplassen. Den typiske representanten for livsstilsgruppe D arbeider "på golvet" i en tradisjonell industribedrift.

Der var 24 menn og 16 kvinner med i undersøkelsen, 18 var over 40 år, og 22 var under 40 år. Fordelinga med hensyn til kjønn og alder for hver livsstilsgruppe går fram av tabellen under:

Tabell 3: Fordeling av informanter på livsstilsgrupper, kjønn og alder

		> 40 år	< 40 år	Totalt
A	<i>menn</i>	4	2	6
	<i>kvinner</i>	1	3	4
	<i>totalt</i>	5	5	10
B	<i>menn</i>	1	6	7
	<i>kvinner</i>	3	0	3
	<i>totalt</i>	4	6	10
C	<i>menn</i>	3	1	4
	<i>kvinner</i>	2	4	6
	<i>totalt</i>	5	5	10
D	<i>menn</i>	2	5	7
	<i>kvinner</i>	2	1	3
	<i>totalt</i>	4	6	10

Det var ikke enkelt å få innpass på større bedrifter i Kristiansand. Bare to bedrifter er representert med flere enn fem informanter (Saint-Gobain Ceramic Materials AS i Lillesand med 9 informanter, og Høgskolen i Agder (kantineansatte, driftsansatte osv.) med 11 informanter). De andre informantene er henta blant venner, bekjente og familiemedlemmer ut fra at fordelinga på de fire livsstilsgruppene skulle være lik med hensyn til antall informanter.

De fleste av informantene kommer fra kystkommuner på Sørlandet (25). Begge Agder-fylka er representert, men flest informanter kommer fra Kristiansand. Ellers fordeler informantene seg slik: 4 fra Nordvestlandet, 4 fra Østlandet, 3 fra Trønde-

lag, 2 fra Nord-Norge, 1 fra Valle i Setesdal og 1 fra Bergen De to sistnevnte presiserte at de snakka ”blandingsdialekt”.

5. Innsamlingsarbeidet

Etter at informantene hadde sagt seg villige til å delta i spørreundersøkelsen, blei de intervjuet etter spørrelista. På Saint-Gobain Ceramic Materials AS i Lillesand blei informantene intervjuet på et kontor som blei stilt til rådighet for formålet. Ellers har intervjuet blitt tatt opp på mitt kontor på Høgskolen i Agder, på enkelte andre arbeidsplasser og heime hos meg sjøl.

Opptaka av intervjuet blei gjort med en Sony minidisk ved et bord der en mikrofon var plassert. Intervjuet varte 12–15 minutter.

Før intervjuet fikk informantene forklart hva undersøkelsen gikk ut på, og hva som var formålet med den.

Etter hvert erfarte jeg at mange av informantene blei ivrige og sa orda før jeg fikk spurt etter dem. Det blei derfor nødvendig å improvisere. Jeg trur ikke undersøkelsen tapte noe på det. Svært ofte fikk intervjuet preg av vanlig samtale. I de tilfella der informanten var i tvil, uttalte det aktuelle importordet utydelig, eller brukte to ulike uttaler, bad jeg om at han/hun uttalte ordet slik han/hun ville bruke det i dagligtalen.

Informantenes interesse for prosjektet var også stor. Etter at intervjuet var ferdig, var det flere som hadde noe de ville diskutere om importord. For eksempel var en av informantene vokst opp i England (denne informanten er ikke representert i de endelige frekvenstabellene), og han forundra seg over hvorfor nordmenn uttalte vodka med engelsk *v*, når de snakka med engelskmenn! Dette må vel være et eksempel på en ”hyperkorrekt” uttale? (Og et eksempel på at vi tilpasser uttalen etter den vi taler med.)

Mange av informantene hadde kommentarer til flere av orda i undersøkelsen. For eksempel var det mange som påpekte at de ville brukt ordet *skriver* og ikke ordet *printer*. Flere foreslo også ordet *skriver* i spørsmål 23 der jeg søkte etter et ord for ”en maskin som er kopla til pc-en og som brukes for å få et dokument i papirform”. Det var også noen som sa at de brukte betegnelsen *e-post* og ikke *e-mail*. Svært mange kommenterte at de aldri ville brukt ordet *clean*. Noen sa de heller ville sagt ”reine narkomane” i spørsmål 24. Det var også flere som brukte *pakketur* istedenfor *chartertur*. Det er tydelig at en del avløyserord har erstatta en del av importorda. De informantene som nevnte norske avløyserord først, blei bedt om å foreslå et nytt engelsklydende ord som passa til definisjonen som var lest opp.

Som intervjuer la jeg flere ganger merke til at når informantene i begynnelsen av intervjuet var noe nervøse og ansente, brukte de i større grad en uttale som var mindre tilpassa norsk uttalemønster, enn de gjorde seinere i intervjuet, når de følt seg friere. Det var for eksempel en av informantene som midt i intervjuet gjorde en brå overgang til norsktilpassa uttale. Etter intervjuet sa vedkommende at han normalt ville ha brukt den norsktilpassa uttalen i private samtaler (i tabellene er uttalen til denne informanten ikke endra, men brukt slik den går fram av intervjuet). Ellers meiner jeg at jeg under intervjuet observerte at de informantene som virka trygge på seg sjøl, i større grad tilpassa både fonologien og morfologien til norsk mønster.

Dette er en (vanskelig målbar) variabel som ikke er med i undersøkelsen, men som jeg tror har hatt en ikke uvesentlig innvirkning på resultatene.

I intervjusituasjonen la jeg også merke til at en del av de informantene som hadde store ferdigheter i engelsk, følte seg mer trygge på å tilpasse de engelske ordene til norsk morfologi og fonologi. Som eksempel vil jeg trekke fram en informant fra Kristiansand som hadde mastergrad i økonomi fra Australia, og som daglig brukte engelsk i arbeidet sitt. Denne informanten tilpassa både morfologien og fonologien i de engelske importordene (nesten uten unntak) til sin Kristiansands-dialekt. I dette tilfellet var det trulig tryggheten på seg sjøl og bevisstheten om gode kunnskaper i engelsk som var utslagsgivende for tilpassinga av importordene til norsk uttale. Jeg nevner dette for å illustrere at ferdigheter i engelsk, høy sosial status og et arbeid der engelsk er "arbeidsspråket", ikke trenger å føre til "engelsk" uttale av engelske importord når samtalen foregår på norsk. Ofte opplevde jeg at det motsatte var tilfellet.

6. Bearbeidinga av materialet

Intervjua blei, som nevnt, tatt opp på diskett. Seinere blei de avspilt, og informantens uttale av variablene blei registrert på et registreringsskjema. Dette utgjør et stort tallmateriale men på grunn av få informanter i hver gruppe gir det lite grunnlag for å trekke slutninger om betydningen av å tilhøre de ulike gruppene (kjønn, alder og livsstilsgruppe). For eksempel er der i livsstilsgruppe B, menn over 40 år, bare én informant. Det er derfor slått sammen grupper for å gi holdbar informasjon om resultatene fra spørreundersøkelsen. Resultatene vil bli kommentert i 7.3.

Det samlede resultatet for hver språklig variabel er tatt med i denne artikkelen (se 7.1). Der det er flere varierende dialektale uttaler, er dette ofte kommentert. I tabellene forteller tallene (i prosent) hvor mange av informantene som har brukt hver variant av vedkommende variabel.

Siden informanter med ulike dialektbakgrunn tilpassa bøyingsendingene i importordene til morfologien i egen dialekt, blei det registrert ganske mange bøyingsendinger. For at ikke alle de morfologiske variantene skal framstå som forvirrende og hindre oversikt, har jeg valgt et forenkla system. Som eksempel vil jeg nevne at jeg i bestemt form flertall av ordet *manager* har registrert seks ulike endinger. Det er *-0* (inga ending), *-s*, *-ne*, *-an*, *-ane* og *-ene*. Det som er interessant i denne undersøkelsen, er å få registrert om informantene tilpasser ordet *manager* i bestemt form flertall til det "norske" systemet for å markere bestemt form flertall. Jeg har derfor gruppert endingene i tre kategorier der endingene *-ne*, *-an*, *-ane* og *-ene* blir satt i samme kategorien og summert sammen. Jeg har brukt betegnelsen *-ne* for å markere at informantene har tilpassa ordet til det norske systemet for flertallsbøyning. Den engelske flertallsbøyninga med *-s* utgjør den andre kategorien (men her blir ikke bestemt uttrykt). Den tredje kategorien er den uten ending. Her er det bare én observasjon, og jeg regner med at denne informanten ikke har forstått hva det dreier seg om, ikke vet, eller at det kan være et uttrykk for usikkerhet.

7. Resultat

Her vil først det samla resultatet fra undersøkelsen av de språklige variablene bli presentert (7.1.). Utgangspunktet er tabeller der frekvensen (i prosent) av alternativa av de morfologiske og fonologiske variablene er registrert samla for alle informantene. Her blir det lagt vekt på om uttalen kan karakteriseres som tilpassa, nøytral (forklares nedenfor) eller ”utenlandsk”.

En samletabell (tabell 26) oppsummerer resultatene av spørreundersøkelsen med fokus på om ordformene er tilpassa, ”utenlandsk” eller nøytral. Med nøytral meiner jeg her en uttale som er felles for engelsk og norsk. Når informanten for eksempel uttaler *mail* (tabell 14) med diftongen *ei* ([æi]/[ei]) regner jeg uttalen som nøytral. Dette er en uttale nordmenn kan bruke både når de snakker norsk og når de snakker engelsk.

Deretter vil samsvaret mellom alderen på importorda i norsk og frekvensen av tilpassing bli kommentert (7.2.). Til slutt (7.3.) vil resultatene bli drøfta med fokus på informantenes alder, kjønn og livsstil/arbeid.

7.1. Samla resultat etter språklig variabel

7.1.1. Morfologiske variabler

M1: Substantivbøying av engelske importord, ubestemt form flertall

Det var tydelig i intervjusituasjonen at mange av informantene ikke hadde et bevisst forhold til hvordan de brukte orda i flertall. Mange var i tvil, og mange blei overraska over den bøyingsforma de til slutt kom fram til. Det blei mye latter i de delene av intervjuet som dreide seg om flertallsbøying av substantiv. Særlig i begynnelsen av intervjuet var mange av informantene i tvil, og frekvensen av ”engelsk” flertallsbøying var atskillig større til å begynne med enn seinere da informantene blei tryggere på seg sjøl, og substantiva i større grad blei bøyde med ”norske” endinger.

Det var også bemerkelsesverdig at de fleste informantene brukte det morfologiske systemet fra sin egen dialekt, både i ubestemt og bestemt form flertall av substantiva. I svært få tilfeller blei endingene ”normaliserte” i retning av ”danna østnorsk” (se pkt. 6.).

Substantiva som var med i denne delen av undersøkelsen, var *manager*, *hamburger*, *datafrik*, *airbag*, *display* og *stuntmann*.

Disse orda er normert og tilpassa det norske mønsteret for flertallsbøying. Ordforma *friker* kan også være entallsform og får da flertallsforma *frikere*. I intervjuet fikk informantene oppgitt entallsforma *en datafrik*. Ifølge norsk rettskriving er det ordforma *datafrik* som er den korrekte i ubestemt flertall av *datafrik*, mens *datafrikere* er den korrekte forma i ubestemt flertall av entallsforma *datafrik*. Hvilke av entallsformene (*datafrik* eller *datafrik*) som er utgangspunkt for informantenes flertallsbøying av ordet, er vanskelig å si noe sikkert om, men jeg velger å tolke begge flertallsformene som uttrykk for ei tilpassing til det norske morfologiske systemet. Tabell 4 og 5 viser frekvensen av de ulike flertallsendingene, summert for alle informantene.

Tabell 4: Frekvenstabell (prosent) for bøyning av substantiv fra engelsk i ubestemt form flertall. Bøyingssendingene er ført opp i tabellen.

*Flertallsvarianten *-ere* hører systematisk til der informanten bruker stammevarianten *friker*.

**Eller andre norske flertallsendinger, avhengig av informantens dialekt

	<i>manager</i> N=40			<i>hamburger</i> N=40		<i>datafrik(er)*</i> N=40		
	-0	-s	-e**	-e**	-s	-er**	-ere*	
<i>Totalt</i>	10	20	70	100	13	40	48	

Tabell 5: Frekvenstabell (prosent) for bøyning av substantiv fra engelsk i ubestemt form flertall. Bøyingssendingene er ført opp i tabellen.

*Eller andre norske flertallsendinger, avhengig av informantens dialekt

	<i>airbag</i> N=40		<i>display</i> N=40		<i>stuntmann</i> N=39		
	-s	-er*	-0	-er	-men	-menn	-männer
<i>Totalt</i>	23	78	30	70	8	82	10

De fleste informantene (70 %) bøyer *manager* etter norsk mønster, sjøl om de uttaler resten av ordet (uten flertallsendinga) på ”engelsk” måte. Ordet *hamburger* blir av alle informantene tilpassa norsk flertallsbøyning. 88 % av informantene bøyer *datafrik* etter norske morfologiske regler, i samsvar med normert bøyning. Ordet *airbag* bøyes av de fleste informantene (78 %) som *bag* (dvs. *bagger*, *baggar* osv.). Alle bruker tradisjonell norsk bøyning i flertallsforma av *display*. Når det gjelder *stuntmann*, bruker 8 % av informantene flertallsforma [men] med en noe lengre [e]-lyd enn i den vanlige norske uttalen av *menn*. Dette er trulig et uttrykk for ei tilnærming til ”engelsk” uttale, kanskje påvirka av skriftbildet *men* som etter norsk ortografisk mønster tilsier en uttale med lang e-lyd. Jeg tolker dette slik at 92 % av informantene tilpasser bestemt form flertall av ordet *stuntmann* til det norske morfologiske mønsteret.

Som en konklusjon må en kunne si at de orda som er undersøkt, i stor grad blir bøyd i ubestemt form flertall etter norske morfologiske regler.

M2: Substantivbøyning av engelske importord, bestemt form flertall

Substantiva som var med i denne delen av undersøkelsen, var *manager*, *airbag*, *printer*, *stuntmann*, *chips* og *display*. Normert bøyning i bestemt form flertall for disse substantiva er *managerne* (nyn. *managerane*), *-bag(g)ene* (nyn. *bag(g)ane*), *printerne*, (ikke oppslagsord i *Nynorskordboka*), *stuntmennene* (både bokm. og nyn.), *chipsene* (nyn. *chipsane*) og *displaya* el. *displayene* (nyn. bare *displaya*).

Resultata av undersøkelsen er vist i tabell 6.

Tabell 6: Frekvenstabell (prosent) for bøyning av substantiv fra engelsk i bestemt form flertall. Bøyingssendingene er ført opp i tabellen.

*Eller andre norske flertallsendinger, avhengig av informantens dialekt

	<i>manager</i> N=39			<i>airbag(g)</i> N=40		<i>printer</i> N=37	<i>stuntmann</i> N=40	<i>chips</i> N=40		<i>display</i> N=39	
	-0	-s	-ne*	-ene*	-ne*	-mennene*	-a	-ene*	-a	-ene*	
<i>Totalt</i>	3	5	92	100	100	100	45	55	10	90	

Her er det også tydelig at det er norsk bøyning som dominerer, nesten uten unntak. Men ordet *chips*, som er normert som hankjønnsord i norsk, får hos nær halvparten av informantene endinga *-a* i bestemt form flertall. Dette er flertallsendinga (sammen med *-ene* i bokmål) i intetkjønnsord. Dette kan tolkes som at et flertall (?) av informantene oppfatter ordet som et intetkjønnsord. En annen ikke usannsynlig forklaring kan være at ordet oppfattes som et "mengdeord" i hankjønn eller hunkjønn og får flertallsendinga *-a* (parallelt til flertallsformene *fiska*, *marka*, *torska* og *silda*) som er vanlig i de delene av Aust-Agder som mange av informantene kommer fra. De fleste informantene fra Kristiansand bruker flertallsendinga *-an*.

Det er også interessant at når det gjelder ordet *printer*, var det mange av informantene som sa at de ville ha brukt ordet *skriver*. Ut fra eiga erfaring og ut fra de kommentarene som blei gitt, vil jeg tru at ordet *skriver* blir brukt oftere enn *printer*. (Dette er behandla mer omfattende i pkt. 5.)

Konklusjonen må være at de engelske importorda som er nevnt (substantiva), er blitt tilpassa det norske bøyingmønsteret hos de aller fleste informantene. Dette gjelder både ubestemt og bestemt form flertall.

Når det gjelder endingene *-0* og *-s* i tabell 6, vil disse i samletabellen (tabell 26) bli rubrisert under "andre" i og med at disse endingene ikke uttrykker bestemthet.

M3: Bøyning av adjektiv i flertall

Orda her (*fancy* og *clean*) var kanskje uheldig valgt fordi de er lite frekvente i norsk dagligtale. De fleste informantene måtte først få ordet *fancy* oppgitt før de kunne bruke det i flertall. Ordet *clean* blei oppgitt til alle informantene, og mange sa at de aldri ville brukt det ordet. De ville brukt *reine* i stedet. Men poenget i denne delen av undersøkelsen var å finne ut om de to adjektiva tilpassa seg norsk morfologi, og den problemstillinga blei trulig i liten grad påvirka av om orda var frekvente eller ikke. Begge orda blei brukt i attributiv posisjon i setningene som informantene uttalte.

Ordet *fancy* er normert i norsk og skal ifølge rettskrivinga ikke bli bøyd (få ending) i flertall (gjelder både bokmål og nynorsk). *Clean* er ikke normert i norsk, men det faller naturlig å plassere ordet i kategori med de adjektiva som får *-e* i flertall (for eksempel *fin* – *fine*). (Dette ser også ut til å samsvare i stor grad med informantenes "språkfølelse".)

Tabell 7: Frekvenstabell (prosent) for bøyning av ”engelske” adjektiv i flertall

Totalt	<i>fancy</i> N=39		<i>clean</i> N=40	
	ubøyd	bøyd (-e)	ubøyd	bøyd (-e)
	56	44	5	95

Det som kanskje kan overraske her, er at så mange som 44 % av informantene bøyer *fancy* i flertall. Her kan forklaringa være at *y*-endinga, som til vanlig uttales/i/, assosieres med endinga *-ig* (der *g*-en ikke blir uttalt). Denne adjektivgruppa (som ender på *-ig*) blir bøyd og får endinga *-e* i flertall (*modige, rolige, synlige*). At adjektiv som *fri* får *-e* i flertall (men med tonem 2) kan også ha hatt betydning. Norsk referansegrammatikk (Faarlund mfl. 1997: 376) fører opp lånord fra engelsk på *-y* uten ending i flertall. Jeg velger å karakterisere den ubøyde forma som nøytral og den bøyd som tilpassa.

Clean blir bøyd etter norsk mønster av 95 % av informantene. Dette understreker hvor sterk den morfologiske tilpassinga er i kategorien adjektiv: Endatil nokså ukjente ord blir føyd inn i mønsteret.

7.1.2. Vokaler

F1: Uttale av engelsk *a* (kort)

Uttalen av engelsk kort *a* blei undersøkt for orda *hacking, match, hamburger* og *badminton*.

Ifølge *Bokmålsordboka* uttales *hacking* ”hækking”, og ifølge *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* er uttalen av *match* ”matsj el. mætsj”. *Hamburger* (nyn. *hamburger*) er nevnt i ordbøkene uten uttalebeskrivelse. *Badminton* uttales ifølge *Bokmålsordboka* ”bædmin(g)ten” og *Nynorskordboka* ”bædminten”. Resultata av undersøkelsen er vist i tabell 8.

Tabell 8: Frekvenstabell (prosent) for uttale av engelsk kort *a*

Totalt	<i>hacking</i> N=40		<i>match</i> N=40	<i>hamburger</i> N=36		<i>badminton</i> N=40
	[æ]	[ɛ]	[æ]	[æ]	[a]	[æ]
	95	5	100	6	94	100

Uttalen av *a* i orda *hacking, match* og *badminton* er nær 100 % med [æ]. To av informantene uttaler *hacking* med [ɛ], ellers bruker alle de andre [æ] i *hacking*. Når det gjelder *match* og *badminton*, blir begge disse orda uttalt med [æ] av alle informantene, og fonetisk har de denne lyden fra før i dialekten sin – i alle fall i visse ord. Denne lyden er felles med engelsk og blir i tabell 26 derfor rubrisert som nøytral, ettersom kategoriseringa der viser til uttalen. Uttalen av ordet *hacking* med [ɛ] regner jeg som ei tilpassing til norsk.

For å vite om uttalen av engelsk kort *a* er i samsvar med informantens fonotaktiske system, må en kjenne til kvaliteten på den korte æ-lyden i informantens dialekt i den aktuelle posisjonen. I disse tre orda har første vokalen en æ-kvalitet som svarer til uttalen av første vokalen i orda *vrengt*, *rett*, *brett* (s.) og *brette* (v.) i store deler av kystområdet i Aust-Agder. Regelen her er at /e/ blir uttalt som [æ] etter *r*. I og med at æ-lyden i de tre engelske importorda ikke er i denne posisjonen, må en si at uttalen av orda ikke er tilpassa disse informantenes fonologi. I kyststrøka på Sørlandet forekommer bare æ-lyden før eller etter *r*. Siden alle informantene fra Sørlandet er fra kystkommunene, betegner uttalen med æ-lyd i de tre orda et brudd med informantenes fonotaks og må altså regnes som ”utenlandsk”, og altså ikke tilpassa informantens talemål.

De informantene som har kort æ-lyd i talemålet sitt (for eksempel de fra Nordvestlandet), har en uttale av den engelske korte *a*-en som er i samsvar med deres fonotaks, og uttalen kan karakteriseres som fonologisk nøytral. Dette gjelder for ni av informantene.

I Arendal (som flere av informantene kommer fra) har vi overgangen *a* til *æ* foran *r*: ”Ein rær kær fra Bærbu” (= en rar kar fra Barbu) (Torp 1986: 34). Dette er den samme æ-lyden som informantene bruker i de engelske importorda. Men siden denne uttalen av *a* bare forekommer foran *r*, kan en ikke si at disse importorda er tilpassa informantens fonologiske system.

Uttalen av *a* i ordet *hamburger* avviker sterkt fra uttalen av *a* i de tre orda som er nevnt over. Det er uttalen med [a] som er den absolutt vanligste blant informantene (94 % har [a]). Ei ikke usannsynlig forklaring kan være at ordet *hamburger* i sterkere grad forbindes med tysk enn med engelsk språk. Uttalen som de aller fleste bruker, tilsvare uttalen av ordet som betegner en innbygger i byen Hamburg (*hamburger*). En medvirkende årsak kan være at ordet *hamburger* er et tidlig innlån fra engelsk. 4 av informanten brukte kortordet *burger* om ”et karbonadestykke mellom to halve rundstykker” og er følgelig ikke representert i denne tabellen.

I talemålsgranskinga fra 1997 (Sandøy 2000) avviker resultatet noe fra tabell 8 over.

”Det gjennomgåande mønsteret for Nord-Noreg, Trøndelag og Nordmøre, Nord-Vestlandet, Hordaland, Indre Austlandet og midlandsområdet er at dei aktuelle importorda rimar på arveord med skrivemåten *e*, altså ord med norrøn kort *e*. Det aller meste av landet lèt altså *bagg* rime på *vegg*, *dash* og *cash* på *besj*, *taksi/taxi* på *sexy*, *rappe* på *sleppe*, *skanne* på *venne* osv. – dersom ikkje ein *a*-uttale er brukt.” (Sandøy 2000: 128.)

Avviket må nok tilskrives informantenes ulike dialektale bakgrunn. De fleste informantene i ”MIN-undersøkelsen” kommer fra Sørlandet, og de landsdelene som er nevnt av Sandøy er dårlig representert i denne undersøkelsen.

Uttalen av a-en i skvåsj/squash

Dette ordet uttales ”skvåsj” ifølge *Bokmålsordboka* og *Nynorskeordboka*. Tabellen under viser at alle informantene har uttalen med [ɔ].

Tabell 9: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av *a*-en i *skvåsj/squash*

	[ɔ]
<i>Totalt</i>	100

Her kan en ikke avgjøre om uttalen (av engelsk kort *a*) er tilpassa eller ”utenlandsk”. Her bryter ikke den (tilnærma) engelske uttalen med informantenes fonotaks. Uttalen kan karakteriseres som nøytral. Uttalen med [v] (uten lepperunding) må betegnes som tilpassa, men her var det uttalen av *a* det dreidde seg om.

F2: Uttalen av trykklett *-on*

Uttalen av trykklett *-on* blei undersøkt i orda *bacon* og *badminton*. Ifølge *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* er uttalen ”-en” i begge orda.

Tabell 10: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av trykklett *-on*

	<i>bacon</i> N=40	<i>badminton</i> N=40	
	[ən]	[ən]	[ɔn]
<i>Totalt</i>	100	85	15

Trykklett *-on* i *bacon* blir av alle informantene uttalt [ən]. I ordet *badminton* er uttalen [ɔn] brukt av 15 % av informantene, mens resten har [ən]. Uttalen som er nevnt i ordbøkene, er altså den absolutt mest frekvente.

Uttalen med ”trykklett e”, schwa, er både engelsk og norsk og regnes her som nøytral, mens uttalen med [ən] regner jeg som tilpassa.

F3: Uttalen av engelsk *ur*

Informantenes uttale av engelsk *ur* i orda *surfer* og (*ham*)*burger* blei undersøkt. Om *surfer* oppgir *Bokmålsordboka*: ”også utt. sørfer”. I *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* er der ikke nevnt noe om uttalemåten for *hamburger*.

Tabell 11: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk *ur*
*Tydelig uttale av ”norske” varianter av *r*

	<i>surfer</i> (<i>s</i>) N=40			<i>(ham)burger</i> N=40		
	[u]+r*	[œ]+r*	[ø:]	[u]+r*	[ø:] +r*	[ø:]
<i>Totalt</i>	18	65	18	98	3	0

Mens *ur* i *surfer* blir uttalt med [œ] – dvs. en variant av ø-fonemet – av de fleste informantene (65 %), er det motsatte tilfelle i *hamburger*. De langt fleste (98 %) har her [u]. Uttalen av bynavnet *Hamburg* har trulig hatt betydning for hvordan ”karbonadestykket mellom to halve rundstykker” blir uttalt. Dessuten er ordet *surfer* nokså nytt i norsk og har derfor ikke etablert seg med en ”norsk” uttale i samme grad som *hamburger*. 18 % hadde uttalen [ø:] i *surfer*, mens ingen hadde denne uttalen i *hamburger*.

Jeg kategoriserer her uttalene med [u]+r, [œ]+r og [øi]+r som tilpassa og uttalen med [ə:] som ”utenlandsk” i tabell 26,

F4: Uttalen av engelsk *u*

Uttalevariasjonen av engelsk *u* i *truck* og *pub* går fram av tabell 12 under. Ifølge *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* blir disse orda uttalt ”trøkk” og ”pøbb”.

Tabell 12: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk *u*

	<i>truck</i> N=40		<i>pub</i> N=40	
	[œ]	[u]	[œ]	
<i>Totalt</i>	100	3	98	

Alle informantene har uttalt *truck* med [œ], og 98 % har uttalt *pub* med [œ]. Ut fra tabellen ser det ut til å være den ”engelskliknende” uttalemåten som er den absolutt vanligste både i *truck* og *pub*. Ingen informanter brukte [ʌ]. I talemålsgranskinga fra 1997 (Sandøy 2000) var det også uttalen med \emptyset som dominerte. Jeg anser alle uttalemåtene for de to orda i tabell 12 som tilpassa.

F5: Uttalen av engelsk lang *a*

Uttalen av ordet *bacon* blei undersøkt. Ifølge *Bokmålsordboka* blir ordet uttalt ”be(i)ken”. *Nynorskordboka* oppgir samme uttalemåter, men bemerker at uttalen ”beken” er sjelden.

Tabell 13: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk lang *a*

	<i>bacon</i> N=40	
	[ɛ]	[æɪ]/[ɛɪ]
<i>Totalt</i>	3	98

Dette er et ord som har blitt brukt lenge i norsk, og det ser nå ut som om en tilnærma ”engelsk” uttale er etablert. Den vanligste uttalen er [æɪ] eller [ɛɪ]. Den siste (trangere) varianten er den vanligste blant sørlendingene i undersøkelsen. Diftongen i *bacon* blir uttalt som diftongen i de heimlige orda *beit*, *heit* og *leit*. Den ene informant som bruker uttalen med [ɛ] (kort *e*-lyd), er en 25 år gammel mann som var klar over at han hadde en uvanlig uttale av ordet. Ingen av informantene brukte den lange *e*-lyden [e:] som er vanlig i Oslo.

Resultatet fra undersøkelsen her stemmer overens med talemålsgranskinga fra 1997 (Sandøy 2000). Jeg regner uttalen med kort *e*-lyd, [ɛ], som tilpassa og uttalen med diftong, [æɪ]/[ɛɪ], som nøytral.

7.1.3. Diftonger

F6: Uttalen av engelsk *ai*

Uttalen av *ai* blei undersøkt i orda *container/konteiner* og *e-mail*. *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* oppgir uttalen ”kånteiner” og ”kånteinar”. Verken *Bokmålsordboka* eller *Nynorskordboka* har informasjon om ordet *e-mail*.

Tabell 14: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk *ai*

	<i>container/konteiner</i> N=40		<i>e-mail</i> N=40
	[aɪ]	[æɪ]/[ɛɪ]	[æɪ]/[ɛɪ]
<i>Totalt</i>	3	98	100

Begge uttalevariantene av *container* er tilpassa norsk fonologi. Varianten med ”bokstavrett” uttale er det bare en av informantene som bruker. Ellers er det for begge orda i tabellen en tilnærma engelsk uttale (som ikke bryter med norsk fonologi) av diftongen som blir brukt av nesten alle informantene. Og også her veksler uttalen av diftongen mellom [ɛɪ] og [æɪ].

Funna her samsvarer med talemålsgranskinga fra 1997: ”I det heilt moderne *maile* og det noko slang-prega *streit/straight* er einast *ei* brukt. Denne diftongen dominerer også i *konteiner/container*, men her finst spreidde eksempel på *ai*.” (Sandøy 2000: 127.)

Når det gjelder *container/konteiner*, er det svært mange av informantene som uttaler første del av ordet med ”norsk” *o*-lyd, [ʊ]. *E*-en i *e-mail* blir av noen uttalt med ”norsk *e*”, [e:], og av andre med ”engelsk” [i:].

Uttalen med [aɪ] anser jeg som tilpassa, mens uttalene med [æɪ]/[ɛɪ] regner jeg som nøytrale.

F7: Uttalen av engelsk *oa*

Som det går fram av tabell 15 under, var det i undersøkelsen bare ett ord med variabelen *oa*.

Ifølge *Bokmålsordboka* blir første del av ordet *toastmaster* uttalt ”toust”.

Tabell 15: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk *oa* i *toastmaster*

<i>toastmaster</i> N=40	
	[ɔʊ]
<i>Totalt</i>	100

Alle informantene brukte uttalen [ɔʊ]. Jeg vil tru at denne uttalen ligger nær den som *Bokmålsordboka* prøver å angi. Den uttalen som informantene bruker, [ɔʊ], avviker fra den vanlige norske uttalen av den diftongen vi på norsk skriver *au*. Jeg kategoriserer den som ”utenlandsk”.

F8: Uttalen av engelsk *ow*

Uttalen av engelsk *ow* blei undersøkt i de to orda *bowling* og *knowhow*. For *bowling* er der ikke oppgitt noen uttale i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*. I det siste ordet, *knowhow*, er der to stavelser med *ow*. Uttalen av ordet er ifølge *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* ”nouhau”, altså med ulik uttale av de to stavelsene i ordet. Den uttalen i tabellen under som trulig ligger nærmest ordbøkernes, er [ɔʊ] – [aʊ].

Det som vel er mest interessant med hensyn til ordet *knowhow*, er om *ow* i de to stavelsene uttales likt. Dette er tilfelle i den første kolonnen under *knowhow*.

Tabell 16: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk *ow*

	<i>bowling</i> N=40			<i>knowhow</i> N=39		
	[aʊ]	[ɔʊ]	[ɔʊ]	[ɔʊ] – [ɔʊ]	[ɔʊ] – [aʊ]	[aʊ] – [aʊ]
<i>Totalt</i>	3	85	13	72	23	5

Tabellen viser at de fleste informantene (85 %) uttaler *bowling* med tydelig ”norsk” *v*, uten lepperunding.

Når det gjelder uttalen av ordet *knowhow*, uttaler de fleste av informantene (72 %) de to stavelsene i ordet likt, [ɔʊ] – [ɔʊ]. 23 % uttaler ordet slik det blir oppgitt i ordbøkene. Men her er det vanskelig å skille mellom de forskjellige uttalemåtene, og jeg ser ikke bort fra at andre ville ha kunnet registrere annerledes.

Uttalen av *bowling* med [ɔʊ] regner jeg som tilpassa, de to andre uttalene (med lepperunding) som ”utenlandske”. De tre uttalemåtene som forekommer for ordet *knowhow*, registrerer jeg som ”utenlandske”.

7.1.4. Konsonanter

F9 og F10: Uttale av engelsk *w*

Det blei her registrert om informantene uttalte *v*-lyden med eller uten lepperunding i tre engelske importord. Ett av orda hadde *w* i framlyd (*walkman*), og to av orda hadde *w* i dekt innlyd (*twist* og *skvåsj/squash*) i engelsk. I Norsk språkråds databaser for bokmål og nynorsk er der ingen informasjon om ordet *walkman*. Ordet er ikke normert i norsk. Både *twist* og *skvåsj/squash* er normert i norsk, det siste ordet med to alternative skrivemåter. I både *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* blir uttalen ”skvåsj” oppgitt.

Tabell 17: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk *w*-lyd i tre engelske importord

	<i>w</i> i framlyd <i>walkman</i> N=40		<i>w</i> i dekt innlyd <i>twist</i> N=39 <i>skvåsj/squash</i> N=40			
	[v]	[w]	[v]	[w]	[v]	[w]
<i>Totalt</i>	60	40	80	21	45	55

De fleste informantene (60 %) uttalte altså ordet *walkman* med ”norsk” *v*. Sjøl om uttalen av ”engelsk” *w* blir tilpassa norsk fonologi, blir resten av ordet av de fleste informantene uttalt på ”engelsk” måte, [vɔ:kɱæn] (det siste går ikke fram av tabell 17).

I uttalemåten for *w* i *twist* er der et stort flertall av informantene som bruker ”norsk” *v*-uttale (totalt 80 %). Uttalen av ordet *skvåsj/squash* er der et mindretall som bruker uttalen som blir oppgitt i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*. Totalt 55 % bruker ”engelsk” uttale av *w*-en (med lepperunding) i dette ordet. I den samla oversikten i tabell 26 blir uttalene med [v] registrert som tilpassa. Uttalene med [w] regner jeg som ”utenlandsk”.

F11 og F12: Uttale av engelsk th i framlyd og innlyd

Når det gjelder uttalen av ”engelsk *th*”, bygger undersøkelsen på uttalen av bare to ord. Ordet *thriller* med *th* i framlyd og ordkombinasjonen *Big Brother* med *th* i innlyd.

Tabell 18: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk *th* i to importord

	<i>th</i> i framlyd N=39	<i>th</i> i innlyd N=40	
	<i>thriller</i>	<i>Big Brother</i>	
	[t]	[d]	[ð]
Totalt	100	65	35

Ordet *thriller* blei uttalt med [t] av alle informantene. Også *Big Brother* blir norvagisert av et flertall av informantene (totalt 65 %). Ut fra dette spinkle tallmaterialet ser det ut til at ”engelsk *th*” blir tilpassa til norsk og uttalt [t] eller [d] avhengig av om *th* er ustemt eller stemt.

I disse tilfella kategoriserer jeg uttalene med [t] og [d] som tilpassa. Uttalen med [ð] i *Big Brother* blir i oversikten i tabell 26 regna som ”utenlandsk”.

F13 og F14: Uttale av engelsk ch i framlyd og utlyd

Testmaterialet her omfatter orda *chips*, *chatter* (verb i presens) og *charter(tur)* for uttalen av *ch* i framlyd. Når det gjaldt utlyd, blei ordet *match* valgt. *Chips* blir ifølge *Bokmålsordboka* uttalt ”(t)sjips” og ifølge *Nynorskordboka* ”tsjips”. Resultatet av undersøkelsen av uttalen av disse orda er vist i tabellen under.

Tabell 19: Frekvenstabell (prosent) for uttale av engelsk *ch* i framlyd og utlyd

	<i>ch</i> i framlyd						<i>ch</i> i utlyd		
	<i>chips</i> N=40			<i>chatter</i> (v. pres.) N=40			<i>charter</i> N=39		<i>match</i> N=40
	[ç]	[tʃ]	[ʃ]	[tʃ]	[ʃ]	[tʃ]	[ʃ]	[tʃ]	
Totalt	63	23	15	63	38	23	77	100	

De fleste av informantene kommer fra Sørlandet, og tradisjonelt har *ʃ*-lyden i sørlandsdialektene blitt uttalt som to fonemer, med tydelig *ʃ*- og *j*-lyd. Men etter hvert

som overgangen fra [ç] til [ʃ] og bruken av [ʃ] generelt har blitt vanligere (særlig blant yngre), regner jeg både [sj] og [ʃ] som del av foneminventaret i sørlandsdialektene.

”Ei interessant utvikling som i våre dagar skjer innafør mykje av norsk talemål, er for det første at den ”austnorske” *yj*-uttalen med full assimilasjon til /ʃ/ også kjem inn i mange vestlandske målføre (særleg i byane). Det er rapportert om slik uttale blant unge i Bergen, Stavanger og Kristiansand. Det andre som skjer, er at ”*yj*-lyden” og ”*kj*-lyden” i framlyd ofte fell saman.” (Skjekkeland 1997: 104f.)

I noen tilfeller har det vært vanskelig å avgjøre om informanten bruker den ene eller den andre uttalen ([sj] eller [ʃ]) av *yj*-lyden. (Dette gjelder også for *ch* i utlyd.) Men i og med at denne undersøkelsen er opptatt av problemstillinga tilpassa – ikke-tilpassa, vil begge uttalene av *ch* i framlyd bli rubrisert under [ʃ], og regna som tilpassa.

De fleste informantene (63 %) uttalte ordet *chips* med [ç]-lyd (frikativ), bare et mindretall med [tʃ]- og [ʃ]-lyd. Ingen av informantene brukte affrikaten [çç]. Den høye frekvensen av [ç]-lyden hos informantene kan være en regional variant som er spesielt utbredt på Sørlandet, jf. sitatet nedenfor (fra Sandøy 2000). Dette er en ikke uvanlig uttalemåte som blei brukt i tidlige engelske importord av sjøfolk fra Sørlandet og også i andre deler av Norge, for eksempel ”kjingse” for eng. *change*, ”kjangs” for *kjangs/sjanse* (eng. *chance*) og ”kjikken” (eng. *chicken*) (Sandøy 2000: 40 og Johansson & Graedler 2002: 160).

Sammenlikna med resultatata fra talemålsundersøkelsen i 1997 (Sandøy 2000), viser det seg også her, som i undersøkelsene av engelsk kort *a*, at uoverensstemmelser i resultatata fra de to undersøkelsene kan tilskrives informantenes dialektbakgrunn. Om uttalen av *ch* fremst i ord skriver Sandøy:

”Her er det vanlegast å velje [ʃ] i norsk, slik at *sjåke/choke* og *chips* blir til [ʃɔ:k, ʃɪps], og uttalen fell da saman med namnet *Skjåke* og ordforma *skjips*. [...] Elles i landet finst det òg slengarar med *kj*-uttale, dvs. anten affrikaten [çç] eller frikativen [ç], mest i Hordaland, Rogaland og på Agder.” (Sandøy 2000: 131.)

At uttalen [ç] for engelsk *ch* ikke er uvanlig, blir bekrefta ved at både *Aftenposten* og *Fædrelandsvennen* har brukt skrivemåten *kjip* for engelsk *cheap* høsten 2004. Dette kan tolkes som at [ç]-uttale av engelsk *ch* i framlyd ikke bare er et regionalt fenomen. Når en videre kan observere en allmenn overgang fra [ç]-lyd til [ʃ]-lyd i uttalen hos unge mennesker fra Sørlandet (og over store deler av Norge), er det ikke urimelig å anta at en del av dem som bruker uttalen [ʃɪps], kan ha hatt overgangen [ç] > [ʃ] fra et opprinnelig [çɪps].

I ordet *chatter* er det derimot ingen som bruker [ç]-lyden. I dette ordet veksler det mellom bruk av [tʃ]- og [ʃ]-lyd. Flest (63 %) bruker [tʃ]-lyd.

Ved uttale av *charter* er det [ʃ]-lyden som er mest frekvent (77 %). Når det gjelder uttalen av *ch* i framlyd, regner jeg uttalene med [ç] og [ʃ] som tilpassa og uttalen med [tʃ] som ”utenlandsk”.

Uttalen av (*t*)*ch* i utlyd i ordet *match* er i undersøkelsen bare representert med [tʃ]-lyd. I utlyd er [tʃ] brukt i Norge før 1945. Ordet *match* er brukt i *Morgenbladet* så tidlig

som i 1927. *Norsk riksmålsordbok* angir uttalen [mætsj]. Jeg velger å kategorisere uttalen med [tʃ] som nøytral i og med at denne uttalen er engelsk og er brukt i norsk før 1945.

F15: Uttale av engelsk j i framlyd

I denne delen av undersøkelsen blei det registrert om informantene brukte uttalen [j] eller [dʒ]/[dʒ] når de uttalte orda *jogging* og *juice/jus*. Både i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* blir uttalen av *juice* oppgitt å være ”jus”. For *jogge* er ingen uttale oppgitt.

Tabell 20: Frekvenstabell (prosent) for uttale av engelsk *j* i framlyd

	<i>jogging</i> N=40	<i>juice/jus</i> N=40	
	[j]	[j]	[dʒ]/[dʒ]
<i>Totalt</i>	100	75	25

Alle informantene uttalte ordet *jogging* på ”norsk” måte, med [j]. Når det gjelder ordet *juice/jus*, var uttalen hos de fleste (75 %) bare med [j] i framlyd. Uttalen med [j] regner jeg som tilpassa, og uttalen med [dʒ]/[dʒ] regner jeg som ”utenlandsk” i den samla oversikten i tabell 26.

F16: Uttale av engelsk g i utlyd

I denne kategorien var det bare uttalen av ordet *image* som blei undersøkt. Ifølge *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* er uttalen av dette ordet ”imidsj”. Denne uttalen meiner jeg ikke er vanlig. Kombinasjonen stemt *d-* og ustemt *sj*-lyd, [dʃ], forekommer vel knapt. (Ellers kan en tenke seg at stemtheten fra vokalen [i] ”smitter over på” konsonanten etter, slik at denne blir stemt, mens *sj*-lyden i slutten av ordet forblir ustemt. En vil altså få en sekvens av fonemer istedenfor den opprinnelige affrikaten. Det er kanskje denne uttalen som blir oppgitt i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*. I undersøkelsen min har jeg ikke registrert denne uttalen.) Det er bare uttalene med [dʒ] og [tʃ] som er registrert. Jeg regner [tʃ] i utlyd som ”norsk” (se under F14 der uttalen av *match* blir drøfta). [dʒ] blir i tabell 26 ført opp som ”utenlandsk”. Ved registreringa var det vanskelig å skjelne mellom uttalen med [dʒ] og [tʃ].

Tabell 21: Frekvenstabell (prosent) for uttalen av engelsk *g* i utlyd

	<i>image</i> N=37	
	[dʒ]	[tʃ]
<i>Totalt</i>	76	24

Med forbehold om at registreringa er korrekt, ser det ut som om uttalen med [dʒ]-lyd er den mest frekvente.

F17, F18 og F19: Uttale av r i engelske importord

I denne delen av spørreundersøkelsen blei det registrert om informanten brukte ”engelsk uttale” av *r*-en (*e-r*) eller ”norsk uttale” (*n-r*). I og med at det forekommer

flere uttalevarianter av *r* (både i engelsk og norsk), har jeg funnet det formålstjenlig å gruppere dem i de to kategoriene ”norsk uttale” og ”engelsk uttale”. Jeg meiner at jeg under registreringa tydelig kunne skjelne mellom en ”norsk” og en ”engelsk” uttale av *r*. Blant informantene var der flere som brukte ”skarre-*r*” (”bakre-*r*”, en uvular frikativ) enn ”rulle-*r*” (”fremre-*r*”, en dental/alveolar flikk). Siden fordelingen av ”skarre-*r*-brukere” og ”rulle-*r*-brukere” er tilfeldig (og for den enkelte informant knytta til vedkommendes dialekt) og lite relevant for denne undersøkelsen, er ikke frekvensen av disse to uttalene av *r* tatt med hver for seg. Det som er registrert her, er i hvilken grad informantene skifter mellom ”norsk” og ”engelsk” uttale av *r*.

Her er tatt med tre kategorier av lånord fra engelsk som inneholder *r*-lyden. Det er valgt to ord med *r* i framlyd (*rock* og *rapp*), ett ord med *r* i innlyd (*aerobic*) og to ord med *r* i dekt innlyd (*truck* og *printer*). Tabellene 22 og 23 viser fordelinga av uttalevariantene.

Tabell 22: Prosentvis fordeling av ”engelsk *r*” (e-*r*) og ”norsk *r*” (n-*r*) i framlyd og innlyd i noen importord fra engelsk

* Både skarre-*r* og rulle-*r*

	<i>r</i> i framlyd				<i>r</i> i innlyd	
	<i>rock</i> N=40		<i>rapp</i> N=40		<i>aerobic</i> N=40	
	e- <i>r</i>	n- <i>r</i> *	e- <i>r</i>	n- <i>r</i> *	e- <i>r</i>	n- <i>r</i> *
<i>Totalt</i>	8	93	20	80	8	93

Tabell 23: Prosentvis fordeling av ”engelsk *r*” (e-*r*) og ”norsk *r*” (n-*r*) i dekt innlyd i noen importord fra engelsk

*Både skarre-*r* og rulle-*r*

	<i>truck</i> N=40		<i>printer</i> N=39	
	e- <i>r</i>	n- <i>r</i> *	e- <i>r</i>	n- <i>r</i> *
<i>Totalt</i>	3	98	3	97

De aller fleste av informantene (varierer mellom 80 og 98 prosent) beholdt sin ”norske uttale” av *r* i disse fem orda.

Som en konklusjon på denne undersøkelsen av bruken av *r* i engelske importord, må en kunne slå fast at de aller fleste informantene beholdt sin ”norske” *r*-uttale når de brukte importord fra engelsk og altså tilpassa uttalen av *r* til norsk fonologi.

7.1.5. Tonem

F20: Tonem i uttalen av engelske tostavingsord

Tonem blei undersøkt i sju ord, fem verbalsubstantiv/nomen actionis (*jogging*, *backing*, *bowling*, *doping*, *leasing*), ett verb i presens (*chatter*) og ett substantiv (nomen agentis) (*surfer*).

Tabell 24: Frekvenstabell (prosent) for tonem 1 og tonem 2 i engelske tostavingsord

	<i>jogging</i> N=40		<i>backing</i> N=40		<i>bowling</i> N=40		<i>doping</i> N=40	
	tonem 2		tonem 1	tonem 2	tonem 1	tonem 2	tonem 1	
<i>Totalt</i>	100		35	65	98	3	100	

Tabell 25: Frekvenstabell (prosent) for tonem 1 og tonem 2 i engelske tostavingsord

	<i>leasing</i> N=40		<i>chatter</i> (verb pres.) N=40		<i>surfer</i> (subst.) N=40	
	tonem 1	tonem 2	tonem 2		tonem 1	tonem 2
<i>Totalt</i>	98	3	100		25	75

”[O]rd som går inn i norske bøyings- og avledningsmønstre får ofte tonem 2, det gjelder for eksempel verb” (Johansson & Graedler 2002: 150). Verbet *chatter* følger denne ”regelen” og uttales med tonem 2 av alle informantene.

Verbalsubstantivet *jogging* uttales også med tonem 2 av alle informantene. Men *bowling*, *doping* og *leasing* uttales med tonem 1 av så godt som alle informantene. Med ordet *backing* ser det ut til å være noe likere fordeling mellom uttalene med tonem 1 og tonem 2.

Hvorfor orda *jogging* og *backing* av flere informanter blir uttalt med tonem 2 enn noen av de andre verbalsubstantiva, kan være vanskelig å gi noen sikker forklaring på.

”Noen lånord som ender på *-ing* kan høres uttalt med både tonem 1 og tonem 2. Det er vanskelig å finne faste mønstre for slik variasjon, men *-ing*-ord som får tonem 2, har som regel et verb knyttet til seg, og henspiller på selve aktiviteten, mens en del *-ing*-ord med tonem 1 står for konkrete ting, og er mindre knyttet til en aktivitet.” (Johansson & Graedler 2002: 150f.)

De tre *-ing*-orda *bowling*, *doping* og *leasing* passer imidlertid ikke inn i dette mønsteret. Sandøy har ei forklaring på tonalitetproblemet hos verbalsubstantiv som stemmer bedre med resultata over:

”Når norsk lagar verbalsubstantiv, dvs. substantiv på *-ing*, får det tonem 2. Det same gjeld såkalla nomen agentis-ord, dvs. der vi legg *-ar* til verbstammen. Verbet *bake* står altså i eit grammatisk forhold til substantiva *baking* og *bakar*, og dét kjem m.a. fram i tonemet. Det vanlege er at importerte verb følgjer same mønsteret [...] I nokre tilfelle der substantivet har vore importert først, kan vi ha avvik: *taiming*, *doping* og *dumping* blir nok oftast uttalte med tonem 1.” (Sandøy 2000: 135.)

Bowling er registrert i norsk i 1961, *bowle* i 1968; *doping* i 1959, *dope* i 1961; *leasing* i 1966, *lease* i 1974. Disse tre eksempla støtter forklaringa til Sandøy.

Når det gjelder nomen agentis-ordet *surfer*, blir det av de fleste informantene (75 %) uttalt med tonem 2. Også her vil Sandøys forklaringsmodell passe bra.

I den samla oversikten, tabell 26, er bruken av tonem 2 kategorisert som tilpassa, mens bruk av tonem 1 er ansett som ”utenlandsk”.

Tabell 26 oppsummerer resultatene fra undersøkelsen og viser frekvensen av de ulike kategoriene: tilpassa/nøytral/”utenlandsk” for de morfologiske og fonologiske variablene.

Tabell 26: Samla oversikt over fordelinga av de ulike variablene med hensyn til kategoriene tilpassa/nøytral/”utenlandsk”

	<i>Morfologiske variabler</i>				<i>Tabell nr.</i>
	<i>Tilpassa</i>	<i>Nøytral</i>	<i>”Utenlandsk”</i>	<i>Andre</i>	
	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	
<i>M1 subst. ubest. flert.</i>	88		10	2	4 og 5
<i>M2 subst. best. flert.</i>	99			1	6
<i>M3 adj. flert.</i>	70	28	3		7
<i>Morfologi snitt</i>	86	9	4	1	
	<i>Fonologiske variabler</i>				
<i>F1 a [ʌ] (kort)</i>	25	75			8
<i>a [ɔ] (kort)</i>		100			9
<i>F2 on (trykkelett)</i>	8	93			10
<i>F3 ur</i>	91		9		11
<i>F4 u</i>	100				12
<i>F5 a (lang)</i>	3	98			13
<i>F6 ai</i>	1	99			14
<i>F7 oa</i>			100		15
<i>F8 ow</i>	43		57		16
<i>F9 w i framlyd</i>	60		40		17
<i>F10 w i dekt innlyd</i>	62		38		17
<i>F11 th i framlyd</i>	100				18
<i>F12 th i innlyd</i>	65		35		18
<i>F13 ch i framlyd</i>	26		74		19
<i>F14 (t)ch i utlyd</i>		100			19
<i>F15 j i framlyd</i>	88		13		20
<i>F16 g i innlyd</i>	24		76		21
<i>F17 r i framlyd</i>	86		14		22
<i>F18 r i innlyd</i>	93		8		22
<i>F19 r i dekt innlyd</i>	97		3		23
<i>F20 tonem, verbalsubstantiv på -ing</i>	34		66		24 og 25
<i>F20 tonem, verb presens</i>	100				25
<i>F20 tonem, nomen agentis</i>	75		25		25
<i>Fonologi snitt</i>	53	19	28		

Den samla oversikten viser at den morfologiske tilpassinga er sterkere enn den fonologiske. Men som det framgår av tabellen er der store variasjoner innenfor de to hovedgruppene av variabler.

7.2. Resultat etter alder på orda

Når det gjelder de morfologiske variablene, er det tydelig at de engelske importorda i undersøkelsen for en stor del er tilpassa det norske bøyingsmønsteret. Det substantivet som prosentvis har den høyeste andelen av engelsk flertallsbøyning, med *-s* (23 %), er *airbag* som er et nokså nytt ord i norsk (registrert i norsk i 1992). Også *datafrik* blir av en del (13 %) bøyd i ubestemt flertall med endinga *-s* (*frik* er registrert i norsk på 1970-tallet, *datafrik* er nyere i norsk). Av de andre substantiva er *display* det yngste (registrert i norsk i 1970). Dette ordet blir av alle informantene bøyd med norske flertallsendinger (og ett av alternativa er da uten ending i ubestemt flertall av noen av informantene). *Manager* er et av de eldre substantiva som blir bøyd med engelsk flertallsending av noen få informanter. Ut fra dette spinkle tallmaterialet ser det ut som om de eldre importorda i noe større grad enn de nyere har tilpassa seg norsk morfologi.

Når en undersøker tilpassinga av importorda til norsk fonologi, er det ikke noe entydig bilde en får med hensyn til variabelen alder på orda. Ser en f.eks. på uttalen av *a* i orda *match* (registrert i norsk i 1929) og *hamburger* (registrert i norsk i 1959), som begge altså har vært brukt i norsk i over 40 år, viser spørreundersøkelsen at *a*-en i *match* (det eldste i norsk) får "utenlandsk" uttale av 78 % av informantene, mens *a*-en i *hamburger* av nesten alle informantene (94 %) får en uttale som må karakteriseres som tilpassa (tabell 8). Det er i dette tilfellet altså ikke alderen på orda som avgjør tilpassinga til norsk talemål.

Når vi sammenlikner uttalen av engelsk *ur* i orda *hamburger* (registrert i norsk i 1959) og *surfer* (s.) (*surfing* registrert i norsk i 1967), finner vi noe samsvar mellom alder og tilpassing til norsk fonologi. Alle informantene bruker en tilpassa uttale i ordet (*ham*)burger, og 83 % har en tilsvarende uttale av *ur* i *surfer*. Men om den ulike graden av tilpassing skyldes ordas alder eller andre forhold, er uvisst.

Når det gjelder uttale av engelsk *ow* (se tabell 16), er det lite samsvar mellom ordas alder og graden av tilpassing i talemålet. Orda *bowling* (registrert i norsk i 1961) og *knobow* (registrert i norsk i 1967) er altså nær jamgamle i norsk, men det er bare *bowling* som er tilpassa norsk med tydelig [øv]-uttale (av 85 % av informantene). Men her er trulig forklaringa på ulikheten i uttalen at *bowling* er et mer frekvent ord enn *knobow* i dagligtalen. Dette gjaldt vel i enda større grad i de nærmeste åra etter at *knobow* blei registrert i norsk. Derfor vil en kanskje kunne si at *knobow* i praksis er et nyere ord i norsk enn *bowling*.

Når det gjelder *walkman* (registrert i norsk i 1988) og *twist* (registrert i norsk i 1962), viser undersøkelsen samsvar mellom tilpassing til norsk fonologi og ordas alder i norsk. Det eldste ordet blir uttalt med [v] av 80 % av informantene, mens 60 % av informantene uttaler det yngste ordet med [v].

Samme tendens finner vi ved uttalen av engelsk *th*. Alle informantene uttaler *thriller* (registrert i norsk i 1955) med norsk [t], mens 65 % av informantene uttaler *Big*

Brother (særlig brukt i forbindelse med tittelen på en tv-serie først på 2000-tallet) med [d].

I forbindelse med omtalen av resultatene fra undersøkelsen av hvordan informantene uttaler engelsk *ch* (tabell 19), blei det nevnt at uttalen [ç] var vanlig tidligere, særlig på Sørlandet. *Chips* (registrert i norsk i 1960) er det eneste av importorda med *ch* i framlyd som av informanter blir uttalt med [ç] (av 63 %). *Chartertur* (registrert i 1969) blir av 77 % av informantene tilpassa norsk fonologi. Verbet *chatte* er det nyeste av disse orda i norsk og blir av 38 % tilpassa norsk fonologi.

I uttalen av engelsk *r* i framlyd finner vi en større grad av fonologisk tilpassing til norsk i eldre importord. Av tabell 22 går det fram at 93 % av informantene uttaler *rock* (registrert i norsk i 1959) med ”norsk *r*” og 80 % uttaler *rapp* (registrert i norsk i 1984) med ”norsk *r*”. Her er forskjellen ikke stor, begge orda blir av de aller fleste uttalt med ”norsk *r*”.

Også den markante frekvensforskjellen i tilpassa uttale av orda *twist* og *skvåsj/squash* (tabell 17) kan skyldes at *twist* er et eldre ord i norsk enn *skvåsj/squash*. (*Twist* er registrert i norsk i 1962, *squash* i 1973.

I undersøkelsen av tonem (tabell 24 og 25) var det bare verbalsubstantivet *jogging* som blei uttalt med tonem 2 av alle informantene. Dette er også det eldste av orda i denne delen av undersøkelsen (*jogge* er registrert i norsk i 1950). Ellers er bruk av tonem ved uttalen av verbalsubstantiv utførligere omtalt under 7.1.5. Jeg vil tru at andre forhold enn alder på orda har mest betydning for bruken av tonem 1 eller 2.

Som en oppsummering må en kunne konkludere med at det til en viss grad er samsvar mellom graden av tilpassing av importorda til det norske morfologiske og fonologiske mønsteret og importordas alder i norsk. De eldste importorda viser stort sett litt større frekvens av tilpassing enn de nyere. Men resultatene av undersøkelsen er på dette området ikke entydige.

7.3. Resultat etter bakgrunnsvariabler

For de orda der det blant informantene er dominerende enighet om uttalen, er det sjølsagt irrelevant å dele opp etter bakgrunnsvariablene (informantenes alder, kjønn og livsstil/arbeid). Det gjelder for de morfologiske variablene substantiv ubestemt flertall av *hamburger* og *display* og bestemt flertall av *airbag*, *printer*, *stuntmann* og *display*. For de fonologiske variablene gjelder det orda *match*, *badminton*, *skvåsj/squash*, *bacon*, *truck*, *e-mail*, *toastmaster*, *thriller*, *match* og *jogging*, og for tonem gjelder det *jogging*, *chatter*, *doping*, *leasing* og *bowling*. Det er særlig der det er stor variasjon i bruken av de språklige variablene at problemstillinga er relevant, og jeg har valgt ikke å legge vekt på de ordformene der det er stor enighet om uttalen.

7.3.1. Resultat etter alderen på informantene

Informantene er delt i to aldersgrupper, over og under 40 år (se pkt. 4.). Jeg vil her først behandle de morfologiske og deretter de fonologiske problemstillingene.

Når det gjelder flertallsbøying av substantiv, har jeg tatt med de ordformene der forskjellen mellom variantskårene i prosentpoeng er større enn 5. Resultatet går fram av tabellen under:

Tabell 27: Frekvensfordeling (i prosent av totalt antall informanter i aldersgruppa > 40 år og < 40 år) som viser bruken av norske flertallsendinger i noen importord

	Ubestemt flt.			Bestemt flt.
	<i>airbag</i>	<i>manager</i>	<i>datafrik</i>	<i>manager</i>
> 40 år	72	61	100	89
< 40 år	82	77	77	95

Resultatet er ikke entydig. For to av substantiva (*airbag* og *manager*) er prosenten av de som bruker norsk flertallsending, større hos dem under 40 år enn hos dem over 40 år. For substantivet *datafrik* er forholdet det motsatte. Alle over 40 år gir dette substantivet norsk flertallsending i ubestemt form, mens 77 % av dem under 40 år bruker norsk flertallsending (23 % av dem bruker *-s*-ending).

Bruken av flertallsforma *chipsa* er mer vanlig blant dem over 40 år enn dem under 40 år. 50 % av dem over 40 år bruker *chipsa*, mens 41 % av dem under 40 år bruker denne flertallsforma. (Alle informantene bruker ei tilpassa form med *-a* eller *-ene*, se tabell 6.)

Når det gjelder flertallsbøyinga av de to adjektiva i undersøkelsen, er ulikheten mellom de to aldersgruppene liten. Alt i alt ser det ut til at aldersvariabelen betyr lite for tilpassinga av importorda til det norske morfologiske systemet.

De orda jeg vil behandle med hensyn til fonologisk tilpassing, er ord som blant en del av informantene har en uttale som avviker fra den engelske og beveger seg i retning av norsk uttale. Det gjelder bl.a. orda *surfer* som av sju informanter blir uttalt med "utenlandsk" uttale. Fem av disse sju er over 40 år, og 2 er under 40 år. Det er altså en litt større del av dem under 40 år enn dem over 40 år som har en uttale av dette ordet som tilpasser seg norsk fonologi. Men også her er det små tall slik at det er vanskelig å trekke entydige slutninger.

Et anna norskprega uttaletrekk er uttalen [v] for engelsk w. Tabellen under viser frekvensfordelinga av *v*-uttalen for de to aldersgruppene.

Tabell 28: Frekvensfordeling (i prosent av totalt antall informanter i aldersgruppa > 40 år og < 40 år) som viser bruken av uttalen [v] i noen engelske importord

	<i>bowling</i>	<i>walkman</i>	<i>twist</i>	<i>skvåsj/squash</i>
> 40	89	67	76	50
< 40	82	55	82	41

Blant informantene over 40 år er det prosentvis flere enn blant informantene under 40 år som har en norsk *v*-uttale i orda *bowling*, *walkman* og *skvåsj/squash*. For uttalen av ordet *twist* er forholdet omvendt, her er det prosentvis flere i gruppa under 40 enn over 40 som har en uttale med [v]. Men forskjellene er små.

Når det gjelder uttalen av *chips* med [ç] eller [ʃ] (begge uttalene regnes som tilpassa), er det 67 % av dem over 40 og 86 % av dem under 40 som har disse uttalene.

Med hensyn til *jus/juice* uttaler 72 % av dem over 40 og 77 % av dem under 40 dette ordet med [j]-lyd (altså tilpassa).

Tabellen under tar for seg uttalen av engelsk *r*

Tabell 29: Frekvensfordeling (i prosent av totalt antall informanter i aldersgruppa > 40 år og < 40 år) som viser bruken av varianter av "norsk *r*"

	<i>rock</i>	<i>rapp</i>	<i>aerobic</i>	<i>truck</i>	<i>printer</i>
> 40	89	78	89	94	94
< 40	95	82	95	100	100

For alle disse fem orda er det prosentvis flere informanter i gruppa under 40 år enn over 40 år som bruker en norsk *r*-uttale, men forskjellene er svært små også her.

Når det gjelder bruken av tonem 2, ser det ut til at der ikke er noen tydelig tendens. Bruken av tonem 2 i orda *leasing* og *bowling* er mest utbredt i gruppa over 40 år, og i orda *surfer* og *hacking* er bruken av tonem 2 mest utbredt i gruppa under 40 år. Men forskjellene er ubetydelige.

Som en konklusjon må en kunne si at der ikke er noen tydelig generell forskjell mellom de to aldersgruppene når det gjelder å tilpasse importorda i undersøkelsen til det norske morfologiske og fonologiske mønsteret. Men for enkelte fonologiske variabler ser det ut som om de under 40 år i større grad enn de over 40 år bruker en tilpassa uttale.

7.3.2. Resultat etter informantenes kjønn

Problemstillinga her er om der er samsvar mellom informantenes kjønn og graden av tilpassing av importorda til norsk fonologi og morfologi. Sosiolingvistisk forskning har vist at en finner mindre normavvik (non-standard forms) blant kvinner enn blant menn (bl.a. Trudgill 1998 og Cheshire 1998). Men hvis så er tilfelle, hvilken norm vil kvinnene eventuelt være mest bundet av? Den engelske eller den norske? Dersom de kvinnelige informantene oppfatter den "utenlandske" uttalen og bøyinga som et normbrudd (brudd på den norske norma), vil dette ventelig gå fram av resultatet av denne undersøkelsen av forholdet mellom de to kjønna og graden av tilpassing av importorda.

Resultata fra undersøkelsen er ikke unntaksløst entydige. Som eksempel på mangel på entydighet, kan jeg vise til undersøkelsen av uttalen av engelsk *w*-lyd.

Tabell 30: Frekvenstabell (i prosent av totalt antall menn/kvinner) for bruk av [v] i tre engelske importord

	<i>walkman</i>	<i>twist</i>	<i>skvåsj/squash</i>
<i>menn</i>	63	74	46
<i>kvinner</i>	56	88	44

Vi ser at 63 % av alle mannlige informanter har brukt norsk *v* [v] i ordet *walkman*. Dette er altså den mest frekvente uttalen blant de mannlige informantene. Ser vi på alle talla i tabellen, får vi illustrert mangelen på entydighet i resultatet. Det er prosentvis større del av de mannlige informantene som bruker den norskskipassa uttalen i to av orda (*walkman* og *skvåsj/squash*), og det er en prosentvis større del av de kvinnelige informantene som bruker den norskskipassa uttalen av ett av orda (*twist*). Men den prosentvise forskjellen er svært liten.

Men når det gjelder de morfologiske variablene, er tendensen nokså tydelig. Det er en større del av de kvinnelige informantene enn de mannlige som tilpasser flertallsbøyinga til norsk mønster. Det gjelder uten unntak alle substantiva i ubestemt og bestemt form flertall og adjektiva i flertall.

Med hensyn til de fonologiske variablene, er forholdet stort sett som i eksemplet over (med uttalen av *n*), dvs. uten noen entydig tendens.

Imidlertid finner en i en del av materialet en tydeligere helning mot at de kvinnelige informantene i større grad enn de mannlige tilpasser uttalen til den norske normen. Det gjelder f. eks. bruken av [j] i *jus/juice* (81 % av kvinnene og 71 % av mennene bruker denne uttalen av *j*). Også når det gjelder bruken av ”norsk *r*” er det en større andel av kvinnene enn av mennene som bruker den, og dette gjelder for alle de fem orda i undersøkelsen.

Når det gjelder bruken av tonem 2 i verbalsubstantivet *backing*, er også tendensen entydig. 75 % av kvinnene, og 58 % av mennene bruker tonem 2. (Det var dette verbalsubstantivet som det var mest variasjon i bruk av tonem i.)

Undersøkelsen viser altså at det er vanligere blant de kvinnelige informantene enn blant de mannlige å bruke norsk morfologisk tilpassing ved flertallsbøying av importerte substantiv. Også når det gjelder en del fonologiske problemstillinger, viser det seg at prosentdelen av kvinner som bruker norskskipassa fonologi ved uttale av engelske importord, er større enn prosentdelen av menn som gjør tilsvarende tilpassing. Tydeligst er dette for de fonologiske variablene *j* og *r* og bruken av tonem 2 i engelske importord. Imidlertid er der ikke en unntakslaus lovmessighet når det gjelder kjønnsforskjeller i uttale av importord blant informantene. Dersom ”utenlandsk” uttale og bøying oppfattes som normavvik, meiner jeg at en i denne undersøkelsen finner mindre normavvik hos kvinner enn hos menn.

7.3.3. Resultat etter livsstil/ arbeid

Det var 10 informanter i hver livsstilsgruppe. Med så få informanter er det vanskelig å trekke generelle slutninger. Svaralternativa til én informant (utgjør 10 % av gruppa) vil gi store utslag. I tillegg kommer problemer knytta til plasseringa av en del av informantene i ”rett” livsstilsgruppe. Jeg synes det er særlig viktig å understreke usikkerheten i denne delen av undersøkelsen.

Når det gjelder de morfologiske problemstillingene, er resultatata fra undersøkelsen av flertallsbøying av importorda samla i tabellene under. (De orda der det er enighet blant informantene om norsk bøying, er ikke tatt med her.)

Tabell 31: Frekvensfordeling (i prosent av totalt antall informanter i hver av de fire livsstilsgruppene) som viser bruken av norske flertallsendinger i noen importord

*Eller andre norske flertallsendinger, avhengig av informantens dialekt

** N=9

	ubestemt				bestemt		
	<i>airbag</i>	<i>stuntmann</i>	<i>manager</i>	<i>datafrik</i>	<i>manager</i>	<i>chipsa</i>	<i>chipsene*</i>
A	60	89**	90	100	78**	40	60
B	70	90	60	80	90	40	60
C	90	90	80	100	100	50	50
D	90	100	80	70	100	50	50

Det kan synes som om tendensen til å bruke norske flertallsendinger er noe større i livsstilsgruppe C og D, sammenlikna med A og B, men siden tallmaterialet er så lite, mener jeg det ikke kan trekkes noen (sikker) konklusjon.

Når det gjelder flertallsforma *chipsa*, blir den brukt av 40 % av informantene i hver av livsstilsgruppene A og B, og av 50 % av informantene i hver av gruppene C og D. (Alle informantene bruker ei tilpassa form med *-a* eller *-ene*, se tabell 6.)

Adjektivet *fancy* blir brukt i flertall uten *e*-ending (nøytral) av 60 % av informantene i livsstilsgruppe A, 70 % av informantene i livsstilsgruppe B, 56 % av informantene i livsstilsgruppe C (N=9) og 40 % av informantene i livsstilsgruppe D. Her ser tendensen til å bruke den nøytrale forma ut til å være markert større i gruppe A og B enn i gruppe C og D.

Bruksfrekvensen av tilpassa uttale av *ur* i *surfer* er stort sett den samme i alle de fire livsstilsgruppene.

Bruk av norsk *v*-uttale for engelsk *w* er vist i tabellen under.

Tabell 32: Frekvensfordeling (i prosent av totalt antall informanter i hver av livsstilsgruppene A, B, C og D) som viser bruken av uttalen [v] i noen engelske importord

* N=9

	<i>bowling</i>	<i>walkman</i>	<i>twist</i>	<i>skvâsi/squash</i>
A	70	30	90	40
B	80	60	70	30
C	90	50	80	40
D	100	100	78*	70

Her ser en tilsvarende tendens til den en så i tabell 31, men litt tydeligere her (hvis en ser bort fra uttalen av *v*-en i *twist*). Den tilpassa uttalen er stort sett sterkere representert i livsstilsgruppene C og D enn i livsstilsgruppene A og B.

Uttalen med [ç] eller [ʃ] i *chips* (regnes som tilpassa) blir brukt av 60 % av informantene i livsstilsgruppe A, mens tilsvarende prosenttall for henholdsvis B, C og D er 80, 80 og 90. (I gruppe A er også [ç]-uttalen tydelig underrepresentert i forhold til i de tre andre gruppene, 30 % av informantene i livsstilsgruppe A bruker denne

uttalen mot 70, 80 og 70 i B, C og D. Men om årsaken er relatert til livsstil/yrke er usikkert, i og med at denne uttalen for en stor del er dialektalt betinga.) (Dialektbakgrunnen er ikke tatt med som variabel her.)

Bruk av norsk *j*-uttale i *jogging* er stort sett likt fordelt i de fire livsstilsgruppene, men med ett unntak. I gruppe C er der 6 informanter (60 %) som har *j*-uttale, mens der er 8 informanter (80 %) i hver av de andre tre gruppene.

Heller ikke når det gjelder uttale av engelsk *r*, er der noen tydelig tendens. De aller fleste i de fire gruppene bruker norske *r*-er.

Som i bruken av [ç] i *chips* er bruk av tonem 2 i ordet *surfer* underrepresentert i gruppe A sammenlikna med de andre gruppene (6 informanter (60 %) i A og 8 informanter (80 %) i hver av de andre gruppene).

Når det gjelder informantenes livsstil/arbeid, meiner jeg det er riktig å konkludere med at når en ser resultatet fra denne delen av undersøkelsen samla, er der ikke noe tydelig samsvar mellom tilpassinga av importorda til norsk morfologisk og fonologisk mønster og den livsstilsgruppa informantene tilhører. Men trass i det statistisk usikre ved enkeltresultata ser det ut til at skillet mellom livsstilsgruppene A og B og livsstilsgruppene C og D går igjen så mange ganger at det styrker tolkinga av at det her kan være en relevant forskjell. Men det trenger ikke være livsstil som er rette tolkingsramma. Kanskje det heller er over- og underordning som er bakgrunnen for forskjellene.

8. Konklusjon

Innen morfologien finner en i denne undersøkelsen den største tilpassingen til norsk. Sjøl om et ord blir uttalt på "engelsk måte", blir det oftest tilpassa det norske morfologiske systemet. Dette gjelder både substantiv og adjektiv i flertall.

Informantene i undersøkelsen tilpasser i varierende grad uttalen av de engelske importorda til norsk fonologi. Vokalene og diftongene blir i mindre grad enn konsonantene tilpassa norsk fonologi. Mange av de engelske tostavingsorda blir av informanter uttalt med tonem 2, men her er bildet ikke entydig. Verb og "nomina agentis" blir stort sett uttalt med tonem 2. Nyere importord som er verbalsubstantiv uten sterk tilknytning til et frekvent verb, beholder ofte det engelske tonefallet med tonem 1. Dersom verbalsubstantivet er importert før det tilsvarende verbet, er tendensen til uttale med tonem 1 størst, nær 100 %. Uttalen av de engelske konsonantene *m*, *th*, *j* og *r* blir av et ganske stort flertall av informantene gjengitt med de "norske" konsonantene [v], [t], [j] og en av variantene av "norsk *r*". For mer detaljert informasjon viser jeg til tabell 26.

Det er til en viss grad samsvar mellom graden av tilpassing av importorda i undersøkelsen til norsk uttale og alderen på orda. Importord som har blitt brukt lenge i norsk, har en tendens til å tilpasse seg norsk morfologisk og fonologisk mønster mer enn nyere importord, men her er resultatata fra undersøkelsen ikke entydige.

Når det gjelder informantenes alder, viser undersøkelsen ikke noen tydelig forskjell i graden av tilpassing av importorda til norsk talemål hos de to aldersgruppene, over og under 40 år.

Ser en på de tre bakgrunnsvariablene, alder, kjønn og livsstil/arbeid samla, er det i kategorien kjønn en finner den tydeligste forskjellen mellom gruppene. Men heller ikke her er det noen unntakslaus regel. Den morfologiske tilpassinga til norsk er større blant de kvinnelige enn de mannlige informantene når det gjelder flertallsbøying av substantiv. Det samme gjelder for en del fonologiske problemstillinger. Tydeligst er dette for variablene *j* og *r* og bruken av tonem 2 i engelske importord. Ellers er det en generell tendens til at de kvinnelige informantene i større grad enn de mannlige bruker norsktilpassa fonologi ved uttale av engelske importord.

I den tredje kategorien av bakgrunnsvariabler, livsstil/arbeid, er det ikke funnet noen tydelig regelmessighet i hvordan informantene tilpasser importorda i norsk tale i forhold til den livsstilsgruppa de tilhører. Men i livsstilsgruppe C og D er tendensen til å tilpasse de engelske importorda til norsk morfologisk og fonologisk mønster større enn i de to andre livsstilsgruppene. Men det er vel riktig å konkludere med at det er andre forhold enn livsstil/arbeid som har mest å si for hvordan importorda i undersøkelsen blir uttalt.

Og om en skal oppsummere resultatene når det gjelder bakgrunnsvariablene, meiner jeg det er rett å påstå at disse bakgrunnsvariablene ser ut til å ha en underordna betydning for hvordan importorda blir tilpassa i norsk talemål.

Referanser

- Bokmålsordboka*. 1986. Red. Marit Ingebjørg Landrø & Boye Wangensteen, 2. utg. 1993. Oslo: Universitetsforlaget.
- Cheshire, Jenny. 1998. Linguistic Variation and Social Function. I: Jennifer Coates (red.), *Language and Gender: A Reader*, s. 29-41. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Faarlund, Jan Terje & Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo. 1997: *Norske referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johansson, Stig & Anne-Line Graedler. 2002. *Rocka, bipt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Norsk riksmålsordbok*. 1937–1957. bind 1–4. Red. av T. Knudsen & A. Sommerfelt. Oslo: Riksmålsvernet/Aschehoug.
- Norsk riksmålsordbok*. 1983–1995. Red. Harald Noreng. Oslo: Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur/Kunnskapsforlaget.
- Nynorskordboka*. 1986. Red. Marit Hovdenak & Laurits Killingbergtrø & Arne Lauvhjell & Sigurd Nordlie & Magne Rommetveit & Dagfinn Worren. 2. utg. 1993. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Nyord i norsk 1945–1975*. 1982. Utg. av Norsk Språkråd. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandøy, Helge. 2000: *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. Oslo: Landslaget for norskundervisning LNU/Cappelen Akademisk Forlag.
- Skjekkeland, Martin. 1997. *Dei norske dialektane. Tradisjonelle særdrag i jamføring med skriftmåla*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Torp, Arne. 1986. *Landvikmålet – eit norsk skagerakmål*. Grimstad: Landvik historielag.
- Trudgill, Peter. 1998. Sex and Covert Prestige. I: Coates, Jennifer (red.), *Language and Gender: A Reader*. s. 21-28. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Siger danskerne *et fancy* eller *et fancyt bælte*? Tilpasning af importord i dansk talesprog

Margrethe Heidemann Andersen og Marianne Rathje
Dansk Sprognævn, København

1. Indledning

Formålet med delprojektet *Tilpasning af importord i de nordiske talesprog* i projektet *Moderne Importord i Sprogene i Norden* er at undersøge hvordan importord tilpasses i talesproget fonetisk og morfologisk. Projektet skal også klarlægge hvilke forskelle og ligheder der er mht. tilpasningsstrategier i de forskellige nordiske lande. Endelig skal projektet vise om der er en sammenhæng mellem informanternes livsstil og de anvendte tilpasningsstrategier. Denne artikel rapporterer resultaterne fra den danske del af *Tilpasning af importord i de nordiske talesprog*-undersøgelsen.

1.1. Tilpasning af importord i talesprog, morfologisk og fonetisk

Langt størstedelen af de engelske ord der tidligt er blevet optaget i dansk, er blevet tilpasset dansk både i deres stavemåde og bøjning og dermed også i deres udtale. Det gælder fx substantiverne *flæs* (af engelsk *face*), *kutter* og *sjal*, verberne *bakke* og *bive* (af engelsk *beave*) og adjektivet *smart* (Karker 1996: 78), som på dansk udtales med stød og særlig *a*-kvalitet. I takt med at både kontakten til engelsk og det engelske sprogs status er steget i løbet af 1900-tallet, er også antallet af engelske importord i dansk steget. Kun ganske få ord af disse ord er blevet fordansket, fx *takle* (eller *tackle*) og *serv* (Hansen & Lund 1994: 107) og af nyere dato *tjekke* og *nord*. Helt overordnet gælder det altså at det kun er meget gamle importord der fuldstændigt er blevet tilpasset dansk ortografi, fonologi og morfologi, mens nyere importord beholder deres engelske struktur i større eller mindre grad.

Yngre danskere har ofte et bedre kendskab til engelsk end ældre danskere. Sørensen (1973: 23) skriver således at man med sikkerhed kan hævde at nutidig udtale – altså i starten af 70'erne – af engelske låneord i de fleste tilfælde ligger nærmere den engelske udtale end tidligere. Da den engelske påvirkning af dansk ikke er aftaget siden 1970'erne, kan vi altså opstille en hypotese om at danskerne i dag som hovedregel har en ret engelsknær udtale af de engelske importord.

2. Spørgeliste

2.1. Udformning og valg af spørgeliste

I delprojektet *Tilpasning af importord i de nordiske talesprog* undersøges det som nævnt hvordan importord tilpasses i naturligt talesprog. Da der imidlertid ikke eksisterer sammenligneligt talesprogsmateriale i de nordiske lande, og da det ydermere kan være vanskeligt at finde konkrete eksempler på brugen af importord i naturligt talesprog, har vi været nødt til at anvende en såkaldt ”spørgeliste” (spørgelisten er vedlagt som bilag til indledningskapitlet).

Spørgelisten består af to typer spørgsmål: *udtalespørgsmål*, der tager højde for de fonetiske problemstillinger, og *bojningsspørgsmål*, der tilgodeser de morfologiske problemstillinger.

Udtalespørgsmålene er bygget op således at informanten først får oplæst en definition, og derpå gætter informanten hvilket ord der kan være tale om. Herefter skal informanten sætte det pågældende ord ind i en nedskrevet sætning og læse denne sætning op.

De sætninger som spørgelistens ord skal sættes ind i, og som skal oplæses, er skriftsproglige eksempler fundet i *Politikens Nudansk Ordbog med etymologi* (2. udgave, 2001), Pia Jarvads *Nye Ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998* (1999) eller databasen INFOMEDIA (www.infomedia.dk), der indeholder nyere avisartikler i elektronisk form.

Spørgelisten består i denne danske delundersøgelse af 47 spørgsmål, hvoraf de 10 består af 2 spørgsmål. Informanterne skal altså i alt sætte ord ind i 57 sætnings-eksempler. Dertil kommer at nogle af de valgte ord repræsenterer flere problemstillinger, fx repræsenterer ordet *badge* både problemstillingen ”udtale af [dʒ] i udlyd” og problemstillingen ”tildeling af køn”.

Af de 47 spørgsmål drejer 31 spørgsmål sig om fonetiske problemstillinger, og 16 drejer sig om morfologiske problemstillinger – de to typer spørgsmål er blandet mellem hinanden, så informanterne ikke først får alle spørgsmålene af den ene type, så af den anden.

2.2. Ordene i spørgelisten

Spørgelistens ord er nyere importord fra omkring 1945 og fremefter. Enkelte importord er dog ældre, fx *chips* (1938) og *badminton* (1890). Der er først og fremmest tale om direkte lån, dvs. ord der er importeret direkte fra engelsk, men der er også enkelte eksempler på hybrider, fx *charterrejse*. Importordene findes som hovedregel i *Politikens Nudansk Ordbog med Etymologi* (2001), i *Ordbog over det Danske Sprog* (1919-1954) eller i Pia Jarvads *Nye Ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998* (1999). Der er med andre ord primært tale om ord fra det almindelige ordforråd.

Det har været vigtigt at hovedparten af de ord der spørges til i undersøgelsen, er ord som man må formode at folk i al almindelighed kender. I et pilotprojekt vægrede informanterne sig ved at udtale ord som de ikke kendte – bl.a. fordi de følte at det virkede tåbeligt at skulle udtale et ord som de aldrig selv ville bruge. Selvom man

selvfølgelig ikke helt kan undgå at der vil være informanter der ikke forstår enkelte ord¹, vil en spørgeliste der tager udgangspunkt i ord som informanterne kender og bruger, give flere og bedre resultater end en spørgeliste der tager udgangspunkt i en række ord som informanterne aldrig selv ville bruge.

De ord der i undersøgelsen repræsenterer de *morfologiske* problemstillinger, er:

- *-ing-* eller *-ning-*bøjning af verbalsubstantiver: *cast(n)ing, back(n)ing, download(n)ing, headhunt(n)ing*
- Flertalsbøjning (bestemt og ubestemt form) af substantiver: *manager, smiley, harddisk, airbag, brunch, ironman, display, airbrush*
- Tildeling af køn: *brunch, badge, print, jetlag*
- Flertalsbøjning og neutrumsbøjning af adjektiver: *cool, fancy, clean, bitchy* (*clean* og *bitchy* undersøges kun i flertal, ikke i neutrum).

De ord der i undersøgelsen repræsenterer de *fonetiske* problemstillinger, er:

- [w] i forlyd: *walkman, windsurfer*
- [tʃ] i forlyd: *charterrejse, chips*
- [dʒ] i forlyd: *jogging, jetlag*
- [ʌ]: *trucker, gaffeltruck*
- [au]: *flowerpower, knowhow*
- [w] i indlyd: *twist, sweatshirt*
- [θ] i indlyd og udlyd: *thousand island-dressing, death metal*
- [tʃ] i udlyd: *brunch, coach*
- [dʒ] i udlyd: *homepage, badge*
- [ɜ:]: *surfer, burger*
- [ei]: *entertainer, e-mail*
- [əu]: *coat, toaster*
- [r] i forlyd og indlyd: *rock, rap, clockradio, aerobic, trucker, gaffeltrucker, print, trend*
- *-on*, tryksvagt: *badminton, backgammon*
- Tildelingen af stød: *print, trend*.

Da vi begyndte at kode og analysere det indsamlede materiale, viste det sig at der var nogle ekstra problemstillinger som var potentielt relevante fordi der fandtes variation. Disse problemstillinger er opstået tilfældigt ved valget af spørgelistens ord og valget af spørgelistens sætningseksempler:

- *-l-* i udlyd i *death metal*: Eksemplet *death metal* var egentlig valgt pga. [θ] i udlyd, men det blev klart i løbet af arbejdet med det indsamlede materiale at der her fandtes udtalevariation. Nogle informanter udtalte ordet med en dansk l-lyd, [l], andre med en engelsk l-lyd [ɫ].

¹ Hvilket heller ikke i den endelige undersøgelse er lykkedes helt: Fx vidste en del informanter ikke hvad en *duffelcoat* var.

- *-ea-* i *sweatshirt*: Eksemplet *sweatshirt* var oprindeligt valgt til at belyse problemstillingen [w] i indlyd, men i løbet af arbejdet med det indsamlede materiale viste det sig at der var forskellige udtaler af *-ea-*, bl.a. [i] og [e].
- Trykfordeling i *flowerpower* og *kreditkort*: Eksemplet *flowerpower* var taget med i spørgelisten for at belyse problemstillingen [au]. Imidlertid blev det også klart at der var flere forskellige måder at fordele trykket på ifm. ordet *flowerpower*. Forskellig brug af trykfordeling er også grunden til at vi her nævner ordet *kreditkort*, der optræder som en del af den sætning ordet *back(n)ing* skal indsættes i. *Kreditkort* anvendes af informanterne med forskellig trykfordeling – en dansk og en engelsk.
- Engelsk eller dansk udtale i forkortelsen *IBM*: I spørgsmålet skal ordet *harddisk* indsættes i en sætning hvori ordet *IBM* indgår. *IBM* udtales både på engelsk og dansk og er derfor også taget med her.

Desværre tillader rapportens omfang ikke at vi behandler disse problemstillinger lige så udførligt som de øvrige problemstillinger, og de vil derfor blot blive fremhævet der hvor de giver interessante resultater, jf. afsnit 6.3. *Resultater ift. baggrundsvariable*.

3. Informantudvalg

Udgangspunktet for informantudvælgelsen er det samme som det delprojekt i projektet *Moderne Importord i Sprogene i Norden* der undersøger holdninger til importord, nemlig forskellige livsstile. Informanterne kommer fra forskellige virksomheder der defineres i forhold til om man producerer tjenester eller varer. Inden for den enkelte arbejdsplads hentes informanterne enten fra leder-/mellemliderniveau eller fra et underordnet niveau. På baggrund af disse to faktorer inddeles informanterne i 4 lige store grupper kaldet livsstil A, B, C og D. Informanterne i livsstil A kommer i den danske undersøgelse fra en veletableret dansk fødevarer virksomhed med internationale kontakter. Informanterne er alle veluddannede, og mange har en uddannelse som cand.mag., cand.ling.merc. eller noget tilsvarende i sprog. I livsstil B kommer størstedelen af informanterne (6 stk.) fra et teleselskab. Teleselskabet havde i slutningen af 2001 13,5 millioner kunderelationer i Danmark og udlandet. Teleselskabet er en moderne erhvervs virksomhed der producerer tjenesteydelser. Informanterne er primært veluddannede ingeniører, om end der også er enkelte informanter med en kort uddannelse som fx edb-assistent. En mindre del af informanterne (3 stk.) kommer fra en medicinalvirksomhed. Disse informanter burde nok have været placeret i livsstil A idet virksomheden jo producerer varer (dvs. medicin) og ikke tjenesteydelser. Indplaceringen af de 3 informanter, der i øvrigt alle er veluddannede farmaceuter, i livsstil B kan dog forsvares med at medicinalvirksomheden også producerer forskellige ”livsstilsprodukter”, fx naturmedicin, og dermed måske i højere grad signalerer modernitet end den traditionelle fødevarerproducent. Endelig er der 1 informant der kommer fra Danmarks Radio. En typisk repræsentant fra livsstil C kommer fra servicesektoren og har en underordnet position på arbejdspladsen. Her har vi brugt butiksassistenter fra 2 fødevarerbutikker og instruktører/receptionister i et fitnesscenter. Alle informanter har en kort uddannelse og yder en form for service. Den typiske repræsentant i livsstil D er manden eller kvinden på gulvet i den

traditionelle industribedrift. De danske informanter kommer her fra et firma der bl.a. leverer papir og kontorartikler (dvs. varer) til virksomheder i Danmark.

Informanterne er blevet udvalgt ift. hvordan deres arbejdspladser passede ind i de 4 omtalte livsstile. Men for at vi kunne få mere at vide om informanterne end deres arbejdsplads (og dermed livsstilstype) og geografiske tilhørsforhold (alle virksomheder ligger i Storkøbenhavn), fik vi dem også til at udfylde et spørgeskema med baggrundsspørgsmål.

Målet for undersøgelsen var at informanterne skulle være i alderen 25–45 år (dvs. født i perioden 1959–1979), og de deltagende informanters gennemsnitsalder er da også 34,2 år. Der er en overvægt af informanter i aldersklassen 31–39 år (48 %). 28 % af informanterne er 30 og derunder, og 25 % er i aldersgruppen 40–49 år. Den ældste informant er født i 1956 og er altså 48 år, den yngste informant er født i 1983 og er altså 21 år. Vores informanter er generelt ret veluddannede. Således har hele 38 % en universitetsuddannelse som den højeste uddannelse – kun 13 % har grundskolen som den højeste uddannelse de har taget. Der er lidt flere kvinder (60 %) end mænd (40 %).

Stort set alle informanter (95 %) har pc i husstanden, og næsten lige så mange har adgang til internet på bopælen (85 %). Ca. 2 tredjedele af informanterne er gift (58 %). Omtrent halvdelen har boet i udlandet, halvdelen har ikke. Næsten 2 tredjedele har udenlandske venner. Langt størstedelen af informanterne vurderer at de er gode til at skrive, tale og læse engelsk. 70 % mener således at de skriver engelsk frit eller godt, 80 % mener at de taler engelsk frit eller godt, og 90 % mener at de læser engelsk frit eller godt. Det er ikke så overraskende i forhold til at informanterne er ret veluddannede, men man skal nok alligevel være lidt forsigtig med at tillægge tallene alt for stor betydning. Fx er det ikke sikkert at alle informanter forstår det samme ved formuleringen ”taler du engelsk frit”. Nogle vil måske mene at hvis de uden problemer kan føre en almindelig hverdagssamtale på engelsk, taler de sproget frit, mens andre vil mene at man først taler et sprog frit hvis man fx kan føre en samtale på alle niveauer.

Vores informanter er altså fortrinsvis 31–39 år, der er lidt flere kvinder end mænd blandt informanterne, informanterne er højtuddannede, og der er lidt flere gifte end ugifte. Desuden har informanterne stort set alle pc og internetadgang, hvilket vel svarer meget godt til hvordan det forholder sig i resten af den danske population. Vores informanter har stor kontakt med udlandet, dels via udenlandske venner, dels via tidligere bosættelse i udlandet, og de vurderer sig selv forholdsvist højt mht. engelskkundskaber. Det stemmer godt overens med tidligere undersøgelser (Preisler 1999; Jarvad 2001; Heidemann Andersen 2004) hvor forskellige udsnit af den danske population har tilkendegivet at de betragter sig selv som værende gode til engelsk.

Der er visse skævheder i fordelingen af informanter inden for livsstilsgrupperne. I livsstil B er der ligelig fordeling af mænd og kvinder, mens der i livsstil A og D er en overrepræsentation af kvinder (hhv. 70 % og 80 %), og i livsstil C er der en overrepræsentation af mænd (60 %). Gennemsnitsalderen er i livsstil A 36,3 år, i livsstil B er den 34 år, i livsstil C 28,1 år og i livsstil D 38,4 år. I livsstil C er informanterne yngre end gennemsnittet, mens de i livsstil D er ældre end gennemsnittet. De nævnte skævheder mht. køn og alder inden for en enkelt livsstil kan få betydning når vi ser

på om der er en sammenhæng mellem baggrundsvariablen livsstil og de undersøgte problemstillinger (se afsnit 6.3. *Resultater ift. baggrundsvariable*).

4. *Indsamling af materiale*

4.1. *Procedure*

Materialet er indsamlet i perioden april 2003 – august 2004. Arbejdspladserne blev, som nævnt, udvalgt på baggrund af kriterierne for de enkelte livsstile beskrevet ovenfor i afsnittet *Informantudvalg*. Et brev eller en e-mail med en præsentation af projektet og en forespørgsel om at få ansatte til at medvirke, blev sendt ud. Når en arbejdsplads indvilgede i at deltage med et antal medarbejdere, tog vi ud på arbejdspladsen og foretog gennemgangen af spørgelisten med de medvirkende ansatte. Informanterne blev optaget én for én i et roligt lokale, og spørgeliste gennemgangene blev optaget på en Sony minidisc med knaphulsmikrofon. Hver optagelse varede ca. 15 min.

4.2. *Variierende praksisser*

Der er i undersøgelsen brugt forskellige praksisser mht. til gennemgangen af spørgelisten. Det skyldes bl.a. en fællesnordisk beslutning om at ændre fremgangsmåde på et tidspunkt hvor indsamlingen af materiale allerede var i gang. Forskellen på disse to fremgangsmåder er at informanten i den ene version får sagt det relevante ord 2 gange, mens han i den anden version kun får sagt ordet én gang.

Konsekvensen af at informanten somme tider får sagt det relevante ord flere gange og somme tider kun får sagt ordet én gang, er at der er forskel på hvor stor sandsynlighed der er for at informanten udtrykker en usikkerhed. Når informanten får mulighed for at sige et ord to gange, er der også åbnet op for at informanten kan sige dette ord på to forskellige måder – og dermed ”modsig” sig selv. Denne mulighed eksisterer derimod ikke når informanten kun får mulighed for at sige et ord én gang. Der er fordele og ulemper ved begge fremgangsmåder. Fordelen ved ét svar er selvfølgelig at der ikke opstår selvmodsigelser, og dermed får man et mere ”klart” resultat uden for mange svar der kodes som usikre svar. Men fordelene ved muligheden for flere svar er at her kommer det frem hvor sikker informanten er i sine svar. Og den usikkerhed der eksponeres ved selvmodsigende svar, er et vigtigt resultat: Det siger både noget om hvor indarbejdet en bestemt udtale eller bøjning er, og det afspejler også at informanten måske befinder sig i en indre konflikt mellem det han plejer at sige, og det han tror forventes af ham, det ”korrekte” osv. Årsagen til at fremgangsmåden blev ændret således at informanten fik mulighed for at sige det relevante ord to gange, var da også netop at vi mente at denne fremgangsmåde gav en bedre afspejling af virkeligheden.

Derudover har der også været individuelle variationer i fremgangsmåden. Når feltarbejderen har varieret fremgangsmåden fra optagelse til optagelse, og fra spørgsmål til spørgsmål i den samme optagelse, er det jo ikke et spørgsmål om

feltarbejderstil. Det er nok snarere et udtryk for at situationen og den enkelte informant også har påvirket vores fremgangsmåde, på den måde at når informanten har virket nervøs eller irriteret, har vi sandsynligvis kørt optagelsen hurtigere igennem: Ikke givet os selv tid til at stille så mange spørgsmål og dermed heller ikke levnet informanten plads til at give ”usikre” svar. Alt dette har selvfølgelig ikke været forberedt på forhånd, men er noget der er opstået i samspillet med informanten i løbet af interaktionen.

Af og til har vores iver efter ikke at komme til at presse informanterne, ikke at afæske dem et svar hvor de ikke havde noget, og levne dem mulighed for at udtrykke usikkerhed, været uhensigtsmæssig for undersøgelsen. Det hænder nemlig at vi ved deres tøven har sagt ”Eller du ville måske slet ikke bøje ordet?”. Dette er selvfølgelig godt for undersøgelsen fordi det giver informanten mulighed for at vælge et ”blankt” svar, og det er svært for informanten at vælge denne mulighed hvis den ikke bliver præsenteret for ham. Men problemet er at denne svarmulighed, når den nævnes, aldrig bliver afvist: Informanten svarer med det samme ”Nej, det ville jeg ikke”, så det forekommer os at informanten griber til denne mulighed fordi han tror at det er det feltarbejderen vil have ham til at svare. Så hvor feltarbejderen i god tro forsøger at fjerne presset fra informantens skuldre, kan det faktisk være at informanten netop bliver presset til et ”ikke”-svar.

Men det har selvfølgelig også været vigtigt ikke at presse, så informanterne ikke føler at det er en eksamenssituation de befinder sig i. Særligt ved en bestemt type spørgsmål har vi gjort os umage for ikke at presse informanterne, nemlig ved de bøjningsspørgsmål der drejer sig om substantivers bøjning i bestemt form flertal. Vi har hver gang haft svært ved at få informanterne til at forstå hvad det var de skulle gøre med ordet i dette spørgsmål. På trods af at der er formuleret et ”alle” foran det relevante ord i de sætninger informanterne skal sætte ordet ind i, forstår de færreste hvad det drejer sig om. Mange siger fx ”Alle managers ...” istf. ”Alle managerne ...”. Vi har hver gang forsøgt at forklare informanten hvad de skal gøre, bl.a. ved at bruge eksemplet ”en kat, flere katte, alle kattene”. (Nogle gange er vi i vores iver endda kommet til at sige at informanterne skulle sætte endelsen ”-ene” på, hvilket jo ikke er hensigtsmæssigt i denne undersøgelse!). Nogle informanter har ved de efterfølgende ord forstået systemet – mange har ikke.

Bortset fra disse nævnte særtilfælde har vores hjælp til informanterne, når de ikke har kunnet gætte et ord, bestået i at give dem det første bogstav i ordet og evt. til sidst stave hele ordet.

5. Hvordan er materialet bearbejdet?

De optagelser der kom ud af materialeindsamlingen, blev digitaliseret i lyd- og redigeringsprogrammet Cool Edit 2000. Hver enkelt optagelse med en informant blev lyttet igennem for de relevante problemstillinger, og den pågældende udtale/bøjning blev noteret. Hver enkelt udtale/bøjning fik en kode som blev opført i en samlet kodeliste, og hver enkelt informants realiserede udtale/bøjning blev herudfra indtastet i en til formålet oprettet database i programmet SPSS. Baggrundsoplysningerne fra hver informant blev ligeledes indtastet i databasen, så informantens bag-

grundsoplysninger og udtaler/bøjninger indgik i samme database. Databasen kunne dermed udsættes for frekvensanalyser og krydstabeller vha. programmet SPSS.

Aflytningen og den efterfølgende kodning viste sig at være mere kompliceret end antaget. Det viste sig somme tider at når vi var mere end en person der havde hørt og kodet en informants sprogbrug, fik vi forskellige resultater. En del af forskellene skyldtes indtastningsfejl, andre forskelle kan tilskrives det velkendte faktum at flere ører hører forskellige udtaler/bøjninger. Men andre forskelle igen skyldtes forskellige praksisser mht. hvilken af informantens eventuelle flere udtaler/bøjninger af samme ord der skulle ”gælde”, dvs. kodes. Siger en informant fx først *twist* med [w] når han skal gætte ordet, og derpå *twist* med [v] når han skal sætte ordet ind i den tilhørende sætning, er det sket at den ene lytter koder den første udtale, og den anden lytter koder udtale nr. to. Endnu mere kompliceret bliver det hvis der er mere end to udtaler, dvs. hvis informanten fx i ovenstående eksempel til sidst retter sig selv tilbage til den første udtale, så vi har ”t[w]ist” → ”t[v]ist” → ”t[w]ist”.

Problemet med kodningsvariationen har vi dels løst ved at hver informants udtaler/bøjninger er hørt og kodet af flere personer, dvs. af mindst to, og i flere tilfælde af tre personer. Dels har vi løst det ved at vi i samtlige eksempler har valgt at kode ethvert tilfælde af mere end én udtale/bøjning som ”begge dele”. Når den samme person altså har haft flere udtaler/bøjninger, har vi således ikke kodet den første, den anden eller den tredje udtale/bøjning – men blot som ”usikkerhed”.

Vi ville i øvrigt gerne have suppleret frekvensanalyserne og krydstabellerne, der alle er anført i procent, med en analyse af hvor statistisk signifikant et resultat var. Men vi havde desværre for få informanter til at kunne udføre sådanne signifikanstest.

6. Resultater

Resultaterne er angivet i procent (af det samlede antal informanter). Det gælder generelt at hvor der fx er to mulige realiseringer, og den ene fx udgør 85 %, så kan man ikke gå ud fra at den anden realisering udgør de resterende 15 % – den kan godt fx være 10 %. For de resterende procent er ikke bare fordelt på den modsatte kategori af den der er nævnt, men også på kategorierne ”begge dele” (dvs. ”usikkerhedskategorien” som er omtalt ovenfor).

En samlet tabel (tabel 19) viser i slutningen af afsnittet det samlede resultat af undersøgelsen. Resultaterne er her inddelt i tre kategorier, nemlig ”tilpasset”, dvs. at udtalen eller bøjningen af den undersøgte variabel er tilpasset dansk mønster (fx *rock* udtalt med dansk fortunge *r*-), ”utilpasset”, hvor den engelske udtale eller bøjning er bevaret (fx *rap* udtalt med engelsk fortunge *r*-), og ”neutral” hvor udtalen eller bøjningen af en variabel er fælles for dansk og engelsk. Det kunne fx være diftongen [aʊ] i *flowerpower*, hvor vi har en tilsvarende diftong i dansk *hav* som vi uden problemer kan overføres til engelsk. Denne diftong bruges altså uanset om vi taler dansk eller engelsk.

6.1. Samlede resultater ift. sproglige variable

6.1.1. Realiseringen af -ing/-ning i verbalsubstantiver

Tabel 1: -ing/-ning

	-ing % (N)	-ning % (N)	Usikkerhed % (N)
<i>casting</i> (1992)	95 (38)	3 (1)	3 (1)
<i>backing</i> (1984)	87 (35)	8 (3)	5 (2)
<i>headbunting</i> (1970)	70 (28)	25 (10)	5 (2)
<i>downloading</i> (1996)	55 (22)	33 (13)	13 (5)

Det fremgår af skemaet at -ing-afledning bliver brugt af langt de fleste informanter undtagen ved *downloading*. Her er der ca. 50 % der bruger -ing-afledning, mens en tredjedel bruger -ning-afledning. *Downloading* er i øvrigt det yngste af de opstillede lån, men da det kun er nogle få år ældre end *casting*, som er tilpasset hos næsten alle informanter, er det vanskeligt at afgøre om lånenes alder har betydning for deres tilpasning. Det overordnede resultat er at -ing-afledning står ret stærkt i vores materiale, men at ordvalget desværre er for begrænset til at vi kan sige noget om hvilke faktorer der kan føre til tilpasning.

6.1.2. Flertal af substantiver

I ubestemt form flertal tilpasses de engelske substantiver *airbag*, *smiley* og *display* ikke til dansk bøjning (jf. tabel 2). Ved *manager* er der ca. en tredjedel der bruger engelsk flertalsform, mens knap halvdelen tilpasser ordet til dansk bøjning ved at bruge en dansk flertalsendelse. *Brunch* og *airbrush*, der begge har meget udanske endelser, optræder oftest i nøgen form i ubestemt form flertal.

Tabel 2: Ubestemt form flertal

	-s % (N)	-e % (N)	-(e)r % (N)	-0 % (N)	Vokal- skifte % (N)	Andet/ Omskriv- ning % (N)	Usikker- hed % (N)
<i>airbag</i> (1974)	98 (39)	-	-	3 (1)	-	-	-
<i>smiley</i> (1993)	78 (31)	-	8 (3)	8 (3)	-	-	8 (3)
<i>display</i> (1974)	53 (21)	-	5 (2)	20 (8)	-	-	23 (9)
<i>manager</i> (o. 1945)	38 (15)	45 (18)	-	-	-	5 (2)	13 (5)
<i>harddisk</i> (1987)	25 (10)	50 (20)	-	15 (6)	-	-	10 (4)
<i>brunch</i> (1974)	15 (6)	-	3 (1)	60 (24)	-	8 (3)	13 (5)
<i>airbrush</i> (1964)	16 (6)	-	11 (4)	47 (18)	-	5 (2)	21 (8)
<i>ironman</i> (1987)	18 (7)	-	-	20 (8)	20 (8)	23 (9)	18 (7)

Ironman har de fleste problemer med at bøje. Det skyldes at både på engelsk og på dansk er bøjningen uregelmæssig med en vokalændring og ikke med tilføjelse af pluralismorfem. Desuden bruges *-man/-mand* her løsrevet fra betydningen 'mand', så bøjningen volder problemer hvad enten det er på modersmålet eller ej.

Det overordnede resultat er som ventet at den engelske flertalsform bruges relativt hyppigt. Samtidig er der dog også ret mange informanter der undlader at tage stilling til om de opstillede ord skal tilpasses til dansk bøjning eller ej ved at bruge nøgen form. Dette fænomen optræder især hvis det engelske importord indeholder mange fremmede elementer.

Tabel 3: Bestemt form flertal

	<i>vokal-</i> <i>skifte +</i>			<i>Andet/</i> <i>Omskrivning</i>	<i>Usikkerhed</i>
	<i>-erne/-ene</i>	<i>-sene</i>	<i>-(d)ene</i>		
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>airbag</i> (1974)	18 (7)	45 (18)	-	30 (12)	8 (3)
<i>smiley</i> (1993)	36 (14)	3 (1)	-	36 (14)	26 (10)
<i>display</i> (1974)	53 (21)	8 (3)	-	30 (12)	10 (4)
<i>manager</i> (o. 1945)	53 (21)	-	-	25 (10)	23 (9)
<i>harddisk</i> (1987)	75 (30)	3 (1)	-	10 (5)	13 (5)
<i>brunch</i> (1974)	32 (12)	-	-	47 (18)	21 (8)
<i>airbrush</i> (1964)	60 (24)	-	-	28 (11)	13 (5)
<i>ironman</i> (1987)	5 (2)	3 (1)	5 (2)	63 (25)	23 (9)

Det mest iøjnefaldende resultat er i tabel 3 det store antal informanter der omskriver når de skal bøje engelske substantiver i bestemt form flertal. Selv et ord som *manager*, der jo har den danske endelse *-er*, bøjer en fjerdedel af informanterne ved hjælp af omskrivning i stedet for at bruge den oplagte bøjningsform *managerne*. Dette resultat kan imidlertid også skyldes at informanterne ikke har forstået princippet i undersøgelsen, og det må derfor tages med forbehold. Kun ved *harddisk*, hvor sidsteleddet *-disk* jo minder om danske ord af typen *fisk* og *pisk*, er der relativt mange (tre fjerdedele) der tilpasser ordet til dansk ved at bruge den danske endelse *-ene* (*harddiskene*). Dette mønster brydes dog af at en stor del af informanterne tilsyneladende ikke har nogen problemer med at tilpasse *airbrush*, der jo ellers er meget udansk i sin struktur, til dansk (*airbrusherne/airbrushene*). Med andre ord er mønstret i vores resultatliste så uklart at vi ikke har kunnet bekræfte vores hypotese om at engelske substantiver som hovedregel ville blive tilpasset dansk flertalsbøjning. Til gengæld ser det ud til at en stor del af informanterne benytter sig af en såkaldt "undgåelsesstrategi" (Johansson og Graedler 2002: 182) når de skal bøje de engelske importord, dvs. at de så vidt muligt undgår at bøje ordene.

6.1.3. Tildeling af køn
Tabel 4: Tildeling af køn

	Fælleskøn % (N)	Intetkøn % (N)	Usikkerhed % (N)
<i>brunch</i> (1974)	100 (30)	0	0
<i>print</i> (1975)	0	100 (38)	0
<i>badge</i> (1970)	42 (16)	55 (21)	3 (1)
<i>jetlag</i> (1983)	36 (13)	53 (19)	11 (4)

Som det ses, er det kun *brunch* der hovedsageligt optræder i fælleskøn. *Badge* optræder ca. halvdelen af gangene i intetkøn, formentlig under indflydelse af danske intetkønsord som *emblem* og *skilt*. *Badge* er i øvrigt et fælleskønsord ifølge Retskrivningsordbogen, 3. udg., 2001, og det kunne tyde på at der til en vis grad er uoverensstemmelse mellem Retskrivningsordbogens normering og den faktiske sprogbrug. Til gengæld er der fin overensstemmelse mellem sprogbrugen og Retskrivningsordbogens normering ved *print*. *Jetlag* optræder både som intetkønsord og fælleskønsord i informanternes sprogbrug, og det harmonerer godt med at det ifølge Retskrivningsordbogen kan tildeles begge køn. På baggrund af det ret begrænsede ordvalg kan vi ikke bekræfte vores hypotese om at engelske substantiver primært optræder som fælleskøn i dansk.

6.1.4. Flertalsbøjning og neutrumsbøjning af adjektiver

Som det fremgår af tabel 5, undlader informanterne ofte at bøje *cool* og *bitchy*, mens *fancy* og *clean* optræder lige så hyppigt ubøjet som bøjet. Mht. neutrumsbøjningen er *cool* næsten altid ubøjet, mens *fancy* bruges både ubøjet og bøjet. Ordenes alder har her ingen betydning for bøjningen idet det faktisk er det ældste importord, dvs. *cool*, der oftest optræder ubøjet. Det overordnede resultat er at adjektiverne oftere optræder ubøjet end bøjet, og det betyder at vores hypotese om at engelske adjektiver ikke ville blive tilpasset dansk bøjning, er blevet bekræftet.

Tabel 5: Flertalsbøjning og neutrumsbøjning af adjektiver

	Ubøjet % (N)	Bøjet % (N)	Usikkerhed % (N)
Flertal:			
<i>cool</i> (1961)	56 (22)	28 (11)	15 (6)
<i>bitchy</i> (1970)	61 (22)	33 (12)	6 (2)
<i>fancy</i> (1975)	50 (20)	45 (18)	5 (2)
<i>clean</i> (1970)	50 (19)	47 (18)	3 (1)
Neutrum:			
<i>cool</i> (1961)	78 (31)	18 (7)	5 (2)
<i>fancy</i> (1975)	45 (18)	48 (19)	8 (3)

6.2. Realiseringen af fonetiske problemstillinger

6.2.1. Vokaler:

Tabel 6: [ʌ]

	[ɔ]	[u]	[ʌ]	Usikkerhed
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>trucker</i> (1980)	100 (40)	0	0	0
<i>gaffeltruck</i> (1945)	90 (36)	3 (1)	0	8 (3)

I dansk undersøgte ordene *truck* og *gaffeltruck*, og N = 80. Vokalen [ʌ] i engelsk ligger tæt på fire lyde i dansk: [a æ ɔ ɔ̃]. Trods det at der var mulighed for at substituere den engelske lyd med artikulatorisk tætliggende, gøres dette ikke. Resultatet er entydigt, der substitueres med åbent [ɔ], som er en mere bagtungeartikuleret og rundet lyd end den engelske urundede midttungelyd. Den har den samme åbningsgrad som den engelske. Den nærmestliggende vokal svarende til engelsk [ʌ] er den vokal som i dansk skrives <a> som i *lak*. Når den normalt ikke er gangbar som substitut, skyldes det at a-lyden er en bunden variant af fonemet /a/, som ikke forekommer foran dental, mens den engelske lyd både forekommer foran dental og andre. Dansk tilpasser fra en urundet, halvåben mellemtungevokal til en rundet halvåben bagtungevokal. Engelsk [ʌ] bliver altså til den danske rundede udgave af [ʌ] (= åbent [ɔ]).

Tabel 7: [ɜ:]

	[ɜ:]	Andet	Usikkerhed
	% (N)	% (N)	% (N)
<i>windsurfer</i> (1977)	100 (40)	0	0
<i>burger</i> (1977)	93 (37)	8 (3)	0

Som det fremgår af skemaet, gengiver de fleste af vores informanter vokalen i (*wind*)*surfer* og *burger* med vokalen [ɜ:]. Udtalen bliver altså ikke tilpasset dansk.

6.2.2. Diftonger

Tabel 8: [aʊ]

	[aʊ]	Usikkerhed
	% (N)	% (N)
<i>Flowerpower</i> (1967)	100 (40)	0
<i>knowhow</i> (1950)	100 (36)	0

Den engelske diftong [aʊ] er enerådende i vores materiale. Denne udtale er kategoriseret som neutral da vi har en tilsvarende dansk diftong (fx i *hav*), som vi uden problemer kan overføres til engelsk.

Tabel 9: [ei]

	[ei] % (N)	Usikkerhed % (N)
<i>entertainer (1955)</i>	100 (40)	0
<i>e-mail (1992)</i>	100 (40)	0

Her er diftongen [ei] enerådende. Vi har en tilsvarende diftong i dansk *mægler* og udtalen er derfor kategoriseret som neutral.

Tabel 10: [əu]

	[əu] % (N)	[ɔ:] % (N)	Usikkerhed % (N)
<i>toaster (1989)</i>	100 (40)	0	0
<i>duffelcoat (1953)</i>	90 (27)	0	10 (3)

Diftongen [əu] er næsten enerådende, og den er kategoriseret som neutral fordi vi har en tilsvarende udtale i fx *måge*.

6.2.3. Konsonanter:

Tabel 11: [w]

	[w] % (N)	[v] % (N)	Usikkerhed % (N)
[w] i forlyd:			
<i>walkman (1987)</i>	100 (40)	0	0
<i>windsurfer (1977)</i>	88 (35)	5 (2)	5 (3)
[w] i dækket forlyd:			
<i>sweatshirt (1970)</i>	100 (40)	0	0
<i>twist (1962)</i>	51 (20)	28 (11)	21 (8)

Det overordnede resultat er at informanterne ikke tilpasser den engelske konsonant [w] til dansk [v] undtagen ved *twist*. Det er vanskeligt at afgøre hvorfor *twist* i udtalen er mere tilpasset end de øvrige importord er, men det kan være ligheden med et ord som *twist* 'langvarig uenighed' der spiller ind. *Twist* er det ældste af de opstillede ord, men det er nok tvivlsomt om ordets alder her har betydning for udtalen. I hvert fald er det kun 8 år ældre end *sweatshirt*, som jo udtales med [w] af alle informanter og dermed ikke bliver tilpasset. I øvrigt viser en undersøgelse at ordet *weekend*, der er et gammelt lån i dansk, hovedsageligt bliver udtalt med *v-* af helt unge danskere (15–18 år), mens yngre og midaldrende både har en *v-* og en *w-*udtale. Her er det altså de helt unge der fører an i *w*'s tilpasning til dansk (Rathje 2006).

Tabel 12: /r/ fortunge-/bagtunge-r

	[ɹ] (<i>fortunge</i>) % (N)	[ʁ] (<i>bagtunge</i>) % (N)	Usikkerhed % (N)
/r/ i forlyd:			
<i>rock</i> (1960)	0	98 (39)	3 (1)
<i>rap</i> (1983)	95 (38)	0	5 (2)
/r/ i indlyd:			
<i>clockradio</i> (1980)	0	98 (39)	3 (1)
<i>print</i> (1975)	3 (1)	98 (39)	0
<i>gaffeltruck</i> (1945)	25 (10)	68 (27)	8 (3)
<i>trucker</i> (1980)	53 (21)	43 (17)	6 (2)
<i>trend</i> (1965)	68 (26)	18 (8)	15 (6)
<i>aerobic</i> (1983)	100 (40)	0	0

Ved nogle af de opstillede ord er tilpasningen til det danske lydsystem så gennemført at næsten ingen bruger *fortunge-r*. Det gælder fx *rock* og *gaffeltruck*, der er de ældste af de opstillede ord. Derimod er der ingen af informanterne der tilpasser de yngste importord, dvs. *rap* og *aerobic*, til dansk, og det tyder på at indlåningsstidspunktet har betydning for udtalen. Det spiller dog nok også en rolle at det engelske *rap* falder sammen med lydordet *rap* på dansk, hvorved en dansk udtale af musikarten *rap* får et ufrivilligt komisk skær. *Clockradio*, *print* og *trucker*, der også er yngre lån, bliver tilpasset dansk udtale af en stor del af informanterne, og det tyder ikke på at indlåningsstidspunktet har betydning for udtalen. Ved *clockradio* skal det dog nævnes at *radio* er et gammelt lån i dansk, og at det altid udtales med dansk *r*.

Der er næsten ingen informanter der tilpasser den engelske konsonant [θ] til dansk ved at bruge [t], [f] eller [d], dvs. at de opstillede ord næsten altid udtales utilpasset, jf. tabel 13.

Tabel 13: [θ]

	[θ] % (N)	[t] % (N)	[f] % (N)	[d] % (N)	Usikkerhed % (N)
[θ] i forlyd: <i>thousand</i> (1989)	85 (34)	5 (2)	3 (1)	-	8 (3)
[θ] i udlyd: <i>death metal</i> (1990)	80 (32)	-	-	18 (7)	3 (1)

Som det fremgår af tabel 14, er der en meget stor del af informanterne der tilpasser [tʃ] i forlyd i *charterrejse*. *Chips* udtales udelukkende med [tʃ], og det er da også den eneste mulige udtale på dansk. I udlyd har vi to forskellige udtaler. I *coach* finder vi en [tʃ]-lyd, mens *brunch* har en [ʃ]-lyd. Man kan med rette indvende at disse to ord ikke er parallelle på samme måde som *chips* og *charterrejse* fordi de også i engelsk udtales på forskellig måde. Vi må derfor konkludere at eksemplerne ikke er helt velvalgte, men at de dog viser at danskerne er i stand til at skelne mellem et *-ch* der i udlyd gengives

[tʃ] og et *-ch* der gengives [ʃ]. Ved *brunch* er der en lille del af informanterne der tilpasser udtalen til dansk [s].

Tabel 14: [tʃ]

	[tʃ] % (N)	[ʃ] % (N)	[s] % (N)	Usikkerhed % (N)
[tʃ] i forlyd:				
<i>chips</i> (1938)	100 (40)	0	-	0
<i>charterrejse</i> (1959)	13 (5)	77 (30)	-	10 (4)
[tʃ] i udlyd:				
<i>coach</i> (1979)	98 (39)	3 (1)	0	0
<i>brunch</i> (1974)	0	88 (35)	8 (3)	5 (2)

Tabel 15: [dʒ] i forlyd og udlyd

	[dʒ] % (N)	[j] % (N)	[tʃ] % (N)	[ds] % (N)	Usikkerhed % (N)
[dʒ] i forlyd:					
<i>jetlag</i> (1983)	97 (38)	3 (1)	-	-	0
<i>jogging</i> (1974)	68 (27)	28 (11)	-	-	5 (2)
[dʒ] i udlyd:					
<i>homepage</i> (1995)	-	-	90 (35)	5 (2)	5 (2)
<i>badge</i> (1970)	-	-	87 (34)	10 (4)	3 (1)

Tabel 15 viser at der er langt flere informanter der tilpasser [dʒ] til dansk [j] i *jogging* end i *jetlag*. Da *jogging* er det ældste af de to ord, ser det ud til at indlåningsstidspunktet har betydning for tilpasningen af [dʒ]. I udlyd erstatter næsten alle informanterne [dʒ] med [tʃ] eller [ds], dvs. at der her er tilpasning til dansk.

6.2.4. Suprasegmentale størrelser

Tabel 16: Stød

	Uden stød % (N)	Med stød % (N)	Usikkerhed % (N)
<i>trend</i> (1965)	70 (28)	15 (6)	15 (6)
<i>print</i> (1975)	5 (2)	90 (36)	5 (2)

Som det fremgår, er der stor forskel på om informanterne udtaler *trend* og *print*, der begge er enstavelsesord med kort vokal efterfulgt af en stemt konsonant, med stød eller ej. At næsten alle tilpasser *print* til dansk ved at anvende stød, kan hænge sammen med at det minder om det danske ord *brint*, der også har stød.

6.2.5. *Svagtryksstavelse*Tabel 17: *-on* i svagtryksstavelse

	[øn]	[øn]	Usikkerhed
	% (N)	% (N)	% (N)
<i>badminton</i> (1890)	100 (40)	0	0
<i>backgammon</i> (1975)	88 (35)	5 (2)	8 (3)

Her ses det at *badminton* udtales med dansk svagtryk på andetleddet af alle informanter, mens der er lidt færre der udtaler andetleddet i *backgammon* med svagtryk. Tilpasningen er med andre ord størst ved det yngste importord (dvs. *backgammon*), og det tyder på at ordenes alder har betydning for tilpasningen.

6.3. *Resultatoversigt*

Tabel 18 viser en samlet oversigt over tilpasningen af importordene til dansk udtale og bøjning. Resultaterne er inddelt i 3 grupper, nemlig tilpasset, utilpasset og neutral. I den neutrale gruppe findes de variable der udtales ens på dansk og engelsk, fx diftongen [ei].

Tabel 18: Samlet resultatoversigt

	Tilpasset	Neutral	Udenlandske	Usikkerhed	Tabel nr.
	%	%	%	og andre	
				%	
-ing/-ning	17	0	77	7	1
<i>Ubst. form flertal</i>	37	0	45	18	2
<i>Best. form flertal</i>	66	0	0	34	3
<i>Køn</i>	97	0	0	4	4
<i>Fl. bøjning af adj.</i>	38	0	54	7	5
<i>Neut. bøjning af adj.</i>	33	0	62	6	5
[ʌ]	95	0	0	4	6
[ɜ:]	4	0	96	0	7
[au]	0	100	0	0	8
[ei]	0	100	0	0	9
[əu]	0	95	0	5	10
[w]	8	0	85	7	11
/r/	53	0	43	5	12
[θ]	13	0	83	5	13
[tʃ]	44	0	53	4	14
[dʒ]	56	0	41	3	15
<i>Stød</i>	53	0	38	10	16
<i>Svagtryksstavelse</i>	94	0	3	4	17

6.4. Resultater ift. ordenes alder

Importordenes alder i dansk har i visse tilfælde betydning for deres tilpasning til dansk. Udtalen af vokalen [ʌ] og konsonanterne [r], [tʃ] og [w] bliver således i højere grad tilpasset dansk i ældre importord end i yngre importord hvor udtalen er mere engelsknær. Også udtalen af svagtryksendelsen *-on* er mere engelsknær i yngre end i ældre importord. Til gengæld er der også eksempler på importord hvor udtalen er mere tilpasset dansk i yngre importord end i ældre importord. Konsonanten [tʃ] i ord som *chips* og *charterrejse* er således mere tilpasset dansk i det yngste importord (*charterrejse*) end i det ældste importord (*chips*). Også konsonanten [t] er mere tilpasset dansk i det yngste importord (*toaster*) end i det ældste importord (*entertainer*).

6.5. Usikkerhed

Vi har fundet det væsentligt at påpege hvilke problemstillinger/ord der er størst usikkerhed ved, så derfor følger nedenfor en top 3-liste over de varianter hvor informanterne har været mest usikre (de ubesvarede svar er ikke taget med her, fordi disse svar enten er et udtryk for at informanten ikke kender ordet, eller at feltarbejderen ikke har insisteret nok på at få informanten til at bruge det pågældende ord):

1) <i>smiley</i> (bf. pl.):	25 % er usikre
2) <i>manager</i> (bf. pl.):	22 % er usikre
<i>ironman</i> (bf. pl.):	22 % er usikre
<i>display</i> (uf. pl.):	22 % er usikre
3) <i>brunch</i> (bf. pl.):	20 % er usikre
<i>airbrush</i> (uf. pl.):	20 % er usikre
<i>twist</i> ([w] eller [v]):	20 % er usikre

Som det fremgår med al tydelighed, er det flertalsbøjningerne informanterne er mest usikre på – især i bestemt form (kun varianterne *harddisk* og *airbag* er ikke blandt de varianter der forårsager mest usikkerhed – men usikkerhed forårsager disse dog også)². En mulig forklaring på den store usikkerhed ved flertalsbøjningerne er at informanterne simpelthen ikke bruger disse former, dvs. at de sandsynligvis slet ikke bøjer de pågældende ord i flertal. Også ved udtalen af *twist* har mange informanter været usikre – igen kan dette have at gøre med at ordet er lavfrekvent i informantens sprogbrug. Men usikkerheden kan også have med socialpsykologiske faktorer, som fx normer, at gøre: Ændrer informanterne udtale/bøjning når de har haft lejlighed til at tænke lidt over deres umiddelbare svar, og når de evt. mener at have aflæst vores reaktion på den valgte form, og er ændringen et udtryk for hvilken af de to udtaler

² Usikkerhedsprocenten ved *harddisk* er i ubestemt form flertal 10 % og i bestemt form flertal 13 %, og ved *airbag* er usikkerhedsprocenten i bestemt form flertal 8 %.

informanten helst kædes sammen med når refleksionen har sat ind? Også dette ville være en relevant problemstilling for fremtidige undersøgelser.

For *Tilpasning af importord i de nordiske talesprog*-undersøgelsen er det under alle omstændigheder vigtigt at få med at substantivernes flertalsbøjning falder mange informanter svært. Man kan også aflæse dette faktum i de mange forskellige varianter der nævnes af informanterne ved hvert substantiv der skal flertalsbøjes.

6.6. Resultater ift. baggrundsvariable

Ud over de overordnede resultater som vi har fremført ovenfor, skal vi også se på om der er nogen sammenhæng mellem de baggrundsoplysninger vi har om informanterne, og realiseringen af de relevante problemstillinger.

Vi har haft en forventning om at livsstil ville spille ind på sprogbrugen ift. fonetisk og morfologisk tilpasning. Derfor har vi så vidt muligt tilstræbt at holde øvrige væsentlige baggrundsvariable konstante. Alligevel vil vi ud over baggrundsvariablen livsstil også undersøge om der skulle være en sammenhæng mellem sprogbrugen og de traditionelle sociolingvistiske variable alder og køn. Når vi her præsenterer de to sidstnævnte variable før den væsentligste, livsstil, skyldes det at livsstilsgrupperne i en vis udstrækning er skævfordelte mht. sammensætningen aldersmæssigt og kønsmæssigt. En sammenhæng mellem hhv. alder og køn og sprogbrugen skal der derfor kompenseres for i analysen af sammenhængen mellem livsstil og sprogbrugen. Selvfølgelig bliver de problemstillinger hvor der findes en vis vaklen i sprogbrugen, de mest relevante problemstillinger at se på (hvilke varianter det er, fremgår af afsnit 6.3.).

6.6.1. Alder

Vi har opdelt informanterne i 3 aldersgrupper: *30 år og derunder* (11 informanter, 28 %), *31–39 år* (19 informanter, 48 %) og *40 år og derover* (10 informanter, 25 %). Som det fremgår, er der stor forskel på antallet af informanter i hver aldersgruppe når man opdeler dem på denne måde, og det gør det svært at sammenligne grupperne når man regner i procent – en enkelt informants svar vil nemlig blive vægtet ca. dobbelt så meget i gruppen *30 år og derunder* og gruppen *40 år og derover* ift. gruppen *31–39 år*. Vi kunne have valgt en anden opdeling hvor vi tog udgangspunkt i den alder informanterne rent faktisk har, således at vi delte informanterne i 3 lige store grupper. Men problemet med en sådan opdeling ville være at man ville få nogle meget skæve intervaller.

Vi har derfor holdt fast ved en traditionel aldersopdeling, men yderligere valgt at supplere denne opdeling med en udregning der kan fortælle os hvad gennemsnitsalderen er for en bestemt sprogbrug.

De problemstillinger der har vist sig måske at udgøre et mønster hvad angår sammenhængen mellem alder og varianter, er de *fonetiske* problemstillinger generelt og den morfologiske problemstilling *flertals- og neutrumsbøjning af adjektiver*. Vi omtaler de fonetiske problemstillinger ift. alder først:

Det er langt fra alle de fonetiske problemstillinger der er relevante at undersøge, eftersom der er en del af disse der er udbredt enighed om blandt informanterne. Fx

siger 100 % af informanterne *walkman* med [w], og derfor er denne problemstilling, repræsenteret ved netop dette ord, jo ikke interessant at undersøge ift. baggrundsvariable. Det er til gengæld interessant at undersøge de ord hvor der er en generel variation i udtalen. Disse ord er:

charterrejse, duffelcoat, jogging, twist, trucker, gaffeltruck, trend, sweatsbirt, flowerpower, kreditkort, IBM.

Ved de følgende varianter har der vist sig at være en (tendens til) sammenhæng med baggrundsvariablen alder (dvs. alle ovenstående ord, bortset fra *flowerpower* og *kreditkort*):

De *yngste* af informanterne, dvs. aldersgruppen *30 år og derunder*, er dem der er glædest for:

- *jogging* med [j] (55 % har denne udtale vs. 20 % i gruppen > 40)
- *trucker* med bagtunge r (60 % har denne udtale vs. 22 % i gruppen > 40)
- (*duffel*)*coat* med [d], (0 % har udtalen med [t] vs. 20 % i gruppen > 40)
- *sweatsbirt* med [e] (36 % har denne udtale vs. 10 % i gruppen > 40).

De *to yngste aldersgrupper*, nemlig *30 år og derunder* og *31–39 år*, er ift. aldersgruppen *40 år og derover* også glædere for:

- *gaffeltruck* med den bagtunge r (hhv. 72 % og 74 % vs. 50 % i gruppen > 40)
- *charterrejse* med [ʃ] (hhv. 82 % og 79 % vs. 60 % i gruppen > 40).

Til gengæld er de *yngste* af vores informanter, *30 år og herunder*, også dem der er hyppigste brugere af:

- *trend* med bagtunge –r og uden stød (90 % har denne udtale vs. 40 % i gruppen > 40)
- *twist* med [w] (64 % har denne udtale vs. 40 % i gruppen > 40)
- *IBM* med engelsk udtale (73 % har denne udtale vs. 30 % i gruppen > 40).

Det ser altså ud som om at de yngste af vores informanter oftere er dem der er glædest for den danske variant af de udtaler der ikke er enighed om generelt blandt det samlede antal informanter. Med andre ord har de yngste informanter her den mest tilpassede udtale, og det er faktisk det modsatte resultat af det vi havde forventet.

Vi har også valgt at illustrere det samme ved at tjekke hvad informanternes gennemsnitsalderen er på de udtaler vi ovenfor hævder har en sammenhæng med alder (udtalerne der står til venstre med overskriften ”udtale (< 30)”, er de varianter hvor de yngste synes at være de hyppigste brugere):

Tabel 19: Sammenhæng mellem udtale og alder

	Udtale (< 30)	Gns.alder	Udtale (øvrige)	Gns.alder	Forskel i år
<i>jogging</i>	[j]	30,6 år	[dj]	36,1 år	5,5
<i>sweatshirt</i>	[e]	31,2 år	[æ]/[i]	33,9/38,7 år	2,7/7,5
<i>trucker</i>	bagtunge-r	32,5 år	[r]	35,1 år	2,6
<i>charterrejse</i>	[ʃ]	33,6 år	[tʃ]	36,2	2,6
<i>gaffeltruck</i>	bagtunge [r]	32,9 år	[r]	35,4 år	2,5
<i>trend</i>	[r]	32 år ³	bagtunge-r	42,8 år ⁴	10,8
<i>IBM</i>	engelsk	32,5 år	dansk	35,8 år	3,3
<i>twist</i>	[w]	33,5 år	[v]	34 år	0,5

Vi kan altså konkludere at der er en vis sammenhæng mellem lav alder og nogle af de fonetiske problemstillinger.

Mht. den morfologiske problemstilling *flertals- og neutrumsbøjning af adjektiver* viser der sig også at være en vis sammenhæng med alder, således at de *yngste eller næst yngste* informanter oftere undlader at tilpasse adjektiverne til dansk bøjning, og de *aldste* informanter oftere tilpasser adjektiverne. Men der er også en tendens der går i den stik modsatte retning, nemlig ved ordet *cool* hvor det faktisk er omvendt: Her er det de *aldste* informanter der oftest bruger den *ubøjede* variant (*cool*), og de *yngste* informanter der oftest bruger den *bøjede* variant (*coole/coolt*).

Tabel 20: Sammenhæng mellem adjektivbøjning og alder

	<i>Cool</i> % (N)	<i>Coole</i> % (N)	<i>Cool</i> % (N)	<i>Coolt</i> % (N)	<i>Clean</i> % (N)	<i>Cleane</i> % (N)
< 30	46 (5)	46 (5)	73 (8)	18 (2)	46 (5)	36 (4)
31–39	53 (10)	26 (5)	68 (13)	26 (5)	58 (11)	37 (7)
> 40	70 (7)	10 (1)	100 (10)	0 (0)	30 (3)	70 (7)

	<i>Fancy</i> % (N)	<i>Fancige</i> % (N)	<i>Fancy</i> % (N)	<i>Fancyt</i> % (N)	<i>Bitchy</i> % (N)	<i>Bitchige</i> % (N)
< 30	46 (5)	46 (5)	55 (6)	36 (4)	65 (7)	18 (2)
31–39	58 (11)	42 (8)	47 (9)	47 (9)	53 (10)	32 (6)
> 40	40 (4)	50 (5)	30 (3)	60 (6)	50 (5)	40 (4)

Der er altså en tendens til sammenhæng mellem alder og bøjning af adjektiver. Ordet *cool* skiller sig dog ud – men det gør det også i sammenhængen med køn som bemærket nedenfor i afsnittet ”Køn”. Der kan meget vel være noget særligt ved lige ordet *cool* (et ord der tilhører ungdommen?) som det ville være interessant at undersøge nærmere.

³ Uden stød.

⁴ Med stød.

6.6.2. *Køn*

Vi har også set på om der var nogen markante forskelle på hvilke udtaler og bøjninger der bruges ift. informanternes køn. Ved overordnet at se på ved hvilke ord der var størst (procentvis) forskel på de mandlige og kvindelige informanternes sprogbrug, fandt vi nogle enkeltstående forskelle, men vigtigst: Vi fandt en samlet problemstilling hvor der var et mønster.

Det drejer sig om den morfologiske problemstilling *flertals- og neutrumsbøjning af adjektiver*. Her er det karakteristisk, når man sammenligner de to køn, at *mændene* oftere bruger de *ubøjede* varianter (fx *fancy*), og *kvinderne* oftere bruger de *bøjede* varianter (fx *fancyt*). Ved samtlige adjektiver, både i neutrum og flertal, er der flere kvinder end mænd procentvis der bruger den bøjede variant:

Tabel 21: Sammenhæng mellem adjektivbøjning og køn

	<i>Cool</i> % (N)	<i>Cooler</i> % (N)	<i>Cool</i> % (N)	<i>Coolt</i> % (N)	<i>Clean</i> % (N)	<i>Cleaner</i> % (N)
M	56 (9)	25 (4)	94 (15)	6 (1)	56 (9)	31 (5)
K	54,2 (13)	29,2 (7)	66,7 (16)	25 (6)	42 (10)	54 (13)

	<i>Fancy</i> % (N)	<i>Fancige</i> % (N)	<i>Fancy</i> % (N)	<i>Fancyt</i> % (N)	<i>Bitchy</i> % (N)	<i>Bitchige</i> % (N)
M	56 (9)	38 (6)	56 (9)	38 (6)	69 (11)	19 (3)
K	46 (11)	50 (12)	38 (9)	54 (13)	46 (11)	38 (9)

Ved hver eneste variant foretrækker mændene den ubøjede form – især ved *cool* i neutrum er den ubøjede form mændenes foretrukne (93,8 %). Forskellen på mænd og kvinder bliver især tydelig de steder hvor mændene foretrækker den ubøjede form OG kvinderne foretrækker den bøjede form. Bortset fra ved ordet *cool* foretrækker kvinderne den bøjede form. Også ifm. køn skiller ordet *cool* sig altså ud fra de øvrige adjektiver.

Vi kan altså i undersøgelsen konstatere en vis sammenhæng mellem køn og sprogbrug hvad angår tilpasningen af adjektiver til dansk bøjning (i både flertal og neutrum).

6.6.3. *Livsstil*

Mod forventning tegner der sig ikke rigtig noget overbevisende mønster mht. forskelle i livsstil. Der findes en del forskelle, men ikke nogen der ikke også bliver modsagt af tendenser der peger i en anden retning. Fx foretrækker gruppe A den utilpassede form *downloading*, mens gruppe B og C foretrækker den tilpassede form *downloading*. Til gengæld foretrækker gruppe A og C den utilpassede form *headhunting*, og gruppe B og D foretrækker den tilpassede form *headhunting*. Gruppe C foretrækker altså to forskellige former alt efter hvilket ord der er tale om, og selvom gruppe A i begge tilfælde foretrækker *-ing*-formen, og gruppe B i begge tilfælde foretrækker *-ning*-formen, så skiller disse 2 grupper sig ikke ud ved de sidste to eksempler på denne problemstilling, nemlig *hacking* og *casting*. Her er alle 4 livsstile enige (om de util-

passede *-ing*-former). Et enkeltstående resultat er at *IBM* foretrækkes med utilpasset engelsk udtale af livsstil A (70 %), mens den danske tilpassede udtale af *IBM* foretrækkes af gruppe C (83 %) og B (60 %).

Den problemstilling der ser ud til at være mest systematisk mht. forskelle i sprogbrug ift. livsstil, er – ligesom det var tilfældet med baggrundsvariablen alder og baggrundsvariablen køn – *flertals- og neutrumsbøjning af adjektiver*. Der er en vis sammenhæng mellem livsstil og denne morfologiske problemstilling, men korrelationen er ikke så udtalt som ved køn (ved alder var korrelationen heller ikke så udtalt som ved køn):

Tabel 22: Sammenhæng mellem adjektivbøjning og livsstil

	<i>Cool</i> % (N)	<i>Cooler</i> % (N)	<i>Cool</i> % (N)	<i>Coolt</i> % (N)	<i>Clean</i> % (N)	<i>Cleaner</i> % (N)
A	60 (6)	10 (10)	90 (9)	0 (0)	40 (4)	60 (6)
B	20 (2)	50 (5)	70 (7)	30 (3)	30 (3)	60 (6)
C	60 (6)	40 (4)	90 (9)	10 (10)	80 (8)	10 (10)
D	80 (8)	10 (10)	60 (6)	30 (3)	40 (4)	50 (5)

	<i>Fancy</i> % (N)	<i>Fancige</i> % (N)	<i>Fancy</i> % (N)	<i>Fancyt</i> % (N)	<i>Bitchy</i> % (N)	<i>Bitchige</i> % (N)
A	80 (8)	0 (0)	60 (6)	20 (2)	80 (8)	20 (2)
B	20 (2)	80 (8)	30 (3)	70 (7)	30 (3)	50 (5)
C	70 (7)	30 (3)	70 (7)	30 (3)	90 (9)	0 (0)
D	30 (3)	70 (7)	20 (2)	70 (7)	20 (2)	50 (5)

I de fleste af tilfældene, dvs. bortset fra ved ordet *cool* i flertal og *clean* i flertal, er det sådan at dem der oftest bruger den utilpassede *ubøjede* variant af de 4 grupper, er informanterne fra livsstil A og C, mens informanterne fra livsstil B og D oftest er dem der står for de fleste procentvise anvendelser af de tilpassede *bøjede* former.

Som det tidligere er nævnt, er der flere kvinder i livsstil A (70 %) og D (80 %) end der er mænd, og der er flere mænd i livsstil C (60 %) end der er kvinder. Når vi nu har konstateret (i afsnittet ”Køn”) at kvinder er hyppigere brugere af de tilpassede (dvs. bøjede) varianter af adjektiverne, er det nærliggende at mistænke forskellen mellem livsstilsgrupperne ift. adjektivbøjning skyldes overrepræsentationen af det ene køn i tre af livsstilsgrupperne. At livsstil D foretrækker de tilpassede former og samtidig er overrepræsenteret af kvinder, og at livsstil C foretrækker de utilpassede former og samtidigt er overrepræsenteret af mænd, kan altså godt hænge sammen. Til gengæld er det påfaldende at livsstil A er overrepræsenteret mht. kvinder, og på trods af dét er livsstil A (generelt) gladest for de utilpassede varianter (som det jo ellers var mændene der var gladest for).

Vi har derfor set på de mandlige og de kvindelige informanter hver for sig i de 4 livsstilsgrupper ift. fordelingen af adjektivbøjning. Resultatet er at hvor der ovenfor med både de kvindelige og mandlige informanter er 4 ud af 6 tilfælde hvor det hævdede mønster gør sig gældende, så gælder dette mønster i 3 ud af 6 tilfælde når

kvinderne fraregnes, og også i 3 ud af 6 tilfælde når mændene fraregnes. Mønsteret er altså stadig det samme selvom vi kun kigger på ét af kønnene i livsstilsgrupperne – bortset fra et i enkelt tilfælde ift. den samlede livsstil med begge køn repræsenteret.

Livsstilsgrupperne er også skævfordelte ift. til alder som tidligere nævnt: I livsstil C er informanterne yngre end gennemsnittet, mens de i livsstil D er ældre end gennemsnittet. Så det at livsstil D foretrækker de tilpassede former og samtidig er ældre end gennemsnittet, og livsstil C foretrækker de utilpassede former og samtidigt er yngre end gennemsnittet, kunne godt hænge sammen. Det er imidlertid desværre en sammenhæng vi ikke kan undersøge nærmere med de data vi har, fordi der er for få deltagere i hver celle. Af de yngste (dvs. *30 år og derunder*) er der fx kun en enkelt deltager i livsstil A. Så her er et forbehold vi bliver nødt til at tage – vi kan ikke undersøge det nærmere og dermed heller ikke kompensere for det.

En analyse af sammenhængen mellem sprogbrug og baggrundsvariable har altså vist at der er en mulig sammenhæng mellem *alder* og visse fonetiske variable, fx *fortune* og *bagtunge r-*, at der sandsynligvis er en sammenhæng mellem *alder* og *adjektivbøjning*, samt *køn* og *adjektivbøjning*, og at der måske også er en sammenhæng mellem *livsstil* og *adjektivbøjning*. Det ser således ud til at ældre sprogbrugere oftere tilpasser engelske adjektiver dansk bøjning end yngre sprogbrugere, og at kvinder i højere grad end mænd tilpasser engelske adjektiver dansk bøjning. Derudover kunne vores resultater tyde på at livsstil B og D oftere bruger tilpassede adjektiver end livsstil A og C.

7. Afslutning

Vi har i denne rapport beskrevet hvordan et udsnit af den danske befolkning udtaler og bøjer engelske importord i deres talesprog. Det overordnede resultat er som ventet (jf. afsnittet *Tilpasning af importord i talesprog, fonetisk og morfologisk*) at såvel engelsk morfologi som engelsk fonologi står ret stærkt i informanternes talesprog. Informanterne undlod som hovedregel at tilpasse de engelske importord til dansk, dvs. at de som forventet brugte den engelske konsonant [w] i såvel forlyd som dækket forlyd, at de som ventet brugte [r] i forlyd og indlyd og at de – mod forventning – anvendte den engelske konsonant [θ]. Tilsvarende kan vi på baggrund af de morfologiske undersøgelser konkludere at informanterne i deres talesprog i vid udstrækning ikke tilpasser engelske substantiver til dansk bøjning, og at de heller ikke tilpasser verbalsubstantiver til det danske bøjningssystem. Samtidig er der dog også resultater der viser at informanterne i nogen grad tilpasser udtalen og bøjningen af de engelske importord til dansk. Det gælder fx den engelske vokal [ʌ] og konsonanten [dʒ] der – begge som forventet – blev tilpasset en mere dansk udtale. Hvad de morfologiske problemstillinger angår, ser det ud til at hvor engelske adjektiver i skriftsproget som regel er ubøjede (Bønlykke Olsen 2002), er der muligvis en lidt større tendens til at engelske adjektiver bøjes i såvel flertal som neutrum i talesproget. Det kunne altså tyde på at engelske adjektiver i højere grad bliver tilpasset dansk morfologi i talesproget end i skriftsproget.

Vores analyse af sammenhængen mellem sprogbrug og baggrundsvariable har desuden vist at der er en mulig sammenhæng mellem *alder* og visse fonetiske variable,

og at der muligvis er en sammenhæng mellem *alder* og *adjektivbøjning* og mellem *livsstil* og *adjektivbøjning*. Vores undersøgelse peger også på at der er en sammenhæng mellem køn og adjektivbøjning i flertal og neutrum således at de kvindelige informanter er mere tilbøjelige til at tilpasse (dvs. bøje) adjektiverne end de mandlige informanter er. Det tyder på at det er kvinderne der fører an i de engelske adjektivers tilpasning til dansk. Så vidt vi ved, er der ikke andre undersøgelser der tidligere har peget på der skulle være en sammenhæng mellem køn og tilpasningen af engelske adjektiver til dansk, og rapporten har dermed angivet hvor det kan være hensigtsmæssigt at lægge fremtidig forskning om engelske importord til dansk.

Vi har i det ovenstående peget på et af rapportens vigtigste resultater. Men for en god ordens skyld må vi også pege på de steder hvor det har vist sig at vores undersøgelse har flere svagheder. En af dem er at antallet af informanter har været for snævert til at vi kan lave statistiske signifikanstest. Det vil sige at vi ikke med sikkerhed kan afgøre om de resultater vi har fundet, er tilfældige, eller om de giver et realistisk billede af virkeligheden.

Referencer

- Bønlykke Olsen, Katrine. 2002. *Engelsk bøjning i dansk. En undersøgelse af engelske importords integration i det danske bøjningssystem – og af ordstrukturens rolle heri.* (Upubliceret speciale.) København: Københavns Universitet.
- Dansk Sprognævn. 2001. (3. udgave). *Retskrivningsordbogen.* København: Alinea.
- Daidsen-Nielsen, Niels. 1970. *Engelsk fonetik.* København: Gyldendal.
- Heidemann Andersen, Margrethe. 2004. *Engelsk i dansk. Sprogboldninger i Danmark. Helt vildt sjovt eller wannabeagtigt og ejendomsæglerkækt?* (Dansk Sprognævns skrifter 33.) København: Dansk Sprognævn.
- Heidemann Andersen, Margrethe. 2007. Tilpasning af engelske lån i dansk tale- og skriftsprog. I: *Nyt fra Sprognævnet 2007/4.*
- Jarvad, Pia. 1995. *Nye Ord – hvorfor og hvordan?* København: Gyldendal.
- Jarvad, Pia. 1999. *Nye Ord. Ordbog over nye ord i dansk 1955-1998.* København: Gyldendal.
- Johansson, Stig & Anne-Line Graedler. 2002. *Rocka, bipt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn.* Kristiansand: HøyskoleForlaget.
- Karker, Allan. 1996. *Politikens Sproghistorie. Udviklingslinjer for nudansk.* København: Politikens Forlag.
- Ordbog over det Danske Sprog (1919-1954). Bind 1-27.* København: Nordisk Forlag.
- Politikens Nudansk Ordbog med Etymologi.* 2001 (2. udgave). København: Politikens Forlag.
- Rathje, Marianne. 2006. Hvordan udtales weekend i dag? I: Nørby Jensen, Jørgen, Ole Ravnholt og Jørgen Schack: *Ordet fanger. Festskrift til Pia Jarvad i anledning af 60-års-dagen,* s. 169-176. (Dansk Sprognævns skrifter 37.) København: Dansk Sprognævn.
- Sandøy, Helge. 2000. *Lånte fører eller bunad? Om importord i norsk.* Oslo: Landslaget for norskundervisning LNU/Cappelen Akademisk Forlag.

Sørensen, Knud. 1973. *Engelske lån i dansk*. (Dansk Sprognævns skrifter 8.)
København: Gyldendal.

Sørensen, Knud. 1995. *Engelsk i dansk. Er det et must?* København: Munksgaard.

Dju:s/, /jo:s/, flera *whiskies* eller *whiskysorter* Anpassning av importord i finlandssvenskt och svenskt talspråk

Malin Dahlman
Helsingfors/Stockholm

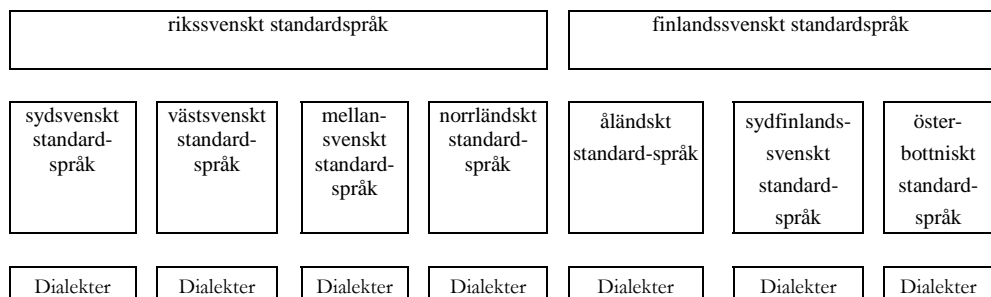
1. Inledning

1.1. Svenska och finlandssvenska

I den här rapporten presenteras resultaten av den delundersökning inom det samnordiska projektet *Moderna importord i språken i Norden* som behandlar anpassningen av moderna importord i talspråket, i detta fall talad svenska och finlandssvenska. Undersökningen utgår från ett urval fonetiska och morfologiska variabler som i stort är gemensamma för alla språk inom projektet. Materialet för varje enskilt språk består av intervjuer med 40 informanter och syftet med undersökningen är att beskriva hur finlandssvenskar och svenskar fonetiskt och morfologiskt anpassar de importord som undersöks med hjälp av en frågelista. Därtill diskuterar undersökningen huruvida informanternas livsstil (Dahl 1997) inverkar på deras strategier att använda importorden. En mer detaljerad diskussion av det finlandssvenska materialet finns i Dahlman (2004); presentationen av det finlandssvenska materialet är i denna rapport formmässigt omarbetat. Det sverigesvenska materialet har inte tidigare presenterats.

När jag använder begreppen svenska och finlandssvenska avser jag svenskt standardspråk respektive finlandssvenskt standardspråk i enlighet med följande modell:

Figur 1: Rikssvenskt och finlandssvenskt standardspråk (jfr Melin-Köpilä 1996: 32)

Diskussionen om hur finlandssvenskan ska definieras har förts ända sedan Hugo Bergroths bok *Finlandssvenska* (1917). Ovan ges finlandssvenskt riksspråk samma

status som svenskt riksspråk (i figuren kallat rikssvenskt standardspråk). Ett alternativ (se Melin-Köpilä 1996: 32) vore att jämställa finlandssvenskt standardspråk med sydsvenskt, västsvenskt, mellansvenskt och norrländskt standardspråk. Finlandssvenskan följer samma norm som svenskan i Sverige och har inte formell status som separat språk, även om det finns åsikter som rör sig i den riktningen. Trots att språkvården i Finland har andra frågor att ta ställning till när det gäller det svenska språket än man har i Sverige är det samma språk och man utarbetar samma råd gällande bl.a. anpassningen av importord. (jfr Mattfolk m.fl. 2004: 222) I fråga om den här undersökningen anser jag dock att modellen ovan bäst återger min definition av begreppen svenska respektive finlandssvenska: Materialet för mina undersökningar är insamlat i mellersta Sverige och södra Finland och resultaten av den här undersökningen kan inte sägas gälla för talare av t.ex. österbottniskt standardspråk eller sydsvenskt standardspråk.

Det finns inte någon tidigare undersökning av importord i talspråk vare sig i fråga om sverigesvenska eller finlandssvenska. Magnus Ljung (1988) genomförde i början av 1980-talet en stor undersökning av engelskans inflytande på svenskan där han också behandlade attityder. Resultaten visade att yngre svenskar var mer positiva till ordimport än äldre och att yngre också hellre accepterade icke-anpassade ordformer än äldre.

1.2. *Svensk språkvård och import*

Den svenska språkvården har traditionellt haft en puristisk hållning gentemot importord (Teleman 2003: 170). Efter andra världskriget i takt med engelskans allt starkare inflytande kunde man dock i stort kunde man säga att hållningen utvecklats till att bli mindre patriotisk och mer funktionell. Med andra ord ser man inte längre importord som ett hot mot språket utan man ser mer till vilka ord språkbrukarna upplever som användbara. Urbaniseringen, den högre utbildningsnivån och etermedierna har gjort att förutsättningarna för de engelska ordens spridning varit helt andra än förhållandena för språkpåverkan vid tidigare tillfällen. Många kommer dagligen i kontakt med engelska som långjivarspråk genom medier, resor och arbete medan tidigare bara en begränsad del av befolkningen stått för kontakten och ordimporten. I och med att alla berörs och påverkas av samhällets internationalisering blir det också fler som har nytta av importorden och i takt med att större delar av befolkningen lärt sig engelska har språkvården blivit mer liberal gentemot inlån. (Teleman 2003: 181–182)

De engelska orden är dock ofta problematiska i stavning, uttal och böjning. Den svenska språkvårdens strävan har varit att nyorden på svenska endera ska stavas som de uttalas (*tejp*) eller uttalas som de stavas (*punk*). Vartefter befolkningen lärt sig mer engelska har det dock blivit svårare att få igenom både uttal och stavning som skiljer sig från ursprungsspråket och fler ord har i svenskan behållit sitt engelska uttal och sin stavning. Språkvården har insett att de nya orden ibland har klara fördelar: många ord är praktiskt korta och lätta att stava och böja (*film, sport, sex*) och de kan vara praktiska benämningar på nya begrepp eller ersätta svenska ord som redan finns men

som har negativa associationer. En annan poäng var att de engelska orden inte bara togs in i svenskan utan också i andra språk samtidigt. (Teleman 2003: 182–186)

Även om sverigesvenskan och finlandssvenskan är varieteter av samma språk och språkvården följer en enhetlig linje i importordsfrågan existerar de i olika samhällen med helt olika *språkklimat*. Språkklimatet i ett land är enligt Lars Vikør (1993: 179) definition: "What is taken for granted in a particular country at a particular time, what is regarded as desirable, what is controversial, what is inconceivable?" Språkklimatet har betydelse för språkbrukarnas attityd till importord, huruvida de är öppna för nya språkslag eller om de har en puristisk inställning. Det som enligt Vikør formar språkklimatet i ett land eller språkområde är bl.a. (1993: 180f) graden av intresse för utlandet och utländska kontakter, önskan om regional eller nationell suveränitet, stark känsla för regional, nationell eller nordisk identitet, graden av samhällets inre sociala spänningar och toleransen för skriftspråklig variation. Utifrån formuleringarna om identitetskänsla, suveränitetssträvan och samhällets inre sociala spänningar borde finlandssvenskarna ha en betydligt mer puristisk inställning än svenskarna och torde därför anpassa importord i högre grad än svenskarna.

Detta går hand i hand med Jørn Lunds (1986: 35) teori om att finlandssvenskarna torde vara mer *språkmédvetna* än svenskarna. Finlandssvenskarna är också bevisligen mycket engagerade i sitt språk och synnerligen medvetna om dess utsatthet och det syns på insändarsidorna (jfr Mattfolk m.fl. 2004: 224–225). Den språkliga debatten i Sverige når aldrig samma bredd och intensitet. Närvaron av finskan i vardagen gör att finlandssvenskarna ofta är mycket medvetna om förändringar och främmande inslag i språket. Christina Melin-Köpilä (1996) för i sina inledande kapitel en ingående diskussion runt finlandssvenskans status och i boken *Fuskfinnar eller östsvenskar: en debattbok om finlandssvenskhet* (2000) behandlar Leif Höckerstedt samma problematik med fokus på språkmiljö och identitet.

1.3. Uttalskillnader mellan svenska och finlandssvenska

Traditionellt särskiljer man i svenskan nio vokalfonem. Dessa uppträder i allofoner beroende av kvantitet och påverkan från intilliggande ljud. I finlandssvenskan är den kvalitativa differentieringen mellan kort och lång allofon av ett vokalfonem så gott som obefintlig. Till skillnad från svenskan i Sverige som gör kvalitativa skillnader mellan långa och motsvarande korta vokalfonem är det alltså i finlandssvenskan främst längden, durationen, som avgör vilken allofon av ett vokalfonem som realiseras. Sverigesvenskan har också större olikhet mellan vokalfonem beroende på om de är placerade i tryckstark eller trycksvag stavelse. Förenklat kunde man säga att sverigesvenskan använder två olika vokalsystem medan finlandssvenskan har samma vokalparadigm för alla positioner.

Tabell 1: De svenska vokalfonemen och deras allofoner på svenska och finlandssvenska (jfr Riad 1997: 8)

Fonem	Sv.-sv.	Fi.-sv.	Ortografi	Exempelord
/i/	[i:], [ɪ]	[i:], [i]	<i>	bit, spill
/y/	[y:], [ʏ]	[y:], [y]	<y>	byt, bytt
/e/	[e:], [ɛ]	[e:], [e]	<e>	bet, bett
/ö/	[ø:], [ø]	[ø:], [ø]	<ö>	kö, kött
	[œ:], [œ]	[œ:], [œ]		dör, dörr
/ɛ/	[ɛ:], [ɛ]		<e>, <ä>	fem, säl, säll
	[æ:], [æ]	[æ:], [æ]		kär, kärr
/a/	[ɑ:], [ɑ]	[ɑ:], [ɑ]	<a>	bar, barr
/o/	[o:], [ɔ]	[o:], [ɔ]	<å>, <o>	bår, borrh
/u/	[u:], [ʊ]	[u:], [u]	<o>	rot, rott
/ʉ/	[ʉ:], [ʉ], [ø]	[ʉ:], [ʉ]	<u>	bur, känguru, burr

I Mellansverige får slutna vokaler ofta ett frikativt efterslag: t.ex. [ij], [yj]. Fonemen /i/ och /y/ kan också få ett surrande efterslag, sk. *Viby-i* och *Viby-y*, draget är dialektalt i bl.a. Närke och delar av Småland och Bohuslän men uttalet finns också i Stockholm och Göteborg, där det är av senare datum och ses som överklassuttal och mest används av kvinnor. (Elert 1995: 44–45) Mellansvenska långa vokaler får ofta ett diftongerat uttal med efterslag av neutralvokal genom att uttalet centraliseras, t.ex. *två* [tʷoə], *tre* [tʷrə]. (1995: 40) I finlandssvenskan realiseras de långa vokalerna monofongiskt utan glidning eller konsonantiskt efterslag och den kvalitativa skillnaden mellan långa och motsvarande korta vokaler är mycket liten. Variationer kan förekomma i fråga om de öppna centraliserade vokalerna, t.ex. /ø/ och /ɔ/ (Nygård stencil). Mellansvenskt långt [ɑ] har ofta en å-haltig klang (Elert 1995: 50) och skiljer sig både från det korta [a] och från det finlandssvenska öppna [ɑ] som realisering av såväl det korta som det långa a-fonemet.

Både sverigesvenskan och finlandssvenskan har två allofoner av /i/: [ø] och det öppnare, mörkare [œ] som uppkommer i samverkan med /r/ i t.ex. *dör* och *dörr*. I Stockholmsområdet sammanfaller kort [œ] ofta med [ø] i t.ex. *mörkna* och *murkna* så att båda orden uttalas [mørkna] och fonemet uppfattas som ett u-ljud. (Elert 1995: 33, 48, 50.) Realiseringen av u-fonemen skiljer sig mycket mellan finlandssvenskan och sverigesvenskan genom att dessa utvecklats åt olika håll under 1300- och 1400-talen från ett fornsvenskt kort [u]. Finlandssvenskans [ʉ:] är liksom i norskan en mellanvokal medan svenskans [ʉ:] är en främre rundad vokal (Elert 1995: 49)¹. Finlandssvenskan saknar mellanvokalerna [ø], för kort u-fonem, och neutralvokalen [ø]. Uttalsskillnaden mellan ett fonem i tryckstark och i trycksvag ställning är i

¹ Då man använder IPA brukar både det sverigesvenska och det finlandssvenska långa u-ljudet gärna betecknas [ʉ:]. För att göra en tydligare distinktion brukar man ofta för det sverigesvenska låna ett tecken [u] ur landsmålsalfabetet. (*Landsmålsalfabetet* konstruerades på 1870-talet av J.A. Lundell, professor i slaviska språk i Uppsala för att i ljudskrift återge svenska dialektprover (Elert 1995: 158).)

finlandssvenskan marginell och t.ex. trycksvaga ändelser som -en i *månen* och -er i *springer* uttalas [-ən] och [-ær] medan man i Sverige uttalar [-ən] och [-ør] (Nygård stencil).

I Stockholm liksom i finlandssvenskan sammanfaller också uttalet av långt [e:] och [ɛ:] i orden *rev* och *räv* så att båda uttalas [re:v] (Elert 1995: 32–33). Som kontrast till har det öppna [æ] i kombination mer /r/ i t.ex. nära av alla svenska dialekter mest öppet uttal i Stockholmsområdet och i Finland (1995: 48–49).

Finlandssvenskan har två vokalkombinationer som fonologiskt kan ses som diftonger: /eʊ/ i *euro* och /aʊ/ i *aura*. Dessutom uttalas sekvenser med /tryckstark vokal + j/ som fonetiska diftonger /vokal + i/ i t.ex. *ejder*. Dessa finns i ursprungligt svenska ord medan de fonologiska diftongerna oftast finns i lånord. I dialekterna finns flera diftonger som realisationer av långa vokaler (Nygård stencil).

I sverigesvenskt riksspråk finns inga fonologiska diftonger och svenskar uttalar gärna *euro* som /evro/ eller assimilerar u-fonemet i t.ex. *Europa* till /e(u)ro:pa/. I Sverige karakteriseras särskilt skånska och gotländska dialekter av sitt diftongbruk.

Uttalet av de svenska och de finlandssvenska konsonanterna skiljer sig i första hand i fråga om sje-ljud, retroflexer och klusiler. Den finlandssvenska fonemuppsättningen innehåller två segment, /tʃ/ och /dʒ/, som också kan uppfattas som uppbyggda av två segment var: /t/ + /ʃ/ som i *tjut* och /d/ + /ʒ/ i *djur*. Fonetiskt kan de betraktas som affrikator och fonematiskt som enkla fonem eller konsonantkombinationer.

De största skillnaderna i realiseringen av konsonanter i finlandssvenskan och sverigesvenskan finns inom frikativsystemen – särskilt i fråga om sje-ljuden. För att undvika sammanblandning väljer jag att i denna rapport beteckna de finlandssvenska sje-ljuden som [ʃ] i *sjuk* och [tʃ] i *kjol* och motsvarande svenska fonem som velart [f] i *sjuk* och palatalt [ç] i *kjol*. Kari Leinonen (2004) betecknar även de finlandssvenska fonemen som tonlös palatal frikativa [ç] samt med t-förslag [tç]. Reuter (1977) menar däremot att det finlandssvenska fonemet i *kjol* ”i princip” är lika med affrikatan [tʃ] i engelskans *church*. Flera andra forskare har också fördjupat sig i realiseringen av sje-ljuden: Lindblad (1980: 142), Elert (1995: 77), Garlén (1997: 71–72) m.fl. Min bedömning är att det finlandssvenska [ʃ] och det svenska [ç] delvis överlappar varandra i vissa positioner och att det kanske i princip vore mer korrekt att beteckna [tç], men att det finlandssvenska sje-ljudet är mer likt det tyska och engelska [ʃ] (jfr svensk uttalsordlista 1994: 13) och att det därför är relevant att göra en skillnad i beteckningen. Ett alternativ vore att i likhet med Elert (1995: 78–79) definiera det svenska fonemet i *kjol* som främre palatal frikativa med beteckningen [ç] och det finlandssvenska som främre palatal affrikata med beteckningen [tç]. Enligt Elert innehåller svenskan i Mellansverige tre olika sje-ljud: ett ”bakre” velart [f] i *sjuk*, retroflex frikativa [ʂ] i *fors* samt palatal frikativa [ç] i *kjol*. I Stockholm kan dock [f] initialt alternera med [ʂ] ([ʂu:k]), även kallat ”fruntimmers-sje”. Det finlandssvenska uttalet av *fors* är [fɔrs] eller [fɔrs]. (Elert 1995: 76–79) Kombinationen /r/ + annan alveolar konsonant bildar i sverigesvenskan oftast en retroflex supradental reduktion, t.ex. -rd, -rt, -rn, -rs i *bord* [bu:rd], *kort* [kot], *barn* [ba:rn], *fors* [fɔʂ] medan finlandssvenskan uttalar vart fonem för sig (Elert 1995: 63). Initialt r-ljud i finlandssvenskan och i Mellansverige karakteriseras enligt Elert (1995: 65) som en tonande alveolar

eller retroflex tremulant [r] medan r-ljud i medial eller final position är en tonande frikativa [ɹ].

Tabell 2: De svenska konsonantfonemen och deras allofoner på svenska och finlandssvenska (jfr Riad 1997: 9)

<i>Fonem</i>	<i>Sv.-sv.</i>	<i>Fi.-sv.</i>	<i>Ortografi</i>	<i>Exempelord</i>
/p/	[p], [p ^h]	[p]	<p>	spar, par
/t/	[t], [t ^h], [t]	[t]	<t>	stor, Tor, först
/k/	[k], [k ^h]	[k]	<k>, <c>	skur, kur, clown
/b/	[b]	[b]		bur
/d/	[d], [d]	[d]	<d>	dag, torsdag
/g/	[g], [j]	[g], [j]	<g>	gå, gäss
/f/	[f]	[f]	<f>	fröken
/v/	[v]	[v]	<v>	våldnad
/s/	[s], [s̺]	[s]	<s>, <c>, <rs>	stol, cykel, barstol
/ʃ/	[ʃ]	[ʃ]	<sj>, <sk> <stj>, <skj> <ch>, <g>	sjuk, skina stjärna, skjorta chef, geni
/ø/	[ø]	[tʃ]	<k>, <tj> <kj>	kisa, tjärn kjol
/j/	[j], [j]	[j] [dʒ]	<j>, <g> <dj>, <gj> <hj>	jippo, gissa djur, gjuta hjärna
/h/	[h]	[h]	<h>	hoppсан
/m/	[m], [m̺]	[m], [m̺]	<m>	mata, nymf
/n/	[n], [n̺] [m̺], [n̺]	[n], [n̺]	<n>	nosa, angå, anfall, körsnär
/ŋ/	[ŋ]	[ŋ]	<ng>, <g>	sång, ugn
/r/	[r], [ɹ]	[r]	<r>	rapa
/l/	[l], [ɫ]	[l]	<l>	lat, förslå

Finlandssvenskt riksspråk har också bevarat ett flertal initiala konsonantkombinationer som man i Sverige förenklat: t.ex. /dj/ eller /dʒ/ i *djuþ* för rikssvenskans /j/ och /ps-/ , /ts-/ , /ks-/ för sverigesvenskans /s/ i *psykolog*, *zon*, *xylitol*. De tonlösa klusilerna är i finlandssvenskan oaspirerade eller svagt aspirerade, det är i huvudsak stämton eller avsaknad av denna som skiljer tonande fonem från tonlösa, medan sverigesvenskan realiserar aspiration efter klusiler i initial position. I standard-finlandssvenska är det alltså enbart stämtonen som differentierar det minimala paret *bar* [bɑ:r] och *par* [pɑ:r] medan sverigesvenskan aspirerar den tonlösa klusilen i *par* [p^hɑ:r]. (Nygård stencil.)

Finlandssvenskan följer inte lika fast som sverigesvenskan regeln om stavelsekvantitet, dvs. att en lång (tryckstark) vokal följs av kort konsonant medan kort (tryckstark) vokal följs av lång konsonant. I finlandssvenskan kan också kort vokal följas av kort konsonant, även om skillnaden /kort+kort/, /kort+lång/, /lång+kort/ ofta inte är betydelseskiljande i standard-finlandssvenskt uttal. I dialekterna är fornnordisk kortstavighet bevarad med stöd av finskan.

I vissa positioner förekommer dock kortstavighet också i standardspråket: högfrekventa ord i trycksvag ställning som pronomina och prepositioner kan ibland behålla kortstavighet också i tryckstark ställning, sammansättningar med grammatiskt morfem som förled t.ex. [ˈføerele:s-] och många lånord från såväl främmande språk som finska. I rent svenska ord tycks kortstavighet bara förekomma då vokalen följs av tonande konsonant (t.ex. *mögel*, *stövel*). (Nygård stencil)

Det som prosodiskt mest särskiljer finlandssvenskan från sverigesvenskan är att man saknar variation av tonaccenten. Standardfinlandssvenskan saknar motsvarighet till grav accent som betydelseskiljare och realiserar enbart akut accent med sjunkande ton utan bitryck (t.ex. *anden* – *an`den* uttalas *`anden* - *`anden*). Vissa dialekter har dock utvecklat drag som liknar grav accent (jfr Elert 1995: 130-133).

2. De språkliga variablerna

2.1. Morfologisk anpassning

Den svenska språkvårdens har sedan länge ställt krav på att importord ska gå att anpassa till det svenska språksystemet och då särskilt till det morfologiska systemets alla böjningar och avledningar (se t.ex. Ransgart 2004: 203).

De morfologiska variablerna:

M1. ing- eller ning-böjning av verbalsubstantiv, t.ex. *boxning*(/ing), *casting*, *dopning*, *downloadning*, *jogging*, *kickboxing*, *mobbing*. Gruppen verbalsubstantiv som importeras till svenskan är stor. Oftast kommer de i sin ursprungliga form (*shopping*, *camping*) men de flesta har också en svensk infinitivform som sällskap (*shoppa*, *campa*) och får därför småningom också ett svenskt verbalsubstantiv med ning. Så dock inte *shopping* och *camping*. Andra ord vacklar mellan engelsk och svensk form, t.ex. *doping*/*dopning*, *jogging*/*jogging*. Anledningen till detta vacklande är att det uppstår problem i sammansättningar eftersom den engelska ordbildningen inte får -s- i fogen medan den svenska får det (*jogging shoe* – *joggingssko*). Därtill blir uttalet ett annat genom att ett ord med *ing* uttalas med akut accent medan motsvarande ord med *ning* får grav accent (Gellerstam 2003: 71). Denna differentiering görs dock inte i finlandssvenskan som alltid har akut accent. Med tanke på att valet mellan ing- och ning-ändelse på verbalsubstantiven delvis är beroende av tonaccenten kan vi vänta oss en större procentuell andel ing bland de svenska informanterna än bland de finlandssvenska.

M2. pluralisböjning av substantiv, t.ex. *airbag*(-ar/-s), *baby*, *chat*, *coach*, *display*, *freak*, *hacker*, *bit*, *lunch*, *manager*, *pub*, *stuntman*. Engelsk s-plural har länge och ofta varit

föremål för diskussion. Problemet med denna pluralform ligger bl.a. i att bestämd form pluralis i vissa fall kan uppfattas som bestämd form singularis där s-et fogats till stammen (t.ex. *containersen*). Man har tagit till olika strategier för att förhindra att böjningssättet ska införlivas med det svenska, t.ex. har man låtit pluralformen bli grundform i svenska (*slips, keex*) och för ord som slutar på -er har man rekommenderat att pluralformen blir densamma som singularformen (*en partner–två partner*). Generellt försöker man använda svenska böjningsändelser men i de senaste två upplagorna av SAOL (1986, 1998) har man erkänt s-plural som en alternativ form: ”eller enligt engelsk böjning”. (Gellerstam 2003: 70–71)

Svenska substantiv delas enligt *Svenska Akademiens grammatik* (1999: 63) in i sju deklinationer utifrån vilken pluraländelse de tar:

1. -or, utrum med stam på -a, t.ex. *gata-or*
2. -ar, utrum med stam på konsonant + lång vokal eller obetonat -e, t.ex. *vagn-ar, by-ar, handsk(e)-ar*.
3. -er, utrum med flerstavig stam med betonad slutstavelse, t.ex. *balkong-er*
4. -r, utrum med stam på vokal, t.ex. *keo-r*.
5. -n, neutrum med stam på vokal, t.ex. *bi-n*.
6. -Ø, neutrum med stam på konsonant eller -are/-ande/-er, t.ex. *hus, målare, ordförande, order*.
7. -s, utrum som t.ex. *trick-s, disserter-s*.

Ett ords genus har samband med vilken i deklination det hamnar. De fyra första deklinationerna innehåller ord med genus utrum och de två sista mest neutrer. Svårast är det enligt Andersson (1993: 32) att välja mellan den andra och tredje deklinationen (-ar/-er). Andersson menar att ord i den andra deklinationen ofta har en mer konkret betydelse än orden i den tredje och ger exemplen *bankar – banker, filar – filer*. Ordslutet har dock också stor betydelse för var ett ord hamnar (1993: 32). Den andra deklinationen innehåller så gott som alla utraler som slutar på -e (t.ex. *gubbe*) och dessutom många utrala substantiv som slutar på någon annan vokal eller konsonant (t.ex. *by, stol*). Den tredje deklinationen är i sin tur en samlingsplats för utraler av flera olika typer men också för flerstaviga neutrer som slutar på betonad vokal. Att *coach* och *display* hamnat här är därför inte helt motstridigt.

Det är intressant att se att de här importorden tenderar att placera sig i kategorier som överensstämmer med det svenska språkssystemet trots att tabellen visar på att bruket av böjningsändelser fortfarande är brokigt och vacklande. Valet av pluralisändelse torde komma att bero främst på ordens slutfonem samt på ordens ålder.

M3. Kongruensböjning av adjektiv i pluralis (*cool-a*) och neutrum (*cool-t*). *Cool* (1950-talet) är ett adjektiv som kommit att bli rätt allmängiltigt och ofta förekommande i allmänspråket. Ursprungligen kunde ordet betecknas mest som slang (Greadler 2002: 120, 122) men har introducerats genom reklamtext och språket i tv-serier, film och liknande och har tydligen funnit sig väl tillrätta i språket (Andersson 1999: 44).

Utifrån detta kan man förvänta sig att adjektivet *cool* kommer att anpassas till svenskt böjningsmönster av en stor andel av informanterna. Med tanke på att ordet fortfarande har något av slangprägel kan man anta att ordet är mer anpassat i den yngre åldersgruppen.

2.2. Fonetisk anpassning

Det som brukar betecknas som utländsk eller främmande brytning är ett resultat av fonetisk interferens. Det uppstår då fonem som i två språk definieras identiskt realiserar olika. När en talare av det ena språket (A) talar eller uttalar ord på det andra språket (B) överförs ofta A-språkets uttal på B-språket. (Lehiste 2000: 8) I den här studien undersöks uttalet av följande fonem och fonologiska kombinationer som finns i såväl engelska som målspråken.

För de fonetiska variablerna har jag strävat efter att varje variabel ska ingå i minst två ord. Detta för att försäkra mig om att hos varje informant få belägg för samtliga variabler, dvs. om en informant inte ”kan” ett av orden så är chansen ändå stor att uttalet av det andra ordet kommer med på bandet. Dessutom består dess ordpar alltid av ett äldre och ett yngre ord för att på så sätt kunna iaktta eventuella skillnader i graden av anpassning i förhållande till ordens ålder. Jag har valt att särskilt uppmärksamma realiseringen av engelskans långa [i:] respektive korta [ɪ] med bakgrund i det finlandssvenska vokalsystemet samt aspirationen av p/b respektive t/d i initial position. Dessa variabler undersöks i ordparet *hit/beat* samt ord som *time out*, *printer*, *breakdance* samt *display*, *twist*, *pop* osv.

Min hypotes är att anpassningen av importorden kommer att följa de respektive språkens uttalsregler: finlandssvenskan realiserar inte kort [ɪ] eller aspiration av initiala klusiler, medan sverigesvenskan gör det. Variabeln initialt [tʃ] i *charter*, *chips*, *chat* och *cheddar* kan anses vara särskilt intressant eftersom den kombination av fonem finns i finlandssvenskan men däremot inte i sverigesvenskan. Jag väntar mig att finlandssvenskan till övervägande del kommer att realisera ett initialt [tʃ], vilket sverigesvenskan troligtvis kommer att anpassa och realisera som [ʃ]. Detta enligt uttalsmönster för svenska ord som t.ex. *kyrka*. På samma sätt kan man anta att finlandssvenskan i högre grad realiserar initialt [dʒ] i *jetlag*, *jogging* och *juice*. Finlandssvenskan realiserar också troligtvis en större variation i uttalet av diftongerna. Däremot räknar jag med att sverigesvenskan i högre grad kommer att realisera ett oanpassat uttal av [-œr] och [-œn] eftersom svenskan till skillnad från finlandssvenskan har en neutralvokal.

I övrigt tror jag att ordens ålder kommer att vara avgörande enligt mönstret att det äldre *whisky* kommer att anpassas i högre grad än det nyare *whiplash*.

Under arbetet med materialet upptäckte jag nya problemställningar som hade varit intressanta att analysera. En fråga är tryckfördelning av tvåledade ord som *time out*, *slow motion* och *sudden death* i både svenskan och finlandssvenskan, en annan svenskans tilldelning av akut eller grav accent. Övriga problemställningar vore t.ex. svenskans val av retroflect uttal eller inte av -rt- i *charter* samt finalt -rs som uppstår så t.ex. *backer* får s-plural och svenskarnas realisering av kortstavigt uttal i t.ex. *image*.

De fonetiska variablerna:

- F1. [ʌ] i *lunch, pub, stuntman*
- F2. [ɑ:] i *casting, charter* [æ] i *action, airbag, rap*
- F3. [ɪ]/[i] i *hit, beat*
- F4. [-ən] trycksvagt i *action, bacon, slow motion*
- F5. finalt [-ə:(r)] i *backer, manager, printer, thriller*
- F6. [eɪ] i *baby, display, mail* engelskt [eɪ] skrivet *ai* eller *ay*:
- F7. [əʊ] i *coach*
- F8. [aʊ] i *downloading*
- F9. [r] i *aerobic, charter, freak, printer, rap, rock*
- F10. initialt [t] i *time out*
finalt [t] i *chat, beat, bit*
- F11. initialt [p] i *pop*
- F12. initialt [w] i *whisky, whiplash*
[w] i täckt inljud i *twist*
- F13. initialt [θ] i *thriller*
[θ] i final position i *sudden death*
- F14. initialt [dʒ] i *jetlag, jogging, juice*
finalt [dʒ] i *backstage, image, manager*
- F15. initialt [tʃ] i *charter, chat, cheddar, chips*
finalt [tʃ] i *coach, lunch*

3. Frågelistan

Frågelistan har byggts upp kring 46 s.k. sökord som är grupperade i ämnesområdena sport, mat och dryck, film och populärkultur samt data och IT. Områdena valdes ut på basis av att importord är förhållandevis frekventa inom dessa (jfr Graedler 2002: 85ff) och att de är allmängiltiga till den grad att man kan förutsätta att så gott som alla människor har insikt i områdets vokabulär utan att för den skull behöva ha specialkunskaper inom området. Uttalat fackspråk och slang har således undvikits. Ett av syftena med att dela in frågelistan under dessa huvudrubriker var att få informanterna att fokusera ordens innehåll framom formen.

Listan innehåller i första hand ord som kommit in i svenskan efter 1945 men också till cirka 20 % av ord som importerats före 1945. Dessa ord har tagits med främst för att skapa ordpar för samma variabel, där det ena är från perioden före och det andra från perioden efter 1945, i syfte att undersöka om äldre importord anpassas i högre grad än nya. Huvudprincipen för urvalet för frågelistan är ändå att finna belägg för samtliga variabler i form av allmänspråkliga ord. Jag har strävat efter att så långt som möjligt ha samma ord som i de övriga språkområdena inom projektet.

I valet av ord tog jag utgångspunkt i variabeltabellen och de variabler som de utgallrade orden innehållit. Många av exempelorden kunde plockas direkt ur omgivningens språk och massmedia, medan andra är ett resultat av målinriktat

sökande i nyordsböcker som *Prismas främmande ord* och *Nyord i svenskan*. Slutligen slog jag upp alla ord i *Nationalencyklopedins ordbok* (NEO) för att genom deras notering av första belägg i svenskan fastställa ordens ålder och i min slutliga lista prioritera projektets målgrupp som är ord nyare än 1945. Därtill ville jag skapa ordpar av äldre och nyare ord för att eventuellt kunna påvisa några tendenser till utveckling av uttal och böjning, t.ex. *whiskey* (1798) och *whiplash* (1989).

Jag gjorde först inspelningarna i Finland och gjorde sedan en revidering av frågelistan inför inspelningarna i Sverige. Det arbetet bestod främst i att omformulera exempel-meningarna till svenska förhållanden och i att omformulera en del ledtrådar och definitioner som inte fungerat så bra innan.

4. Informanturvalet

Informanterna för denna del av projektet är utvalda på samma grunder som informanterna i delprojekt E2, dvs. utifrån en tillämpning av den danska sociologen Henrik Dahls livsstilsteori (jfr Dahl 1997). Detta innebär att hälften av de 40 informanterna för varje språk är anställda vid företag som är produktproducerande och den andra hälften är anställda vid tjänsteproducerande verksamheter. Inom dessa två kategorier representerar informanterna i lika delar anställda på chefs- och mellan-chefsnivå respektive underordnad nivå. På basis av detta delas informanterna in i fyra lika stora livsstilskategorier kallade A, B, C och D där A-gruppen utgörs av anställda på högre nivå inom produktproducerande företag, B samma nivå inom tjänsteproduktion, C underordnade anställda inom tjänstesektorn och D underordnade på produktföretag.

De svenska informanterna fick förutom indelningen enligt livsstil, ålder och kön fylla i ett formulär med bakgrundsinformation som kan tänkas vara relevant för resultatet i undersökningen. Av frågeformuläret kom det fram att informantgruppen är relativt högutbildad: 61 % har någon form av högskoleutbildning som högsta utbildning, några dock endast enstaka kurser, och övriga har minst gymnasieutbildning. Så gott som alla, 97 %, av de svenska informanterna har tillgång till dator hemma och av dessa har 91 % internet-uppkoppling. På frågorna om hur mycket de använder engelska svarar 67 % att de använder engelska på fritiden. Nästan hälften (45 %) har under någon period i sitt liv bott utomlands och 70 % har vänner de umgås med på engelska. I fråga om självskattning av kunskaperna i att tala, skriva och läsa engelska värderar de svenska informanterna genomgående sina kunskaper högt: 44 % anser sig tala bra engelska och 50 % anser sig tala hyfsat bra engelska. För läsning och skrivning är motsvarande siffror 59 % respektive 38 % (läsning) och 47 % respektive 38 % (skrivning).

I Sverige gjordes alla intervjuer på arbetsplatser i Stockholmsområdet och de finlandssvenska intervjuerna gjordes med anställda på ett antal företag väster om Helsingfors i ett område från Esbo till Ekenäs. Samtliga informanter rekryterades genom kontaktpersoner. Kontaktpersonerna fick information om projektet och önskemål om att informanterna skulle representera alla nivåer inom företaget, kvinnor och män och att de skulle vara i åldern cirka 25–50 år. Att jag kunde

använda mig av kontaktpersoner underlättade arbetet avsevärt, inte minst tidsmässigt.

Informanterna är födda mellan åren 1944 och 1983 – alltså med en något bredare gaffel än de 25–45 år som projektet eftersträvat. Medelåldern bland de finlandssvenska informanterna är 40 år och det är också medelåldern både för kvinnorna och männen. De svenska informanterna är i medeltal något äldre, 41 år, och det utgör också medelåldern bland såväl kvinnorna som männen. Såväl den finlandssvenska som den svenska informantgruppen består av 50 % kvinnor och 50 % män. För analysen av materialet har informanterna indelats i två grupper enligt åldern 40 år och yngre och över fyrtio år. För båda språken är informanterna fördelade i dessa grupper om exakt hälften i vardera och i varje åldersgrupp ingår hälften kvinnor och hälften män.

Livsstilsindelningen visade sig vara det svåra. För de finlandssvenska informanterna anser jag mig ha lyckats väl eftersom informanterna fördelar sig jämnt över livsstilskategorierna. I fråga om de svenska informanterna var jag hänvisad till ett snävare kontaktnät och särskilt grupp D led av att arbetarna inom den industriverksamhet jag hade kontakt av praktiska skäl inte kunde delta i intervjuer under arbetsdagen. Fördelningen mellan livsstilskategorierna blev därför: A: 16, B: 13, C: 7 och D: 4. Åldersfördelningen och till en viss mån könsfördelningen inom livsstilskategorierna är skev. Informanterna med högre anställningsnivå är generellt äldre, vilket kan ses som ganska naturligt med beaktande av karriärutvecklingen, men det förekommer också en viss överrepresentation av män i de övre anställningsnivåerna.

5. Inspelningsarbetet

Det finlandssvenska materialet spelades in under juni 2003 och det svenska materialet huvudsakligen under perioden maj–juni 2004. Informanterna valdes i första hand ut på basis av deras arbetsplats och kriterierna för de olika livsstilskategorierna. Då det visade sig svårare än väntat att få kontakt med villiga företag använde jag mig uteslutande av personliga kontakter för att komma in på arbetsplatserna.

Kontaktpersonerna hade gett olika mycket information till informanterna innan jag träffade dem. Intervjuerna inleddes därför med att informanterna fick veta att detta handlade om ett språkprojekt som undersöker nya lånord i svenska och att jag är intresserad av att veta hur enskilda personer spontant använder olika ord när de talar. Jag poängterade särskilt noga att det inte var ett kunskapstest. Därefter gav jag instruktioner om hur vi skulle gå tillväga, dvs. att jag skulle komma att ge informanten ledtrådar eller definitioner som skulle leda till ord. Orden skulle informanten först uttala spontant och därefter läsa in i en mening. Meningarna fanns nedskrivna på papper i en pärm som informanten fick hålla i under intervjun. För att underlätta läsningen var meningarna skrivna med stort typsnitt och endast fem till tio meningar fanns på samma papper. Från början hade jag tänkt mig ha endast en mening per ark, men bedömde att bläddrandet hade blivit störande. Nu fick jag istället uppmana informanten att försöka att inte fördjupa sig i meningarna och försöka gissa sig till orden i luckorna eftersom detta visade sig vara förvirrande. I början av bandet

ombads informanten säga sitt födelseår för att inspelningarna lättare skulle kunna identifieras senare. Inspelningsutrustningen bestod av en minidiskspelare med slipsmikrofon.

Problemen under inspelningarna visade sig vara minimala. Att jag delat in orden i olika ämnesområden var på gott och ont eftersom en del informanter låste sig inför ämnen som sport och data och inte tyckte sig ha någon kompetens som helst om ord i sammanhanget. Trots det var andelen nollsvar, dvs. då informanten sade sig inte ha något uttryck för definitionen i fråga, inte nämnvärt större i dessa kategorier. Metoden med ledtråd och svar fungerade generellt sett väl. I en del fall visade sig oklarheter i definitionen av ord, t.ex. i betydelsen av *hacker* eller *cracker*. Nästa steg, med inläsning i exempelmeningar, gick också det i stort sett bra trots att ett par meningar för alla informanter inte klart syftade till att substantivet i fråga skulle böjas i pluralis. Det tog dock så många intervjuer i anspråk innan jag upptäckte att dylika missförhållanden var konsekventa att jag inte bedömde det som lägligt att försöka åtgärda problemen med omformuleringar.

Inspelningarna av de finlandssvenska och svenska informanterna gjordes med samma typ av frågelisteteknik som den undersökning av engelska importord i norska dialekter som Helge Sandøy refererar till i *Lånte fjører eller bunad* (2003: 125–134). Frågelistan användes så att jag som intervjuare gav informanten en ledtråd som ledde till ett spontanuttal av det önskade ordet. Därefter läste informanten in ordet i en lucka i en skriven mening för att framkalla användning av ordet i ett sammanhang som grund för den morfologiska analysen. I de fall då uttalet inte är detsamma spontant som i läsningen har jag beaktat spontanuttalet. Högläsningss meningarna har jag under förarbetet konstruerat i logiska sammanhang för att de skulle kännas så naturliga som möjligt för informanten. I efterhand kan de bedömas som mer eller mindre lyckade: I ett par fall misslyckades syftet med meningarna, speciellt gäller det försöken att framkalla pluralisböjning på *airbag* och definition av ordet *freak*. Intervjuerna löpte vanligtvis problemfritt med ledtråd, spontansvar och inläsning. Vid enstaka ord tillstötte problem med ledtrådarna: jag fick då vidareutveckla förklaringen alternativt ge vidare ledtrådar i form av t.ex. vilken bokstav ordet i fråga började på. Det sistnämnda kunde dock inte göras om det råkade handla om ett ord där variabeln fanns i initialfonemet.

A: En sorts brännvin som tillverkas i Skottland och Irland.

B: ?

A: Det finns märken som t.ex. Famous Grouse och Jameson... Man kan dricka det med is eller utan...

B: Whisky?

A: (nickar)

B: "Flera av världens bästa whiskyn tillverkas i Skottland".

Hela intervjun med samtliga 46 exempel tog cirka tjugo minuter i anspråk. Ledtrådarna och orden kom i alla intervjuer i samma ordningsföljd. För en utveckling av studien kunde man tänka sig att experimentera med att ha orden i en annan följd.

6. *Bearbetning av materialet*

Efter inspelningarna lyssnade jag igenom hela intervjumaterialet och excerperade frågelistans ord. Jag valde att under avlyssningen transkribera till IPA för hand för att sedan renskriva anteckningarna på dator. Efter transkriberingen kategoriserade jag materialet enligt informant och uttalsvariant och matchade det med informantens grupptillhörighet enligt variablerna livsstil, ålder och kön. Slutligen har jag analyserat resultaten och relaterat dessa till omkringliggande fakta.

7. *Resultat*

Nedan presenteras resultaten av den finlandssvenska och den svenska B2-undersökningen. Jag redogör parallellt för resultaten av de båda undersökningarna och kommenterar kort olika tendenser i realiseringen av variablerna som delgivits ovan.

Alla resultat anges i avrundade procenttal för att skapa bästa tänkbara förutsättningar för att åskådliggöra och jämföra resultaten i mellan språken. För att lättare kunna sätta resultatprocenten i relation till verkligheten sätter jag ut antalet belägg (N) av ordet bland informanterna. Årtalen som finns i parentes efter orden kommer från *Nationalencyklopedins ordbok* (NEO) och anger året då man registrerat ett första belägg i svenskan för detta ord. Ord med stor variation i uttal och böjning plockar jag ut och analysera resultaten också i förhållande till variablerna kön, ålder och livsstil. På grund av den ojämna fördelningen av informanter i relationen övre och lägre livsstilskategorier väljer jag att återge resultaten sammanslaget för de olika företagstyperna enligt följande: A+D (traditionella) och B+C (moderna).

7.1. *Böjning av importord*

Ett av språkvårdens främsta villkor för att acceptera importord är att dessa så långt som möjligt ska kunna anpassas morfologiskt till det mottagande språksystemet. Nedan presenteras realiseringen av de morfologiska variablerna. Dessa är verbal-substantivens ändelse, substantivens pluraländelse och adjektivens böjning i neutrum och pluralis.

M1. Gruppen verbalsubstantiv som lånas in i svenskan är förhållandevis stor i jämförelse med andra grupper och den svenska språkvården både i Sverige och i Finland arbetar för strategier för att få dem att anpassas till svenskan. Denna grupp har stor användningspotential eftersom vår omgivning förändrats snabbt och alla nya aktiviteter behöver en benämning som ofta går att hitta i engelskan. I svenskan står verbalsubstantiven endera i oanpassad form med ingändelse eller anpassat med ningändelse. Enligt resultaten av den svenska och finlandssvenska undersökningen fördelar sig valet av ändelse enligt följande:

Tabell 3: Fördelningen av verbalsubstantivändelse (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	ing	ning	N	ing	ning
<i>boxning</i> (1886)	40	10	90	38	12	88
<i>kickboxning</i>	37	38	62	27	25	75
<i>dopning</i> (1950-tal)	39	77	23	38	88	12
<i>jogging</i> (1914)	40	67	33	37	75	25
<i>downloading</i>	9	89	11	1	100	-
<i>mobbing</i> (1969)	40	10	90	40	70	30
<i>casting</i>	1	100	-	17	100	-

Den tydliga tendensen är att nyare lån som *kickbox(n)ing* och *downloading*, som båda saknas i NEO, oftare får den oanpassade ändelsen medan det äldre *boxning* (1886) har ningändelse. Särskilt markant blir denna differentiering i ordparet *boxning/kickboxning* där det första är anpassat av 90 % av de finlandssvenska informanterna respektive 88 % av de svenska medan endast 62 % respektive 75 % anpassar det nyare ordet. Man ser i tabellen tydliga skillnader i graden av anpassningen av å ena sidan *boxning* och *mobbing* (1969) och å andra sidan *dopning* och *jogging*. Anpassningsgraden av *kickboxning* är på nivå mellan dessa, vilket kan ses som ganska naturligt eftersom efterledet är ett gammalt och bekant ord medan aktiviteten är ny. Kickboxning blev på 1990-talet en populär träningsform bland ungdomar då sporten också har inslag av självförsvar men inte har en lika seriös framtoning som budosporterna.

Anmärkningsvärt är att såväl *jogging* (1914) som *dopning* (1950-tal) oftare används i oanpassad form. I fråga om *jogging*, som används oanpassat av 67 % (fsv) och 75 % (sv), kunde detta förklaras med att ordet ofta används i sammansättningar och att uttalet med -n- då blir otympligt. Att *jogging* här anpassas i så låg grad anser jag mycket beror på att ordet i frågelistan ingick i en sammansättning, *joggingssäsong*, vilket gör att ett inskjutet 'n' blir otympligt att säga.

I fråga om *dopning* har språkvården bl.a. enligt Reuter (7/3 2001) länge rekommenderat den försvenskade formen *dopning*, som upptogs som huvudform i SAOL10, men formen har inte haft genomslagskraft i allmänspråket. Så många som 77 % av finlandssvenskarna och 88 % av svenskarna använder ordet oanpassat. Trots språkvårdens ansträngningar är jag av åsikten att den här tabellen visar en realistisk bild av anpassningen av ordet *dopning*. Man hör talas om *dopning* mycket genom massmedierna och i Finland är språket då ofta finska eller engelska, som båda använder sig av ingform. De svenskspråkiga medierna vacklar ofta i sin användning av ordet. Ett annat skäl till att språkbruket ser ut som det gör är att många säger i intervjuerna att de vill göra en skillnad mellan *dopning* som i dopningspreparat och den aktiva verksamheten *doping* då man använder *dopning*.

Att uttala sig säkert om något mönster för *downloading* (N = 9/1) och *casting* (N = 1/17) är svårt eftersom det i materialet finns så få belägg för ordet. Typiskt är dock att ett ord som inte slagit igenom i användning inte heller integreras i

språkssystemet. Majoriteten (89 %) av de finlandssvenskar som använder *downloading* gör det oanpassat och samtliga 43 % (N=17) svenskar som använder *casting* anpassar inte heller. Ordet *casting* är för övrigt intressant i och med att andelen belägg är så mycket högra bland svenskarna: N=17 (43 % i jämförelse med finlandssvenskarna N=1 (3 %).

M2. substantivens pluralisändelse:

Ett av språkvårdens viktigaste argument angående ordimport är att nya ord ska kunna anpassas till målpratets böjningssystem (jfr Teleman 2003). Nedan i tabellen ser vi de ord som ingår i undersökningen av variabeln och schemat över ändelserna.

Tabell 4: Finlandssvenskars pluralböjning av importerade substantiv (i procent)

	N	-s	-er	-ar	-n	-Ø	Vokal- byte	Annat/ omskr.
<i>airbag</i>	30	30		3		67		
<i>baby</i> (1901)	40	20	13	35	30			
<i>chat</i>	38		10	37		5		48
<i>coach</i> (1962)	37		51	22		24		
<i>display</i> (1972)	28	14	68		5	12		
<i>freak</i> (1975)	22	40	14	33		9		
<i>hacker</i> (1983)	39	78				12		6
<i>hit</i> (1962)	39	33	26	23		11		
<i>lunch</i> (1852)	40		100					
<i>manager</i> (1898)	40	78		3		20		
<i>pub</i> (1956)	40			100				
<i>stuntman</i> (1953)	39		5			31	64	
<i>thriller</i> (1938)	38	72		8		21		
<i>whisky</i> (1798)	40	10			48	30		12

Endast två av orden har en alldeles enhetlig böjning: *lunch* och *pub*. Denna böjning är helt i enlighet med SAOL:s rekommendationer. Också *stuntman* böjs av majoriteten enligt svenskt mönster till -män. De informanter som inte använder denna böjning väljer nolländelse och de informanter som väljer att konstruera pluralformen *stunter* är alla yngre och representerar jämnt kvinnor och män. Tendenser tyder på att ord med vokalslut (*baby*, *display*, *whisky*) får ändelsen -n, medan ord på -er (*hacker*, *manager*, *thriller*) får s-plural i större utsträckning än övriga. I dessa fall ger SAOL alternativen nolländelse eller -s i pluralis. I övrigt kan man säga att -er och -ar för en relativt jämn kamp. För *coach* och *display* rekommenderar SAOL -er och 51 % respektive 68 % av de finlandssvenska informanterna har använt dessa ändelser för dessa ord. För *baby* (1901) ger SAOL -er alternativt -ar. Trots att ordet är gammalt och väl etablerat i svenskan vacklar böjningen mycket. De flesta finlandssvenskar (36 %) använder formen /beibisar/ (sg. be:bi/beibi) som SAOL anger som ”vardaglig”, men andelen som använder -n som ändelse är nästan lika stor (33 %). Språkvården motsätter sig kraftigt n-ändelse, eftersom den sammanfaller med bestämd form singularis. Trots

det är ändelsen vanlig i finlandssvenska och särskilt bland yngre språkbrukare (Reuter 29/4 1998).

Tabell 5: Svenskarnas böjning av importerade substantiv (i procent)

	N	-s	-er	-ar	-n	-Ø	Vokal- byte	Annat/ omskr.
<i>airbag</i>	28	76		4		20		
<i>baby</i> (1901)	40	26		63	3	9		
<i>chat</i>	38		18	12		15		56
<i>coach</i> (1962)	34		63	17		20		
<i>display</i> (1972)	38	12	82			6		
<i>freak</i> (1975)	9	100						
<i>backer</i> (1983)	39	100						
<i>hit</i> (1962)	40	63	3	20		14		
<i>lunch</i> (1852)	40		100					
<i>manager</i> (1898)	34	67		3		30		
<i>pub</i> (1956)	40			100				
<i>stuntman</i> (1953)	40	10				42	48	
<i>thriller</i> (1938)	38	65				32		3
<i>whisky</i> (1798)	40	17			3	43		37

Det som generellt sett mest skiljer de svenska informanternas pluralisböjning från finlandssvenskarnas är att svenskarna i högra grad använder s-plural samt den nästan totala avsaknaden av n-ändelse. Svenskarna visar också en mer enhetlig användning av pluraländelser. För finlandssvenskan var det endast *pub* och *lunch* som hade alldeles enhetlig böjning medan svenskarna böjer också *backer* konsekvent med s-plural. Också de andra orden som slutar på -er (*manager*, *thriller*) har hög andel s-plural: 67 % för *manager* och 65 % för *thriller*. För de ord där deklinationsvalet i finlandssvenskan var oklart, t.ex. *baby*, *coach*, *hit* och *display* visar sverigesvenskan också större enhetlighet. *Baby* böjs [bɛbisar] av 63 % i jämförelse med finlandssvenskans 36 %. För *coach* och *display* där SAOL rekommenderar ändelsen -er är det fler svenskar än finlandssvenskar som följer rekommendationen: 63 % böjer *coacher* och 82 % *displayer* mot finlandssvenska motsvarande 51 % respektive 68 %. I finlandssvenskan vacklar pluraländelsen för *hit* mellan -s (33 %), -er (26 % och -ar (23 %) medan svenskan till övervägande del använder s-plural (63 %).

Som konstaterats ovan har substantiven med -er (*backer*, *manager* och *thriller*) en högre tendens att få s-plural och även språkvården väljer att se engelsk pluralform som ett alternativ för dessa ord. Andra ord som också fått s-ändelse i den här undersökningen är *display*, *freak*, *hit* och *whisky*. De svenska informanterna använder s-plural i något större utsträckning än de finlandssvenska.

Andelen nolländelse är i både finlandssvenskan och svenskan relativt liten för de flesta ord. Om man ser till reaktioner under inspelningarna tenderar nolländelserna uppstå när informanterna inte är säkra på hur man ”ska” böja och när de inte vill använda s-plural ”för då låter det så engelskt”. *Chat* är ett typiskt ord för vilket infor-

manterna letade sig fram till olika lösningar för att undvika det akuta problemet med val av ändelse. Istället använde många efterled som *-sajt*, *-rum*, *-sidor*, *-ställen*. Efter sökning på Internet (www.google.com) kunde jag konstatera att ordet *chat* med betydelsen 'plats för skriftlig dialog via Internet' (*Prismas främmande ord* 2000) på engelska parallellt används i formerna *chats* och *chat rooms*. Det senare verkar vara något mer allmänt kanske för att formen *chat room* tydligare definierar att det inte rör sig om vilket samtal som helst utan specifikt ett skriftligt över Internet. På franska och tyska sajter är formen *chats* vanlig. SAOL tar inte upp substantivet men väl verbet *chatta*.

Förekomsten av n-ändelse visade sig i finlandssvenskan vara hög vid ord på vokalslut. De svenska informanterna använder i stort sett inte -n som pluraländelse. Mikael Reuter hävdar i "Reuters ruta" 9/1 2002 att denna pluralisändelse är vanlig i finlandssvenskan och då särskilt bland ungdomar. I min undersökning fanns orden *baby*, *display* och *whisky*:

M3. adjektivändelse i neutrum och pluralis:

Av de finlandssvenska informanterna har 98 % (N= 39) *cool* i sin vokabulär. Av dessa är det dock bara 64 % som kongruensböjer adjektivet i predikativ:

Tabell 6: Neutrum- och pluralböjning av adjektivet *cool* (i procent)

<i>Cool</i> (1950-tal)	<i>Finlandssvenska</i>		<i>Sverigesvenska</i>	
	N=39	böjt oböjt	N=37	böjt oböjt
Pluralis (-a)	64	36	85	15
Neutrum (-t)	64	36	91	9

Av de svenska informanterna använder 94 % (N=37) ordet *cool*. Av dessa böjer 91 % i neutrum och 85 % i pluralis. Det är alltså proportionellt fler svenskar som inte använder detta ord, men bland dem som använder ordet är det anpassat i betydligt högre grad än hos finlandssvenskarna.

7.2. Uttal av importord

F1. engelskt [ʌ] skrivet som u. Denna variabel representeras av *lunch* (1852), *pub* (1956) och *stuntman* (1953). De flesta informanter uttalar dessa ord anpassat: av finlandssvenskarna säger 100 % (N= 40) [lʉnʃ], 95 % (N= 40) [pʉb:] och 82 % (N= 39) [stʉntmæn:]. Det alternativa uttalet är [pʉb:] och [stʉntmæn:] som används av 7 % respektive 18 %.

Tabell 7: Uttalet av engelskans [ʌ] stavat u (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	[ʊ]	[ɑ]	N	[e]	[ʌ]
<i>lunch</i> (1852)	40	100	-	40	100	-
<i>pub</i> (1956)	40	95	5	40	97	3
<i>stuntman</i> (1953)	39	82	18	40	60	40

De svenska informanterna har dock en betydligt högre andel inte anpassat uttal för *stuntman*: 40 %. *Lunch* och *pub* är anpassade i lika hög grad som bland finlandssvenskarna.

Exempelorden för den här kategorin är alla så välintegrerade i och med att samtliga informanter använde orden att jag ser fördelningen av det oanpassade uttalet som intressant. Det allmänna uttalet av ordet på svenska är anpassat och överensstämmer med skriftbilden.

F2. I exemplet *charter* (1963) är uttalet bland finlandssvenskarna till 100 % [ɑ:] medan *breakdance* av 71 % uttalas [-dæ:ns]. I exemplen *action* och *airbag* uttalas kort a-ljud av alla informanter som [æ]: [æk(t)ʃən] och [bæɡ:]. För *rap* och *backer* gäller att 20 % uttalar *rap* och 38 % *backer* med [ɑ].

Tabell 8: Uttalet av långt och kort a-ljud (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	[ɑ:]	[æ:]	N	[ɑ:]	[æ:]
Långt a:						
<i>charter</i> (1963)	37	100	-	38	100 %	-
<i>breakdance</i>	35	29	71	32	36	64
Kort a:						
		[ɑ]	[æ]		[ɑ]	[æ]
<i>action</i> (1955)	38	-	100	39	-	100
<i>airbag</i>	30	-	100	30	-	100
<i>backer</i> (1983)	39	38	62	40	20	80
<i>rap</i>	40	20	80	33	29	71

De svenska informanternas uttal följer samma mönster men med viss avvikande procentandel. En något större andel av svenskarna (36 %) har brittiskt uttal [dɑ:ns] i *breakdance*. Kort a-ljud i *backer* uttalas med [ɑ] av endast 20 % av svenskarna i jämförelse med finlandssvenskarnas 38 %, medan så många som 29 % av svenskarna har detta uttal i *rap* mot finlandssvenskarnas 20 %.

F3. Finlandssvenskan gör som nämnts ovan ingen kvalitativ skillnad mellan långa och korta vokaler. Följaktligen ligger det hypotetiskt sett nära till hands att anta att de finlandssvenska informanterna anpassar engelskans kvalitativa skillnad [i / ɪ] till den finlandssvenska fonologin. Försöket med att jämföra realiseringen av i-ljudet i *beat*

(1882), *freak* (1975) med *hit* (1962), *chips* (1962), *image* (1969) och *printer* (1962) gav att 100 % av informanterna säger [imidʒ] och [print:ær] medan det för *hit* och *chips* för vardera är 3 % som uttalar respektive ord som [hit] och [tʃɪps].

F4. Uttalet av det engelska slutledet [-ən] varierar bland finlandssvenskarna mellan exempelorden *action* (1955), *bacon* (1924) och *slow motion* (1970-tal). I *action* uttalar 100 % av informanterna (N= 38) [æk(t)ʃən] och i *slow motion* (N= 38) har 89 % [-ən], 3 % [-en] och 8 % [-ɔn] som slutled. I fråga om *bacon* (N= 40) har 10 % uttalet [-ən] medan 90 % säger [-ɔn], som är anpassat till svenskan enligt stavning.

Tabell 9: Uttal av slutledet [-ən] (i procent)

	Finlandssvenska				Sverigesvenska		
	N	[-ən]	[-ɔn]	[-en]	N	[-ən]	[-ɔn]
<i>action</i> (1955)	38	100	-	-	39	100	-
<i>bacon</i> (1924)	40	10	90	-	37	3	97
<i>slow motion</i> (1970-tal)	38	89	3	8	31	100	-

Svenska språknämndens uttalsordbok (2003) rekommenderar för de här orden uttalet [æk:tʃən] respektive [beɪ:kɔn] (*slow motion* saknas). De svenska informanternas uttal följer så gott som hundra procentigt dessa rekommendationer och också finlandssvenskarna följer mönstret i stora drag. Anledningen till att *bacon* fått ett mer anpassat uttal än de andra är troligtvis att ordet är äldst och mest integrerat i språket medan *action* har fått en egen stilistisk status som går förlorad om man försvenskar uttalet. *Slow motion* är det nyaste ordet som också vacklar mest i bruket.

F5. I *container* (1946) och *printer* (1962) använder de finlandssvenska informanterna (N= 40/24) alltid det anpassade uttalet [-ær] för slutledet. För *manager* (1898) uttalar 13 % av informanterna (N= 40) slutledet som [-ør]. I fråga om *backer* (1983) är uttalet för 64 % [-ær] och 28 % [-ør]. Därtill använder 8 % den anpassade formen *backare*.

Tabell 10: Uttalet av ändelsen [-ør] (i procent)

	Finlandssvenska				Sverigesvenska			
	N	[-ør]	[-ær]	-are	N	[-ør]	[-er]	-are
<i>container</i> (1946)	40	-	100	-	36	100	-	-
<i>backer</i> (1983)	39	28	64	8	40	80	10	10
<i>manager</i> (1898)	40	13	87	-	34	97	3	-
<i>printer</i> (1962)	24	-	100	-	1	-	100	-

Svenska språknämndens uttalsordbok (2003) rekommenderar för samtliga ord ett uttal av slutledet som [-ør] och uppger det som standardsvenskt uttal. Majoriteten av de svenska informanterna har också detta uttal av ändelsen.

Finlandssvenskarna har anpassat orden till de inhemska uttalsregler i högre grad då finlandssvenskan saknar neutralvokal som fonem och uttalar ändelsen för

traditionella ord som [-æɪ] (t.ex. *vyer, möjligheter*), ett system som man också överfört på importorden. *Manager* uttalas av många informanter (63 %) som tidigare konstaterats enligt engelskt mönster, men också de som i övrigt har ett engelskt uttal har i de flesta fall anpassat slutledet så att bara 13 % uttalar ett engelskt [-əɪ]. *Hacker* är i sin tur ett betydligt nyare ord som ännu inte anpassat sig till finlandssvenskan i lika hög grad som de övriga exempelorden.

Däremot använder 8 % av de finlandssvenska informanterna och 10 % av de svenska den anpassade formen *hackare*. Orsaken till att *hackare* uppträder som anpassad form medan det inte finns belägg för liknande former för *container* och *printer* är troligtvis att hackaren är en person med en syssla. Därför känns en bildning av ett svagt maskulinum i likhet med snickare, målare, murare osv. naturlig. För *printer* använder en del av de finlandssvenska informanterna och så gott som samtliga svenska informanter ersättningsordet *skrivare*, som bildas på samma sätt. *Container* har ingen exakt svensk motsvarighet annat än eventuellt *behållare*.

F6. Diftongen [eɪ] uttalas av samtliga informanter som [ei] i exempelorden *e-mail/mail* och *display* (1972). Diftongen [ei] finns i svenskan i traditionella ord som stavas *ej*, som t.ex. *ejder*. Eftersom finlandssvenskan inte gör någon märkbar skillnad i vokal-kvaliteten mellan kort och lång vokal gör finlandssvenska talare ingen differentiering i uttalet av engelska ord för att de inte uppfattar distinktionen.

F7. Den engelska diftongen [əʊ] exemplifieras av *coach* (1962) och *downloading*. Av informanterna (N= 37) har 62 % ett uttal av *coach* som är snarlikt det engelska: [kəʊtʃ]. De som uttalar oanpassat på detta sätt är 54 % av de yngre och 58 % av kvinnorna. Det näst vanligaste är ett mer bokstavstroget [kəʊtʃ] 33 % samt varianten [kaʊtʃ] av 5 %. Av de som säger [kəʊtʃ] är 60 % yngre och 70 % män. För *downloading* (N= 9) var det 27 % som hade uttalat [-ləʊdɪŋ]. Övriga använder [-ləʊdɪŋ].

Tabell 11: Uttalet av diftongen [əʊ] (i procent)

	Finlandssvenska				Sverigesvenska			
	N	[əʊ]	[əu]	[au]	N	[əə]	[əʊ]	[u:]
<i>coach</i> (1962)	37	62	33	5	38	30	57	13
<i>downloading</i>	9	73	27	-	1	100	-	-

Resultaten i fråga om *downloading* kan inte ses som tillförlitliga då endast 23 % av informanterna gav belägg för ordet. *Downloading* är ett av de ord som finns med i syfte att möjliggöra så stora jämförelser som möjligt mellan de nordiska språken. Det mest tillförlitliga svaret i sammanhanget är att finlandssvenskar använder ersättningsord (*ladda ner*) framom det engelska *downloading*. I fråga om realiseringen [kəʊtʃ] finns den oftare bland yngre och män än bland äldre och kvinnor. Anpassningen är också för vanligare i de högre livsstilarna än i de lägre.

F8. Diftongen [aʊ] i *downloading* uttalades [au] av 91 % och [aʊ] av 9 % av de finlandssvenska informanter som använde ordet. Andelen nollsvar var mycket hög för

detta ord; endast 28 % av informanterna använde ordet. Flera finlandssvenska informanter och så gott som samtliga svenska informanter använde ersättningsordet *nerladdning*, men många sade sig inte ha ett ord för verksamheten.

Anledningen till detta resultat är antagligen att språkbruket här påverkas av vilket språk datorns operativsystem har. Många yngre finländare har en ”engelsktalande” dator eftersom det i vissa fall kan vara en ekonomisk fråga och yngre kanske inte upplever det främmande språket som ett kommunikationshinder. Tvärtom upplever man kanske att ett engelskspråkigt dataprogram hjälper till att öva färdigheterna i engelska. Den ekonomiska faktorn kan också vara ett skäl till att en del har en finsktalande dator då svenskspråkiga program i vissa fall måste specialbeställas med längre leveranstid. Denna förvirring har skapats av att samtliga anställda på en del arbetsplatser har engelsk- eller finskspråkig dator oberoende av modersmål.

F9. Det engelska r-ljudet realiseras i finlandssvenskan och svenskan oftast anpassat som ett tremulant [r] i exempelorden *rap*, *rock* (1955), *breakdance* (1984), *freak* (1975), *printer* (1962). Bara i vissa fall är uttalet ett ”engelskt” tungrots-r:

Tabell 12: Uttalet av engelskans [r] (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	[ɹ]	[r]	N	[ɹ]	[r]
<i>rock</i> ('n'roll) (1955)	40	15	85	38	9	91
<i>rap</i>	40	23	77	37	45	55
<i>printer</i> (1962)	24	-	100	1	-	100
<i>freak</i> (1975)	22	38	62	9	100	-
<i>breakdance</i> (1984)	35	57	43	32	67	33

Det anpassade uttalet dominerar för *rock*, *rap* och *freak* medan de flesta uttalar *breakdance* oanpassat. Detta kunde förklaras med att *breakdance* är det nyaste ordet, men *rap* är också nytt och finns inte med i *Nationalencyklopedins ordbok* (1995). De svenska informanterna har också en ganska jämn fördelning mellan anpassat och oanpassat uttal av *rap* och alla informanter som använder ordet *freak* realiserar det engelska fonemet.

Tabell 13: Uttalet av engelskt [r] i inljud (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	[ɹ]	[r]	N	[ɹ]	[r]
<i>aerobic</i> (1970-tal)	38	3	97	32	50	50
<i>charter</i> (1963)	37	-	100	38	-	100
<i>airbag</i>	30	54	46	30	56	44

Endast 3 % av de finlandssvenska informanterna har ett oanpassat [ɹ] i *aerobic* (1970-tal) medan hälften av svenskarna har detta uttal. I *charter* (1963) har samtliga infor-

manter ett svenskt r-ljud. Däremot uttalar 54 % av finlandssvenskarna respektive 56 % av svenskarna [ʁ] i *airbag*.

Anledningen till att uttalsmönstret ser ut så här är troligtvis att *charter* är så integrerat att det uppfattas som ett inhemskt ord. För finlandssvenskarna tycks detta också vara fallet med *aerobic* som uttalas [æ̥rɔbik] med tryck på första stavelsen, medan det vanligaste uttalet bland svenskarna är [ɛ̥rɔbiks] med monoftongiskt initialljud, trycket på tredje stavelsen samt pluralform; med andra ord en helt igenom inte anpassad ordbild. Att *airbag* har en så hög andel oanpassat uttal kan bero på att ordet uppfattas som ett namn eller logotyp eftersom det står skrivet i denna form i bilar där det finns krockkuddar.

F10. Finlandssvenskarna uttalar det engelska initiala t-fonemet som ett finlandssvenskt oaspirerat [t-]. Ett fåtal informanter visar tendenser till ökad aspiration, men det är svårt att påvisa och generellt är aspirationen minimal. Det kan därför vara svårt att höra skillnad mellan initialklusilerna i exemplen *timeout* och *display*, men utan att göra studier med spektrogram är det svårt att uttala sig exakt. De svenska informanterna uttalar däremot tydlig aspiration [tʰ-].

I final position uttalas -t i både finlandssvenskan och svenskan som [t] eller [t:] enligt gängse kvantitetsregler så att *chat* och *hit* (1962) uttalas [tʃæt:] och [hit:]/[hit:] medan *beat* (1882) och *time out* (1960-tal) har kort [t].

F11. Initialt [p] i *pop* följer samma princip: finlandssvenskarna har ett oaspirerat uttal medan svenskarna aspirerar [pʰop:].

F12. Initialt [w] representeras av exempelorden *whisky* (1798) och *whiplash* (1989). *Whisky* (N= 40) får bland de finlandssvenska informanterna uttalet [wiski] av 35 % medan 65 % uttalar [viski]. Motsvarande siffror för sverigesvenska är 42 % [wiski] och 58 % [viski]. För båda informantgrupperna är det alltså det anpassade uttalet som dominerar.

Tabell 14: Anpassning av initialt [w] (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	[v]	[w]	N	[v]	[w]
<i>whisky</i> (1798)	40	65	35	40	58	42
<i>whiplash</i> (1989)	13	23	77	38	30	70
<i>twist</i> (1961)	40	60	40	37	45	55

Whiplash anpassas däremot av bara 23 % av finlandssvenskarna (N= 13) och 30 % av svenskarna (N=38). *Whiplash* kan inte ses som särskilt väletablerat i finlandssvenskan då bara 33 % av informanterna har ordet i sin vokabulär. Av de som använder ordet är 68 % yngre, och av dem har 78 % ett oanpassat uttal. I Sverige är ordet däremot väletablerat och används av 95 % av informanterna (N=38). I jämförelse med *whisky* är andelen oanpassat uttal betydligt högre, vilket antagligen har att göra med ordet ålder.

Twist (1961), med [w] som täckt initialt ljud, uttalas av 40 % av de finlandssvenska informanterna (N= 40) enligt ursprungsspråket medan 60 % anpassar till [tvist]. För de svenska informanterna är förhållandet det omvända: 55 % har ett oanpassat uttal och 45 % anpassar.

F13. Det engelska initiala [θ] i *thriller* (1938) realiseras av endast 3 % av de finlandssvenska informanterna. De övriga 97 % av informanterna (N= 38) använder sig av ett anpassat uttal, varför vi kan anse ordet som generellt anpassat i finlandssvenskan. Också de svenska informanterna (N=33) använder sig till övervägande del av anpassat uttal (68 %), men ungefär en tredjedel har ett oanpassat uttal.

Tabell 15: Uttalet av engelskans [θ] (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	[t]	[θ]	N	[t]	[θ]
<i>thriller</i>	38	97	3	38	68	32
<i>sudden death</i>	25	32	68	33	14	86

I *sudden death* (1976) med [θ] i final position anpassar 32 % av de finlandssvenska informanterna (N= 25) till [det:]. Den relativt låga andelen belägg, endast 63 % av informanterna, visar att ordet inte är särskilt väletablerat i finlandssvenskan överhuvudtaget. Ordet är en term inom ishockey som kräver ett visst mått av sportintresse att integrera. Att det är män som utgör majoriteten av dem som använder ordet är kanske inte så förvånande. Dessutom sker mycket av etermedias ishockeybevakning i Finland på finska, varför det inte är självklart att alla intresserade är bekanta med den svenska termen – i alla fall inte till den grad att de själva använder den.

Av de svenska informanterna har 83 % (N=33) *sudden death* i sin vokabulär och så många som 86 % av dessa har ett oanpassat uttal. I Sverige är ordet med andra ord mer väletablerat men anpassas också i lägre grad än i Finland.

F14. Fonemet [dʒ] finns i de flesta varianter av finlandssvenska som initial affrikata exempelvis i *djuþ* och *djur*, realiserat som [dʒ] eller [dj]. Det går att diskutera om fonemet ska betraktas som en affrikata eller som en initial konsonantkombination. I en del finlandssvenska dialekter, t.ex. i Sydösterbotten, är dock d liksom i sverigesvenskan stumt. I dialekterna i mitt inspelningsområde är uttalet dj-.

Tabell 16: Uttalet av initialt [dʒ] (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	[j]	[dʒ]	N	[j]	[dʒ]
<i>juice</i> (1959)	40	-	100	40	100	-
<i>jetlag</i>	23	22	78	35	71	29
<i>jogging</i> (1914)	40	100	-	37	100	-

Frågelistans *juice* (1959) har 100 % av finlandssvenskarna (N= 40) uttalat [dʒu:s] eller [dju:s] (37/63 %). Cirka en tredjedel av finlandssvenskarna har alltså anpassat sig efter det engelska uttalet, medan de övriga har anpassat den engelska affrikatan till den finlandssvenska initiala konsonantkombinationen *dj-*, men ingen har gått över till formen med initial *j-*. *Juice* är ett ord där den finlandssvenska språkvården gått sin egen väg i förhållande till den svenska. I Sverige är uttalet [jus] det allmänna – 100 % (N=40) också i den här undersökningen. Detta gav under en period stavningen *jös* som ett alternativ. I SAOL12 (1998) rekommenderas dock stavning enligt engelskt mönster. (Reuter 30/9 1988.) Anledningen till att språkvården här brutit mot den allmänna principen om att följa Sverige är att stavningen strider mot finlandssvenskarnas uttal som snarast skulle ge stavningen *djus* (Reuter 11/7 1986).

Jetlag (N= 23) har däremot 22 % av finlandssvenskarna anpassat och 78 % uttalat [dʒ]. För de svenska informanterna är förhållandet det omvända: 71 % anpassar medan endast 29 % har ett oanpassat uttal. För joggning (N= 40) har 100 % av såväl svenskarna som finlandssvenskarna anpassat till [jɔg:(n)ɪŋ]. Detta beror antagligen dels efterföljande vokal, dels på ordens ålder i svenskan. Till skillnad från de andra ord som används av 100 % av informanterna fick jag belägg för *jetlag* hos bara 58 %. Uttrycket kan därmed inte anses vara allmänt vedertaget i finlandssvenskan.

Manager (1898) är ett ord med stor variation i uttalet. *Språknämndens uttalsordbok* (2003) rekommenderar i första hand ett svenskt uttal [mana:fjɛr] alternativt ett engelskinfluerat [mæ:n:ɪdʒɛr]. Av de finlandssvenska informanterna (N= 40) använder sig 62 % av ett engelskinfluerat uttal, t.ex. [mæ:nɪdʒɛr/manaɔdʒɛr], 20 % anpassar till svenskan [mana:fjɛr] och 18 % har ett stavningstroget, kortstavigt, finskinfluerat [managær] med betoning på första stavelsen. Nästan samtliga svenska informanter (97 %) har ett engelskt uttal.

Tabell 17: Uttalet av mediant [dʒ] (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska			
	N	[dʒ]	[j]	[g]	N	[dʒ]	[j]
<i>manager</i>	40	62	20	18	34	97	3

Den finlandssvenska språkvårdens centrala syfte är att arbeta för att finlandssvenskan inte ska påverkas av den finska som finns i finlandssvenskans vardagliga omgivning och utvecklas i en annan riktning än svenskan i Sverige. Att 15 % av informanterna uttalar *manager* under påverkan av finskan är anmärkningsvärt, men å andra sidan inte särskilt oväntat. Att det finskinfluerade uttalet också är enhetligt med skriftbilden gör säkert sitt till. *Manager* är ett ord som används inom media, i sport-sammanhang och i fråga om underhållning och den betydande kommunikationen inom dessa domäner försiggår på finska, t.ex. sportsändningar och ungdomsprogram med artistinslag.

I fråga om *image* (1960) och *backstage* är mönstret att de flesta informanter (N= 38/32) har ett uttal som är nära det engelska: 58 % uttalar [imidʒ] och 64 % [bæk:steɪdʒ] medan de övriga har ett tonlöst finalt ljud [tʃ].

Tabell 18: Uttalet av finalt [dʒ] (i procent)

	<i>Finlandssvenska</i>				<i>Sverigesvenska</i>		
	N	[dʒ]	[tʃ]	[ds]	N	[dʒ]	[tʃ]
<i>image</i> (1960)	38	58	42	-	24	100	-
<i>backstage</i>	32	64	33	3%	37	100	-

En del informanternas uttal kunde betraktas som gränsfall på så sätt att ansatsen till finalfonemet var tonande men frikativan lät tonlös, som ett [dʒ]. Dessa har jag här betecknat som [dʒ]. Sannolikheten för hörfel vid transkriptionen bedömer jag ändå som betydande eftersom det ofta är mycket liten skillnad och svårt att uppfatta om ljudet, och särskilt anslaget med d eller t, är tonande eller tonlöst då anslaget dessutom är mycket kort. En minoritet om 3 % realiserade slutfonemet i *backstage* som [ds], dvs. enligt finskt mönster. Det anser jag dock vara en för liten andel för att säga någonting riktigt angående uttalet av finalt [dʒ] i finlandssvenskan. Särskilt i fråga om uttalet av [dʒ] som [dj] i initial position anser jag det riktigare att tala om en finlandssvensk konsonantkombination än som en affrikata. I final position är det svårare att bedöma, men också där vill jag påstå att mina informanternas uttal i de flesta fall hellre ska definieras som konsonantkombination.

F15. Det initiala [tʃ] är intressant för finlandssvenskans del eftersom det till skillnad från övriga varianter av svenska har ett fonemsegment som motsvarar detta. Exempelorden för denna variabel är *charter* (1963), *chat*, *cheddar* (1845) och *chips* (1962).

Tabell 19: Uttalet av initialt [tʃ] (i procent)

	<i>Finlandssvenska</i>			<i>Sverigesvenska</i>			
	N	[tʃ]	[ʃ]	N	[tʃ]	[tʃ]	[ʃ]
<i>charter</i> (1963)	37	72	28	38	3	74	24
<i>chips</i> (1962)	40	80	20	40	10	90	-
<i>cheddar</i> (1845)	35	44	66	35	6	68	26
<i>chat</i>	38	97	3	38	15	85	-

Den övervägande majoriteten av finlandssvenskarna använder genomgående affrikatan [tʃ], undantaget i *cheddar*. *Chat* uttalas av hela 97 % enligt engelskt mönster. Den största anledningen till det är att ordet är mycket nytt och ses som främmande. Att *cheddar* av majoriteten är anpassad beror antagligen på att ordet är gammalt i svenskan och inte uppfattas som ett engelskt ord. Det är ändå anmärkningsvärt att ordet bryter ett annars enhetligt uttalsmönster.

Tabell 20: Uttalet av finalt [tʃ] (i procent)

	Finlandssvenska			Sverigesvenska		
	N	[tʃ]	[ʃ]	N	[tʃ]	[ʃ]
<i>coach</i> (1962)	37	97	3	34	100	-
<i>lunch</i> (1852)	40	-	100	40	-	100

I final position har 97 % av de finlandssvenska informanterna använt [tʃ] i *coach* (1962) och 3 % anpassat, medan *lunch* (1852) uttalas [lʌnʃ] av alla. De svenska informanterna anpassar till 100 % *lunch* medan *coach* har engelskt uttal. Detta visar på att *lunch* är fullständigt anpassat till svenskan medan *coach* uppfattas som ett engelskt ord och uttalas därefter.

Tabell 21: Sammanfattning (i procent)

	Finlandssvenska				Sverigesvenska			
	Anpassad	Neutral	Utländsk	Övriga	Anpassad	Neutral	Utländsk	Övriga
M1 <i>ing/ning</i>	52		49		38		62	
M2 subst plur.	54		27	17	43		38	19
M3 adj. plur.	64		36		88		12	
Samlat snitt morfologi	56,7	0	37,3	5,7	56,3	0	37,3	6,3
F1 <u>	100	0	0		85,7	0	14,3	
F2a <a>	0	64,5	35,5		0	68	32	
F2b <a>	14,5		85,5		12,3	0	87,8	
F3 kort och långt <i>i</i>	100	0	0					
F4 <-on>	33,7	0	66,3		32,3	67,7	0	
F5 <-er>	89,8	0	10,3		7,7	92,3	0	
F6 <ai>	100	0	0		100	0	0	
F7 <oa>	32,5	0	77,5		13	0	87	
F8 <ow>								
F9 prevokaltiskt <r>	73,4	0	26,6		44,8	0	55,3	
F9 postvokaltiskt <r>	81	0	19		64,7	0	35,3	
F10 aspirerat <t>	100	0	0		100	0	0	
F11 aspirerat <p>	100	0	0		100	0	0	
F12 <w>	49,3	0	50,7		44,3	0	55,7	
F13 <th>	64,5	0	35,5		41	0	59	
F14 initialt <j>	61,7	0	38,3		90,3	0	9,7	
F14 medalt <g>	38	0	62		3	0	97	
F14 finalt <g>	39	0	61		0	0	100	
F15 initialt <ch>	29,3	70,8	0		91,8	0	8,5	
F15 finalt <ch>	1,5	50	48,5		0	50	50	
Samlat snitt fonologi	58,3	9,8	32,5		46,2	15,4	38,4	

7.3. Resultat fördelat enligt ordens ålder och bakgrundsvariabler

På basis av ordens ålder och variation i användningen har jag tittat närmare på fördelningen av anpassningen av *dopning* och *kickboxning*.

Tabell 22: Andelen anpassat uttal i relation till livsstilsvariabler (i procent)

		<i>N</i>		<i>Kvinnor</i>	<i>män</i>	<i>A+D</i>	<i>B+C</i>
		<i>yngre</i>	<i>äldre</i>				
Fi.sv.	<i>dopning</i>	39	20	26	20	25	21
	<i>kickboxning</i>	36	53	76	65	63	52
Svenska	<i>dopning</i>	38	15	7	10	12	-
	<i>kickboxning</i>	27	74	56	58	75	62

Generellt sett kan vi se att anpassning bland finlandssvenskarna är vanligare i den äldre gruppen samt bland kvinnorna medan det för svenskarna tvärtom är vanligare att de yngre och männen anpassar. I fråga om livsstilarna är resultatet dock för båda informantgrupperna att de traditionella A och D anpassar i högre grad än de moderna. Detta undantaget finlandssvenskarna och *kickboxning*. Tendenserna går med andra ord i motsatt riktning inom de båda språken.

Svenskarna visar aningen större tendens att använda de oanpassade formerna. För *mobbning* är det särskilt tydligt. Hela 70 % av svenskarna men bara 10 % av finlandssvenskarna säger *mobbning*. *Mobbning* är ett intressant ord eftersom det är ett lexikaliskt lån med överförd betydelse. *Mobbning* på engelska innebär att en hop smalas runt ett objekt, medan begreppet för svenskans mobbning är *bully*.

Alla de finlandssvenska informanter som gett *display* s-plural är män ur den äldre åldersgruppen. De representerar jämnt livsstil A och B. Bland svenskarna som ger *display* s-plural är 75 % kvinnor och likaså 75 % tillhör den äldre åldersgruppen. Alla representerar livsstil A och D. I fråga om *freak* som i finlandssvenskan har 40 % s-ändelse finns informanterna i alla livsstilar med en majoritet i B och C (39 %). 56 % av alla är kvinnor och 67 % tillhör den yngre gruppen. Av svenskarna som har s-plural (78 %) är 71 % män och 57 % äldre och de representerar jämnt alla livsstilar med en svag majoritet på de produktproducerande A och D. Också *hit* får bland finlandssvenskarna s-plural (totalt 37 %) med en majoritet inom livsstil B och C. Av dessa är 54 % kvinnor och 62 % yngre. Bland svenskarna är s-plural det dominerande för *hit* (63 %). Av dessa är 55 % yngre, 60 % kvinnor och majoriteten tillhör livsstilarna A och D. *Whiskey* får däremot s-ändelse bara av 10 % av de finlandssvenska informanterna och de finns inom livsstilarna A och D. De representerar till 75 % den äldre kategorin och 75 % är män. Inte heller svenskarna har någon hög procent s-plural (17 %) och av dessa är 83 % yngre, 67 % kvinnor men också här representeras främst livsstil A och D.

Det generella mönster som kan ses är att de yngre finlandssvenskarna oftare använder s-plural än de äldre, utom för orden med vokalslut då de yngre har n-plural. Den genomgående skillnaden mellan män och kvinnor är att män oftare använder s-pluralen. För svenskarna är det däremot generellt sett något vanligare att kvinnor använder s-plural. Om vi ser på livsstilarna kan inga tydliga tendenser uttydas i

någondera informantgruppen. Den allmänna slutsatsen i fråga om s-plural är att den är allmänt förekommande särskilt bland yngre.

För ordet *baby* förekommer n-ändelsen i alla livsstilar (30 % totalt) i förhållandet 17/17/33 resp. 33 %. Informanterna är till 67 % yngre och 42 % är kvinnor. *Display* får s-ändelse enbart i livsstil B (16 %) och representeras då enbart av män i den yngre åldersgruppen. Också *whisky* får ändelsen inom alla livsstilar: 11/32/32 resp. 26 %. Av dem tillhör 68 % den yngre åldersgruppen och 58 % är män.

Utifrån detta kan man konstatera att n-ändelse är vanligare bland yngre informanter. I det förra avsnittet kunde vi se att de yngre informanterna använder -n som pluralisändelse på bekostnad av den engelska s-pluralen. Anledningen till att språkvården ogillar n-plural är att formen sammanfaller med bestämd form singularis för utrer (t.ex. sg. beibi, beibin, pl. beibin, beibina). Män använder den här pluralis-ändelsen oftare än kvinnor, men i relation till livsstilarna ser jag det svårt att hitta något mönster med så här få ord.

De yngre finlandssvenskarna böjer det importerade adjektivet *cool* markant oftare än de äldre både i neutrum och i pluralis. Skillnaden mellan män och kvinnor är inte stor men kvinnorna böjer något oftare än männen. Särskilt gäller detta pluralisböjningen. Bland de svenska informanterna är det däremot oftare männen som realiserar böjning såväl i neutrum som pluralis. I fråga om livsstilarna är det för finlandssvenskarnas del jämnt medan man bland svenskarna kan se att B och C böjer i högre grad. Utifrån ett enda adjektiv är det dock svårt att dra några långt gående slutsatser. Adjektivet *cool* förekommer alltså allmänt men att det är de yngre som verkligen tagit in det i sitt språk och anpassat det till svenska i böjning.

Tabell 23: Böjning av adjektiv i relation till variabler (i procent)

	Kvinnor		män		yngre	äldre	A+D	B+C
<i>Cool-t</i>								
Fi.sv.	52	50	76	26	60	60		
Svenska	90	100	100	90	89	94		
<i>Cool-a</i>								
Fi.sv.	59	55	71	30	48	48		
Svenska	70	85	90	85	78	94		

Nedan ser vi anpassningen av *whisky* i relation till variablerna ålder, kön och livsstil för både finlandssvenskan och svenskan:

Tabell 24: Anpassningen av [w] i *whisky* (1798) (i procent)

	N		yngre	äldre	kvinnor	män	A+D	B+C
Fi.sv	40	65	65	65	65	65	55	75
Svenska	40	57	57	65	47	60	53	

Förutom att finlandssvenskarna anpassar i högre grad än svenskarna är det egentligen bara skillnaderna mellan livsstilsgrupperna som verkar anmärkningsvärt. I den

svenska informantgruppen anpassar A och D liksom förväntat i högre grad medan den finlandssvenska gruppen B och C anpassar i betydligt högre grad än A och B. Detta strider emot antagandet om att de traditionella skulle vara mer benägna att anpassa. En förklaring kunde vara att livsstil A upplever whisky som en kultur-bunden produkt vars namn man inte ska försvenska.

De svenska informanterna väljer till övervägande del att anpassa främst till [ɕ]. I fråga om *charter* och *cheddar* är det dock 24 % respektive 26 % av informanterna som uttalar ett bakre [ɕ] enligt följande:

Tabell 25: Andelen uttal med [ɕ] bland svenska informanter (i procent)

	N	kvinnor	män	yngre	äldre	A+D	B+C
<i>charter</i> (1963)	38	25	27	35	13	30	14
<i>cheddar</i> (1845)	35	12	40	37	8	15	33

Utifrån tabellen kan vi se att det är betydligt större andel yngre än äldre som anpassar till ett bakre sje-ljud samt att detta uttal är vanligare bland männen. Om man delar upp livsstilskategorierna i traditionella A och D respektive moderna B och C är resultatet olika för orden, men med mycket tydlig skillnad i andelen som anpassar till detta uttal. Mitt antagande är att det dels är ordens ålder som orsakar denna skillnad, dels åldersgruppernas eventuellt olika attityd till de olika sje-uttalen. Ett främre sje-ljud anses traditionell som ”finare” medan den yngre generationen troligtvis inte lika starkt lägger in denna värdering och därför i högra utsträckning använder bakre sje-ljud.

Med tanke på finlandssvenskans uttal är det anmärkningsvärt att [ʃ]-uttalet uppträder i så pass stor utsträckning i *charter* (N= 37) och *chips* (N= 40):

Tabell 26: Andelen [ʃ]-uttal bland finlandssvenskar (i procent)

	N	Kvinnor	män	yngre	äldre	A+D	B+C
<i>charter</i>	37	22	32	29	27	21	34
<i>chips</i>	40	25	15	30	10	15	25

De som uttalar [ʃips] utgör totalt 20 % (N= 8) av informanterna. En orsak till detta uttal kan vara påverkan från Sverige via massmedia. Ändå kan jag inte riktigt tro att inflytandet skulle vara så starkt, eftersom svenskan i Sverige genomgående har annorlunda sje-ljud och detta inte påverkar allmänspråket i Svenskfinland. En annan förklaring kunde vara att det är stavningssättet som påverkar uttalet. Både *chips* och *charter* är väletablerade svenska ord särskilt bland yngre som vuxit upp med dem. Man ser dem alltså inte längre som engelska ord och därför är min åsikt att uttalet nu börjar sammanfalla med uttalet av äldre importord av franskt eller engelskt ursprung som stavas med ch- men uttalas [ʃ], som t.ex. check, choklad, charm, chock. Det faktum att det är yngre samt informanter ur de moderna livsstilarna B och C som i högst grad representerar detta uttal gör att jag tror att det kan vara frågan om

hyperkorrektion: man är så mån om att ha ett engelskt uttal att man korrigerar det finlandssvenska uttalet.

Manager (1898) är ett av de ord som bland de finlandssvenska informanterna visar störst variation i uttalet:

Tabell 27: Finlandssvenskarnas anpassning av *manager* (i procent)

	<i>kvinnor</i>	<i>män</i>	<i>yngre</i>	<i>äldre</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>
<i>managæer</i>	33	67	30	0	10	10	20	20
<i>mana:fær</i>	20	20	5	35	20	40	-	20

Variationen av informanternas uttal visar en stor osäkerhet, och då är det nära till hands att ta efter en modell man förmedlats genom media. Typiskt är att det är unga och fler män som använder den finska formen, liksom att det är representanter ur de lägre livsstilarna, som sannolikt har lägre utbildning, som ger belägg för det här uttalet.

Det svenskanpassade uttalet har däremot fler belägg i de högre livsstilarna och framför allt bland äldre, vilket tyder på att dessa kategorier är mer språkmedvetna och mer benägna till purism.

Majoriteten av informanterna använder sig av ett anpassat uttal av *stuntman* (1953):

Tabell 28: Oanpassat uttal av *stuntman* (i procent)

	<i>N</i>	<i>Kvinnor</i>	<i>män</i>	<i>yngre</i>	<i>äldre</i>	<i>A+D</i>	<i>B+C</i>
Fi.sv.	39	16	20	25	11	16	20
Svenska	40	45	33	33	50	40	40

Tendenserna går i kors i fråga om de olika informantkategorierna för finlandssvenska och svenska. Det är bara i fråga om livsstil som resultaten ser ut att visa samma mönster: de traditionella och de moderna livsstilskategorierna anpassar i samma utsträckning. Vad som inte syns av tabellen är att de finlandssvenska informanter som har oanpassat uttal för denna variabel endast representerar kategori C och D medan A och D till 100 % anpassar.

8. Avslutning

I den här rapporten har jag utifrån en rad fonologiska och morfologiska variabler presenterat hur finlandssvenskar och svenskar använder importord i sitt talspråk. I stora drag tyder resultaten på att importorden följer de generella uttalsreglerna för respektive språkvariant men att ett oanpassat engelskt uttal inte är ovanligt. De svenska informanterna har i regel större benägenhet att inte anpassa till svenskan och yngre informanter anpassar generellt i något mindre grad än de äldre.

Undersökningens stora problem är att informantunderlaget är mycket litet. Det gör det svårt att se tydliga tendenser särskilt i fråga om ord med flera variationsmöjligheter som t.ex. uttalet av diftongen i *coach*. Antalet informanter som realiserar en variant blir lätt så få att det är omöjligt att generalisera och det blir lätt att anta att valet av uttal är en slump snarare än påverkat av ålder, kön eller livsstilstillhörighet. Särskilt svårt har det varit att säga något om resultaten i förhållande till livsstilskategori. Detta dels på grund av det lilla antalet informanter i varje kategori (tio personer per kategori och språk), dels på grund av att det visade sig vara svårt att få tag på informanter som verkligen platsade i respektive livsstilskategori. Det här gäller särskilt för livsstilskategorierna C och D. Antalet informanter borde utvidgas betydligt och hemort/geografisk spridning borde läggas till bakgrundsvariablerna eftersom uttalet mellan olika dialekter inom både det finlandssvenska och det svensk språkområdet varierar betydligt.

Personligen vill jag framhålla det totala resultatet inom de två informantgrupperna som mest pålitligt och intressant i relation till varandra då det visar spår av de olika språkmiljöer som dessa två svenska standardspråksvarianter existerar i.

Den här talspråksundersökningen inom ramen för projektet *Moderna importord i språken i Norden* är den första undersökningen som görs på användningen av importord i talspråk i finlandssvenska och svenska. Metoden med en frågelista följer traditionell svensk dialektforskning och jag tycker att metoden har utfallit bra då den antagligen är så nära autentiskt talspråk man kan komma med "mannen på gatan". Likväl är intervjusituationen inte idealisk när det gäller att komma åt ett spontant uttal. Jag tror att graden av anpassning är högre än den här undersökningen visar eftersom informanterna snabbt uppfattat att orden är ursprungligt engelska och antagligen uttalat orden mer engelskt än de gör i spontant vardagsspråk.

I den här undersökningen har jag använt mig av ämnesområden där det förekommer många importord, t.ex. sport, mat, musik/ungdomskultur. Ett förslag till utveckling av undersökningen vore att studera användningen av importord i sportsändningar, matlagnings- och kulturprogram på tv och radio. Detta vore knappast heller genuint autentiskt talspråk då talarna i så fall i första hand vore experter på området och dessutom i viss mån direkt under inflytande av språkvård, men det vore en ny vinkling. För det aktuella materialet skulle jag förutom de aspekter jag tidigare i rapporten pekat ut vilja undersöka användningen av ersättningsord i relation till bakgrundsvariablerna.

Referenser

- Andersson, Erik. 1999. *Grammatik från grunden: en koncentrerad svensk satslära*. Ord och stil 24. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Andersson, Hans. 1999. *Vokablar på vandring. Ordimport till Sverige under tusen år*. Lund: studentlitteratur.
- Bergroth, Hugo. 1917. *Finlandssvenska: handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. Helsingfors: Holger Schildts Förlag.
- Chrystal, Judith-Ann. 1988. *Engelskan i svensk dagspress*. Solna: Esselte studium.
- Dahl, Henrik. 1997. *Hvis din nabo var en bil*. Köpenhamn: Akademisk Forlag.

- Dahlman, Malin. 2004. *Att välja mellan svensket, finsket och engelsket. Anpassning av moderna importord i finlandssvensket talspråk*. Avhandling pro gradu vid Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur (Nordica) vid Helsingfors universitet.
- Elert, Claes-Christian. 1995. *Allmän och svensk fonetik* (7 omarbetade upplagan). Stockholm: Norstedts Förlag AB.
- Garlén, Claes. 1997. *Svenskans fonologi* (13 tryckningen). Lund: Studentlitteratur.
- Gellerstam, Martin. 2003. Anpassning av lånord i Svenska Akademiens ordlista. I: Sandøy, Helge (red.), *Med 'bil' i Norden i 100 år. Ordlagning og tillpassing av utanlandske ord*. Moderne importord i språka i Norden I. Oslo: Novus forlag.
- Graedler, Anne-Line & Johansson, Stig. 2002. *Rocka, Hipt, og Snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- af Hällström, Charlotta. 2000a. Definitioner på några termer som används i språkvårds-litteratur. I: *Språkebruk* 1/2000, s.13–15.
- af Hällström, Charlotta & Reuter, Mikael. 2000b. *Finlandssvenske ordbok*. Esbo: Schildts.
- Höckerstedt, Leif. 2000. *Fuskfinnar eller östsvenskar?: en debattbok om finlandssvenskhet*. Helsingfors: Söderström & C:o Förlags Ab.
- Lehiste, Ilse. 2000. *Vad vet jag om språkkontakt*. (orig.: *Lectures on Language Contact*) Alhambras Pocketencyklopedi/75.
- Leinonen, Kari. 2004. *Finlandssvensket sje-, tje- och s-ljud i kontrastiv behysning*. Jyväskylä studies in humanities 17. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lindblad, Peter. 1980. *Svenskans sje- och tje-ljud i ett allmänfonetiskt perspektiv* (diss.). Travaux de l'institut de linguistique de Lund XVI. Lund: Gleerup.
- Ljung, Magnus. 1988. *Skinheads, hackers & lama ankor. Engelskan i 80-talets svenska*. Stockholm: Bokförlaget Trevi Ab.
- Lund, Jørn. 1986. Det sprogsociologiske klima i de nordiske lande. Kommentarer og påstande. I: *Språk i Norden 1986*, s. 17-30.
- Mattfolk, Leila m.fl. 2004. Finlandssvensk språknormering. I: Helge Sandøy och Jan-Ola Östman (red.): *"Det främmande" i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord*. Moderne importord i språka i Norden II. Oslo 2004: Novus forlag. S. 219–252.
- Melin-Köpilä, Christina. 1996. *Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan. Språkliga studier med utgångspunkt i nutida elevtexter*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 41. Uppsala: Uppsala universitet.
- Nationalencyklopedins ordbok*. 1995. Utarbetad vid Språkdata, Göteborgs universitet (vetenskaplig ledare Sture Allén). Höganäs: Bra Böcker.
- Nyordsboken. Med 2000 nya ord in i 2000-talet*. 2000. Utarbetad av Lena Moberg. Stockholm: Svenska språknämnden: Norstedts ordbok.
- Nygård, Anders. Stencil. *Finlandssvensket uttal*. Komplikation. Avd. f. allmän språkvetenskap. Åbo Akademi.
- Prismas främmande ord*. 1998. Stockholm: Norstedts Ordbok HB.
- Ransgart, Martin. 2004. Den svenska språkvårdens syn på importord under 1800- och 1900-talet. I: Sandøy, Helge & Östman, Jan-Ola (red.) *"Det främmande" i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord*. Moderne importord i språken i Norden II. Oslo: Novus Forlag.

- Reuter, Mikael. 1977. Finlandssvenskt uttal. I: Pettersson & Reuter (red.) *Språkebruk och språkvård* (3 omarbetade upplagan). Helsingfors: Schildts. S. 19–45.
- Reuter, Mikael. *Reuters rutor*. 11/7 1986 ”Främmande ord”, 30/9 1988 ”Kabaré på kaféet”, 29/4 1998 ”Hur många euro?”, 7/3 2001 ”Dopning och mobbning”, 9/1 2002 ”Pluralformer”.
- Riad, Tomas. 1997. Svenskt fonologikompendium. Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet. S. 8-9.
- Sandøy, Helge. 2000. *Lånne fjører eller bunad. Om importord i norsk*. Oslo: LNV/Cappelen Akademisk.
- Svenske uttalsordlista*. 1994. Skrifter/Forskningscentralen för de inhemska språken: 3. Helsingfors: Tryckericentralen.
- Svenska akademien grammatik*. 1999. Del 2: Ord. Stockholm: Svenska akademien: Norstedts ordbok.
- SAOL: Svenska Akademiens ordlista över svenska språket. 1998. Tofte upplagan. Norstedts ordbok.
- Svenska språknämndens uttalsordbok: 67 000 ord i svenskan och deras uttal*. 2003. Utarbetad av Claes Garlén. Stockholm: Svenska språknämnden: Norstedts ordbok.
- Teleman, Ulf. 2003. *Tradis och funkis. Svensk språkvård och språkepolitik efter 1800*. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 87.
- Vikør, Lars. 1993. *The Nordic Languages. Their Status and Interrelations*. Oslo: Novus forlag.

[dʒetlæg], [tʃetlægi], [jetlæk:i] and more: The adaptation of modern Anglo-American imports in spoken Finnish

Ulla Paatola
University of Helsinki

1. Introduction¹

According to Pulkkinen (1984: 10) there were no more than 500 English loanwords in Finnish by 1920; but the number has grown extensively after World War II. Today growing numbers of people need to know English to succeed at work, at school and in their everyday lives as English loan words, which are here called ‘imports’, have spread both in the society at large and in the public sphere.

In this study I will describe the morphological and phonological adaptation of Anglo-American imports (e.g. *chat*, *backstage*, *cool*) in spoken Finnish after World War II. The morphological variables analysed include the pluralisation of imported adjectives (like *cool*) and nouns (like *backer*) and the realisation of vowel harmony in the declension of nouns (e.g. whether a case ending on *aerobic* has a front or a back vowel). The phonological variables include the word-initial realisation of [tʃ] (e.g. *chat*) and the word-final realisation of [dʒ] (e.g. *backstage*). The imports taken into consideration are analysed in relation to for how long they have been used in Finnish and in relation to the sociolinguistic background of the informants in the study.

The initial hypothesis was that the inflection of some imports and the realisation of some phonemes (e.g. [tʃ] and [dʒ]) would be difficult for Finnish speakers, and that especially the pronunciation of these sounds would be adapted to a large extent. At the same time, I expected that the interview situation in which the informants produced the test words might result in careful articulation of the English sounds. Indeed, my expectations proved correct in many respects.

The adaptation of borrowed nominals (nouns and adjectives) and partly verbs has been studied quite extensively in Finnish, although much of the literature is normative and prescriptive rather than descriptive. For example, Sajavaara (1989: 96–

¹ *List of abbreviations*

/	marks the stem
ABL	ablative
ADE	adessive
F	phonological variable
INE	inessive
M	morphological variable
NOM	nominative
PART	partitive
pl	plural
sg	singular

106) and Itkonen (1997: 41–46) discuss the correct spelling and pronunciation of imports as regards vowel length, consonant gradation and vowel harmony. Itkonen (1988: 11–13, 1997: 41) and Hiidenmaa and Nuolijärvi (2004: 258, 260) classify imports into three groups according to their degree of adaptation. They conclude that some imports have been fully, some partially and others not at all adapted. Further, Koukkunen (1990), Häkkinen (2004) and Pulkkinen (1984) have collected an extensive amount of etymological data on the most common imports and, on occasion, Pulkkinen (1984) gives suggestions on the pronunciation of an import. Besides these, *Kielitoimiston sanakirja* (KS) (2005) is a contemporary Finnish dictionary which includes common imports, and Karlsson's (1982, 1987) and Hakulinen et al.'s (2004) description of Finnish grammar and phonology are essential in understanding the adaptation of imports in Finnish.

2. *Linguistic variables*

This study aims at describing the adaptation of imports on the basis of linguistic variables which are divided into morphological and phonological ones. Strictly speaking, the study discusses eight morphological variables and twenty-six phonological variables, although it is sometimes impossible to distinguish between morphology and phonology in Finnish. In fact, *Iso Suomen Kielioppi* (Hakulinen et al. 2004), which is the most recent, the most prominent and the largest Finnish grammar to date, does not make this distinction at all. Instead, the grammar has a section with the heading “morphophonology and phonology”.

2.1. *Morphological variables*

The list below (M1–M8) gives the morphological variables and the imports that were investigated in the study. In the list, I only give the English form of the imports in question and not their Finnish forms, since some imports have several different Finnish counterparts, which will become clear in the following sections. The number in brackets after each import in the list refers to the year the import was documented in writing in Finnish (e.g. in a dictionary, an encyclopaedia, a novel, a newspaper or a magazine) (see Airila 1945, Häkkinen 2004, Karttunen 1979, Koukkunen 1990, KS 2005, Nurmi 2004, Pulkkinen 1984, *Uudissanasto* 1979). Such information is not available on all the imports investigated in the study. Thus, there is no year in brackets after all the imports. However, taking into account the technological advancements and other changes in the society during the last two decades, one can speculate that such imports as *e-mail*, *hacker*, *diskette*, *cover* and *backstage* have a fairly short history.

- M1: the plural form of nouns (case endings): *hacker*, *stuntman* (1973), *chips* (1963)
- M2: the plural form of adjectives (case endings): *cool*, *crazy*
- M3: *-ing* in verbal nouns: *feeling* (1966), *sightseeing* (1948)
- M4: *-i* as the nominative singular ending of nouns: *cover*, *pub* (1966)

- M5: the gemination of word-final consonants and *-i* as the nominative singular ending of nouns: *aerobic* (1983), *bit* (1965)
- M6: consonant gradation in the declension of nouns: *aerobic* (1983), *(super)market* (1963)
- M7: vowel harmony in the declension of nouns: *backstage*, *aerobic* (1983), *laser* (1960)
- M8: imported verbs: *feel*, *clone* (1979)

2.2. Finnish phonology and phonological variables

The number of Finnish phonemes is under debate – descriptions range from 19 to 25 (see Karlsson 1983). However, there seem to be fewer native phonemes in Finnish than, for example, in English or Swedish. As Karlsson (1987: 14) points out, there is an almost one-to-one correspondence between the writing system and the phonetic realisation of a word, which means, for example, that <kissa> is pronounced [kisa] – with length marked by doubling in writing.

All in all, there are eight vowels in Finnish: /i e ä y ö u o a/ (Karlsson 1983: 52, Karlsson 1987: 17, Hakulinen et al. 2004), which can be either long or short. The length of a vowel is very important in Finnish as the difference between short and long vowels is used to distinguish meanings (e.g. *tule* ‘come-IMPERATIVE’, *tulee* ‘she/he comes’, *tuulee* ‘it is windy’). Further, there is no quality difference between vowels such as [i] and [i].² The most important articulatory qualities of the vowels are given below (cf. Hakulinen et al. 2004: 37; Laaksonen and Lieko 1992: 13; Karlsson 1983: 52; Morris-Wilson 1992: 127).

	<i>front</i>		<i>back</i>	
	<i>unrounded</i>	<i>rounded</i>	<i>unrounded</i>	<i>rounded</i>
<i>close</i>	i	y		u
<i>half-close</i>	e	ö [ø]		o
<i>open</i>	ä [æ]		a [ɑ]	

Plosives p, b, t, d, k, g

Fricatives f, s, š, h

Liquids l, r

Semi-vowels v, j

Nasals m, n, ŋ

For a thorough discussion of the quality and pronunciation of all consonants, see Karlsson (1983) and Hakulinen et al. (2004).

The following list (F1-F26) shows the phonological variables and the imports which were investigated in the study. It includes native, non-native as well as altogether foreign sounds from the Finnish point of view. The sounds are given

² I use IPA symbols throughout, within square brackets.

according to their pronunciation in English. The number in brackets after some imports refers to the year the import was documented in writing in Finnish.

- F1: word-internal and word-initial [æ] spelled -a-: *backstage, hacker, action, animation* (1960)
- F2: word-internal [ɪ] spelled -i-: *diskette, hit* (1965)
- F3: word-internal [ʌ] or [ɒ] spelled -o-: *cover, rock* (1955)
- F4: word-internal [ʌ] spelled -u-: *stuntman* (1973), *pub* (1966)
- F5: word-final [ʔn] without stress: *action, animation* (1960)
- F6: word-final [ɜʔ] spelled -er: *hacker, trailer* (for boats 1944, relating to films 1973)
- F7: word-final [ɜ:] spelled -ur: *surf* (first used in the form *surfing* 1945)
- F8: word-internal [eɪ] spelled -ai-: *e-mail, trailer* (for boats 1944, relating to films 1973)
- F9: word-internal [eɪ] spelled -a-: *backstage, laser* (1960)
- F10: word-internal [a:] spelled -a-: *break dance, supermarket* (1963)
- F11: word-final [əʊ]: *slow motion, show* (1958)
- F12: word-initial [w]: *workshop* (1964), *western* (1963)
- F13: word-internal [w]: *twist* (1964), *swing* (1944)
- F14: word-initial [θ]: *Thousand Island, thriller* (1948)
- F15: word-final [θ]: *death metal*
- F16: word-initial [tʃ]: *chat, chips* (1963)
- F17: word-final [tʃ]: *beach* (1976), *beach volley, brunch* (1976)
- F18: word-initial [dʒ]: *jetlag* (first used in the word *jet* 1966), *jeep* (1940s)
- F19: word-final [dʒ]: *backstage, college* (on textiles 1983)
- F20: word-initial [ɹ]: *rap, rock* (1955)
- F21: word-initial [ɹ] after consonant: *brunch* (1970s), *thriller* (1948)
- F22: word-internal [ɹ]: e.g. *aerobic* (1983), *supermarket* (1963)
- F23: word-initial [b] and [p]: (before consonants) *break dance, brunch* (early 1970s); (before vowels) *backstage, beach volley* (*beach* 1976); (before consonants) *printer* (first as the verb *printata* ‘to print’ 1969); (before vowels) *pub* (1966)
- F24: word-initial [d] and [t]: *diskette, disco* (1960); *twist* (1964), *trailer* (for boats 1944, relating to films 1973)
- F25: word-final [t]: *chat, supermarket* (1963)
- F26: word-internal [t]: *backstage, stuntman* (1973)

In the list, I only give the English and not the Finnish forms of the imports for the same reason as discussed with respect to the morphological variables. The list consists of the same variables that were initially decided upon within the MIN Project, though there are some small differences. The phonetic description of the English sounds is based on British English, although other varieties are likely to influence modern Finnish as well. Further, as the analysis will show, morphophonology is crucial for some of these variables.

3. Methodology: Interviews

The data were collected through thirty recorded interviews. The interviews were conducted in Finnish and each interview consisted of 56 questions about 56 imports of which the majority is discussed in this paper. The interview questions related to different topics that are central in today's society (work, sports, cinema and television, music, computers, travelling, food and drinks, and textiles).

Each question consisted of two parts. The aim of the first part was to make the interviewee say a certain import (e.g. *stuntman*). Generally, I asked if she/he had ever played a board game called 'Alias' (cf. 'Taboo' in English), where one player tries to describe a word without actually saying it and her/his team-mates try to guess the word as quickly as possible. Most interviewees had played the game or at least knew how to play it. I explained to them that the first part of the interview would be like playing that game. Thus, I described a word, trying to give as accurate a definition of it as possible. The interviewee's task was to guess the word and say it out loud. I did not specify that the word should be an import. Instead, I instructed them to answer with the word that first came to their minds. Some of the interviewees asked if they could use a slang word or a word that belongs to the spoken language. I told them that they could do that.

Secondly, after the interviewees had guessed the word, they were shown a written sentence (i.e. a follow-up sentence) where there was an empty space for the word. The interviewees were asked to place the word they had just guessed in the sentence and read the sentence out loud. In many cases the sentence required the interviewees to inflect a nominal in singular/plural in the locative cases, in the partitive or in the genitive, or to conjugate a verb.

The following example illustrates the interview questions:

- Part 1: Henkilö, jota käytetään oikean näyttelijän tilalla kuvattaessa vaarallisia kohtauksia elokuvaan ja televisioon.
'A person who is used instead of an actor when you shoot dangerous scenes for cinema and television.'
- Part 2: Elokuvaa varten palkattiin useita ---.
'A lot of --- were hired for the film.'

The interview proceeded from question 1 to question 56. The same questions were always presented to everyone in the same order, which was a thematic and logical order, so that the interview would proceed smoothly and the interviewees would think of words in a certain field. It was usually possible to answer the question either with an import or with a native Finnish word.

As I started to compile the list of questions for this study, I had lists of the other speech communities' morphological and phonological variables and copies of the Finland-Swedish and the Danish interview questions. I used them as the starting point for my work. Some of the variables were not relevant for Finnish and some imports that the other studies include are simply not (widely) used in Finnish. In such cases I chose other imports and other follow-up sentences for my study.

4. Interviewees

My data consist of thirty interviews with thirty interviewees. The interviewees were chosen on the basis of their lifestyle as understood in the MIN Project.

A person's lifestyle depends on one's "values, choices, habits and hobbies" (cf. the Introduction to this volume, and Dahlman and Mattfolk 2004: 65). Thus, I interviewed four informants from traditional/goods-producing companies in managerial position (Group A), nine from modern/service-producing companies in managerial position (Group B), seven from modern/service-producing companies in non-managerial position (Group C) and ten from traditional/goods-producing companies in non-managerial position (Group D).

The informants come from 17 different companies. Their job titles differ from one another, though a few of them work in a similar field. 43% (N=13) work in management positions (e.g. in computer engineering, human resources, marketing, real estate, legal consultation, banking, and the restaurant business) and 57% (N=17) work in non-managerial positions (e.g. in sales, in accounting, in restaurants, in computer engineering, and in secretarial positions).

The educational background of the interviewees is quite similar. 50% (N=15) of them have a university degree and 27% (N=8) have a degree from a university of applied sciences ('ammattikorkeakoulu'/'yrkeshögskola'). In turn, 7% (N=2) of the interviewees report that they have completed upper secondary school and 7% (N=2) a vocational college. 10% (N=3) report that they have completed both upper secondary school and vocational college. All the interviewees at the managerial level either have a degree from a university or from a university of applied sciences except for two interviewees in Group B who report that they received their last formal certificate from the upper secondary school. Three interviewees in group C have a university or a university of applied sciences degree and four have a certificate from the upper secondary school or a vocational college. Nine interviewees in Group D have a university or a university of applied sciences degree and one has completed a vocational college and apprenticeship training.

A common denominator for all the interviewees is their L1: they speak Finnish as their native language. Further, 50% (N=15) of the interviewees are women and 50% (N=15) are men. The distribution of women and men is not quite evenly distributed inside each group. There are both women and men in each, though there is only one male in Group C.

The original aim of the study was for the interviewees to be from 25 to 45 years of age. All in all, this has been realised quite accurately, although three of the interviewees are 24 years old and one is older than 45. In detail, 37% (N=11) are from 24 to 29 years of age, 40% (N=12) from 30 to 39 years of age and 23% (N=7) from 40 to 52 years of age.

5. Collecting data: Field work

I conducted two pilot interviews in the spring of 2004 before starting the 'real' interviews. One of the test interviewees represented a traditional/goods-producing

company and a non-managerial position and the other one a modern/service-producing company and a non-managerial position. After analysing the pilot interviews, I modified some of the questions and follow-up sentences. Some of the questions needed clarification and some follow-up sentences had to be reformulated, because at this point I decided to take on more morphological variables (e.g. declension of nouns and vowel harmony).

The thirty 'real' interviews were conducted between October 2004 and February 2005. I contacted the interviewees via telephone or e-mail, briefly explaining that I was a postgraduate student and that I needed interviewees for a study on the English language in Finland. I met the interviewees at their own work places for the most part, though I arranged to meet a few of them at the University of Helsinki or in their homes. All the interviews were recorded with an MD player equipped with a microphone.

The length of the interviews varied from 20 to 45 minutes. Before the interviews started, I explained the two parts to the interviews. If the interviewees had questions about the procedure during the interview, I answered them. However, I avoided giving them too much information beforehand, in order not to affect their answers. Afterwards I told them about the MIN Project and my study in general, and asked them to fill in a questionnaire with questions about their sex, age, job title and other background information.

6. *Analysing the data*

I did not use any technical tools (besides the MD player itself and a set of headphones) in analysing the data. I listened to each interview twice and to all the individual answers more often. It was often difficult to tell the difference between two sounds. Sometimes this required repeated comparisons of two speakers to one another or comparisons of individual answers by the same speaker to each other. To guarantee as accurate results as possible, I listened to each tape at least on two different days and compared how I heard the individual sounds/morphemes. I also benefited greatly from the IPA sound charts and phoneme descriptions and samples in the Wikipedia online encyclopaedia.

The following problems were observed with the pilot interviews and later on with the other interviews. The interviewees showed remarkable awareness and concern for their linguistic choices. Either they thought they used too few or too many Anglo-American imports. This can be accounted for by 'evaluation apprehension' – a phenomenon familiar especially in social psychology (Helkama 1998: 36). A person's level of self-consciousness often rises as she/he is being observed and she/he may desire to convey a socially acceptable image of her/himself. Naturally, social acceptability also depends on the interviewee's perception of what is acceptable to the interviewer. Depending on the interviewee, both using imports (e.g. *cool*) and using Finnish words (e.g. *viileä* 'cool') could be socially acceptable behaviour in the case of the present study.

As an interviewer I also became concerned that I was showing 'demand characteristics' – unintentionally giving cues as to how I was expecting the inter-

viewees to answer (see Helkama 1998: 36) in spite of the fact that my purpose was not to communicate to the interviewees that I expected them to answer my questions with an import rather than with a Finnish word.

In the present study, only the spontaneous, first response of the interviewees to the first part of the questions has been taken into consideration. However, for some morphological variables the analysis is based on how the import was read in the follow-up sentence. In some cases the interviewees' spontaneous responses were Finnish words, which means that, although sometimes the interviewees later switched to an equivalent import, that 'import' answer has not been analysed.

7. Results

I will now discuss the realisation of the morphological and phonological variables in the study. The discussion of the morphological variables is either based on the spontaneous response of the interviewees or on the follow-up sentence. The discussion of the phonological variables is mostly based on the spontaneous response of the interviewees. Further, each morphological and phonological variable is most often discussed on the basis of two imports.

The absolute (N) and the relative (%) frequencies of all the answers have been calculated and are shown in the tables below. Although there were altogether thirty interviewees (N=30) in the study, the total number of calculated answers for each question is often less than thirty. The reason is that some of the interviewees used a native Finnish word instead of an import or did not answer the particular question at all. In this study, the relative frequencies are always based on the number of the 'import' answers (not on the total number of all answers or the total number of interviewees).

7.1. Linguistic variables

This section deals with morphological and phonological variables. The division between them is arbitrary at points, as it is often impossible to talk about one without mentioning the other in Finnish. For example, I have classified the realisation of *-ing* in verbal nouns under morphology, although it could just as well be analysed under phonology.

7.1.1. Morphological variables

M1: The plural form of nouns (case endings)

This section is concerned with the plural forms of imported nouns. One aim is to find out how frequently the English plural of an import is interpreted as a singular noun in Finnish, and thus how frequent it is to add a Finnish plural marker for the plural in addition to retaining the English plural marker in the import. As Table 1 suggests, the word *chips* often seems to be interpreted as a singular noun in Finnish as the Finnish plural form included both the English plural marker *-s* and the Finnish

plural marker *-it* or *-ejä* in all but 8% of the replies. The interpretation of *backer* (→ Fin. *hakkeri/häkkeri*) is clearly different as the Finnish plural form of *backer* only had the Finnish plural marker *-eita/-eitä* in all replies. There were no replies with the English plural marker *-s*, which means that forms like *hakkersit* or *hakkers* did not occur.

Table 1: M1, The plural form of nouns (case endings)

	<i>-eita/-eitä</i> PART-pl % (N)	<i>-s + -ejä</i> PART-pl % (N)	<i>-s + -it</i> NOM-pl % (N)	<i>-s</i> English plural % (N)	Total % (N)
<i>backer</i>	100 (23)	-	-	-	100 (23)
	<i>hakkereita/häkkeriä</i>				
<i>chips</i> (1963)	-	76 (19)	16 (4)	8 (2)	100 (25)
		<i>sipsejä</i> [s-]	<i>sipsit</i> [s-]	<i>chips</i> [tʃ-]	
Average	50 (23)	38 (19)	8 (4)	4 (2)	100 (48)

The Finnish plural of *stuntman* turned out to be quite complex in comparison to *chips* and *backer*, and there seems to be no conventional form for it, unless one uses a Finnish equivalent (e.g. *sijaisnäyttelijä*) or considers *stuntti/stantti* as one, since it is after all used by almost 60% of the interviewees and therefore seems generally accepted (see Table 2).

Table 2: M1, *stuntman*

	<i>stunt-t-</i> PART-pl % (N)	<i>stuntman-</i> PART-pl % (N)	<i>stunt-actor-</i> PART-pl % (N)	<i>stunt-person-</i> PART-pl % (N)	<i>stuntman-n-</i> PART-pl % (N)	<i>stuntman-</i> PART-pl % (N)	Total ^B % (N)
<i>stuntman</i> (1973)	58 (15)	19 (5)	8 (2)	8 (2)	4 (1)	4 (1)	101 (26)
	<i>stuntteja/stantteja</i>	<i>stuntmänejä/stantmänejä</i>	<i>stuntinäyttelijöitä</i>	<i>stanthenkilöitä</i>	<i>stuntmanneja</i>	<i>stuntmiehiä</i>	
Average	58	19	8	8	4	4	101

Overall, the interviewees very rarely used an English plural in Finnish. On average only 3% (N=2) used an English plural marker (the plural marker *-s* or the irregular *-men*) in *backer*, *chips* and *stuntman*.

M2: The plural form of adjectives (case endings)

The plural forms of imported adjectives are another focal point of the study. The interview was designed to test the use of two adjectives, *cool* and *crazy*. *Cool* turned out to be used by the interviewees, but unfortunately this was not the case with *crazy*.

³ Due to the fact that the figures have been rounded up, the sums range from 99% to 101%. If the sum were to be less than 99% or more than 101%, the average has been given with one decimal.

Only two people spontaneously answered *crazy* (\rightarrow *kreisi*) [kreisi] and only one of them actually used the word in the follow-up sentence inflecting it in the partitive plural as *kreisejä*. However, 26 interviewees used *cool* [k(h)u:l]. I asked the interviewees to place the word in two different sentences, which gave interesting results. Sentence 1 required the interviewee to inflect the word in the ablative/allative plural *cooleilta/cooleille* and Sentence 2 in the nominative plural *coolit*. In Finnish grammar, the first is called an Adverbial Predicate ('predikatiiviadverbiaali'), the second is a Subject Complement, or more precisely, a Nominal (Adjectival) Predicate.

Sentence 1:	Heillä kaikilla oli mustat aurinkolasit, jotta he vaikuttaisivat ---. 'They were all wearing black sunglasses to look ---.'
Sentence 2:	Nuo housut ovat ---. 'Those trousers are ---.'

The majority of the interviewees (92%) inflected the adjective in the ablative plural *cooleilta* in Sentence 1. One interviewee used a non-standard form *coolilta*, and interestingly another one inflected the word in the ablative singular *coolilta*. The results for Sentence 2 were more revealing as regards the adaptation process of the adjectives. 23% of the interviewees did not add any case ending or singular/plural markers to the adjective. This kind of disagreement is very untypical in Finnish and it would clearly be ungrammatical to use a singular Finnish adjective in the sentence (e.g. *Nuo housut ovat *hieno*. 'Those trousers are nice.'). Some of the interviewees in the study first said *cool* without inflecting it and then repeated it and inflected it. Some even had a pause between the stem and the inflectional ending, which suggests that it might not be easy to inflect imports.

Table 3: M2, The plural form of *cool* (case endings)

	<i>cool-</i> NOM-pl % (N)	<i>cool +</i> no ending % (N)	<i>cool-</i> ABL-sg % (N)	<i>cool-</i> ABL-sg/pl (non-standard) % (N)	<i>cool-</i> ABL-pl % (N)	Total % (N)
<i>Sentence 1</i>	-	-	4 (1) <i>coolilta</i>	4 (1) <i>coolilta</i>	92 (24) <i>cooleilta</i>	100 (26)
<i>Sentence 2</i>	77 (20) <i>coolit</i>	23 (6) <i>cool</i>	-	-	-	100 (26)
<i>Average</i>	39 (20)	12 (6)	2 (1)	2 (1)	46 (24)	101 (52)

M3: -ing in verbal nouns

The Danish, Swedish and Faeroese studies are concerned with whether *-ing* becomes *-ning* in the adaptation process (for details, see the relevant chapters in this volume). This research question is (likely) not relevant for Finnish, although there are Anglo-American imports in Finnish which end in *-ing* (see Karttunen 1979, Pulkkinen 1984). In some realisations of some imports the English *-ing* is realised as [inj] in

Finnish (e.g. *meeting, feeling*). Sometimes – even in the same imports – *-ing* becomes *-inki* in written Finnish (e.g. *mitinki* ‘meeting’ and *fiilinki* ‘feeling’). Generally the *-inki* ending of written Finnish is pronounced [iŋki] in spoken Finnish (e.g. *fiilinki* [fi:liŋki]). Other realisations of *-ing* are also possible, as the case of *fiilis* ‘feeling’ shows (see Karttunen 1979).

Overall, the use of verbal nouns in my data was infrequent. The interviewees rather preferred to use corresponding native Finnish words. On the basis of the few examples in the study, it is clear that the interviewees preferred [-iŋ] as the realisation of *-ing* when they talked about *sightseeing* (see Table 4). There was also a man who responded *saitsari* which also derives from the English ‘sightseeing’. Further, my study suggests that *-is* is indeed a productive informal nominal ending: seven interviewees (100%) responded *fiilis* [fi:lis] ‘feeling’ instead of other possibilities such as *fiiling*, *fiilinki* or even *fiilari* (cf. Karttunen 1979).

Table 4: M3, *-ing* in verbal nouns

	<i>-ing</i>	<i>-is</i>	<i>Something else</i>	<i>Total</i>
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>feeling</i> (1966)	-	100 (7)	-	100 (7)
		<i>fiilis</i>		
<i>sightseeing</i> (1948)	89 (8)	-	11 (1)	100 (9)
	<i>sightseeing</i>		<i>saitsari</i>	
Average	45 (8)	50 (7)	6 (1)	101 (16)

M4: *-i* in the nominative singular (nouns)

Several indigenous Finnish nominals end in *-i* in the nominative singular (see Karlsson 1987). Besides, Airila (1945: 12) and Sajavaara (1989: 97–99) argue that *-i* is the most common word-final letter found in imports when the import ends in a consonant in the source language (e.g. *band* → Fin. *bändi*, *feeling* → Fin. *fiilinki*). However, *-i* is not always added to the nominative singular, and some Finnish speakers are reported to avoid adding *-i* to English verbal nouns (e.g. *bodybuilding, clearing*). (Cf. Sajavaara 1989: 98.)

Some interviewees in the present study were rather conscious of the possibility of creating new words by adding *-i* to the word. A man actually thought that one can take any foreign word and add *-i* to the end and in that way make the word Finnish. Indeed, by looking at Table 5 (based on spontaneous reactions), we can see that the majority of the interviewees favoured adding *-i* to imported nouns in the nominative singular. However, this study suggests that when a compound noun is used, *-i* is not added to the import (cf. *cover versio(n)*, Table 5). This finding is in line with Hiidenmaa’s (2003: 95) claim that the first part of an imported compound is usually non-adapted.

Table 5: M4, *-i* in the nominative singular (nouns)

	No ending % (N)	<i>-i</i> as the NOMINATIVE ending % (N)	No ending > compound noun % (N)	Other inflectional ending > TRANSLATIVE % (N)	Total % (N)
<i>cover</i>	20 (4)	55 (11)	25 (5)	-	100
	<i>cover</i>	<i>coveri</i>	<i>cover versio(n)</i>		(20)
<i>pub</i> (1966)	10 (3)	87 (26)	-	3 (1)	100
	<i>pub</i>	<i>pubi</i>		<i>pubiks</i>	(30)
Average	15 (7)	71 (37)	13 (5)	2 (1)	101
					(50)

M5 and M6: The gemination of word-final consonants, -i in the nominative singular and consonant gradation

As already discussed, *-i* is a frequent ending in the nominative singular. If the pronunciation of an import ends in [k p t s] in a native Finnish word, the respective consonant should be geminated before adding *-i*. This would result in [k: p: t: s:]. (Cf. Itkonen 1997: 41.)

This study analyses the imports *aerobic* and *bit*. They both end in voiceless plosives, [k t], which in the default case in Finnish should be geminated and an *-i* should be added. Table 6 (based on the spontaneous responses) shows that in the interviews the final /t/ of *bit* was always geminated and the nominative *-i* was added. Thus, *bit* always became *hitti*. However, gemination did not always take place as regards *aerobic*. In fact, in 79% of the examples, neither was the final [k] geminated nor was *-i* added. Overall, it is noteworthy that *-i* was never added after a short consonant, that is, *hiti* and *aerobiki* never occurred. Thus, the rules of Finnish grammar were not broken.

Table 6: M5, The gemination of word-final consonants

	No gemination/ending % (N)	Gemination and <i>-i</i> % (N)	Total % (N)
<i>aerobic</i> (1983)	79 (22)	21 (6)	100 (28)
	<i>aerobic</i> [-ik]	<i>aerobikki</i> [-iki]	
<i>bit</i> (1965)	-	100 (27)	100 (27)
		<i>hitti</i> [-ti]	
Average	40 (22)	61 (33)	101 (55)

Further, native Finnish nouns that have long voiceless plosives in the nominative singular (e.g. *kaappi* 'cupboard') are subject to consonant gradation. This means that when nouns with long voiceless plosives are inflected, the consonant will become short in some nominal cases, that is [p:] → [p], [t:] → [t] and [k:] → [k] (e.g. *kaapissa* 'in the cupboard'). (See Karlsson 1987: 30.) Interestingly, Itkonen (1997: 41) and Sajavaara (1989: 101) suggest that this rule should also apply to imports. The word

aerobic in the present study shows that people do not necessarily follow this suggestion (see Table 7, based on the follow-up sentence). 86% of the responses indeed followed it, but altogether 14% of them did not (see the columns 'no gradation' and 'partial gradation'). Occasionally, the interviewees showed uncertainty (pauses, repetition) when they read out a sentence where declension was required. This suggests that the imports in question have not yet been fully adapted into Finnish.

The situation is different with *(super)market*. As their spontaneous response, 52% of the interviewees geminated the final consonant, added *-i* and said *(super/hyper)marketti*, whereas 48% did neither geminate the final consonant nor add *-i*. Thus, they said *(super/hyper)market* (cf. Table 33). Table 7 shows that the interviewees who replied *(super/hyper)marketti* always applied the consonant gradation rule and said *(super/hyper)marketeissa* with a short medial [t] in the follow-up sentence. Further, the interviewees who spontaneously replied *(super/hyper)market* also said *(super/hyper)marketeissa* in the follow-up sentence. Together they represent 100% in Table 7.

Table 7: M6, Consonant gradation

	Gradation % (N)	No gradation % (N)	Partial gradation % (N)	Total % (N)
<i>aerobic</i> (1983)	86 (24)	7 (2)	7 (2)	100
	<i>aerobikissa</i> / <i>-ssä</i>	<i>aerobikkissa</i> / <i>-ssä</i>	<i>aerobik(k)issa</i> / <i>-ssä</i>	(28)
<i>(super)market</i> (1963)	100 (29)	-	-	100
	<i>(super/hyper)marketeissa</i>			(29)
Average	93 (53)	4 (2)	4 (2)	101
				(57)

M7: Vowel harmony in the declension of nouns

Vowel harmony and case endings go hand in hand in Finnish. Vowel harmony generally follows the following rule: "If the stem contains one or more of the vowels (u, o, a), the ending also has to have a back vowel (u, o, a). If the stem has no back vowels, the ending has to have a front vowel (y, ö, ä)." (Karlsson 1987: 21.) For example, the inessive singular form of *talo* 'house' is *talo/ssa* and not **talo/ssä*. The phonemes [i e] do not take part in this rule. They can be followed by a front or a back vowel (Laaksonen and Lieko 1992: 17). Depending on the rule, the partitive and the local case endings either have [a] or [æ]. Imports which have – contrary to native Finnish words – both back and front vowels or even the neutral vowels [i e] are problematic to inflect: take, for example, *crazy* [kreisi]: should one say and write *crazya* [kreisia] or *crazyä* [kreisiä] in the partitive singular?

The examples in Table 8 show that the declension of imports is not as simple as the declension of (native Finnish) words that have been in the language longer. *Laser* is the only import which is always followed by the back vowel [a] in the adessive

singular (i.e. *laserilla*). The interviewees always pronounced the English diphthong [eɪ] (spelled *-a-*) as a short [a] or long [a:], imitating its spelling as viewed by a Finnish speaker; in this way the rule of vowel harmony was realised in the inflection.

Aerobic shows the most equal distribution between back and front vowels. 57% of the interviewees said *aerobikissa* [-s:a] whereas 43% said *aerobikissä* [-s:æ] in the inessive singular. *Aero-* was pronounced either as [aero] or [airo]. Both alternatives were followed both by *-ssa* and *-ssä*. If one perceives *aero-* as the stem, using *-ssä* breaks the rule of vowel harmony. If one perceives *aerobic* as a compound, it is the second part *-bic* that influences which vowel should be chosen for the case ending. Since [i] is a neutral vowel, it can be followed either by *-ssa* or *-ssä* without breaking the rules for vowel harmony.

For *backstage* in the inessive or adessive singular, the majority of the interviewees (89%) chose the front vowel [æ], whereas 12% of the interviewees used the back vowel [a]. Interestingly, the pronunciation of the sounds prior to the case ending proved significant for the choice between the front and the back vowel. The realisation of the English [eɪ] and word-final silent *-e* in *-stage* clearly affected which vowel was chosen (see Table 8, cf. also Table 26). All those who pronounced [eɪ] as [eɪ], did not articulate the silent *-e* and chose the front vowel [æ] in the case ending. They also added *-i* between the word-final [dʒ] and the adessive ending *-llä* [-l:æ], so what they actually said approximates to *back*[steidʒil:æ]. All of those who pronounced [eɪ] as [a], articulated the silent *-e* as [e] and chose the back vowel [a]. What they said sounded like *back*[stakel:a] or *back*[stagel:a]. Another interesting fact is that 96% of the interviewees used the adessive ending *-llä/-lla*, whereas one interviewee (4%) used the inessive ending *-ssä* (i.e. *back*[steidʒis:æ]). Further, *backstage* can be perceived as a simple noun or as a compound. Future research needs to ascertain whether the realisation of [æ] in *back-* affects to what extent a back or front vowel is realised in the case ending.

Table 8: M7, Vowel harmony in the declension of nouns

	[a]	[æ]	Total % (N)
	-ssa (INE) or -lla (ADE) % (N)	-ssä (INE) or -llä (ADE) % (N)	
<i>backstage</i>	12 (3)	89 (23)	101 (26)
	<i>back</i> [stakel:a], [-stagel:a]	<i>back</i> [steidʒil:æ], [steidʒis:æ]	
<i>aerobic</i> (1983)	57 (16)	43 (12)	100 (28)
	<i>aerobik</i> [s:a]	<i>aerobik</i> [s:æ]	
<i>laser</i> (1960)	100 (30)	-	100 (30)
	<i>laser</i> [l:a]		
Average	56 (49)	44 (35)	100 (84)

M8: Imported verbs

The conjugation of Finnish verbs is much more complex than that in the Scandinavian languages. According to Karlsson (1987: 54–55), there are five possible

infinitival verbal endings which are used depending on the quality and length of the stem. Here are the rules:

- (1) **-a ~ -ä** OCCURS WHEN THE INFINITIVE STEM ENDS IN A SHORT VOWEL (e.g. *anta/a* 'give')
- (2) **-a ~ -ä** OCCURS WHEN THE INFINITIVE STEM ENDS IN A SHORT VOWEL + **t** (usually **-at/a, -ät/ä**) (e.g. *huomat/a* 'notice')
- (3) **-da ~ -dä** OCCURS WHEN THE INFINITIVE STEM ENDS IN A LONG VOWEL OR A DIPHTHONG (e.g. *saa/da* 'get')
- (4) **-ta ~ -tä** OCCURS WHEN THE INFINITIVE STEM ENDS IN **-s** (e.g. *nous/ta* 'rise')
- (5) **-la ~ -lä, -na ~ -nä, -ra ~ -rä** OCCUR WHEN THE INFINITIVE STEM ENDS IN AN IDENTICAL CONSONANT (**-l, -n, -r**) (e.g. *ajatel/la* 'think')

Table 9 shows that, as regards imported verbs, the interviewees followed Karlsson's (1987) fifth (cf. *fiilistellä*) and second (cf. *kloonata*) rule on the conjugation of Finnish verbs. What is important to notice here is that not all imported verbs follow one and the same conjugation pattern.

The figures in Table 9 on *fiilistellä* (from English 'feel'⁴) are based on the spontaneous response of the interviewees – the sentence⁵ required an inflected form (e.g. *fiilistelemään* – 3rd infinitive illative). In 75% of the cases, the spontaneous response was in the 1st infinitive (i.e. *fiilistellä*), but one interviewee used the 3rd person singular form (i.e. *fiilistelee*) and another interviewee responded with a corresponding noun (i.e. *fiilistelyä*) instead of the 1st infinitive. In opposition to the case of *fiilistellä*, the figures for *kloonata* 'to clone' in Table 9 are based on the word the interviewees placed in the follow-up sentence⁶, because generally the spontaneous response of the interviewees was not a verb but a noun (e.g. *klooni* 'a clone').

Table 9: M8, Imported verbs

	<i>-ta/-tä</i>	<i>-la/-lä</i>	<i>Verb inflected</i>	<i>Noun</i>	<i>Total</i>
<i>Finnish 1st infinitive</i>	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>feel > fiilistellä</i>	-	75 (6)	13 (1)	13 (1)	101 (8)
		<i>fiilistellä</i>	<i>fiilistelee</i>	<i>fiilistelyä</i>	
<i>clone > kloonata</i> (by 1979)	100 (26)	-	-	-	100 (26)
	<i>kloonata</i>				
Average	50 (26)	37.5 (6)	6.5 (1)	6.5 (1)	100.5 (34)

7.1.2. Phonological variables

Sajavaara (1989: 97) argues that the Finnish spelling of imports is either based on their English spelling or on the (adapted) Finnish pronunciation. My study suggests

⁴ *Fiilistellä* is derived from English 'feel'. On the basis of discussions with the interviewees it does not have a generally agreed upon meaning. Its meaning approximates 'to sentimentalise', 'to be moved' (abstract sense) or 'to touch/feel at least two things to be able to tell their difference' (concrete sense).

⁵ Romanttinen musiikki saa minut ---. 'Romantic music makes me ---.'

⁶ On kiistanalaista --- ihminen. 'It is questionable --- a human being.'

that the adapted Finnish pronunciation is either based on the English pronunciation (e.g. [ækj^hn]) or on the English spelling of the particular imports (e.g. *trailer*). To a certain extent, Finnish speakers try to imitate the English pronunciation, in which they often only partially succeed. However, imitation or appearing ‘native’ is not always a speaker’s goal. It was pointed out in chapter 1.2. that there is a very close correspondence between the spelling and the pronunciation of a word in Finnish. This clearly affects how some imports are pronounced.

Vowels

The pronunciation of vowels seems to be influenced both by their English pronunciation and their spelling as viewed by a Finnish speaker. In Table 10 we can see how word-initial and word-internal [æ] (spelled *-a-*) were realised in four imports. In the word-initial position [æ] was always realised as [æ] in *action* and as [ɑ] in *animation* (→ Fin. *animaatio*). In the word-internal position there was more variation: [æ] could be realised as either [æ] or [ɑ], though in *backstage* [æ] was more common and in *backer* [ɑ] was more common.⁷

Table 10: F1, Word- initial [æ] and word-internal [æ] spelled *-a-*

		[æ]	[ɑ]	Total
		% (N)	% (N)	% (N)
Word-initial [æ] (spelled <i>-a-</i>)	<i>action</i>	100 (18)	-	100 (18)
	<i>animation (1960)</i>	-	100 (25)	100 (25)
Word-internal [æ] (spelled <i>-a-</i>)	<i>backstage</i>	96 (26)	4 (1)	100 (27)
	<i>backer</i>	19 (4)	81 (17)	100 (21)
Average		54 (48)	46 (43)	100 (91)

English [i] was pronounced as [i] in *diskette* (→ Fin. *disketti*) and *bit* (→ Fin. *bitti*) without any exceptions, which was quite predictable as the English pronunciation and spelling coincide with the Finnish, and the Finnish interviewees did not have to make a choice between the two.

Table 11: F2, Word-internal [i] spelled *-i-*

	[i]	Total
	% (N)	% (N)
<i>diskette</i>	100 (16)	100 (16)
<i>bit (1965)</i>	100 (27)	100 (27)
Average	100 (43)	100 (43)

⁷ The differences in the articulation of corresponding English and Finnish phonemes and diphthongs (i.e. English [ɪ ʊ ʌ ɔ ɜ: eɪ aɪ] and Finnish [i o u ø ɔ: ei ai]) have not been systematically studied here. As regards this study, I will refer to the English place and manner of articulation when I refer to the English stem of an import. When I discuss the word as an import in Finnish, I will refer to the Finnish place and manner of articulation. For a thorough discussion of the differences between the two systems, see Morris-Wilson (1992).

The pronunciation of word-internal [ʌ] or [ɒ] (spelled *-o-*) was [o] in most cases, which reflects the spelling of the word as viewed by a Finn. *Cover*, which is not found in dictionaries and therefore most likely is quite a recent import, was sometimes pronounced with [a]. This was never the case with *rock*.

Table 12: F3, Word-internal [ʌ] or [ɒ] spelled *-o-*

	[o] % (N)	[a] % (N)	Total % (N)
<i>cover</i>	85 (17)	15 (3)	100 (20)
<i>rock</i> (1955)	100 (29)	-	100 (29)
Average	93 (46)	8 (3)	101 (49)

The interviewees preferred to imitate the spelling of the word-internal [ʌ] sound (spelled *-u-*) rather than its pronunciation (see Table 13). Almost 100% of the interviewees pronounced *pub* as [pub(i)] and *stunt-* as [stunt-]. There was slightly more variation in the pronunciation of the newer import *stuntman*, as almost 30% of the interviewees followed the English pronunciation [stant-]. (Cf. Table 2.)

Table 13: F4, Word-internal [ʌ] spelled *-u-*

	[a] % (N)	[u] % (N)	Total % (N)
<i>stuntman</i> (1973)	29 (7)	71 (17)	100 (24)
<i>pub</i> (1966)	3 (1)	97 (29)	100 (30)
Average	16 (8)	84 (46)	100 (54)

Vowel-consonant combinations

The pronunciation of the word-final [ʔn] without stress clearly varied from one word to another (see Table 14). For *animation* (→ Fin. *animaatio*) it was [io] and for *action* it was [øŋ]. The older import *animation* followed quite closely the English spelling, though *-n* was dropped, and the newer import *action* followed the English pronunciation rather closely. However, in the latter case the Finnish articulation of [ʔn] is not quite that of English. Finnish speakers tend to articulate [ø] more clearly than [ɹ] is articulated in [ʔn]. (See Morris-Wilson 1992: 104.)

Table 14: F5, Word-final [ʔn] without stress

	[øŋ] % (N)	[io] % (N)	Total % (N)
<i>action</i>	100 (18)	-	100 (18)
<i>animation</i> (1960s)	-	100 (25)	100 (25)
Average	50 (18)	50 (25)	100 (43)

A similar shift in the stress pattern affected the word-final pronunciation of [ɶ̯] (see Table 15). *-er* was articulated more forcefully in Finnish than it is in English, and, in fact, all the interviewees followed English spelling in their adapted pronunciation of *backer* and *trailer*. In addition to pronouncing [ɶ̯] in the way it is spelled according to a Finnish letter-sound correspondence, the interviewees all added *-i* at the end in the nominative singular (expect for one unclear case), which is a word-formatational change.

Table 15: F6, Word-final [ɶ̯] spelled *-er*

* includes one unclear case

	[eri] % (N)	Total % (N)
<i>backer</i>	100 (21)	100 (21)
<i>trailer (1944, 1973)</i>	100 (30)*	100 (30)
Average	100 (51)	100 (51)

There are not many imports in Finnish that end in word-final [ɶ̯] (spelled *-ur*). In fact, *surf* was the only one I could think of that could be used for this study. Despite the general lack of *-ur* final imports, *surf* is a commonly used word in Finnish (see Table 16). Not surprisingly, the analysis shows that the interviewees preferred to imitate the English spelling of the word in their pronunciation rather than the English pronunciation. 96% of the interviewees said [surf] and added varying Finnish morphological endings to the word (not shown in Table 16).

Table 16: F7, Word-final [ɶ̯] spelled *-ur*

	[ø:] % (N)	[ur] % (N)	Total % (N)
<i>surf (1945)</i>	4 (1)	96 (22)	100 (23)
Average	4	96	100

Diphthongs and long vowels

The pronunciation and adaptation of diphthongs followed the same pattern and principles as the pronunciation and adaptation of vowels and vowel-consonant combinations.

There were two different realisations of word-internal [ei] (spelled *-ai-*). The interviewees either imitated English pronunciation or pronounced the spelling of the English word as if it was Finnish. *E-mail*, a newer import, was mostly pronounced with [ei], and *trailer*, an older import, was mostly pronounced with [ai] (see Table 17).

Table 17: F8, Word-internal [ei] spelled -ai-

	[ei]	[ai]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)
<i>e-mail</i>	91 (10)	9 (1)	100 (11)
<i>trailer (1944, 1973)</i>	10 (3)	90 (27)	100 (30)
Average	51 (13)	50 (28)	101 (41)

Based on the discussion above, Table 18 is not surprising. The pronunciation of [ei] in *backstage* was [ei] in the majority of cases. Contrary to this, [ei] never appeared in *laser* (cf. Table 8). The pronunciation of *laser* followed the spelling of the word – as viewed by a Finn – more closely though not completely. According to Hakulinen et al. (2004: 41) many vowels are geminated in speech, so -a- could be expected to be realised as a long vowel [a:] in *laser*. However, this was never the case with *backstage*, which could be because the word is a compound.

Table 18: F9, Word-internal [ei] spelled -a-

	[ei]	[a]	[a:]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>backstage</i>	89 (24)	11 (3)	-	100 (27)
<i>laser (1960)</i>	-	7 (2)	93 (28)	100 (30)
Average	45 (24)	9 (5)	47 (28)	101 (57)

As regards word-internal [a:] (spelled -a-), the word-internal (long) vowel sound was always pronounced as it is written, that is, as a short [a], in the older import *supermarket*. With *break dance* there was much more variation: [a:] was realised either as [a], [æ] or [æ:]. Moreover, in 10% of the examples the interviewees omitted -*dance* from *break dance*, either saying [breiki:] or [preik].

Table 19: F10, Word-internal [a:] spelled -a-

	[a]	[æ]	[æ:]	Omission	Total
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>break dance</i>	5 (1)	29 (6)	57 (12)	10 (2)	101 (21)
<i>(super)market (1963)</i>	100 (29)	-	-	-	100 (29)
Average	52.5 (30)	14.5 (6)	28.5 (12)	5 (2)	100.5 (50)

Further, *show* seems to be quite a frequent word in Finnish whereas *slow motion* seems not to be (see the absolute frequencies in Table 20). In all occurrences of both words, the pronunciation of [əʊ] was [ou]. On the one hand, [əʊ] is not a native Finnish diphthong, and probably thus difficult for the interviewees to pronounce. On the other hand, [ou] is a Finnish diphthong, and easy for the interviewees to pronounce. Therefore, it is not surprising that [əʊ] was realised as [ou].

Table 20: F11, Word-final [əu]

	[ou] % (N)	Total % (N)
<i>slow motion</i>	100 (4)	100 (4)
<i>show (1958)</i>	100 (25)	100 (25)
Average	100 (29)	100 (29)

Consonants

The adaptation of consonants is more complex than the adaptation of vowels or diphthongs. First, there are many consonants in English that are foreign in Finnish. At least /b g f/ are not considered part of the ‘core’ of the Finnish sound system. They have come into the language through imports (see Karlsson 1983: 59, Hakulinen et al. 2004: 40, Sajavaara 1989: 96). Indeed, Karlsson (1983: 58–59) states that /b g f/ only occur in imports and that most Finnish speakers tend to change their pronunciation so that, for example, /bussi/ becomes [pus:i] (English ‘bus’). According to Karlsson (1983), people succeed in pronouncing /b g/ when they put special effort into it, though this may result in hypercorrections: /b g/ are easily pronounced as [p k], and /p k/ that should be [p k] become [b g] – for example, *pedagogiikka* ‘pedagogy’ might be pronounced as *bedakogiikka*. Further, Hakulinen et al. (2004: 40–41) suggest that /ʃ/ is the rarest Finnish sound. It occurs, for example, in *shampoo* ‘shampoo’, though even there it is often realised as /s/. Karlsson (1983: 58–59) concludes that /b g f/ have not yet been fully integrated into the Finnish sound system. Further, he discusses the realisation of /d/, which indigenously only occurs word-internally in native Finnish words. Some speakers leave it out or replace it with other consonants, such as /t r/, though generally Finnish speakers know how to pronounce /d/ even in imports.

In addition to what has been said above, Itkonen (1997: 41) claims that adapted foreign words never include the letters *b d g ʃ* and Karttunen (1979: 10) suggests that the foreign consonants /b d g/ and word-initial sound clusters occur more often in slang than in the spoken standard language and that the voicing of the consonants /b p/, /d t/ and /g k/ varies and they function as allophones, not as different phonemes. Hakulinen et al.’s (2004: 41) findings back up Karttunen’s (1979) study. They argue that the voiced plosives /b g (d)/ can be realised as semi-voiced or voiceless plosives. Further, the letter *w* is usually pronounced in the same way as in the source language in non-adapted imports (Hakulinen et al. 2004: 41), that is as [w] as far as English is concerned, though Pulkkinen (1984) suggests that [w] should sometimes be pronounced [v].

It is not surprising that there was much variation in how these consonants were realised in my data. Some of the variation might have resulted from the fact that some consonants are spelled in various ways in English: for example [dʒ] is spelled with <g> in *backstage* and with <j> in *jeep*.

Finnish speakers do not seem to favour imports with the word-initial or word-internal [w] sound, as we can see from the absolute frequencies of the imports in Table 21. The absolute frequencies of *workshop*, *western* and *swing* were quite low,

though *twist* was clearly more frequent. There did not appear to be a consistent pattern as to how [w] is pronounced word-initially and word-internally. [w] was either realised as [w] or [v] in *workshop* and *twist*, but as [v] in *western*. Interestingly, one of the interviewees pronounced *twist* as [dfist].

Table 21: F12–F13, Word-initial [w] and word-internal [w]

		[w]	[v]	[f]	Total
		% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
Word-initial [w]	<i>workshop</i> (1964)	57 (4)	43 (3)	-	100 (7)
	<i>western</i> (1963)	-	100 (2)	-	100 (2)
Average		29 (4)	72 (5)	-	101 (9)
Word-internal [w]	<i>twist</i> (1964)	28 (5)	67 (12)	6 (1)	101 (18)
	<i>swing</i> (1944)	86 (6)	14 (1)	-	100 (7)
Average		57 (11)	41 (13)	3 (1)	101 (25)

The voiceless fricative [θ] and the voiceless and voiced affricates [tʃ] and [dʒ] are not part of the Finnish phoneme system either, and hypothetically difficult for people to articulate. Therefore, it is not surprising that 96% of the interviewees pronounced the fricative [θ] as the plosive [t] before a consonant, as a result of which *thriller* became *trilleri* (see Table 22). Before a vowel there was more variation in the word-initial pronunciation of [θ]. 40% of the interviewees produced the fricative and only 10% the plosive in *Thousand Island*. Exactly half of the interviewees produced a combination of [t] and [h], a sound that resembles the aspirated English [tʰ] as in *tea*.

Death metal, with a word-final/-internal [θ], is probably the most recent import of these three. It is slightly surprising that all informants actually produced the fricative sound. Perhaps the interviewees were conscious of the foreignness of [θ] and they articulated it with more care than usual. (For a discussion on [θ]-related problems for Finns, see Morris-Wilson 1992: 62–64.)

Table 22: F14–F15, Word-initial [θ] and word-final [θ]

		[θ]	[th]	[t]	Total
		% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
Word-initial [θ]	<i>Thousand Island</i>	40 (8)	50 (10)	10 (2)	100 (20)
	<i>thriller</i> (1948)	4 (1)	-	96 (26)	100 (27)
Average		22 (9)	25 (10)	53 (28)	100 (47)
Word-final (/internal) [θ] <i>death metal</i>		100 (10)	-	-	100 (10)
Average		100	-	-	100

Word-initial [tʃ] was pronounced in various ways (see Table 23). [tʃ] was realised as [tʃ], [ts], [ʃ] or [s], which suggests that the sound is strange and difficult for Finnish speakers.

Table 23: F16, Word-initial [tʃ]

	[tʃ]	[ts]	[ʃ]	[s]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>chat</i>	79 (22)	14 (4)	4 (1)	4 (1)	101 (28)
<i>chips (1963)</i>	36 (9)	4 (1)	4 (1)	56 (14)	100 (25)
Average	58 (31)	9 (5)	4 (2)	30 (15)	101 (52)

Almost the same variety of possible realisations of [tʃ] was seen in word-final position: [tʃ] was realised as [tʃ], [ts], [ʃ], [tʃi] and [sʲi] (see Table 24).

The aim of the very first question in the interview was to make the interviewees say *beach*. We can see in Table 24 that only two interviewees did so. Secondly, I tried to make the interviewees use the word *beach volley*. Half of the interviewees used the import. What can be observed on the basis of these two words is that [tʃ] was realised as [ts] and [tʃi] in *beach*. However, the nominative *-i* was never added to *beach* in *beach volley* – probably because it is the first part of a compound noun (cf. *cover versio(n)*, Table 5). In the majority of the examples of *beach volley*, the word-final sound was realised as the affricate [tʃ] – as in English.

The difference between the articulation of [tʃ] in *beach volley* and *brunch* was striking. Since *brunch* is not a compound noun, it was possible to add the nominative *-i* to it. Thus, *brunch* often became [brunsʲi]. This is probably due to written Finnish where *brunch* is indeed written *brunssi*.

Table 24: F17, Word-final (/internal) [tʃ]

	[tʃ]	[ts]	[tʃi]	[sʲi]	[ʃ]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>beach (1976)</i>	-	50 (1)	50 (1)	-	-	100 (2)
<i>beach volley</i>	100 (16)	-	-	-	-	100 (16)
<i>brunch (1976)</i>	8 (2)	-	-	88 (21)	4 (1)	100 (24)
Average	36 (18)	17 (1)	17 (1)	29 (21)	1 (1)	100 (42)

On the basis of Table 24, it is possible to conclude that Finnish speakers can and will produce the voiceless affricate [tʃ] in certain imports. However, it seems that the voiced affricate [dʒ] is much harder (see Tables 25 and Table 26). It was only realised as the initial sound in 17% of the instances of *jetlag* but never in *jeep* (cf. Table 25). Further, [dʒ] in *jetlag* was realised as the voiceless affricate [tʃ] in 54% of the examples, as a plosive-fricative combination [ts] in 8% of the examples and as a palatal approximant [j] in 21% of the examples. In *jeep*, [dʒ] was always realised as a palatal approximant [j].

Table 25: F18, Word-initial [dʒ]

	[dʒ]	[tʃ]	[ts]	[j]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>jetlag</i> (<i>jet</i> 1966)	17 (4)	54 (13)	8 (2)	21 (5)	100 (24)
<i>jeep</i> (1940s)	-	-	-	100 (20)	100 (20)
Average	9 (4)	27 (13)	4 (2)	61 (25)	101 (44)

The realisation of [dʒ] in the word-internal position is more complex than in the word-initial position. The imports presented in Table 26, *backstage* and *college*, are much newer than the imports in Table 25, so comparison may not be reasonable. Perhaps because of the relative newness of *backstage* and *college*, the spellings of the imports are imitated more rarely in pronunciation, though there is a slight difference between the words. Interestingly, the spelling of *college* seems to be imitated more often than the spelling of *backstage*. Since *backstage* is not found in contemporary dictionaries, it is probably newer than *college* (in its sense relating to textiles), which could be an explaining factor.

[dʒ] was realised as [dʒ] in 41% of the examples of *backstage*, but only in 21% of *college*. In both cases [dʒ] became [tʃ] almost equally often. [dʒ] became [ts] some 10% more often in *college* than in *backstage*. *College* ended with a nominative *-i* in 10% of the examples, whereas this never happened with *backstage*. On one occasion [dʒ] was pronounced as [ks] in *backstage*. This never happened with *college*. Word-final [dʒ] never became [j], because [dʒ] is not spelled *j* in these two imports (cf. Table 25).

There was also a correlation between the pronunciation of the word-final sound and the preceding diphthong or vowel. If the word-medial *-a-* in *-stage* was pronounced [a], the word-final [dʒ] and the silent *-e* were *always* realised as [ke], whereas if *-a-* in *-stage* was pronounced [ei], the word-final sound was *never* [ke]. Further, if the word-medial *-e-* in *college* was [e], the word final [dʒ] and the silent *-e* were *always* realised as [ke], whereas if *-e-* was pronounced [i], the word-final sound was *never* [ke]. (Cf. Table 8.) There is a clear reason for why word-final *-ge* was [ke] rather than [ge]. As many scholars have pointed out (e.g. Karlsson 1983, Hakulinen et al. 2004), /g/ is not part of the core of the Finnish consonant paradigm and therefore it is easily realised as [k].

Table 26: F19, Word-final [dʒ]

	[dʒ]	[tʃ]	[ts]	[tʃi]	[tsi]	[ks]	[ke]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>backstage</i>	41 (11)	7 (2)	37 (10)	-	-	4 (1)	11 (3)	100 (27)
<i>college</i> (<i>of textiles</i> 1983)	21 (4)	5 (1)	47 (9)	5 (1)	5 (1)	-	16 (3)	99 (19)
Average	31 (15)	6 (3)	42 (19)	3 (1)	3 (1)	2 (1)	14 (6)	101 (46)

In sum, the pronunciation of [dʒ] depended on its position in a word and the orthography. In the beginning of a word, it was most often [tʃ] or [j] and in the end

of a word most often [dʒ] or [ts]. Word-internal [dʒ] was also analysed in the study. It came up in *manager* (dating back to the 1920s, thus before World War II). Its pronunciation approximated [k], [g] or something in between (e.g. [manakeri]) (Cf. Hakulinen et al. (2004: 41).

For this study, I have made a distinction between the Finnish /r/, here represented as [r], and the English /r/, here represented as [ɹ] (see Table 27). Karlsson (1987: 17) states that in Finnish “r is always trilled with the tip of the tongue”. I have not counted the number of trills in my examples, though there are differences among the interviewees. In the future, this should be analysed further to see if the number of trills in imports is the same, or perhaps fewer, than in native Finnish words.

For the most part, my interviewees used [r]. [ɹ] only occurred in a few examples in word-initial position. If /r/ followed a consonant or it was otherwise in a word-internal position, it was always pronounced as [r] (see Table 27).

Table 27: F20–F22, Word-initial [ɹ] and word-internal [ɹ]

		[ɹ]	[r]	Total
		% (N)	% (N)	% (N)
Word-initial [ɹ]	<i>rap</i>	3 (1)	97 (28)	100 (29)
	<i>rock (1955)</i>	10 (3)	90 (26)	100 (29)
Average		7 (4)	94 (54)	101 (58)
[ɹ] after consonant	<i>brunch (early 1970s)</i>	-	100 (24)	100 (24)
	<i>thriller (1948)</i>	-	100 (27)	100 (27)
Average		-	100 (51)	100 (51)
Word-internal [ɹ]	<i>aerobic (1983)</i>	-	100 (28)	100 (28)
	<i>(super)market (1963)</i>	-	100 (29)	100 (29)
Average		-	100 (57)	100 (57)

Word-initial [b] before a consonant was realised as [b] in *break dance* in 91% of the examples (see Table 28). In 10% of the examples, it was realised as the voiceless counterpart [p]. The high frequency of [b] could also be the result of the informal contexts in which *break dance* is presumably used (see Karttunen 1979: 10). Further, in the older import *brunch*, [b] was very common as well, though [p] occurred more often than in *break dance*.

Word-initial [b] was adapted to different degrees in the beginnings of *backstage* and *beach volley*. An equal number of interviewees used [b] and [p] as the initial sound of *backstage* (48% each). In addition, 4% omitted the first part of the compound noun and said only *stake* [stake]. In comparison, more informants used [b] in *beach volley* than in *backstage*: more than 80% of the interviewees used [b], whereas less than 20% used [p].

[b] is not a native Finnish sound as it only occurs in imports (see Karlsson 1983: 58), which explains why the voiced plosive [b] was sometimes replaced with the

voiceless plosive [p]. My findings also coincide with the findings of Hakulinen et al. (2004: 41) who suggest that voiced plosives (e.g. [b]) can become voiceless or semi-voiced. [b] in my study often sounded semi-voiced or even voiceless, but these examples have been classified as [b] in this study.

Table 28: F23, Word-initial [b]

		[b]	[p]	Omission	Total
		% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
Before consonant	<i>break dance</i>	91 (19)	10 (2)	-	101 (21)
	<i>brunch (early 1970s)</i>	75 (18)	25 (6)	-	100 (24)
Before vowel	<i>backstage</i>	48 (13)	48 (13)	4 (1)	100 (27)
	<i>beach volley (beach 1976)</i>	81 (13)	19 (3)	-	100 (16)
Average		74 (63)	26 (24)	1 (1)	101 (88)

Word-initial [p] was always realised as [p] before a consonant. By looking at Table 29 we can see that 100% of the interviewees used [p] in the beginning of *printer*. The reason why [p] remained [p] is that there is no reason for adaptation. The spelling and the pronunciation of the sound coincide, and [p] is part of the core of the Finnish sound system (see Karlsson 1983: 59, Hakulinen et al. 2004: 40, Sajavaara 1989: 96). Therefore, it is surprising that there is some variation in the voicing of [p] before a vowel. Only 60% of the interviewees used [p], whereas 40% used [b].

Table 29: F23, Word-initial [p]

		[b]	[p]	Total
		% (N)	% (N)	% (N)
Before consonant	<i>printer (printata 1969)</i>	-	100 (17)	100 (17)
Before vowel	<i>pub (1966)</i>	40 (12)	60 (18)	100 (30)
Average		20 (12)	80 (35)	100 (47)

An explanation for the high frequency of [b] as the initial sound of *pub* is likely the latter plosive of the word. Table 30 illustrates this, describing the realisation of the word-initial [p] and the word-final [b] in *pub*. Clearly, the informants aimed at hypercorrection, switched sounds unintentionally or were unable to say [b] in the appropriate context (see Karlsson 1983: 58). 33% of the interviewees said [bub], 7% [bup] and 37% [pup]. Only slightly less than a quarter of the interviewees articulated the consonants like standard English speakers and said [pub] (cf. Tables 5 and 13). The kind of instability in pronunciation shown here suggests that [b] and some words in which the sound occurs have not yet fully been adapted into the Finnish sound system and lexicon.

Table 30: F23, *pub*

	[b - b]	[b - p]	[p - p]	[p - b]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>pub</i> (1966)	33 (10)	7 (2)	37 (11)	23 (7)	100 (30)

Although word-initial [d] is said to be difficult for Finnish speakers, my interviewees knew how to pronounce it. Nevertheless, Hakulinen et al.'s (2004) suggestion on voiced plosives sometimes becoming voiceless or semi-voiced in Finnish should be taken into consideration here. In my data, [d] sometimes sounded like [t] or a semi-voiced plosive, so that *diskette* (→ Fin. *disketti*) almost became [tisketi:] and *disco* [tisko] but not quite.

Table 31: F24, Word-initial [d]

	[d]	Total
	% (N)	% (N)
<i>diskette</i>	100 (16)	100 (16)
<i>disco</i> (1960)	100 (26)	100 (26)
Average	100 (42)	100 (42)

Similarly to [p], [t] was easy for the interviewees because it is part of the core of the Finnish sound system. In fact, Table 32 shows that word-initial [t] was always realised as [t], except in one case. Surprisingly, there was an occurrence of [d] instead of [t] in the word *twist*. In this case, [w] was realised as [f], so that *twist* became [dfist]. In the future, it would be interesting to see whether [t] is realised as [t] before vowels, too.

Table 32: F24, Word-initial [t]

	[t]	[d]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)
<i>twist</i> (1964)	94 (17)	6 (1)	100 (18)
<i>trailer</i> (1944)	100 (30)	-	100 (30)
Average	97 (47)	3 (1)	100 (48)

Phonetically, [t] was always pronounced as [t] in word-final position (see Table 33). However, since Finnish words generally do not end in consonants, *chat* and *supermarket* went through some word-formation-related morphological changes.

In 89% of the examples *chat* became *chatti* 'chat', *chattailu* 'chatting', *chattäily* 'chatting', *chattääminen* 'chatting', *chatätä* 'to chat' or *chattäällä* 'to chat'. (The pronunciation of [æ] as the medial sound in *chat* was either [æ] or [ɑ].) What is interesting here – in relation to the conjugation of verbs discussed earlier – is that the infinitive 'to chat' is formed by using two different kinds of inflectional morphemes -

ä/tä and *-lä*; see Karlsson's (1987: 53–55; and above) second and fifth rules for the conjugation of verbs (cf. also Table 9).

In addition, the abundance of lexical choices shown in Table 33 probably reflects the fact that *chat* has not been in the language long enough to have stabilised its Finnish form. In sum, the interviewees seemed to prefer Finnish inflectional endings to imported English endings – for example, nobody replied *chatting*.

As regards (*super*)*market*, there were two different realisations of word-final [t], namely [t] and [ti] (cf. Tables 6–7); note that whereas *chat* can be a verb or a noun, *supermarket* can only be understood as a noun.

Table 33: F25, Word-final [t]

	[t]	[-ti]	[-tailu]	[-tæily]	[-tæ:minen]	[-tætæ]	[-tæillæ]	Total
	<i>chat</i>	<i>chatti</i>	<i>chattailu</i>	<i>chattäily</i>	<i>chattäminen</i>	<i>chatätä</i>	<i>chattäillä</i>	% (N)
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)	
<i>chat</i>	10.7 (3)	32.1 (9)	3.6 (1)	35.7 (10)	3.6 (1)	3.6 (1)	10.7 (3)	100 (28)
<i>supermarket</i> (1963)	48 (14)	52 (15)	-	-	-	-	-	100 (29)
Average	29 (17)	42 (24)	2 (1)	18 (10)	2 (1)	2 (1)	5 (3)	100 (57)

Table 34 illustrates the realisation of the word-internal [t] in two words, *backstage* and *stuntman*. [t] in *backstage* was always realised as [t]. This realisation also applied to the first [t] in *stuntman* (not shown in Table 34), whereas there was more variation in the realisation of the second [t]. For the most part, the second [t] was realised as [t], but in nearly 10% of the examples as [d]. The fact that the second [t] of *stuntman* was twice realised as [d] could be due to the large coverage of American TV shows in Finnish media. An alveolar tap [ɾ] is sometimes used in American English for RP [t]. It is possible that some of the interviewees tried to imitate an American-style pronunciation wrongly: [ɾ] occurs altogether in a different environment in American English but Finnish speakers might have over-generalised that rule. Of course, the frequency of [d] was not great overall so this is merely a suggestion.

The word *stuntman* also went through some morphological changes (cf. Table 2). In 50% of the examples the interviewees replied with a two-part compound noun, though *stuntman* was also shortened to *stunt/stund* or *stuntti* in the data.

Table 34: F26, Word-internal [t]

	[t]	[d]	[ti]	Total
	% (N)	% (N)	% (N)	% (N)
<i>backstage</i>	100 (27)	-	-	100 (27)
<i>stuntman</i> (1973)	46 (11)	4 (1)	33 (8)	100 (24)
	<i>stuntman</i>	<i>stundman</i>	<i>stuntti</i>	
	13 (3)	4 (1)		
	<i>stunt</i>	<i>stund</i>		
Average	80 (41)	4 (2)	17 (8)	101 (51)

7.1.3. Conclusion

To give an overview of morphological and phonological adaptation, I have calculated the average relative frequency (%) for each answer as regards each variable.⁸ The results are also shown in Tables 35–36 and are classified under four headings: ‘adapted’, ‘neutral’, ‘foreign’ and ‘other’. The totals in Tables 35–36 correspond to the totals in Tables 1–34. Further, I have given the absolute number of informants who did not reply for one reason or another in Tables 35–36 (see ‘no replies’). This kind of categorisation is useful for describing overall patterns in the pronunciation of imports but it is not simple to make. There are examples which are easy to categorise and examples for which this categorisation seems insufficient.

In the first category entitled ‘adapted’ I have placed all replies which are clearly different from the English form of the import and, thus, inflected and pronounced as if they were native Finnish words. For example, when a nominal was inflected according to Finnish rules, I interpreted it as adapted (e.g. *bakkereita*) or when an import like *e-mail* was pronounced with the diphthong [ai], I interpreted it as adapted. Many examples in this category are adapted so that the pronunciation of the import imitates the spelling of the import as viewed by a Finnish speaker. However, this is not always the case. But for example, *laser* realised with long [ɑ:] was placed here. Further, if [dʒ] or [tʃ] were realised as [j] word-initially, I interpreted it as adapted, even though [j] is only a marginal part of the Finnish sound system. [dʒ] and [tʃ] are clearly foreign sounds, but if they were realised as [tʃi] or [tʃi], I interpreted them as adapted sounds, because of the syllable boundary between [t-] and [-ʃi]/[-si] in the Finnish import.

The second category is entitled ‘neutral’. As we can see in Table 35, there were no neutral morphological replies, as Finnish and English are grammatically very different languages. As for phonology, if the English sound of a phonological variable has a correspondent Finnish sound, the reply was classified as neutral. As Table 36 shows, many replies concerning the phonological variables are neutral. For example, word-internal [i] was classified as a neutral sound, because English [i] and Finnish [i] are interpreted as the same sound or variants of the same sound by Finnish-speakers. Word-initial [b] and [d] which were realised as [b] and [d], respectively, were classified as neutral as well, because these sounds are a marginal part of the Finnish sound system. From the Finnish point of view, this category is somewhat problematic, because it means that examples like *e-m[ci]* and [æ]ction are placed here. The diphthong [ei] and the vowel [æ] are part of the Finnish sound system, but in this particular context (cf. the spelling of the words) their usage is a

⁸ The relative average frequencies (%) were calculated by summing up the relative frequencies of each reply-type as regards each variable and by dividing the sum by the number of imports in question as regards the variable. For example, the relative frequency of [æ], spelled <a>, was calculated by summing up the relative occurrence of [æ] in *action*, *animation*, *backstage* and *backer*, and the sum was divided by four. Further, the relative frequency of [ɑ] in *action*, *animation*, *backstage* and *backer* was calculated by summing up the relative frequency of [ɑ] in *action*, *animation*, *backstage* and *backer*, and the sum was divided by four. (See Table 10.) Another possibility to count the average relative frequencies would have been to count them on the basis of absolute frequencies (N) as regards each variable. Because the absolute frequency of each import was not the same, I decided not to analyse my data that way.

clear sign of non-adaptation and foreignness, and ‘neutral’ is not the best term to describe them.

As pointed out earlier, the grammar of Finnish and English are very different. Examples which are morphologically English have been categorised as ‘foreign’ (*chips-Ø*, *cool-Ø* and *sightseeing*). In addition, nouns in the nominative case without word-final *-i* (e.g. *cover-Ø*, *cover-compound*) and nouns which are not geminated (e.g. *aerobic-Ø*) have been placed in this category. The last two example-types could perhaps have been classified as neutral as well, but since Finnish nouns generally do not end in consonants, I have not interpreted them in that way. Finally, note that even though these imports are morphologically foreign, they are necessarily not phonologically foreign. Further, some English sounds are not part of the Finnish sound system. These sounds were classified as ‘foreign’. [θ], [tʃ], [dʒ] and [ɹ] are self-evidently in this category. I have also analysed [w] as a foreign sound, even though it occurs in some imports.

Many examples were also placed in the category ‘other’. For example, [w], [p] and [t], which were hypercorrectly realised as [f], [b] and [d], respectively, were placed here instead of the category ‘adapted’, because they mostly occur in imports, not in native Finnish words. Further, word-final and word-initial [ts] and word-final [ʃ] were placed in this category because they are neither native Finnish nor English sounds. Word-final [ks] was also placed here even though it occurs in English and in colloquial Finnish. Finally, sound omissions and replies where consonant gradation was not realised were placed here as well.

English nominals and verbs are adapted to Finnish morphology to a very high degree (see Table 35). The most ‘foreign’ replies occurred as regards verbal nouns (M3), consonant gemination (M5) and word-final *-i* in the nominative singular (M4).

Table 35: Average frequencies of replies per morphological variable

	<i>Adapted</i>	<i>Neutral</i>	<i>Foreign</i>	<i>Other</i>	<i>Table no.</i>
	%	%	%	%	
<i>M1: plural/nouns</i>	97		3		1 and 2
<i>M2: plural/adjectives</i>	88		12		3
<i>M3: verbal nouns</i>	50		45	6	4
<i>M4: -i/nominative</i>	71		28	2	5
<i>M5: gemination/-i</i>	61		40		6
<i>M6: gradation</i>	97			4	7
<i>M7: vowel harmony</i>	100				8
<i>M8: verbs</i>	100				9

There is less phonological adaptation than morphological adaptation of imports in Finnish (see Table 36). However, there is no consistent pattern as different variables are adapted to different degrees. Only a few variables are fully adapted to Finnish and only a few variables have not been adapted at all. The most adapted variables seem to be variables where the English pronunciation and spelling differ from each other most in the eyes of a Finnish speaker. This is contrary to the expectation that

the most adapted variables would have been those which have the most difficult, foreign sounds for Finns. For example, variables F10–F20 show that many interviewees imitated (to different extents) foreign sounds where appropriate.

Table 36: Average frequencies of replies per phonological variable

	<i>Adapted</i>	<i>Neutral</i>	<i>Foreign</i>	<i>Other</i>	<i>Table no.</i>
	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	
F1: <i>word-internal/-initial</i> [æ]	46	55			10
F2: <i>word-internal</i> [ɪ]		100			11
F3: <i>word-internal</i> [ʌ] or [ɒ] <i>spelled -o-</i>	93	8			12
F4: <i>word-internal</i> [ʌ] <i>spelled -u-</i>	84	16			13
F5: <i>word-final</i> [ʔn]	50		50		14
F6: <i>word-final</i> [ɶʔ]	100				15
F7: <i>word-final</i> [ɶ:]	96	4			16
F8: <i>word-internal</i> [eɪ] <i>spelled -ai-</i>	50	51			17
F9: <i>word-internal</i> [eɪ] <i>spelled -a-</i>	56	45			18
F10: <i>word-internal</i> [ɑ:] <i>spelled -a-</i>	96			5	19
F11: <i>word-final</i> [əʊ]	100				20
F12: <i>word-initial</i> [w]	72		29		21
F13: <i>word-internal</i> [w]	41		57	3	21
F14: <i>word-initial</i> [θ]	53		47		22
F15: <i>word-final</i> [θ]			100		22
F16: <i>word-initial</i> [tʃ]	34		58	9	23
F17: <i>word-final</i> [tʃ]	43		36	21	24
F18: <i>word-initial</i> [dʒ]	61		36	4	25
F19: <i>word-final</i> [dʒ]	20		35	46	26
F20: <i>word-initial</i> [ɹ]	94		7		27
F21: <i>word-initial</i> [ɹ] <i>after consonant</i>	100				27
F22: <i>word-internal</i> [ɹ]	100				27
F23: <i>word-initial</i> [b]	26	74		1	28
F23: <i>word-initial</i> [p]		60		40	29 and 30
F24: <i>word-initial</i> [d]		100			31
F24: <i>word-initial</i> [t]		97		3	32
F25: <i>word-final</i> [t]	71	29			33
F26: <i>word-internal</i> [t]	17		80	4	34

Besides the difficulty of making this kind of categorisation, there is another reason why this categorisation might not be sufficient to describe the use of imports in Finnish. As we can see in Table 36, many variables seem to be adapted roughly in 50% of the cases, and, correspondingly, many variables seem to be roughly 50% neutral or roughly 50% foreign. As section 7.2. suggests, it might not be purposeful to count average frequencies in Finnish, as the adaptation of old and new imports appears to be quite different. In fact, it would be useful to continue analysing the imports individually.

7.2. *Age of the import*

It is difficult to pinpoint the exact year that a word starts to exist in a language. For this study, I have looked through several (etymological) dictionaries; some of them have focused on ‘foreign’ or ‘civilised’ (Fin. *sivistys-*) words, some on slang and some on Finnish in general. According to the records, the oldest Anglo-American imports in Finnish date back to the mid-19th century, though Pulkkinen (1984: 8) says that *punssi* ‘punch’ (an alcoholic beverage) was found in a dictionary manuscript already in 1786. The problem with old (19th century) dictionaries is that one cannot know for sure whether the words found as dictionary entries were used in active language (see Pulkkinen 1984: 13). Still, people must have used imports before they entered dictionaries, and there must have been imports the use of which has never been recorded in writing. Another concrete difficulty is to ascertain the donor language. Especially some of the older English imports might have come into Finnish through Swedish (see Pulkkinen 1984: 7).

Naturally, some words included in my study have only very recently found their way into a dictionary (*cover*, *jetlag*, *e-mail*, *chat*, *cool*) (see KS 2005) and some words (*action*, *slow motion*, *backstage*, *death metal*, *Thousand Island*, *beach volley*, *fiilistellä*) have not found their way into any of the dictionaries I have come across, yet. However, there is evidence (e.g. my data and Finnish-language search results on Google.com) that all these words are used in Finnish. Besides these facts, it should also be noted that some of these words are compound nouns and their different parts might have functioned as imports before the compound itself became part of the (informal) Finnish vocabulary (e.g. *slow* in *slow motion*, *jet* in *jetlag*, *beach* in *beach volley*). Some of the imports are found in the newest dictionaries (with no information on entry dates) though not in slightly older ones (e.g. *hakkeri* ‘hacker’; *kloonii* ‘a clone’, *kloonata* ‘to clone’), which suggests (together with other factors) that they have entered Finnish after the 1980s (see Karttunen 1979, Uudissanasto 1979, Nurmi 2004, KS 2005).

If I have found information of when an import has presumably entered written Finnish, I have given the year in Tables 1–34. If I have not found an accurate record of when the import was first used in writing, no year is given in the tables (except for compound nouns). Even though there are no records of all the imports in this study, sometimes it is possible to estimate the age of the imports by relating their meaning and usage to contemporary technological advances (e.g. *chat*, *hacker*). One could not generally talk about *hackers* and *chat* before computers became ‘every man’s’ privilege in Finland, so one can conclude that they are relatively recent.

My interviews yield more data than what are dealt with in this study. For the present purposes, I chose two representative imports for each variable, with the aim of having the time of entry into Finnish of the imports different. Preferably, one import was to have come into the language in the 1940s–1960s and the other one in the 1980s–1990s, which allowed me to compare the adaptation process from a diachronic perspective as well.

The age of the import seems to be relevant as regards four of the morphological variables: The nominative *-i* ending (M4) was added more often to the older import *pub* than to the new import *cover* (cf. Table 5); consonant gemination (M5) always took place as regards the old import *hit* but not always as regards the new import

aerobic (cf. Table 6); and consonant gradation (M6) always took place in the old import *supermarket*, whereas not always in the new import *aerobic* (cf. Table 7). Further, as regards vowel harmony (M7), it seems that the back vowel [ɑ] was preferred by the majority of the interviewees in the two older imports (cf. Table 8). However, it has to be noted that *aerobic* and *backstage* can be viewed as compound nouns, whereas *laser* cannot, which in turn might of course have affected the results. As regards the other four morphological variables, it is impossible to comment on the significance of the age of the imports.

The present data suggest very strongly that the age of the import is a significant variable as regards vowels, diphthongs, long vowels, vowel-consonant combinations and many consonants. In short, this study suggests the following:

- The older the import is, the more likely the pronunciation follows English spelling as read in Finnish by Finnish speakers. The newer the import is, the more likely it is that the pronunciation follows English pronunciation.
- There is more variation in the pronunciation of newer imports overall. The pronunciation of older imports is more fixed.

Table 37 illustrates the pronunciation of vowels, vowel-consonant combinations and diphthongs. It is obvious that the pronunciation of old and new imports is systematically different. To see this, you need to look at each variable at a time and compare the new import to the old. If you look at the column entitled ‘English pronunciation’, you can immediately see that the frequency of the new import is always greater than the frequency of the old word, whereas in the column entitled ‘Spelling’ it is the old import that has greater (or equal) frequency. This means that the informants imitated English pronunciation as regards new imports and spelling as regards old imports – as viewed by Finnish speakers. For example, *e-mail* was *e-m[ei]l* (English pronunciation) and *trailer* was *tr[ai]ler* (spelling). There were some pronunciation variables for which age did not seem to be a relevant factor. As we can see in Table 37, this is the case with *diskette* and *hit*, but the explanation is probably simple: the English spelling <i> and pronunciation [i] coincide – in the perception of Finnish speakers.

Notice, too, that the frequency of the new imports whose pronunciation resembles English pronunciation is usually very high (from 86% to 100%). There are some exceptions to this, however (i.e. *cover*, *stuntman*, *hacker*, *slow motion*). In two of these four cases the frequency of the new imports is greater, which suggests that there is evidence that new imports are more likely pronounced similarly to the way they are pronounced in English.

Table 37: Pronunciation new and old imports

* the second part (i.e. 'dance') of the compound omitted in 10% of the cases

<i>Variable</i>	<i>Imports:</i>		<i>English pronunciation</i>	<i>Spelling</i>
	<i>newer (N) ~ older (O)</i>		<i>(in percentages)</i>	<i>(in percentages)</i>
Word-initial [æ]	N	<i>action</i>	100	-
	O	<i>animation</i>	-	100
Word-internal [æ]	N	<i>backstage</i>	96	4
	O	<i>hacker</i>	19	81
Word-internal [ɪ]	N	<i>diskette</i>	100	-
	O	<i>hit</i>	100	-
Word-internal [ɒ] and [ʌ]	N	<i>cover</i>	15	85
	O	<i>rock</i>	-	100
Word-internal [ʌ]	N	<i>stuntman</i>	29	71
	O	<i>pub</i>	3	97
Word-final [ɹn]	N	<i>action</i>	100	-
	O	<i>animation</i>	-	100
Word-final [ɹʔ]	N	<i>hacker</i>	-	100
	O	<i>trailer</i>	-	100
Word-final [ɜː]	N	-	-	-
	O	<i>surf</i>	4	96
Word-internal [eɪ]	N	<i>e-mail</i>	91	9
	O	<i>trailer</i>	10	90
	N	<i>backstage</i>	89	11
	O	<i>laser</i>	-	100
Word-internal [ɑː]	N	<i>breakdance*</i>	86	5
	O	<i>supermarket</i>	-	100
Word-final [əʊ]	N	<i>slow motion</i>	-	100
	O	<i>show</i>	-	100

In the case of consonants it is not as simple as that, but there is a similar pattern. Similar effects could be seen as regards word-initial [θ], word-initial [b], word-initial [tʃ], word-internal and word-final [dʒ]. The older the import, the more informants imitated the spelling and the newer the import, the more informants imitated English pronunciation; as an example, see Table 25. In standard Finnish the letter *j* is pronounced as [j], so an old import like *jeep* was pronounced with word-initial [j], whereas the pronunciation of *j* in a new import like *jetlag* approximated its English pronunciation. The analysis shows that the imitation of English pronunciation was not always accurate: there was variation in how sounds like word-initial [dʒ] were realised.

The age of the import seemed not always important in the case of some consonants. These sounds were word-initial [w], word-initial [ɹ], word-initial [d] and word-initial [t]. It is surprising that 86% of the interviewees produced [w] in such an old import as *swing* (see Table 21) as [w] is not considered a member of the Finnish phoneme system, and you would expect to see that the sound was adapted. [ɹ] was

the most frequent in *rock*, which dates back to the 1950s. *Rap* is more recent than *rock*, and yet only one interviewee replied [ɹæp], whereas three replied [ɹok]. [d] was always realised as [d] and [t] was [t] in all but one case in the word-initial position regardless of the age of the import (see Tables 31–33).

Further, it is impossible to say anything decisive about word-final [θ] (since only one import was studied), about word-final [tʃ] (since the investigated imports were of the same age), about word-initial [p] (since the investigated imports were of the same age and an aim at hypercorrection might have influenced the pronunciation of *pub*), and word-internal/final [t] (since the investigated imports were adapted in different ways). For future research, there remains a few interesting questions:

- Can you always predict how a vowel is pronounced if you look at the import's age?
- In general, how old are those imports the pronunciation of which follows the spelling, and how old are those that follow English pronunciation?
- Is there a specific point in time (e.g. a year/a decade) before which all the imports that have come into the language follow English spelling, and after which all the imports that have come into the language follow English pronunciation? Or rather, is this different in every individual case?

Clearly, more extensive data need to be checked to be able to answer these questions. There might be several reasons behind the kind of development that I describe. Here are a few suggestions:

- (1) Older imports have been borrowed through written records (e.g. newspapers, magazines, record covers) and newer imports through spoken language (e.g. television, travelling, song lyrics). Therefore, it is reasonable to suggest that the older imports could reflect the spelling system and the newer imports the pronunciation of the original language – English. For example, *trailer* (old import) was usually *tr[ai]ler* but *e-mail* (new import) *e-m[ei]/in* in my data.
- (2) Pronouncing an import in Finnish in a similar way to its English spelling is a later, or a more advanced development in the adaptation process. All imports undergo this change when they have been in the language long enough and eventually they will be pronounced the way they are spelled. In my data, *jeep* (old import) was always [j]eep. Maybe in the future *jetlag* (new import) is always [j]etlag instead of [dʒ]etlag, [tʃ]etlag and [ts]etlag.

7.3. Lifestyle as a background variable

My aim in this section is to answer the following question: Is there any correlation between a person's linguistic choices and his or her lifestyle? My analysis was done by comparing the replies of Groups A, B, C and D. Overall, there seems not to be any consistent or obvious correlation. One explaining factor is that the analysis is based on average relative frequencies. As suggested in section 7.1.3., the average frequencies probably do not describe the Finnish data adequately, since the

adaptation of old and new imports is clearly different. In the future, it would be useful to analyse each import separately in relation to life style.

The analysis showed that there was no variation in the replies as regards altogether nine morphological and phonological variables (cf. Tables 35–36). These variables were: M7, M8, F2, F5, F6, F11, F21, F22 and F24. There were some differences as regards the other variables, but there seemed to be no or very few consistent or apparent patterns.

As regards the *morphological variables* (M1–M6), the differences between the Groups were very small and no Group was consistently different from the other Groups. The replies of Groups A and C were slightly less adapted than the replies of Groups B and D as far as the nominative *-i* (M4) and gemination (M5) are concerned (see Table 38). As far as the plural of adjectives (M2) and consonant gradation (M6) are concerned, the replies of the management level (A, B) were slightly different from the replies of the non-managers (C, D). Finally, as regards the plural of nouns (M1), the replies of Group B showed signs of more foreign influence and as regards verbal nouns (M3), the replies of Group B showed signs of less foreign influence than the replies of the other Groups.

It is also difficult to detect patterns as far as the *phonological variables* (F1–F4, F7–F10, F12–F20, F23, F24–F25) are concerned. Whatever differences there were in the data, they were mostly very small (see Table 38, cf. F25). The two most apparent traits seem to concern the interviewees from goods-producing companies: Group A often had either the most adapted or the least adapted replies, and Group D rarely had the least adapted replies. As regards some variables, it seemed that the interviewees from goods-producing companies (A, D) differed from the interviewees from service-producing companies (B, C) (see Table 38, cf. F4). As regards some other variables, it seems that the replies of the management level (A, B) differed from the replies of the non-managers (C, D) (see Table 38, cf. F3). Overall, there seemed to be fewer similarities between the management-level interviewees from service-producing companies (B) and the non-management-level interviewees from goods-producing companies (D), and perhaps even fewer similarities between the management-level interviewees from service-producing companies (A) and the non-management-level interviewees from service-producing companies (C) (see Table 38, cf. F18); but this is not always the case.

Table 38: Similarities and differences as regards adaptation and life style (percent)

	<i>M4</i>	<i>F3</i>	<i>F4</i>	<i>F18</i>	<i>F25</i>
<i>A</i>	63	75	100	67	71
<i>B</i>	70	80	58	56	72
<i>C</i>	63	100	75	50	72
<i>D</i>	74	100	95	67	67

In sum, there seemed to be certain subtle patterns as regards some morphological and phonological variables and lifestyle, which suggests that it is possible to consider

lifestyle as a sociolinguistic variable in the present study and in future studies. However, lifestyle does not appear to be a highly significant background variable.

Further, I believe that one should also consider the influence of a specific company on a person's linguistic choices in addition to one's lifestyle in future analysis of the data (see Scollon and Wong Scollon 1995, Paatola 2004). Some of the interviewees worked for the same companies, and since companies may develop their own vocabulary to talk about certain things, it is possible that some perceived linguistic patterns in this study were due to a certain in-group talk rather than to the influence of lifestyle.

8. Conclusion

There are probably several reasons behind using imports. One reason is clearly to enrich the vocabulary of a language and to introduce new concepts (e.g. Spanish *tapas*) or to create synonyms with different connotations than the corresponding Finnish word (e.g. French *boutique*). Another reason that is bound to influence the adaptation of Anglo-American imports is their perceived familiarity and the fact that they are considered easier than their Finnish equivalents ('ersättningsord') (e.g. *handsfree* vs. *kädet vapaaksi jättävä toiminto*). (Hiidenmaa 2003: 97–100, cf. Itkonen 1988: 15–30.) My interviewees often felt that there was no Finnish word for a certain concept or that they simply thought of the English word first:

“sille ei varmaan ookaan mitään suomenkielistä sanaa”

‘there’s probably no Finnish word for that’

“aika jännä koko ajan tulee mieleen nää ulkomaankieliset sanat mieleen”

‘it’s quite funny these foreign words keep coming to my mind all the time’

“moni suomalainen sana ... epäkäytännöllisiä just sen pituuden ja ... paljon noita tavuja ja kaikkee tällasta”

‘many Finnish words ... impractical because of their length and ... there’s a lot of syllables and everything’

Besides trying to answer the question as to why imports are being used, one also has to try to explain why they are adapted and why they are sometimes not. Hiidenmaa (2003: 95) concludes that after an import has been adapted into Finnish, it is easy to inflect and to pronounce and it resembles other Finnish words. In relation to my data, Hiidenmaa's (2003) suggestion describes well the situation with the older imports – there is much less variation and more signs of adaptation in their pronunciation in comparison to the pronunciation of the newer imports. However, the inflection and pronunciation of all (old and new) imports do not appear to be easy, because there is sometimes a lot of variation in how they are realised, which is illustrated by one of the interviewees commenting

“emmä oikein tiedä kuinka toi taipuis”

‘I’m not sure how it’s inflected’

The fact that it is difficult to inflect a word might have led to the fact that the interviewee did not inflect the word at all. As for articulation, retaining the English pronunciation could in many respects be more difficult than adapting one's pronunciation. Perhaps some of the interviewees felt that it would be more educated to sound like an Anglo-American and, therefore, they imitated the original pronunciation.

Nevertheless, this study shows that modern Anglo-American imports are frequent in Finnish. It also shows that there usually is a difference in how old and new imports have been adapted into Finnish. Future studies need to ascertain this. This study also shows that, in general, it is typical to adapt imports into Finnish rather than take them as 'quotative loans' ('sitaattilainat') of the spoken language. Some imports have already become 'adapted foreign words' ('kotoistuneet vierassanat') (e.g. [tril:eri]) or 'loan words proper' ('varsinaiset vierassanat') (e.g. [tʃæti]) and few are pronounced exactly like in the English of native speakers. One might also conclude that the longer an import has been in Finnish, the more clearly it has become an adapted foreign word. Although Anglo-American influence has constantly grown since World War II, the fact that imports are adapted morphologically and phonologically into Finnish speaks for the vitality and creativity of the language itself (see Hiidenmaa 2003: 99).

References

- ACNielsen. MINERVA Snap*Shot. In: *Market Monitor*. Available from: http://www.acnielsen.aim.dk/produkter/markedsbeskrivelse_forbruger/mm/download/eng/MinervaSnapMonitorENG.PDF [Accessed 9 October 2004].
- Airila, M. (ed.). 1945. *Vierasperäiset sanat*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Dahl, Henrik. 1997. *Hvis din nabo var en bil*. Copenhagen: Akademisk Forlag.
- Dahlman, Malin & Leila Mattfolk. 2004. Lifestyle as a sociolinguistic variable. In: Östman, Jan-Ola (ed.), *PIC Bulletin* 7, p. 65–69. Helsinki: University of Helsinki, the PIC Project.
- Hakulinen, Auli & Maria Vilkkuna & Riitta Korhonen & Vesa Koivisto & Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho. 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Helkama, Klaus & Rauni Myllyniemi & Karmela Liebkind. 1998. *Jobdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita.
- Hiidenmaa, Pirjo. 2003. *Suomen kieli – who cares?* Helsinki: Otava.
- Hiidenmaa Pirjo & Pirkko Nuolijärvi. 2004. Normering av främmande ord i finskan. In: Helge Sandøy & Jan-Ola Östman (eds.), *“Det främmande” i nordisk språkpolitik. Om normering av utländska ord*, p. 253–274. Oslo: Novus forlag.
- Häkkinen, Kaisa. 2004. *Nyky-suomen etymologinen sanakirja*. Juva: WSOY.
- Itkonen, Terho. 1988. *Vierassanat. Kielenkäyttäjän opas*. (4th edition.) Helsinki: Kirjayhtymä.
- Itkonen, Terho. 1997. *Uusi kieliopas*. (6th edition.) Helsinki: Tammi.
- Karlsson, Fred. 1983. *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Porvoo, Helsinki & Juva: WSOY.

- Karlsson, Fred. 1987. *Finnish Grammar* (translated by Andrew Chesterman). (2nd edition.) Porvoo, Helsinki & Juva: WSOY.
- Karttunen, Kaarina. 1979. *Nykykslangin sanakirja*. Porvoo, Helsinki & Juva: WSOY.
- Koukkunen, Kalevi. 1990. *Atomi ja missi. Vierassanojen etymologinen sanakirja*. Porvoo, Helsinki & Juva: WSOY.
- KS – MOT Kielitoimiston sanakirja 1.0. 2005. Available from: <http://mot.kielikone.fi/mot/helyo/netmot.exe> [Accessed 15 December 2005].
- Laaksonen, Kaino & Anneli Lieko. 1992. *Suomen kielen äänne- ja muoto-oppi*. (2nd edition.) Loimaa: Loimaan Kirjapaino.
- Moderne importord i språka i Norden*. Available from: <http://www.nord.helsinki.fi/importord/> [Accessed 31 March 2005].
- Morris-Wilson, Ian. 1992. *English segmental phonetics for Finns*. Loimaa: Finn Lectura.
- Nurmi, Timo. 2004. *Nyky-suomen keskeinen sanasto*. Helsinki: Gummerus.
- Paatola, Ulla. 2004. Turn-initial *but* in Nordic Professional English. In: Paatola, Ulla & Taija Townsend (eds.), *PIC Bulletin 6*, p. 40–57. University of Helsinki: the PIC Project.
- Pulkkinen, Paavo. 1984. *Lokarista sponsoriin. Englantilaisia lainoja suomen kielessä*. Helsinki: Otava.
- Sajavaara, Paula. 1989. Vierassanat. In: Vesikansa, Jouko (ed.), *Nyky-suomen sanavarat*, p. 64–109. Helsinki, Porvoo & Juva: WSOY.
- Scollon, Ronald & Suzanne Wong Scollon. 1995. *Intercultural communication: A discourse approach*. Cambridge, MA & Oxford: Blackwell.
- Uudissanasto 80*. 1979 (ed. by Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielitoimisto). Porvoo, Helsinki & Juva: WSOY.
- Wikipedia The Free Encyclopedia*. Available from: <http://en.wikipedia.org> [Accessed January – March 2005].

Tilpasning eller ikketilpasning? Resultater

Pia Jarvad
Dansk Sprognævn, København

1. *Indledning*

Den morfologiske tilpasning af engelske importord i talen har især drejet sig om at konstatere om informanterne har benyttet engelsk morfologi eller hjemlig morfologi, og der har i højere grad end ved den fonetiske del været tale om et enten–eller, fx enten brug af flertals-*s* eller hjemlige flertalsmorfemer som *-er*, *-ar* o.l. De usikkerhedsmomenter der har været i informanternes svar, aflytningen af dem mv., spiller således i mindre rolle ved den morfologiske del. Derimod er analysen af den fonetiske tilpasning vanskeligere. Det er nærliggende at antage at den fonetiske tilpasning består i at lyde som ligger tæt på modtagerssproget, bliver udtalt som den nærmestliggende lyd i modtagerssproget. Når ligheden er stor, kan tilpasningen ske automatisk, og den bemærkes næppe af hverken taler eller lytter. Det gælder fx i dansk for udtalen af <b d g>, som er stemte i engelsk, men ustemte i dansk. Når afstanden fra engelsk udtale er større, kan tilpasningen volde besvær, og der kan vælges en blandt flere nærliggende lyde i det hjemlige sprog, fx [f], [s] eller [t] som modsvar til [θ]; der kan være vaklen mellem en intenderet fremmed udtale og en hjemlig, fx [w-] eller [v-].

Distributionen (dvs. regler for kombinationer) af det hjemlige sprogs lyde kan blokere for at der vælges en lyd som i det hjemlige sprog er den samme eller er meget tæt på engelsk, fordi denne lyd ikke kan optræde i alle lydforbindelser. Det gælder således for [ʌ] – en lyd som i dansk ligger tæt på a-kvaliteten i ordet *lak*. Denne a-kvalitet benyttes ikke som substitut fordi den kun kan bruges i dansk foran velær; foran dental har dansk den mere lukkede a-kvalitet, fx *hat*.

Det er ikke klart hvilken rolle ortografien og de dertil hørende regler om lyd til udtale og udtale til lyd spiller for graden af tilpasning. I finsk er der stor overensstemmelse mellem finsk ortografi og udtale, mens der i dansk er meget langt mellem skrift og udtale. En rækkefølge mellem sprogene når man måler afstanden mellem skrift og udtale, kunne være at dansk og færøsk har meget høj grad af afstand; svensk og finlandssvensk nogen afstand, norsk mindre afstand og finsk næsten ingen afstand. Dette kan tænkes at have betydning for graden af tilpasning.

2. *Om at sammenligne*

Det er nok muligt at kunne sammenligne alle de forskellige morfologiske og fonetiske træk som er resultat af en tilpasning (eller ikketilpasning) i sprogene, og dermed udsige noget om graden og forskelligheden af tilpasningen i de 7 sprogsamfund. Men en sådan sammenligning er vanskelig og omfattende, og der er her i undersøgelsen

kun udvalgte træk som vi på forhånd havde anset som mulige kandidater til at konstatere en forskel. Det er derfor ikke sikkert at resultaterne svarer til en fuldstændig undersøgelse.

Et af problemerne når man forsøger at kvantificere tilpasning for 7 sprog, er om de enkelte træk, fx engelsk [w] → dansk [v], er repræsentative for resten af den danske sprogs behandling af engelsk – morfologisk og fonetisk.

Et andet spørgsmål i kvantificeringen af resultaterne er om et træk er en beskeden ændring eller en markant ændring af udgangssproget. I artikulatorisk henseende kan der siges at være meget lidt forskel mellem fx [t] i engelsk og i dansk, mens det auditivt kan være meget afgørende fx for en englænders opfattelse. Der er ikke en en-til-en-korrespondens mellem et fonetiske træk og dets vægt i opfattelsen og tilpasningen. Her tælles morfologiske træk og artikulatoriske ligheder og forskelle ens som enten tilpasning eller ikketilpasning.

Også i spørgsmålet om vurderingen af tilpasningen spiller hyppig versus sjælden ind. Hvad vejer mest: er det tungtvejende at hyppigt forekommende fonetisk træk (dvs. med mange importord) tilpasses, fx ord med engelsk skrevet <u>, eller er det tungtvejende at sjældent forekommende træk som [θ] tilpasses? På samme måde er det ikke afgjort hvorledes man skal vurdere hyppige og sjældne ord (= hyppighed i hyppighedsundersøgelser) og deres tilpasning. Hvad vejer tungest i vurderingen af tilpasningen: et fonetisk princip som rammer mange ord over for en tilfældig tilpasning uden egentlig mønster? Hvordan disse forskellige typer, central vs. perifer; hyppig vs. sjælden, er repræsenteret i materialet i de nationale undersøgelser er ikke undersøgt. (Rapporten om tilpasning af importord i skriftsproget kan derimod give et indblik i dette.) Derfor kan man frygte at der her er tale om at sammenligne og kvantificere både æbler og pærer, men trods disse forbehold gøres forsøget.

3. *Morfologiske variable*

De morfologiske variable er beskrevet nærmere i Pia Jarvads indledningsartikel i kapitel 2.3. Det har drejet sig om genustildeling til engelske substantiver, hjemlig vs. fremmed afledning af verbalsubstantiver (nomen actionis og nomen agentis), valg af hjemlig vs. fremmed flertalsform til substantiver i ubestemt form og i bestemt flertal samt bøjning af adjektiver i flertal og neutrum. Som det fremgår af tabel 1 er ikke alle variable undersøgt (eller har været mulige at undersøge) i alle sprog. Tabel 1 viser tilpasningen i de 7 sprog. I Pia Jarvads indledningsartikel i kapitel 2.5. er der gjort nærmere rede for hvad tilpasning er.

En af de tilpasninger som undersøges i det danske og det islandske materiale, er tildelingen af substantivers køn. Som det fremgår af tabel 1, sker der tildeling i alle tilfælde, men man kan ikke udlede at det ene køn er mere tilpasning end det andet; tildeling af køn er tilpasning, og eftersom den synes at være gennemført, er den dermed urelevant her.

Tabel 1: Morfologiske træk – tilpasning (i procent)

	Finlands					
	Islandsk	Færøsk	Norsk	Dansk	Svensk	-svensk Finsk
Køn substantiv	100			100		
Nomen actionis –(n)ing		38	34	17	38	52 50
Nomen agentis	74	100	75			
Flertal substantiv	98	56	88	15	43	54 97
Bestemt flertal substantiv			99	66		
Adjektiv flertal	3	80	70	39	88	64 88
Adjektiv neutrum	3			61		

Bestemt form flertal af substantiverne er undersøgt i islandsk, norsk og dansk. Bestemtheds morfemet er i nordiske sprog efterhængt, mens det i engelsk er foranstillet: *the*. Det er således ganske vanskeligt at forstille sig en tilpasning her. Det er en diskussion værd om bevarelse af *-s-* i bestemt form flertal er en engelsk påvirkning eller en regelmæssighed inden for det nationale sprog. Normalt siges det at bestemt form flertal dannes ved tilføjelse af et morfem på ubestemt flertal. Derfor er der i alle sprog tale om at man i bestemt form gør som sædvanligt – tilføjer bestemtheds morfemet (fx i dansk: *-ne*) på flertalsformen:

abe – aber - aberne
 hus – huse - husene
 airbag – airbags – airbagsne

Læg vel mærke til at den skriftlige interpretation af bestemt form flertal er *airbagsene*, men det kan ikke skelnes lydligt fra den skriftlige interpretation *airbagsne*, her sker således en ortografisk tilpasning af det lydlige.

Bestemt form flertal er kun undersøgt i dansk og norsk. I dansk er den hyppigste bøjning *-erne/-ene*, mindre hyppig er *-sene*, fx *managerne* 50 %, *harddiskene* 75 %, men *airbagsene* 44 %. I norsk vælger 5 % af informanterne formen *managers* som bestemt form flertal – i alle andre tilfælde er det hjemlige former, fx vælger 100 % *stuntmennene*, 10 % *displaya*. Bestemt form flertal indgår ikke i den statistiske sammenligning af sprogene.

Adjektivbøjningen er i nogle sprog både undersøgt i kategorien fælleskøn–intetkøn, fx *cool-coolt*; og i ental–flertal, fx *cool-coole*, og i nogle sprog både i attributiv og prædikativ stilling, fx *coole børn, drengebandet er coolt*. Men da alle ikke har undersøgt alle muligheder, og da der heller ikke er grund til at antage at dette skulle influere, er disse slået sammen til en kategori.

Tilbage er disse sammenlignelige træk inden for morfologien som vist i tabel 2:

Tabel 2: De fælles morfologiske træk. Tilpasning til hjemligt sprog (i procent)

	Finlands-						
	Islandsk	Færøsk	Norsk	Dansk	Svensk	svensk	Finsk
Verbalsubstantiv	74	100	75	17	38	52	50
Substantiv flertal	98	56	88	15	43	54	97
Adjektiv flertal	3	80	70	39	88	64	88
Gennemsnit	58	79	79	44	56	57	78

3.1. Verbalsubstantiv

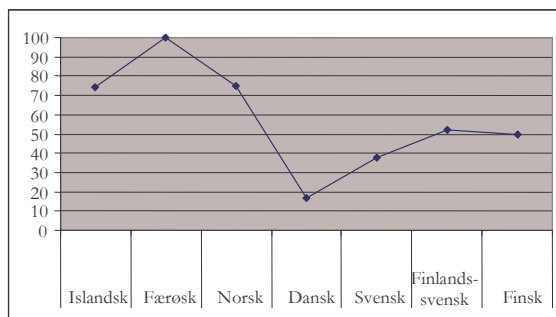
I engelsk er en række substantiver dannet som verbalsubstantiver af verbet. Det gælder fx *to hack* (vb.) 'at hakke' → *a hacking* (sb.) 'det at hakke', (nomen actionis) og *a hacker* (sb.) 'person som hakker', (nomen agentis). Samme orddannelsesprincip findes i alle sprogene, men kun i dansk, svensk og finlandssvensk er det muligt at konstatere en tilpasning til modtagerssproget fordi den hjemlige substantivering kan tilpasses med *-ning* i stedet for udgangssprogets *-ing*. Det kan bemærkes at importvejen normalt er at et sprog først modtager verbalsubstantivet, oftest nomen actionis, dernæst kommer eller dannes på hjemlig grund det bagvedliggende verbum i participiumsform, dernæst i passiv og endelig så i aktiv, fx i dansk *mailing* (1981), *mailet* (1989), *mailes* (1993), *mailer* (1999) (Jarvad 1995: 75-76). Det omvendte at låne verbet og dertil danne substantiv sker sjældent, men man kan dog godt forestille sig en situation hvor alle former eksisterer side om side, og sprogbrugeren opfatter fx *jogging* eller *jogning* synkront som dannet af *jogge* uden tanke på indlånshistorien der ligger bag.

I norsk er afledning med *-ning* et træk der findes i ældre bokmål og er næppe produktivt længere. Derimod kan fordelingen af tonemet bruges som signal for tilpasning eller ikke tilpasning. Hvis verbalsubstantivet er dannet på hjemlig norsk basis, skal det have tonem 2, hvis ikke vil det have tonem 1. I det norske afsnit findes redegørelsen for fordelingen af tonem 1 og 2 under fonologien (Roy Johansen kapitel 7.1.5.), men her er det tolket som signal for morfologisk struktur.

I islandsk og færøsk er hjemlig afledning med *-ning* et træk som ikke her er relevant. I færøsk er *-ning* således et træk der viser påvirkning fra dansk, ikke et hjemlig suffiks. Derimod kan nomen agentis dannes hjemligt ved suffikset *-ari*, som modsvarer det engelske suffiks *-er*, fx *mixer* vs. *mixari*. Denne orddannelsesstype er undersøgt i stedet for *-ing/-ning*.

I finsk er forholdene sådan at engelsk *-ing* kan blive til det hjemlige *-inki*, *-is* eller *-ari* (*feeling* → *fiilinki*, *fiilis*, *fiilari*), og denne tilpasningsmulighed er medtaget her.

Figur 3: Tilpasning af verbalsubstantiver til hjemligt sprog (i procent)

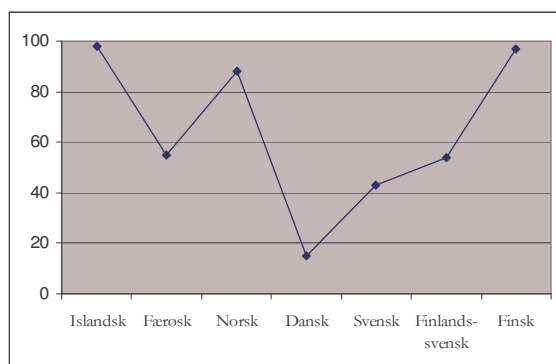

Rækkefølgen for størst tilpasning til hjemligt sprog er at færøsk er på top, islandsk og norsk ligger på linje og er meget tilpassede, herefter følger finlandssvensk, finsk, svensk, mens dansk er meget lidt tilpasset.

3.2. Substantivbøjningen

I substantivbøjningen er der i sammenligningen kun fokuseret på ubestemt flertal. Det afspejler naturligvis at ubestemt flertal-*s* fra engelsk vel nok er det træk som er mest trængt ind i modtagersprogene (Söderberg 1983; Jarvad 1995: 75; Ravnholt 2007: 194 f.), og det er et træk hvis ophav diskuteres, jf. gamle ord i dansk som *østers*, *marengs* hvor det oprindelige flertals-*s* nu opfattes som hørende til stammen, og i nyere importord fra andre sprog, fx *blini* (russisk), *cigarillo* (spansk) som begge har valgfri *s* i henhold til Retskrivningsordbogen (jf. også Bønlykke Olsen 2002). Der er altså noget der tyder på at -*s* som flertal til substantiver allerede er indgået som mulig flertalsendelse i hvert fald i dansk og svensk. På basis af tabel 2 ovenfor kan denne oversigt dannes:

Figur 4: Tilpasning af substantiv flertal til hjemligt sprog (i procent)

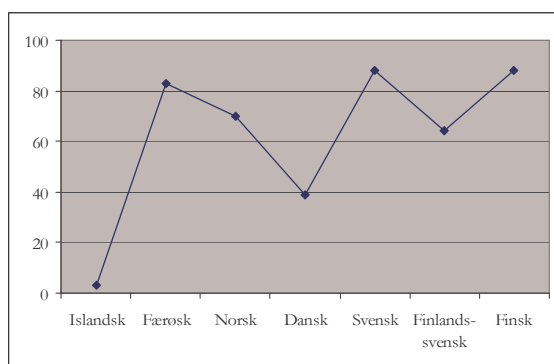

Rækkefølgen for størst tilpasning til hjemligt sprog er at finsk og islandsk slet ikke er med på at bruge $-s$ som flertalsendelse, her benyttes de hjemlige bøjningsmorfemer på importordene. Herefter kommer norsk, færøsk, finlandssvensk og svensk, mens dansk er suverænt mest utilpasset, og dermed det sprog der hyppigst bruger flertals- s .

3.3. Adjektivbøjning

I alle sprog er flertalsbøjningen undersøgt, og i flere er også tilstedevær/fravær af bøjning i neutrum med $-t$ undersøgt. I sammenligningen er der som nævnt tidligere ikke skelnet, men de er slået sammen under kategorien ”kongruens mellem adjektiv og det der bestemmer adjektivet”, og det antages at den bøjede form i overensstemmelse med hjemligt mønster repræsenterer en tilpasning til modtagersproget, også selv om modtagersproget har adjektiver af hjemlig struktur som ikke bøjes, fx dansk *tro* (’trofast’). På basis af tabel 2 ovenfor kan denne oversigt dannes:

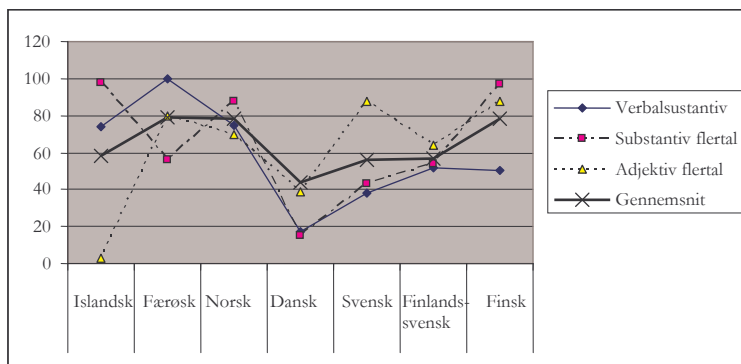
Figur 5. Tilpasning af adjektiv flertal til hjemligt sprog i %

Rækkefølgen for størst tilpasning til hjemligt sprog er finsk, svensk og færøsk, og ret tilpassede er norsk og finlandssvensk, herefter kommer dansk i midten, mens islandsk er suverænt utilpasset. Det er uventet og adskiller sig fra alle andre variable.

De morfologiske variable ser samlet ud som i figur 6:

Figur 6: Tilpasning af morfologiske variable til hjemligt sprog (i procent)

Det ser godt nok forvirret ud, men der tegner sig dog et mønster: dansk er helt klart mest utilpasset og enig med sig selv idet variationen er lille. Også finlandssvensk og norsk udviser en lille variation omkring en fordeling med tilpasning i 60 % af tilfældene for finsk og hele 80 % for norsk. Samme gennemsnitlige niveau som norsk har finsk og færøsk, som dog har større variation. Islandsk ligger også på et gennemsnit på ca. 60 %'s tilpasning, men her er afvigelser fra gennemsnittet adjektivbøjningen for islandsk markant, og det er den der flytter islandsk fra at være meget tilpasset til samme niveau som finlandssvensk og svensk.

4. Vokaler

De fælles variable i de syv sprog er dem som står i tabel 7 nedenfor. Det er de variable som er genstand for en sammenligning af tilpasningen i de syv sprog. Der har været medtaget adskillige andre variable i de nationale undersøgelser, fx dansk stød som man kan regne som en tilpasning, hvis det engelske ord med samme struktur får stød, fx engelsk *smart*, *dart* jf. hjemligt: *fart*, *part*. Men det gælder således kun for dansk og er derfor udeladt her. Svagtryksvokalen som bruges i ordene *bacon*, *badminton*, skrevet <-on> og [θ] som i *thousand*, har ikke været relevant for islandsk, men omtales alligevel her fordi det kun er islandsk der mangler.

Tabel 7. Fælles fonetiske variable i de syv sprog
C = konsonant

Ortografi	Lyd	Eksempel
<i>Vokaler</i>		
<u>	[ʌ]	<i>trucker</i>
<ou>	[ə]	<i>bacon</i>
<i>Diftonger</i>		
<ai>	[eɪ]	<i>mail</i>
<oa/ow>	[əʊ]	<i>toaster</i>
<i>Konsonanter</i>		
<r->	[r-]	<i>rock</i>
<-r->	[-r-]	<i>aerobic</i>
C<r->	C[r-]	<i>trust</i>
<w->	[w-]	<i>walkman</i>
<Cw->	C[w-]	<i>twist</i>
<th->	[θ-]	<i>thousand</i>
<-th>	[-θ]	<i>death</i>
<ch->	[tʃ]	<i>charter</i>
<-ch>	[-tʃ]	<i>brunch</i>
<j->	[dʒ-]	<i>jetlag</i>
<-dg(e)>	[-dʒ]	<i>badge</i>

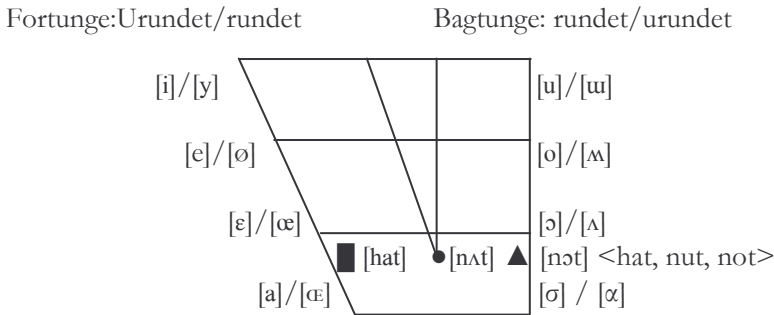
4.1. Stuntman på pub: Tilpasning af den engelske vokal [ʌ] i de nordiske sprog

Vokalen [ʌ] findes i engelske ord som *trucker*, *nut*. Ortografisk svarer det til engelsk skrivemåde med <u>, fx *truck*, <ou>, fx *rough*, og sjældent <oo>, fx *blood*. Vokalen kan beskrives artikulorisk som en trykstærk, spændt, urundet mellem- eller bagtungevokal som er mellem halvsnæver og halvåben i henseende til åbningsgrad (Davidsen-Nielsen 1984: 82).

I Daniel Jones' kardinalvokalskema er den engelske lyd placeret som i figuren nedenfor (efter Jensen og Mees 2007: 85). To beslægtede engelske vokaler som har samme åbningsgrad, men som adskiller sig fra [ʌ] ved henholdsvis at være fortunge og urundet [a] og bagtunge og rundet [ɔ], er medtaget i skemaet.

Vokalen tilpasses i alle de undersøgte sprog, dog ikke på samme måde. I de nordiske standardsprog er alle bagtungevokaler rundede, mens fortungevokalerne både kan være rundede og urundede.

Figur 8: Daniel Jones kardinalvokalskema med den engelske vokal [ʌ] markeret med en cirkel, [a] er markeret med en firkant og [ɔ] markeret med en trekant

4.1.1. Den artikulatoriske realisation af vokalen [ʌ]

I islandsk undersøgtes adskillige ord, og antallet af informantsvar, N, var 205. I den islandske redegørelse oplyses det at det vides fra tidligere undersøgelser at vokalen [ʌ] udskiftes med [œ], en halvåben fortungevokal som svarer til skriftens <ö>, som kendes fra tidlige indlån som adjektivet *ríff* (e. *rough*). Der findes også eksempler hvor [ʌ] erstattes med [ɣ], en rundet og lukket og lidt centreret, slap fortungevokal, som svarer til skriftens <u> som i *trukkur* (e. *truck*). I den islandske undersøgelse er tilpasningen til [œ] helt overvejende – 100% undtagen ved ordet *punk*. Det vil således sige at islandsk tilpasser fra en urundet, halvåben mellem-tungevokal til en rundet halvåben fortungevokal. Engelsk [ʌ] bliver til islandsk [œ].

I færøsk undersøgtes ordet *truck*, og N = 33. Den mest nærliggende vokal er bagtungevokalen [ʊ] eller [ɔ]. Vokalen [ʊ] er en slap, snæver til halvsnæver rundet bagtungevokal. I ældre færøske ord er vokalen oftest tilpasset til <u> som i *trupul* og *punkari*, men <ø> findes også: *bøffil*. I ordet *truck* viste det sig at alle informanter brugte en færøsk vokal: De allerfleste brugte [ʊ], en enkelt brugte [ɔ], og to havde begge udtaler. Det vil således sige at færøsk tilpasser fra en urundet, halvåben mellem-tungevokal til en rundet halvsnæver, slap bagtungevokal. Engelsk [ʌ] bliver til færøsk [ʊ].

I norsk undersøgtes ordene *truck* og *pub*, og N = 80. Der er ingen vokal svarende til den engelske, og der er næppe tale om variation idet 99 % af alle informanter brugte vokalen [œ] i de to ord *truck* og *pub* som var de stavet *trøkk* og *pøbb*. I Sandøy (2000: 127) oplyses det at der er andre udtaler, [ɣ] i ældre ord som *dýfel*, engelsk *duffel*, og udtalen med [ʉ] som i *lunch*, *puck*. Efter Johansson og Graedler (2002: 152) er den nærliggende vokal svarende til engelsk [ʌ] den vokal som skrives <a> som i *hatt*. Den findes kun i ordet *karri* (engelsk *curry*). I nogle tilfælde assimileres der til [ɔ], fx *country*, *cover*. Hos samme (s. 156) karakteriseres udtalen med [ʉ] eller [ʊ] som meget almindelige læseudtaler ved siden af den almindelige ø-udtale. Det vil således sige at norsk tilpasser fra en urundet, halvåben mellem-tungevokal til en rundet, halvåben fortungevokal. Engelsk [ʌ] bliver til normalt norsk [œ].

I dansk undersøgttes ordene *truck* og *gaffeltruck*, og N = 80. Den engelske vokal [ʌ] ligger tæt på fire lyde i dansk [a œ ɔ], men resultatet er entydigt, der substitueres med den åbne [ɔ]-lyd (95 %), som er en mere bagtungeartikuleret og rundet lyd end den engelske urundede midttungelyd. Den har den samme åbningsgrad som den engelske. Tidligere har der været større variation, med [ɔ] og [u] som i *bluff*, *humbug*, *slum*, henholdsvis *kuttes*, *puck* (i *(is)hockey*); og enkelte ord, som næppe mere udtales således: med [œ] (*bluffe*) (Sørensen 1973: 30). Den nærmestliggende vokal svarende til engelsk [ʌ] er den vokal som i dansk skrives <a> som i *lak*. Den findes kun i ordet *karry* (e. *curry*), jf. samme ovenfor i norsk. Når den normalt ikke er gangbar som substitut, skyldes det at a-lyden er en bunden variant af fonemet /a/ som ikke forekommer foran dental, mens den engelske lyd både forekommer foran dental og andre. Åbent [ɔ] findes i hjemlige ord med skrevet <o>, *komme*, *tosse* og skrevet <å> *måtte*, mens hjemlige ord med skrevet <u>, har [ɔ] *bugge*, *smukke*. Det vil således sige at dansk tilpasser fra en urundet, halvåben mellemtingevokal til en rundet, halvåben bagtungevokal. Engelsk [ʌ] bliver til den danske åbne [ɔ].

I svensk undersøgttes *lunch*, *pub* og *stuntman*, og N = 120. Heller ikke i svensk er der en-til-en-korrespondens mellem den engelske vokal og en svensk vokal. De fleste informanter udtaler ordene i en tilpasset udgave med vokalen [ø], den korte vokal som kendes i svenske ord med <u>, fx *hund*. Det er en snæver til halvsnæver, rundet mellemtingevokal. I ordet *stuntman* er der 40 %'s udtaler som viser en tilpasning til den engelske lyd [ʌ] men ellers er billedet at svensk i alt med 86 % tilpasser fra en urundet, halvåben mellemtingevokal til en snæver til halvsnæver, rundet mellemtingevokal. Engelsk [ʌ] bliver til svensk [ø].

I finlandssvensk undersøgttes også *lunch*, *pub* og *stuntman*, og N = 119. Heller ikke i finlandssvensk er der en-til-en-korrespondens mellem den engelske vokal og en finlandssvensk vokal. De fleste informanter udtaler ordene i en tilpasset udgave og finlandssvenskarna benytter [ʉ] helt overvejende, sjældnere [ɑ]. Det vil således sige at finlandssvensk tilpasser fra en urundet, halvåben mellemtingevokal til en urundet, snæver mellemtingevokal. Engelsk [ʌ] bliver til finlandssvensk [ʉ].

I finsk er der undersøgt *stuntman* og *pub*, og N = 54. Helt overvejende blev der på finsk benyttet skriftkorrespondensen om at <u> bliver til [u], i 84% af tilfældene, mens 16 % benyttede en engelsk vokal. Det vil således sige at finsk tilpasser fra en urundet, halvåben mellemtingevokal til en rundet, snæver bagtungevokal. Engelsk [ʌ] bliver til finsk [u].

Resultatet er at alle sprog tilpasser, i artikulatoriske termer er der sprog som tilpasser og dermed ændrer på en eller flere artikulatoriske parametre, fx en spændt vokal bliver til en slap (svensk), urundet bliver til rundet (dansk), mellem- eller bagtungevokal bliver til fortungevokal (islandsk og norsk) og den halvsnævre og halvåbne bliver til snæver (finsk).

Der er nogle fonologiske betingelser for at visse lyde ikke kan benyttes i de enkelte sprog og at visse andre kan det. I drøftelserne undervejs har kriteriet for at regne en lyd (eller et morfologisk træk) som tilpasning været at lyden skulle være anderledes end den engelske, og hjemliggjort. Omvendt skulle udtalen for at blive regnet som ikketilpasset, være intenderet som en engelsk udtale, ikke nødvendigvis en fuldstændig identitet med det fremmede, blot fx ved at informanten forestiller sig at bruge den engelske lyd, den lyd han eller hun også ville bruge i en engelsk kon-

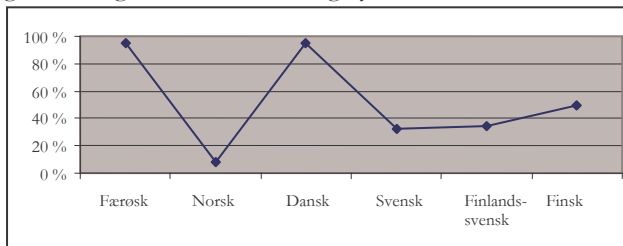
tekst. Det betyder at udtaler som svarer til de udtaler som er almindelige hos almindelige informanter når de snakker engelsk, regnes som intenderede engelske udtaler.

Men resultaterne her synes ikke at gøre det muligt at afgøre om der er tale om intenderet engelsk eller decideret tilpasning, der sker noget i alle tilfælde. Der er tale om tilpasning i alle tilfælde idet lyden ikke gengives som på engelsk. Derimod er resultaterne interessante idet de viser noget slægtskab i tilpasning over tid mellem islandsk, norsk og dansk. Den rundede fortungevokal [œ] har været brugt i dansk, men er ikke fastholdt ved skriftsprogsnormering som i islandsk og norsk med skrivemåden <ö> og <ø>, og det kan tænkes at dansk derfor i dag i større grad vælger en vokal som ligner mere end [œ]. Det er værd at bemærke at alle tre sprog har åbningsgraden fælles og fælles med den engelske lyd. På den anden side har vi færøsk, svensk og finlandssvensk, sprog som alle har en mellemtungevokal til rådighed for en assimilation, og den benyttes. (Dog er færøsk [u] en slap vokal, dvs. at den erfaringsmæssigt opfattes som en mere centreret, lavere vokal). Finsk tilpasser efter hjemlig skrift-til-lyd-korrelation.

4.2. *Badminton og common sense. Svagtryksstavelsen*

Den trykssvage vokal skrevet <o> foran <n> er normalt i engelsk udtalt som [-ən] med en neutral svagtryksvokal. I de nordiske sprog vil en fuldvokal i svagtryksstilling normalt udtales som en fuldvokal. I den islandske undersøgelse er denne variabel ikke medtaget. Det er derfor regnet som en tilpasning til modtagerssproget hvis ord som *badminton* og *common sense* i de pågældende stavelser udtales med fuldvokal., og en udtale med swa i stavelsen [-ən] er regnet som neutral.

Figur 9: Valg af fuldvokal i svagtryksstavelsen skrevet <on>

I den færøske rapport nævnes det at en bogstavtro udtale kan forekomme, dvs. som [ɔ], men som det fremgår, findes den trykssvage endelse i færøsk som modsvar til *-in-* og *-un-* i skrift.

I norsk er udtalen af trykssvag *-on* i kun 6% af tilfældene tilpasset. I den norske rapport nævnes det at den normale udtale i denne position er med svagvokal som på engelsk, dermed falder udtalen sammen med den engelske udtale og er derfor i den norske opgørelse regnet som neutral.

Som det fremgår af grafen, er dansk markant stærkt tilpasset. Her er resultaterne helt i overensstemmelse med ordbøger mv. hvor swa-udtalen kun træffes i særtil-

fælde, fx præsident *Nixon* angives at forekomme sjældent hos yngre, højsociale informanter (Brink og Lund 1991).

Rækkefølgen for størst tilpasning til hjemligt sprog er færøsk og dansk som suverænt tilpassede, mens finsk er med en halvdel til hver, og finlansksvensk og svensk har kun omkring 1/3-del tilpasset, og norsk er suverænt ikketilpasset.

4.3. Diftongerne i *mail*, *down* og *toaster* m.fl.

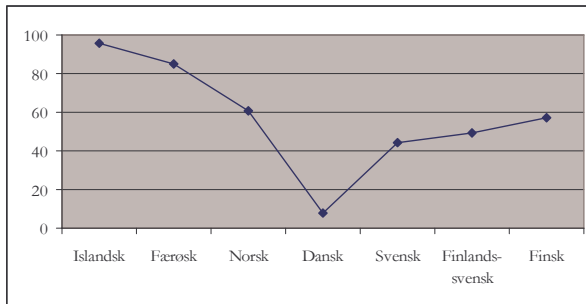
Den engelske diftong som findes i ord som *mail*, *entertainer*, er en faldende diftong gående fra halvsnæver/halvåben, urundet fortungelyd mod en snæver, urundet midt-tungelyd. I islandsk, færøsk, norsk og dansk findes diftongen [ei] i forvejen, og det er den der bruges, også selv om stavemåderne er anderledes, fx dansk *mægler* (Ravnholt 2007: 199). Her er der så hverken tilpasning eller ikketilpasning, men disse skal regnes som neutrale i henseende til dimensionen engelsk–hjemligt sprog. Det gælder også for den engelske diftong skrevet <ow> som i *down*. Diftongen er faldende fra åben rundet mellemvokal til halvsnæver rundet bagtungevokal. Den er kun relevant i svensk og finlandssvensk, de andre sprog er neutrale over for denne lydmulighed. Samme forhold genfindes ved den sidste diftong som i *toaster*, som på engelsk også er en faldende diftong fra halvåben urundet mellem-tungevokal til halvsnæver rundet fortungevokal. Alle tre diftonger giver således ikke baggrund for en sammenligning af en eventuel tilpasning.

5. Konsonanter

5.1. *Rock* og *rap*

Den engelsk r-lyd er en stemt, alveolær, halv-vokalisk tungespidslyd. I engelsk optræder lyden i forlyd, dækket forlyd og indlyd, men ikke i udlyd. Den er undersøgt i sprogene i disse positioner, og her er alle positioner dog slået sammen til en. Da det er lidt forskelligt hvordan de enkelte lyde er kategoriseret efter fonotaktiske mønstre, er det rimeligt at slå variabler sammen som hører til samme engelske fonem uanset hvilken position lyden har i ordet. Dette gælder i øvrigt for de andre undersøgte konsonanter nedenfor.

Figur 10: Tilpasning af [r] (i procent)

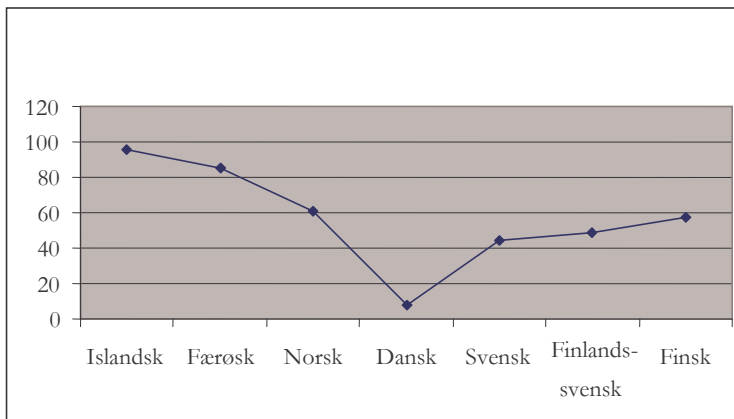

Rækkefølgen for størst tilpasning til hjemligt sprog er at islandsk og finsk er helt tilpasset, færøsk, norsk næsten tilpasset, derefter følger finlandssvensk, mens svensk og dansk er ret tæt efter hinanden.

5.2. *Walkman og twist*

Den engelske labiovelære, halv vokaliske læbelyd [w] har i alle sprog muligheden for at blive tilpasset til den hjemlige labiodentale hæmmelyd [v]. Det udnyttes i forskellig grad som det ses i figur 11. Som ved konsonanten [r] er [w] undersøgt i forskellige positioner i ordet, i forlyd og dækket forlyd og indlyd. Resultaterne af de forskellige positioner er slået sammen her.

Figur 11: Tilpasning af [w] (i procent)

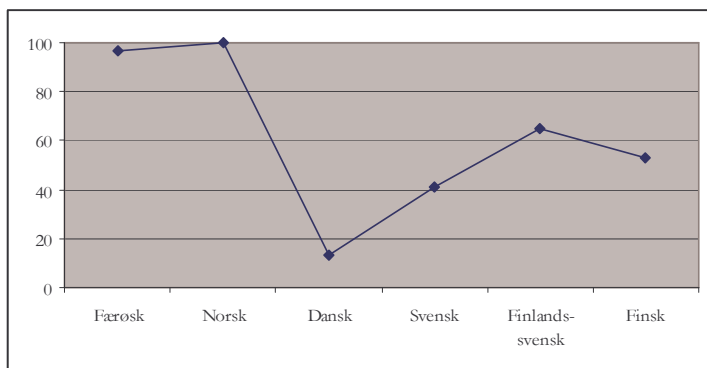

Rækkefølgen for størst tilpasning til hjemligt sprog er at islandsk er mest tilpasset, herefter følger færøsk, norsk, finsk, finlandssvensk, svensk, og helt utilpasset er dansk. Tilpasningen af [w] følger mønsteret for tilpasningen af [r].

5.3. Think *og* death

Det engelske [θ] er en ustemt dental hæmmelyd, artikuleret med tungespidsen, og den findes i islandsk. Islandsk udgår derfor i oversigten. I de øvrige sprog findes den ikke, og de nærliggende lyde som den kunne tilpasses til, kunne være [s], [t], ustemt [d] (som i dansk) og [f]. I færøsk bliver alle til [t]. Også her er [θ] undersøgt i forskellige positioner i ordet, i forlyd og indlyd. Det fremgår af figur 12 hvorledes tilpasningen fordeler sig. Resultaterne af de forskellige positioner i ordet er slået sammen her.

Figur 12. Tilpasning af [θ] i alle sprog undtagen islandsk (i procent)

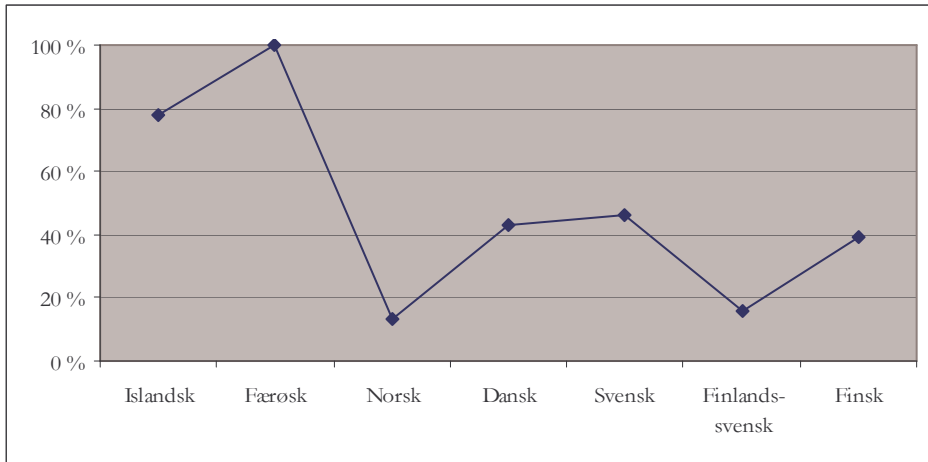

Rækkefølgen for størst tilpasning til hjemligt sprog er at færøsk og norsk er klart mest tilpasset, herefter følger svensk, finsk og finlandssvensk, mens dansk er helt utilpasset og her bruges den engelske lyd helt overvejende. Tilpasningen af [θ] følger mønsteret for tilpasningen af [r] og [w].

5.4. Charter *og* brunch

Den engelske affrikat (lukkelyd efterfulgt af hæmmelyd artikuleret samme sted) er alveolær-palatal, ustemt og med tungespids og -blad. I engelsk er der i dag blandt unge delvis sammenfald med [t] + ustemt [j] og [ʃ] således at [ʃ] realiseres for både t+j og ʃ (Davidsen-Nielsen 1997: 43).

Figur 13: Tilpasning af [ʃ] (i procent)

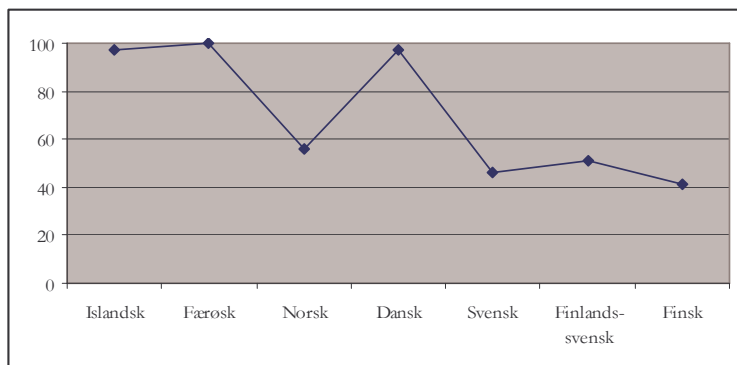

Rækkefølgen af sprogene i henseende til graden af tilpasning er angivet som *mest tilpasset*, dvs. den form som benytter en hjemlig form som den først nævnte, herefter i faldende orden med den mindst hjemliggjorte som den sidste i rækkefølgen, mest utilpasset. Rækkefølgen er at færøsk er fuldstændigt tilpasset, herefter følger islandsk, mens dansk, svensk og finsk er meget ens, mens norsk og finlandssvensk er mindst tilpasset.

5.5. Jetlag og badge

Den engelske affrikat (lukkelyd efterfulgt af hæmmelyd artikuleret samme sted) er alveopalatal, ustemt og med tungespids og –blad. Denne stemte alveopalatale lukkelyd efterfølges af en langsom åbning som resulterer i den efterfølgende stemte hvislelyd. I engelsk er der i dag blandt unge delvis sammenfald med $d +$ stemt j og $[dʒ]$ således at $[dʒ]$ realiseres for både $d + j$ og $[dʒ]$ (Davidsen-Nielsen 1997: 44). Her er den helt hjemlige variant, nemlig læseudtalen af j - som et hjemligt ord, den der kontrasteres i de enkelte undersøgelser når det gælder forlyd og den engelske skrivemåde med $\langle j \rangle$. I indlyd og udlyd er den engelske skrift $\langle g \rangle$ eller $\langle dg \rangle$.

Figur 14: Tilpasning af [dʒ] (i procent)

Rækkefølgen for størst tilpasning til hjemligt sprog er at islandsk, færøsk og dansk er fuldstændigt tilpasset, herefter følger samlet svensk, finsk, norsk og finlandssvensk som mindst tilpasset.

5.6. De fonetiske variable samlet

I tabel 15 er der en oversigt over procenterne for tilpasningen af de fonetiske variable og i tabel 16 er en tilsvarende oversigt over de fonetiske træk som er fælles, begge tabeller med angivelse af gennemsnit for hvert sprog. Som man kan se, rykkes gennemsnittet, men ikke meget. Figur 17 viser i kurveform de fælles fonetiske variable.

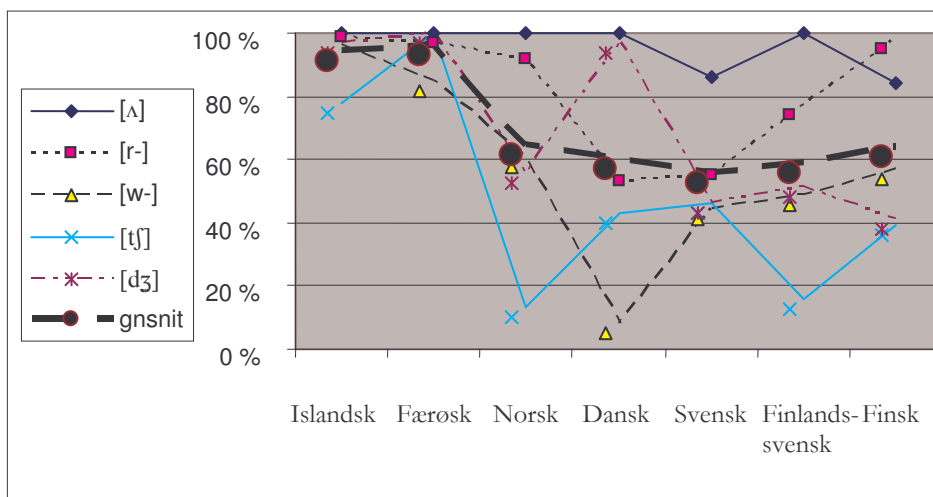
Tabel 15: Tilpasningen af de omtalte fonetiske variable (i procent)

			Islandsk	Færøsk	Norsk	Dansk	Svensk	Finlands-svensk	Finsk
Eksempel									
<i>Vokaler</i>									
<u>	[ʌ]	<i>trucker</i>	100	100	100	100	86	100	84
<-on>	[ɒ]	<i>bacon</i>		95	8	95	32	34	50
<i>Konsonanter</i>									
<r->,<Cr->	[r-]	<i>rock, aerobic, trust</i>	99	97	92	53	55	77	98
<w>,<Cw>	[w-]	<i>walkman</i>	96	85	61	8	44	49	57
<th->,<-th>	[θ-]	<i>thousand</i>		97	100	13	41	65	53
<ch->,<-ch>	[tʃ]	<i>charter</i>	78%	100	13	43	46	16	39
<j->,<-g->	[dʒ-]	<i>jetlag</i>	97	100	56	97	46	51	41
Gennemsnit			94	96	61	58	50	56	60

Tabel 16: Tilpasningen af de fælles fonetiske variable (i procent)

	Fælleslyd	Eksempel	Islandske	Færøske	Norske	Danske	Svenske	Fi-svenske	Finske
<i>Vokaler</i>									
<u>	[ʌ]	<i>trucker</i>	100	100	100	100	86	100	84
<i>Konsonanter</i>									
<r->,<Cr->	[r-]	<i>rock, aerobic, trust</i>	99	97	92	53	55	77	98
<w>,<Cw>	[w-]	<i>walkman</i>	96	85	61	8	44	49	57
<ch->,<-ch>	[tʃ]	<i>charter</i>	78	100	13	43	46	16	39
<j->,<-g>	[dʒ-]	<i>jetlag</i>	97	100	56	97	46	51	41
<i>Gennemsnit</i>			94	96	64	60	55	59	64

Figur 17: Tilpasningen af de fælles fonetiske variable (i procent) i kurveform

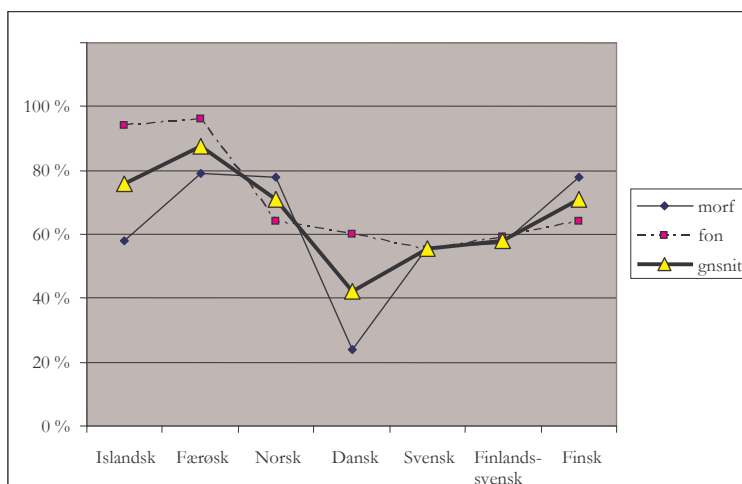

Samlet set ser det – også for de fonetiske variable – godt nok forvirret ud. Men der er lidt mønstre. Gennemsnitlig ligger islandsk og færøsk sammen om en meget stor grad af tilpasning og det sker på alle fonetiske variable idet forskellen mellem mest og mindst kun er lidt, over 20 % for islandsk vedkommende, mens det er lidt under 20 % for færøsk vedkommende. De andre sprog ligger på et gennemsnit omkring 60 % tilpasning, med uhyre lille variation sprogene imellem, med en så lille variation at det næppe er værd at bemærke. Og det er bemærkelsesværdigt at man kan konkludere at de skandinaviske sprog opfører sig så ens. Variationen er til gengæld meget stor inden for det enkelte sprogs forskellige træk, og sprogene er både i top og bund i forskellige

træk. Det er altså karakteristisk at norsk, dansk, svensk, finlandssvensk og finsk tilpasser meget i nogle situationer, og slet ikke i andre, men det er ikke de samme træk som tilpasses eller ikketilpasses i sprogene. Det er også interessant at sprogene i de skandinaviske lande og finsk faktisk følges ad, trods det at finsk er en helt anden sprogæt end de skandinaviske sprog og ligger i struktur langt fra dem.

Derfor kan den helt store sammenlægning og gennemsnitsberegning være udtryk for at lave gennemsnit af æbler og pærer, men det gøres alligevel som i figur 18 her:

Figur 18: Gennemsnittet af de morfologiske og fonetiske fællestræk (i procent)

5.6. Resultater efter ordets alder, informanternes alder, livsstil mv.

Ved opstillingen af baggrundsvARIABLE har der været hypoteser om at ord som længe har været i sprogsamfundet, tilpasses i højere grad til det hjemlige sprog, at yngre informanter tilpasser mere end ældre, og at køn, arbejdsbaggrund og livsstil ville influere på tilpasningen. I alle rapportererne er de indhøstede resultater sat op mod disse baggrundsvARIABLE, og det viser sig helt overraskende at der i det store og hele ikke er nogen entydig korrespondens mellem de fundne resultater og baggrundsvARIABLENE. Der er en tendens (dvs. en mindre overvægt til det ene) ved ordalder, køn, informantalder, men der er slet ikke noget mønster for livsstil og arbejdsbaggrund. Det er bemærkelsesværdigt.

I dansk og norsk er der en tendens til at kvinder bøjer efter hjemligt mønster, i islandsk og dansk er der en tendens til at mænd bruger flere utilpassede former end kvinder, mens køn ikke giver udslag i de andre sprogsamfund. Som noget overraskende er der tendens til at yngre tilpasser mere end ældre i dansk, norsk og svensk. Ingen af undersøgelserne kan dokumentere at gamle importord er mere tilpasset i udtalen og bøjningen end et nyt. Det er også værd at bemærke. Kun i finsk er der tendens til at gamle lån udtales og bøjes på finsk, nyere følger i højere grad engelsk.

6. Afslutning

En hypotese for lydlig tilpasning har været at informanten vælger den lyd i det hjemlige sprog der ligger artikulatorisk tættest på det fremmede sprogs lyd. Det har ikke været bekræftet i alle tilfælde, således er lyden [ʌ] et eksempel på at man i hjemligt sprog substituerer med lyde der ikke er tættest på. Derimod er der tegn på at dette gælder ved de engelske affrikater i ord som *charter* og *brunch*.

En vigtig hypotese for sprogbrugsundersøgelserne har været at sprogsamfundene har forskellig tilpasningsstrategi. Det kan resultaterne bekræfte. Der er tydelig forskel mellem på den ene side islandsk og færøsk, og på den anden side de skandinaviske sprog som i mindre grad tilpasser og gør det på tilfældige og forskellige træk. Det er karakteristisk for islandsk og færøsk at der er markant forskel på morfologisk og fonetisk adfærd idet morfologiske træk ikke tilpasses nær så meget som de udtalemæssige træk. Det kan hænge sammen med at de hjemlige morfologiske træk i højere grad virker mere påfaldende på importord end tilpasning af enkeltlyde i importord. I de skandinaviske sprog er der ikke en sådan tydelig forskel mellem morfologisk og fonetisk adfærd.

Et vigtigt resultat er at der er meget lidt konsistens i resultaterne inden for samme kategori, fx er der meget lav tilpasning for svensk i verbalsubstantiver, og høj i adjektiv flertal (38 % vs. 88 %) og fx norsk tilpasning er lav ved ustemt affrikat som i *charter*, mens den er høj ved lyden [r] (13 % versus 100 %). Det gælder for alle sprogene. I flere af rapporterne nævnes det som en konklusion at tilpasningen er ordafhængig.

Et andet vigtigt resultat er at ingen af de opstillede baggrundsvARIABLE, ordets alder i sproget, informantens alder, køn livsstil, arbejdsbaggrund synes at give et noget fingerpeg for regler for tilpasningen, der må være andre ting der styrer tilpasningen. Her kunne det tænkes som det også er nævnt i indledningen, at ordets frekvens eller det sproglige træks frekvens i importordene kan have indflydelse på tilpasningsmønstret. Også lydinventaret i det hjemlige sprog spiller ind for tilpasningen, dette har som nævnt i indledningen ikke været inddraget i undersøgelsen.

Referencer

- Brink, Lars & Jørn Lund. 1991. *Den store danske udtaleordbog*. Munksgaards Forlag. København.
- Bønlykke Olsen, Katrine. 2002. *Engelsk bøjning i dansk. En undersøgelse af engelske importords integration i det danske bøjningssystem – og af ordstrukturens rolle heri*. (Upubliceret speciale.) Københavns Universitet. København.
- Daidsen-Nielsen, Niels. 1984. *Engelsk fonetik*. Gyldendal. København.
- Daidsen-Nielsen, Niels. 1997. *An outline of English pronunciation*. 2. revised edition. Odense University Press. Odense.
- Jarvad, Pia. 1995. *Nye ord – hvorfor og hvordan?* Gyldendal. København.
- Jensen, Christian og Inger M. Mees. 2007. Englænderes opfattelse af danske vokaler. I: *Ved lejlighed. Festskrift til Niels Daidsen-Nielsen i anledning af 70-års-dagen*. Red.:

- M. Heidemann Andersen m.f. Dansk Sprognævns skrifter 39, s. 83-96. Dansk Sprognævn. København.
- Ravnholt, Ole. 2007. Let's face it: Engelsk er kommet for at blive. Nogle hints og fifs om pluralis-s'er – og lidt om andre "fremmede" bøjningsformer. I: *Ved lejlighed. Festskrift til Niels Davidsen-Nielsen i anledning af 70-års-dagen*. Red.: M. Heidemann Andersen m.fl. Dansk Sprognævns skrifter 39, s. 83-96. Dansk Sprognævn. København.
- Sandøy, Helge. 2000. *Lånte fjører eller bunad? Om importord i norsk*. Oslo: Landslaget for norskundervisning LNU / Cappelen Akademisk Forlag.
- Söderberg, B. 1983. *Från rytters och cowboys til tjuvstrykers. S-pluralen i svenskan. En studie i interferens*. Almquist & Wiksell International. Stockholm.
- Sørensen, Knud. 1973. *Engelske lån i dansk*. Dansk Sprognævns skrifter 8. Gyldendal. København.

Om forfatterne

Andersen, Margrethe Heidemann – forsker ved Dansk Sprognævn

Ásta Svavarsdóttir – forsker ved Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum (leksikografísk afdeling), Háskóli Íslands

Dahlman, Malin – doktorand i nordisk sprogvidenskab ved Helsingfors universitet

Jarvad, Pia – seniorforsker ved Dansk Sprognævn

Johansen, Roy – universitetslektor i nordisk sprogvidenskab ved Universitetet i Agder

Petersen, Hjalmar P. – videnskabelig medarbejder ved Sonderforschungsbereich Mehrsprachigkeit, Universität Hamburg

Paatola, Ulla – doktorand i engelsk sprogvidenskab ved Helsingfors universitet

Rathje, Marianne – ph.d.-stipendiat ved Dansk Sprognævn

Sandøy, Helge – professor i nordisk sprogvidenskab ved Universitetet i Bergen